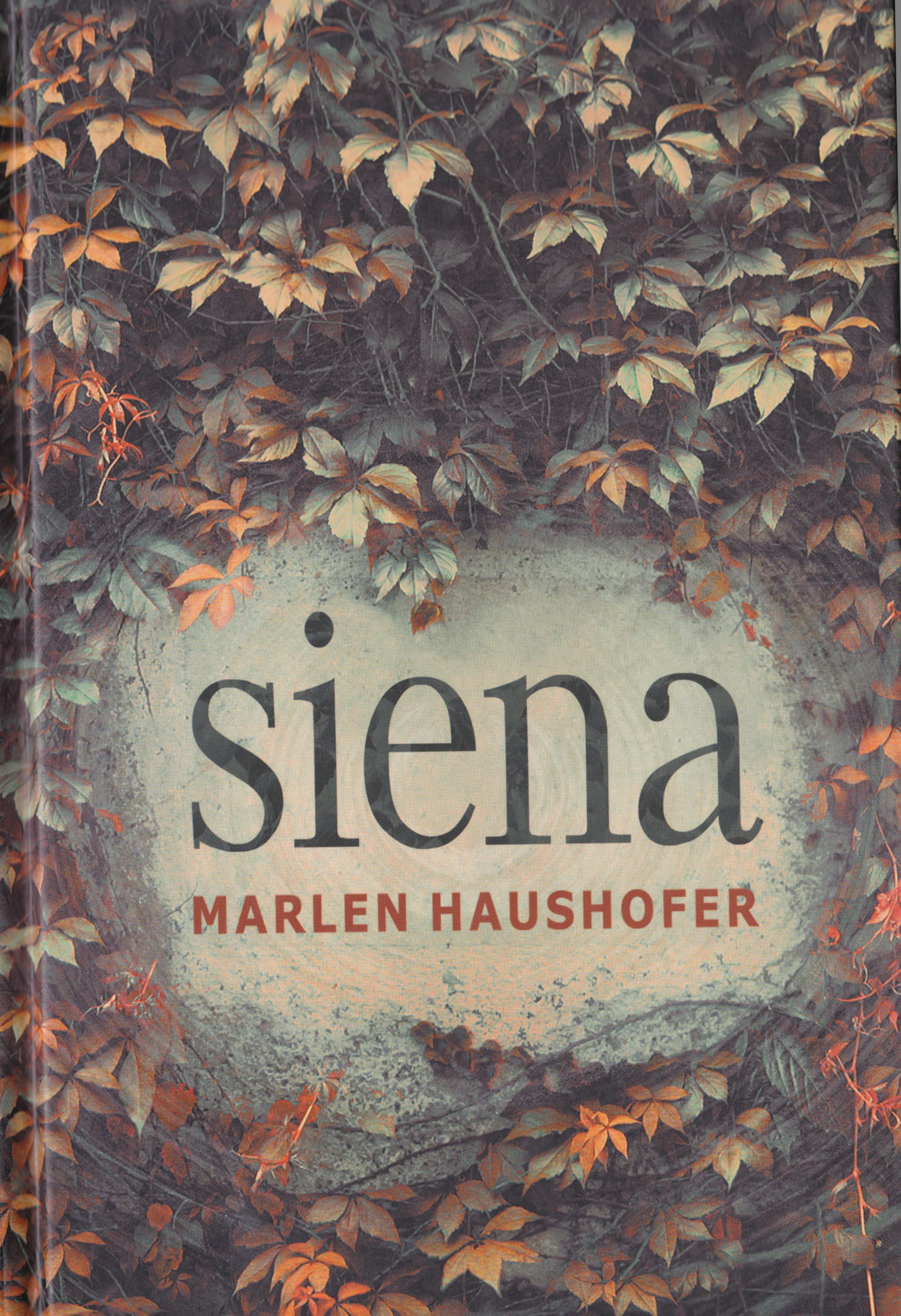

siena
MARLEN HAUSHOFER

MARLEN HAUSHOFER

siena

ROMANAS

Iš vokiečių kalbos vertė
Jurgita Mikutytė

VILNIUS 2004

UDK 830(436)-3
Ha436

Marlen HAUSHOFER
DIE WAND
Claassen Verlag, Hamburg
und Düsseldorf, 2003

Education and Culture

Culture 2000

Knygos vertimą parėmė Europos Sąjungos programa
„Kultūra 2000“

Vertėja dėkoja
Europäisches Übersetzer-Kollegium Nordrhein-Westfalen in Straelen ir
Kunststiftung NRW

ISBN 9986-16-371-4

Šiandien, lapkričio penktąją, pradedu savo užrašus. Viską rašysiu kaip galėdama tiksliau. Tačiau aš net nežinau, ar šiandien iš tikrųjų lapkričio penktoji. Praėjusią žiemą man prapuolė keletas dienų. Savaitės dienos nurodyti taip pat negaliu. Bet manau, kad tai nėra labai svarbu. Turiu pasikliauti skurdžiomis pastabomis; skurdžios jos todėl, kad niekad neplanavau rašyti šių užrašų, ir bijau, kad mano prisiminimuose daug kas pasirodys kitaip, nei iš tikrųjų patyriau.

Šis trūkumas būdingas, matyt, visiems užrašams. Aš rašau ne dėl rašymo malonumo; tiesiog aplinkybės taip susiklostė, kad privalau rašyti, jei nenoriu prarasti proto. Juk čia nėra nė vieno žmogaus, kuris galėtų už mane galvoti ir manim rūpintis. Esu visiškai viena ir turiu stengtis ištverti ilgus tamsius žiemos mėnesius. Nesitikiu, kad šiuos užrašus kas nors kada nors suras. Šią akimirką net nežinau, ar to norėčiau. Galbūt tai žinosiu pabaigusi juos.

Ėmiausi šios užduoties, kad ji mane išgelbėtų nuo spoksojimo į sutemas ir baimės. Nes aš bijau. Iš visų pusių į mane sėlina baimė, o aš neketinu laukti, kol ji mane pasieks ir įveiks. Rašysiu, kol sutems, tikiuosi, kad šis naujas, neįprastas darbas

mane išvargins, išsklaidys mintis, ir aš užmigsiu. Ryto nebijau, bijau tik ilgų, blausių vakarų.

Tiksliai nežinau, kelinta valanda. Veikiausiai maždaug trečia dienos. Savo laikrodį pamečiau, bet ir anksčiau man iš jo mažai tebuvo naudos. Mažytis auksinis laikrodis, tiesą sakant, tik brangus žaisliukas, niekad nenorėjęs rodyti tikslaus laiko. Turiu vieną tušinuką ir tris pieštukus. Tušinukas jau beveik išdžiūvęs, o pieštuku rašyti man nelabai patinka. Žodžiai neišsiskiria popieriuje. Švelnūs pilki brūkšniai susilieja gelsvame fone. Tačiau aš neturiu pasirinkimo. Rašau ant antros senų kalendorių pusės ir ant pageltusių firminių blankų. Laiškų popierius priklauso Hugui Riutlingeriui, didžiam kolekcininkui ir hipochondrikui.

Iš tikrųjų šie užrašai turėjo prasidėti nuo Hugo: jei ne jo kolekcionavimo manija ir hipochondrija, aš čia šiandien nesėdėčiau; tikriausiai apskritai jau nebebūčiau gyva. Hugas buvo mano pusseserės Luizos vyras ir gan pasiturintis žmogus. Turtus jam sukrovė katilų fabrikas. Tie katilai buvo nepakartojami, tokius gamino tik Hugas. Deja, aš jau pamiršau, kuo tie katilai taip išsiskyrė iš kitų, nors man tai buvo pakankamai dažnai aiškinama. Tačiau ne apie tai kalba. Šiaip ar taip, Hugas buvo toks turtingas, kad privalėjo leisti sau ką nors ypatinga. Taigi jis pasirinko medžioklę. Lygiai taip pat jis galėjo nusipirkti lenktyninių žirgų arba jachtą. Bet Hugas arklių bijojo, o vos žengus ant laivo denio jį imdavo pykinti.

Ir medžioklės jam reikėjo tik dėl prestižo. Hugas buvo prastas šaulys ir jautėsi atgrasiai šaudydamas į patiklias stirnas. Jis kviesdavosi savo verslo partnerius, ir tie su Luiza ir medžiotoju iššaudavo tuos privalomus šūvius, o tuo tarpu Hugas, susidėjęs rankas ant pilvo, sėdėdavo krėsle priešais savo medžioklės namą ir snūduriuodavo saulėkaitoje. Jis būdavo toks

nusiplūkęs ir pervargęs, jog užsnūsdavo vos atsisėdęs į fotelį, – milžiniško ūgio, storas vyriškis, kurį kamavo niūrios baimės ir kitų žmonių pretenzijos.

Man jis patiko, mus siejo meilė miškui ir keletas ramių dienų medžioklės name. Jam netrukdė, jei būdavau kur nors netoliese jo, miegančio krėsle. Aš eidavau pasivaikščioti ir, atitrūkusi nuo miesto bruzdesio, džiaugdavausi ramybe.

Luiza buvo aistringa medžiotoja, sveika raudonplaukė moteriškė, koketuojanti su kiekvienu sutiktu vyru. Ji bjaurėjosi namų ruoša, tad jai buvo labai malonu, kad kartais truputį pasirūpindavau Hugu, išvirdavau jam kakavos ir paruošdavau jo nesuskaičiuojamas mikstūras. Hugas liguistai nerimavo dėl savo sveikatos, to aš anuomet negalėjau suprasti, nes jo gyvenimas buvo begalinis skubėjimas, o vienintelis malonumas – snūstelėti saulėkaitoje. Jis buvo didelis dejuoklis ir, nors sumanus versle, baikštus tarsi mažas vaikas. Jis jautė didžiulę meilę pilnatvei bei tvarkai ir į kelionę visada pasiimdavo du dantų šepetukus. Vartojimo reikmenų turėjo po keletą; regis, tai jam teikė saugumo pojūtį. Beje, jis buvo gerai išsilavinęs, taktiškas žmogus ir prastas lošėjas kortomis.

Neprisimenu, kad būčiau su juo kalbėjusi apie ką nors reikšmingesnio. Kartais jis žengdavo žingsnį į tą pusę, tačiau kaskart per anksti atsitraukdavo, galbūt iš drovumo, o gal paprasčiausiai dėl to, kad tai jį per daug vargindavo. Šiaip ar taip, man tai būdavo malonu, nes pokalbis būtų mus tik trikdęs.

Anuomet nuolat buvo kalbama apie atominius karus ir jų padarinius, o tai paskatino Hugą savo medžioklės name laikyti nedideles maisto produktų ir kitų svarbių daiktų atsargas. Luiza, kuriai šis sumanymas atrodė beprasmis, piktinosi ir baiminosi, kad apie tai pasklis kalbos ir sužinos vagys. Veikiausiai ji buvo teisi, bet šiuo atveju Hugas buvo nepalaužiamai

užsispyręs. Jam imdavo skaudėti širdį ir skrandį ir skaudėdavo tol, kol Luiza nusileisdavo. O apskritai jai buvo vis vien.

Balandžio trisdešimtąją Riutlingeriai mane pakvietė važiuoti į medžioklės namą. Tuo metu jau dvejus metus našlavau, mano dukterys buvo beveik suaugusios, ir aš galėjau leisti savo laiką kaip panorėjusi. Nors, reikia pasakyti, savo laisve naudojausi nedaug. Visados buvau sėslaus būdo ir geriausiai jausdavausi namie. Retai atsisakydavau tik Luizos kvietimų. Mėgau šį namą, mišką ir nesibodėjau trijų valandų kelionės automobiliu. Tą balandžio trisdešimtąją kvietimą taip pat priėmiau. Mes ketinome ten būti tris dienas, kitų svečių kviesta nebuvo.

Medžioklės namas – tai iš tiesų dviejų aukštų medinė vila, suręsta iš storų rąstų ir iki šiol gerai išsilaikiusi. Pirmame aukšte įrengta didelė gyvenamoji ūkininko trobos stiliaus virtuvė, šalia miegamasis ir maža kamara. Antrame aukšte, kurį juosia medinis balkonas, yra trys kambarėliai svečiams. Viename iš šių kambarėlių, mažiausiame, anuomet gyvendavau aš. Maždaug už penkiasdešimties žingsnių, ant skardžio, smingančio į upelį, stovi nedidelis rąstų namas medžiotojui, po teisybei, tik vieno kambario trobelė, o šalia, prie pat kelio, – iš lentų sukaltas garažas, skirtas Hugo automobiliui.

Taigi mes važiavome tris valandas ir sustojome miške iš medžiotojo pasiimti Hugo šuns. Šuo, Bavarijos paukštšunis, vardu Lūšius, priklausė Hugui, tačiau jį užaugino ir išdresavo medžiotojas. Kažkokiu būdu medžiotojui pavyko šunį išauklėti taip, jog šis savo šeimininku pripažindavo Hugą. Į Luizą jis, tiesa, dėmesio nekreipė, jos neklausė ir vengė. O su manim elgėsi neutraliai, tačiau mielai būdavo netoliese. Tai buvo gražus gyvūnas tamsiu rausvai rudu kailiu, puikus medžioklinis šuo. Mes kiek paplepėjome su medžiotoju, ir buvo sutarta, kad jis kitą vakarą eis su Luiza į medžioklę. Ji ketino nušauti

stirniną; draudimas medžioti kaip tik turėjo baigtis gegužės pirmąją. Pokalbis užsitęsė, kaip ir įprasta kaime, ir net Luiza, šiaip to nepakenčianti, tramdė savo nekantrumą, kad nesuerzintų medžiotojo, kurio jai būtinai reikėjo.

Vilą pasiekėme tik prieš trečią. Hugas tuoj ėmėsi nešti naujas atsargas iš bagažinės į kamarą prie virtuvės. Aš išviriau kavos ant spiritinės viryklės, ir po pavakarių, – Hugas jau snūduriavo, – Luiza jam pasiūlė dar kartą nueiti į kaimelį. Žinoma, iš gryniausio piktumo. Tačiau ji elgėsi apsukriai, tvirtindama, neva judėti būtina Hugo sveikatai. Apie pusę penkių pagaliau ji įkalbėjo jį ir triumfuodama išsivedė. Žinojau, kad jie atsidurs kaimo užeigoje. Luizai patiko bendrauti su medkirčiais ir ūkininkais, jai niekad nebuvo kilusi mintis, kad šie sukti vyrukai už akių galėtų šaipytis iš jos.

Aš nukrausčiau indus nuo stalo ir sukabinau drabužius į spintą; susitvarkiusi atsisėdau ant suolelio saulės atokaitoje. Buvo graži šilta diena, orų prognozė ir toliau žadėjo giedrą orą. Saulė kabojo įkypai virš eglių ir ruošėsi leistis. Medžioklės namas stovi nedidelėje dauboje, tarpeklio dugne, tarp stačiai kylančių kalnų.

Šitaip sėdėdama ir jusdama paskutinę šilumą ant veido, pamačiau grįžtantį Lūšių. Tikriausiai jis nepakluso Luizai, ir ši už bausmę pasiuntė jį namo. Buvo matyti, jog jį barė. Jis priėjo, liūdnai pažvelgė ir padėjo galvą man ant kelių. Kurį laiką taip ir sėdėjome. Glosčiau Lūšių ir guodžiau, žinojau, kad Luiza su šunim elgėsi visiškai neteisingai.

Kai saulė pasislėpė už eglių, pasidarė vėsu, į proskyną ėmė kristi melsvi šešėliai. Su Lūšium įėjome į vidų, aš užkūriau didžiąją viryklę ir pradėjau virti mėsą su ryžiais. Aišku, neprivalėjau to daryti, bet pati buvau alkana ir žinojau, kad Hugas mėgsta sočią, karštą vakarienę.

Septintą valandą namų šeimininkai dar nebuvo grįžę. Bet taip ir turėjo būti, iki pusės devintos jų grįžtant nelaukiau. Tad pašėriau šunį, suvalgiau savąją mėsos ir ryžių dalį ir žibalinės lempos šviesoje ėmiau skaityti laikraščius, kuriuos atsivežė Hugas. Tokioj šilumoj ir tyloj apsnūdau. Lūšius įsikūrė pakrosny ir patenkintas tyliai šnopavo. Devintą valandą nusprendžiau eiti miegoti. Užrakinau duris ir nusinešiau raktą į kambarį. Buvau tokia pavargusi, kad tučtuojau užmigau, net po drėgna šalta dygsniuota antklode.

Pabudau pajutusi saulės spindulius ant veido ir iš karto prisiminiau vakarykštį vakarą. Kadangi turėjome tik vieną namų raktą, – antras buvo pas medžiotoją, – Luiza ir Hugas grįžę turėjo mane pažadinti. Užsimetusi chalatą nubėgau laiptais žemyn ir atrakinau laukujes duris. Lūšius pasitiko nekantriai vizgindamas uodegą ir spruko pro mane į lauką. Nuėjau į miegamąjį, nors buvau tikra, kad nieko nerasiu, juk langas ten grotuotas, bet ir pro negrotuotą Hugas nebūtų prasispraudęs. Lovos, žinoma, stovėjo nepaliestos.

Buvo aštunta ryto; veikiausiai aniedu liko kaimelyje. Gerokai nustebau. Hugas nepakentė trumpų užeigos lovų ir niekad nebūtų taip neatsakingai palikęs manęs vienos nakvoti medžioklės name. Negalėjau sau paaiškinti, kas atsitiko. Grįžau į kambarį ir apsirengiau. Buvo dar labai vėsu, ant Hugo juodo „Mercedeso“ blizgėjo rasa. Išsiviriau arbatos, kiek apšilau ir išėjau su Lūšium į kaimą.

Beveik nejaučiau tarpeklio vėsumos ir drėgmės, nes mąsčiau, kas galėjo nutikti Riutlingeriams. Gal Hugą ištiko širdies infarktas. Kaip būna bendraujant su hipochondrikais, mes nebekreipėme dėmesio į jo būsenas. Paspartinau žingsnį ir pasiunčiau Lūšių į priekį. Džiugiai lodamas jis nušuolia-

vo pirmyn. Nepagalvojau iš anksto apsiauti tvirtus batus, tad nerangiai kliuvinėjau už aštrių akmenų paskui šunį.

Kai pagaliau pasiekiau išėjimą iš tarpeklio, išgirdau skausmingą ir išgąstingą Lūšiaus staugimą. Apėjau malkų rietuvę, užstojusią vaizdą, ten tupėjo Lūšius ir kaukė. Iš jo snukio driekėsi raudonos seilės. Pasilenkiau ir paglosčiau jį. Drebėdamas ir inkšdamas jis glaudėsi prie manęs. Tikriausiai įsikando į liežuvį ar išsimušė dantį. Kai padrąsinau jį eiti toliau su manim, jis pabruko uodegą, stojo man skersai kelio ir stūmė mane savo kūnu atgal.

Nemačiau nieko, kas jį taip išgąsdino. Kelias šioje vietoje niro iš tarpeklio ir, kiek tik galėjau apžvelgti, driekėsi tolyn, nutviekstas rytinės saulės, taikus ir be gyvos dvasios. Suirzusi nustūmiau šunį ir viena žengiau toliau. Laimė, šuns sutrukdyta, ėjau lėčiau, – po keleto žingsnių stipriai atsitrenkiau kakta ir atšlijau atgal.

Lūšius vėl ėmė inkšti ir spaustis prie mano kojų. Sumišusi ištiesiau ranką ir paliečiau kažką lygaus ir vėsaus: lygų, vėsų pasipriešinimą toje vietoje, kurioje nemačiau nieko kita, tik orą. Neryžtingai pabandžiau dar kartą ir vėl mano ranka užčiuopė tarsi lango stiklą. Paskui išgirdau garsų dunksėjimą ir apsidairiau, tada supratau, jog tai mano pačios širdies plakimas, dundantis ausyse. Mano širdis išsigando anksčiau už protą.

Atsisėdau ant rąsto pakelėje ir bandžiau susivokti. Man nesisekė. Jaučiausi, tarsi visos mintys akimirksniu būtų apleidusios mane. Lūšius prislinko arčiau ir jo kraujuotos seilės užvarvėjo man ant palto. Glosčiau jį, kol nurimo. O tada abu žiūrėjome į kelią, tokį tylų ir blizgantį ryto šviesoje.

Aš atsistojau dar tris kartus ir įsitikinau, kad čia, per tris metrus nuo manęs, iš tiesų buvo kažkas nematoma, lygu, vė-

su, – tai, kas trukdė man eiti. Pamaniau, gal man vaidenasi, bet, be abejo, žinojau, kad nieko panašaus. Lengviau būčiau susitaikiusi su nedideliu pamišimu nei su šiuo baisiu nematomu daiktu. Bet šalia tupėjo Lūšius kraujuojančiu snukiu, o man ant kaktos iškilo ir pradėjo skaudėti gumbas.

Nežinau, kaip ilgai sėdėjau ant rąsto, bet prisimenu, kad mano mintys nepaliaujamai sukosi apie visai nereikšmingus dalykus, tarsi jokia kaina nenorėtų taikstytis su tokia nesuvokiama patirtim.

Saulė pakilo aukščiau ir pradėjo šildyti man nugarą. Lūšius vis laižėsi ir galiausiai liovėsi kraujavęs. Matyt, nebuvo stipriai susižeidęs.

Suvokiau, kad turiu ko nors imtis, ir liepiau Lūšiui likti vietoje. Tada atsargiai ištiestomis rankomis prisiartinau prie nematomos kliūties ir apčiuopomis nuėjau palei ją, kol pasiekiau paskutinę tarpeklio olą. Nuo čia toliau eiti negalėjau. Į kitą pusę nuo kelio nuėjau iki upelio ir tik tada pastebėjau, kad jis kiek užsitvenkęs ir patvinęs. Bet šiaip juo sruvo mažai vandens. Visas balandis buvo sausas, o sniegas jau seniai nutirpęs. Anapus sienos – pripratau tą daiktą vadinti siena, kaip nors juk turėjau jį pavadinti, jei jau jis čia atsirado, – taigi anapus sienos upelio vaga buvo beveik išdžiūvusi ir tik kiek toliau grioveliu tekėjo vanduo, veikiausiai prasimušęs pro laidų kalkakmenį. Tai reiškė, jog siena nebuvo įleista giliai į žemę. Akimirką pajutau palengvėjimą. Užsitvenkusio upelio pereiti nepanorau. Nebuvo tikimybės, jog ten siena baigiasi, kitaip Hugui ir Luizai būtų buvę nesunku grįžti.

Staiga man krito į akis tai, kas visą laiką tikriausiai kankino pasąmonėje – kad kelias visiškai tuščias. Kas nors juk turėjo jau seniausiai sukelti aliarmą. Būtų buvę natūralu, jei prie sienos iš smalsumo būtų susirinkę kaimiečiai. Net jei niekam iš

jų ji nepastojo kelio, tai bent Hugas ir Luiza turėjo atsitrenkti į ją. O kad ten nematyti nė vieno žmogaus – tai man pasirodė dar mįslingiau už pačią sieną.

Saulės atokaitoje mane ėmė krėsti šaltis. Pirma maža sodyba – tiesą sakant, tik trobelė – buvo už kito posūkio. Perėjusi upelį ir pieva palypėjusi įkalniui, tikėjausi ją pamatyti.

Grįžau pas Lūšių ir ėmiau jį įtikinėti. Jis buvo visai protingas, daug labiau padrąsinimo reikėjo man. Staiga man pasirodė didelė paguoda, kad turiu prie savęs Lūšių. Nusiaviau kojines, batus ir perbridau upelį. Už jo siena ėjo kalnų pievos papėde. Pagaliau išvydau trobelę. Ji labai ramiai stovėjo nušviesta saulės; taikus, pažįstamas vaizdas. Šalia namo buvo įrengtas dirbtinis šaltinėlis – lovys su čiaupu, iš kurio nepaliaujamai bėgo vanduo, atitekantis iš kalnų upelio nutiestais latakais. Prie šaltinėlio stovėjo vyras ir laikė ištiesęs dešinę ranką nuo vandens čiurkšlės veido link. Valyvas senas vyras. Petnešos tabalavo jam nuo kelnių tarsi gyvatės, marškinių rankovės buvo atraitotos. Tačiau jo ranka veido nepasiekė. Jis apskritai nejudėjo.

Užsimerkiau ir luktelėjau, tada vėl pažvelgiau į tą pusę. Senukas vis dar stovėjo nejudėdamas. Dabar dar įžiūrėjau, kad jis keliais ir kaire ranka rėmėsi į akmeninio lovio kraštą, galbūt todėl ir nenuvirto. Šalia namo buvo darželis, kuriame, be bijūnų ir aguonų, augo prieskoninės žolės. Augo ten ir skurdus, susitaršęs alyvmedis, jau nužydėjęs. Balandis buvo beveik vasariškai šiltas net čia, kalnuose. Mieste buvo nužydėję net bijūnai. Dūmai iš kamino nekilo.

Kumščiu trenkiau į sieną. Kiek suskaudo, bet nieko neįvyko. Ir staiga man dingo noras sudaužyti sieną, skiriančią mane nuo to nesuvokiamo dalyko, ištikusio senuką prie šaltinėlio. Labai atsargiai perbridau upelį, grįžau pas Lūšių, – jis kažką uostinėjo ir, regis, jau buvo pamiršęs savo išgąstį. Tai buvo ne-

gyvas bukutis. Jo galvelė buvo sumaitota, o krūtinėlė ištepta krauju. Šis bukutis buvo pirmasis iš daugybės paukštelių, kurie tokiu žiauriu būdu žuvo šį spindintį gegužės rytą. Nežinia dėl ko visada prisiminsiu šį bukutį. Taip jį apžiūrinėdama pagaliau išgirdau gailų paukščių klyksmą. Tikriausiai girdėjau jį jau seniai, kol pagaliau įsisąmoninau.

Ūmai panorau kuo greičiau dingti iš šios vietos, atgal į namą, šalin nuo šio bėdojančio klyksmo ir mažyčių kraujuotų lavonų. Lūšius irgi ėmė vėl nerimauti ir inkšdamas spaustis prie manęs. Keliaujant namo per tarpeklį jis nesitraukė nuo mano pašonės, o aš jį raminau. Nebeprisimenu, ką jam kalbėjau, man tik atrodė svarbu pralaužti tylą šiame niūriame drėgname tarpeklyje, kur žalsva šviesa sunkėsi pro bukų lapus ir man iš kairės nuo nuogų uolų sroveno mažyčiai upokšniai.

Mudviejų, Lūšiaus ir mano, padėtis buvo bloga, tik anuomet dar nesupratome, kokia ji bloga. Bet dar nebuvome visai žuvę, nes buvom dviese.

Dabar medžioklės namas stovėjo skaisčiai nutviekstas saulės. Rasa ant „Mercedeso“ buvo išdžiūvusi, stogas blizgėjo beveik rausva juoduma; virš proskynos pleveno keletas drugelių ir palengva sklido šiltas eglių spyglių kvapas. Atsisėdau ant suolelio, ir iškart viskas, ką mačiau tarpeklyje, man pasirodė visai netikra. Tai tiesiog negalėjo būti tiesa, tokie dalykai paprasčiausiai nevyksta, o jei vyksta, tai ne mažame kaime kalnuose, ne Austrijoje ir ne Europoje. Žinau, kokia juokinga buvo ši mintis, bet kadangi būtent taip galvojau, tai nenoriu to nutylėti. Tykiai sėdėjau saulės atokaitoje, stebėjau peteliškes ir, manau, kurį laiką iš tikrųjų negalvojau apie nieką. Lūšius, atsigėręs iš šaltinėlio, užšoko pas mane ant suolo ir padėjo galvą man ant kelių. Džiaugiausi šiuo palankumo ženklu, kol suvokiau, jog vargšas šuo neturėjo kito pasirinkimo.

Po valandos įėjau vidun, pašildžiau Lūšiui ir sau mėsos su ryžiais likučius, paskui išsiviriau kavos, kad prablaivėtų galva, ir surūkiau tris cigaretes. Tai buvo mano paskutinės cigaretės. Hugas, didelis rūkalius, per neapsižiūrėjimą palto kišenėje į kaimą pasiėmė keturis pakelius cigarečių, o namo sandėlio aprūpinti cigarečių atsargomis kitam pokariui jis dar nebuvo spėjęs. Surūkiusi tas tris cigaretes nebegalėjau iškęsti namuose ir dar kartą su Lūšium patraukiau į tarpeklį. Šuo be susižavėjimo sekė paskui, laikydamasis prie pat mano kulnų. Beveik visą kelią bėgau ir be kvapo sustojau, kai išniro malkų rietuvė. Tada lėtai ištiestomis rankomis žengiau toliau, kol paliečiau vėsią sieną. Nors negalėjau tikėtis nieko kito, šįkart šokas buvo daug stipresnis nei pirmą kartą.

Upelis buvo vis dar užsitvenkęs, tačiau srovelė kitoje pusėje jau buvo platesnė. Nusiaviau batus ir susiruošiau perbristi vandenį. Šįkart Lūšius nusekė paskui mane nenoromis ir delsdamas. Jis nebijojo vandens, tačiau upelis buvo ledinis ir siekė jam iki papilvės. Man trukdė tai, kad siena neregima, tad prisilaužiau pilną glėbį lazdyno šakelių ir ėmiau jas besti palei sieną į žemę. Ši veikla man pasirodė svarbiausia ir taip mane įtraukė, kad nebereikėjo apie nieką galvoti. Taigi tik tvarkingai bedžiojau šakeles. Mano takas pamažu kilo įkalniui, ir aš vėl pasiekiau tą vietą, iš kur matyti mažoji sodyba.

Senukas, pakėlęs sulenktą ranką prie veido, vis dar stovėjo prie dirbtinio šaltinėlio. Tas nedidelis lopinėlis slėnio, kurį nuo čia galėjau apžvelgti, buvo užlietas saulės šviesos, ir oras pamiškėse virpėjo permatoma auksine žaluma. Lūšius dabar irgi pamatė tą vyriškį. Jis atsitūpė, stačiai viršun ištempė kaklą ir pratrūko ilgai, kraupiai kaukti. Jis suvokė, kad tas daiktas prie vandens lovio nėra gyvas žmogus.

Jo kauksmas draskė mane, ir kažkas vertė kaukti kartu. Jis

draskė mane tarsi norėdamas suplėšyti į gabalus. Paėmiau Lūšių už antkaklio ir patempiau šalin. Jis nutilo ir drebėdamas nusekė paskui mane. Lėtai apgraibomis ėjau palei sieną toliau ir į žemę bedžiau vieną šaką po kitos.

Atsigręžusi galėjau matyti naująją ribą iki upelio. Atrodė taip, tarsi vaikai būtų žaidę linksmą nekaltą pavasarinį žaidimą. Vaismedžiai anapus sienos buvo jau nužydėję ir išskleidę salotinius blizgančius lapus. Dabar siena kilo pakalne aukštyn iki maumedžių guoto vidury pievos. Nuo čia buvo matyti dar dvi sodybėlės ir lopinėlis slėnio. Pykau ant savęs, kad pamiršau pasiimti Hugo žiūroną. Šiaip ar taip, žmonių, apskritai jokios gyvos dvasios, nebuvo matyti. Virš namų dūmai nekilo. Mano svarstymais, nelaimė turėjo būti įvykusi vakare ir užklupusi Riutlingerius dar kaime arba pakeliui namo.

Jei vyras prie šaltinėlio buvo miręs, o tuo nebegalėjau abejoti, tai mirę turėjo būti visi žmonės slėnyje, ir ne tik žmonės, bet visa, kas gyva. Tik žolė pievose buvo gyva, žolė ir medžiai; jauni lapai kerojo švytėdami šviesoje.

Stovėjau prispaudusi abu delnus prie vėsios sienos ir spoksojau į aną pusę. Ir staiga pajutau, kad visai nieko nebenoriu matyti. Pašaukiau Lūšių, pradėjusį kastis po maumedžiais, ir nuėjau atgal, vis laikydamasi savo žaislinio pasienio. Perbridusi upelį pribedžiau šakelių ant kelio iki uolų ir paskui lėtai pasukau namo. Kai išėjom į proskyną, po žalios, vėsios tarpeklio prieblandos mus užpuolė saulė. Lūšius, akivaizdžiai pasibodėjęs šiuo mano užsiėmimu, nubėgo į namus ir palindo po krosnim. Kaip ir visada, kai jausdavosi bejėgis, jis, kiek pašnopavęs ir painkštęs, tučtuojau užmigo. Pavydėjau jam tokio sugebėjimo. Dabar, jam miegant, pasigedau lengvo bruzdesio, kurį jis nuolat skleidė. Šiaip ar taip, buvo daug geriau namuose turėti miegantį šunį, nei būti visai vienai.

Hugas, pats negeriantis, turėjo paruošęs savo medžioklės svečiams nedideles konjako, džino ir viskio atsargas. Įsipyliau taurę viskio ir atsisėdau prie didžiojo ąžuolinio stalo. Pasigerti neketinau, tik beviltiškai ieškojau vaistų, kurie išgintų iš mano galvos buką apdujimą. Man dingtelėjo, kad apie šį viskį galvoju kaip apie savo, vadinasi, nebetikėjau grįšiant teisėtą jo savininką. Tai mane šokiravo. Po trečio gurkšnio pasibjaurėjusi pastūmiau taurę nuo savęs. Gėrimas priminė lizolyje mirkytų šiaudų skonį. Nebuvo čia ką svarstyti. Įsitikinau, kad per naktį nusileido iš viršaus arba išaugo nematoma siena, ir daugiau buvo visiškai neįmanoma tam rasti kokį nors paaiškinimą. Nejaučiau nei sielvarto, nei nevilties, o ir nebūtų buvę prasmės priverstinai sukelti tokią būseną. Buvau pakankamai sena ir žinojau, kad lemtis manęs neaplenks. Pats svarbiausias man atrodė klausimas, ar nelaimė ištiko tik mūsų slėnį, ar visą šalį. Nusprendžiau vadovautis pirmuoju spėjimu, nes taip man liko viltis, kad po kelių dienų būsiu išlaisvinta iš šio miško kalėjimo. Šiandien man atrodo, kad aš jau tada slapta nebetikėjau tokia galimybe. Tačiau nesu tuo tikra. Kad ir kaip ten būtų, turėjau pakankamai proto tuo metu neprarasti vilties. Po kurio laiko pajutau, kad man skauda pėdas. Nusiavusi batus ir kojines pamačiau, kad bevaikščiodama ant kulnų pritryniau pūsles. Skausmas buvo man visai pravartus, nes nukreipė mane nuo bevaisių minčių. Nusiplovusi kojas, kulnus ištrynusi tepalu ir apklijavusi pleistru nusprendžiau medžioklės name įsikurti taip, kaip man atrodė pakenčiamiausia. Pirmiausia perstūmiau Luizos lovą iš miegamojo į virtuvę ir pastačiau prie sienos taip, kad galėčiau iš ten matyti visą patalpą, duris ir langus. Prie lovos patiesiau Luizos avikailį, slapta tikėdamasi, kad Lūšius pasirinks jį savo guoliu. Beje, taip jis nepasielgė, liko miegoti pakrosny. Iš miegamojo pasiėmiau ir naktinę

spintelę. O spintą į virtuvę įstūmiau tik praėjus kuriam laikui. Langines miegamajame uždariau, paskui iš virtuvės pusės užrakinau jo duris. Kambarius antrame aukšte taip pat užrakinau, o raktus pakabinau ant vinies prie viryklės. Nežinau, kam visa tai dariau, veikiausiai vedama instinkto. Norėjau būtinai viską turėti savo akiratyje ir apsisaugoti nuo užpuolimo. Prie lovos pasikabinau užtaisytą Hugo medžioklinį šautuvą, ant naktinės spintelės pasidėjau žibintuvėlį. Žinojau, kad visos mano priemonės buvo taikomos apsiginti nuo žmonių, ir jos pasirodė man juokingos. Tačiau lig šiol pavojų keldavo būtent žmonės, todėl negalėjau greitai persiorientuoti. Vienintelis priešas, kurį pažinojau savo ankstesniame gyvenime, buvo žmogus. Prisukau kelioninį žadintuvą ir rankinį laikrodį, paskui į virtuvę atsinešiau malkų, kurios sukapotos ir supjaustytos gulėjo krūvoje po veranda, ir sukroviau jas prie viryklės.

Taip atėjo vakaras, nuo kalno žemyn į namą dvelktelėjo vėsus oras. Į proskyną dar krito saulės šviesa, bet visos spalvos pamažu tamsėjo ir stiprėjo. Miške kalė genys. Džiaugiausi jį girdėdama, jį ir čiurlenantį vandenį, iš dirbtinio šaltinėlio čiaupo bėgantį į medinį lovį rankos storumo srove. Ant pečių užsimečiau paltą ir atsisėdau ant suolelio. Iš čia buvo matyti kelias iki tarpeklio, medžiotojo trobelė, garažas, o už jo – tamsios eglės. Kartais įsivaizduodavau tarpeklyje girdinti žingsnius, bet, žinoma, kaskart klysdavau. Kurį laiką tuščia galva stebėjau keletą milžiniškų miško skruzdėlių, traukiančių pro mane kaip maža skubanti procesija.

Genys liovėsi kalęs; oras darėsi vis vėsesnis, o šviesa – mėlynesnė ir šaltesnė. Dangaus lopinėlis virš manęs nusidažė rausvai. Saulė dingo už eglių. Oro prognozė pasitvirtino. Tuoj pat prisiminiau automobilio radiją. Langas buvo pusiau nuleistas,

ir aš paspaudžiau mažą juodą mygtuką. Neilgai trukus išgirdau tylų, tuščią šnypštimą. Dar vakardieną važiuojant mašina Luiza klausėsi šokių muzikos, mano pasipiktinimui. O dabar būčiau šokinėjusi iš džiaugsmo, išgirdusi truputėlį muzikos. Sukiojau ir sukiojau mygtukus; kaip buvo, taip ir liko tolimas tylus šnypštimas, kurį kėlė galbūt tik mažosios dėžutės mechanizmas. Jau tuomet turėjau susiprasti. Bet nenorėjau. Mieliau įtikinėjau save, kad per naktį kažkas tame daikte sugedo. Vis pasukiodavau mygtukus, bet dėžutė neleido nieko kita, tik šnypštimą.

Galiausiai pasidaviau ir vėl atsisėdau ant suolo. Iš namo išėjo Lūšius ir man ant kelių padėjo galvą. Jam reikėjo paguodos. Aš kalbėjau, o jis įdėmiai klausėsi ir inkšdamas glaudėsi prie manęs. Galiausiai aplaižė man ranką ir neryžtingai padaužė uodega į žemę. Mes abu bijojom ir bandėm vienas kitą padrąsinti. Mano balsas skambėjo tarsi svetimas ir netikras, tad nuslopinau jį iki šnabždesio, kol nebegalėjau atskirti jo nuo vandens čiurlenimo. Šaltinis vėliau išgąsdins mane dar ne kartą. Per tam tikrą atstumą jo čiurlenimas skamba kaip dviejų mieguistų žmogiškų balsų pokalbis. Tačiau tuomet to dar nežinojau. Net nepastebėjau, kai nustojau šnibždėti. Žvarbdama po apsiaustu stebėjau, kaip blykšta dangus.

Pagaliau grįžau į trobą ir įkūrenau. Vėliau pamačiau, kaip Lūšius eina iki tarpeklio, nejudėdamas ten stovi ir laukia. Po kurio laiko jis apsigręžė ir nuleidęs galvą parbindzeno namo. Taip elgėsi dar tris ar keturis vakarus. Paskui, regis, pasidavė, bent jau niekad to nebedarė. Nežinau, ar jis paprasčiausiai pamiršo, ar savu šunišku būdu greičiau suvokė tiesą negu aš.

Pašėriau jį mėsa su ryžiais ir šunų pyragu bei pripyliau į jo dubenėlį vandens. Žinojau, kad jis paprastai buvo maitinamas tik ryte, bet nenorėjau valgyti viena. Po to išsiviriau arbatos ir

vėl atsisėdau prie didžiojo stalo. Dabar troboje buvo šilta, žibalinė lempa ant tamsaus medžio skleidė geltoną šviesą.

Tik dabar pastebėjau, kad buvau pavargusi. Lūšius, suvalgęs savo vakarienę, užšoko pas mane ant suolo ir ilgai bei įdėmiai žvelgė į mane. Jo akys buvo rudai raudonos ir šiltos, kiek tamsesnės už kailį. Aplink rainelę žibėjo drėgnas ir melsvas baltymas. Staiga labai apsidžiaugiau, kad Luiza šunį pasiuntė atgal.

Tuščią arbatos puodelį padėjau į vietą, į skardinį dubenį įpyliau vandens ir nusiprausiau, o paskui, kadangi daugiau nebebuvo ką veikti, nuėjau į lovą.

Langines buvau uždariusi, o duris užrakinusi. Neilgai trukus Lūšius nušoko nuo suolo, priėjo prie manęs ir apuostė mano ranką. Paskui nuėjo prie durų, nuo ten prie lango ir atgal prie mano lovos. Draugiškai jį pašnekinau, ir pagaliau, išleidęs atodūsį, kuris suskambo beveik žmogiškai, Lūšius nužygiavo į savo guolį pakrosny.

Dar trumpam palikau degti žibintuvėlį, o kai jį išjungiau, kambarys pasirodė aklinai tamsus. Bet taip tamsu ten nebuvo. Žarijos viryklėje ant grindų metė silpną, mirguliuojančią šviesą, ir po valandėlės jau galėjau įžiūrėti suolo ir stalo kontūrus. Svarsčiau, ar neišgėrus vienos iš Hugo migdomųjų tablečių, bet taip ir neapsisprendžiau, nes bijojau ką nors praklausyti. Paskui man dingtelėjo mintis, kad baisioji siena nakties tyloje ir tamsoje gali pasistūmėti arčiau. Bet buvau pernelyg pavargusi, kad bijočiau. Man vis dar skaudėjo kojas, todėl gulėjau išsitiesusi ant nugaros, iš nuovargio negalėdama nė galvos pasukti. Po visko, kas įvyko, turėjau pasiruošti blogai nakčiai. Bet, kol susitaikiau su šia mintimi, jau buvau užmigusi.

Nieko nesapnavau ir pailsėjusi pabudau apie šeštą ryto, kai paukšteliai pakilo giedoti. Tučtuojau viską prisiminiau ir išsi-

gandusi užmerkiau akis, pabandžiau dar kartą panirti į miegą. Žinoma, nepavyko. Nors beveik nejudėjau, Lūšius pajuto, kad nubudau, ir, priėjęs prie lovos, pasveikino mane džiaugsmingu inkštimu. Aš atsikėliau, atidariau langines ir išleidau lauk Lūšių. Buvo labai vėsu, dangus dar blyškiai žydras, o krūmai aprasoję. Budo spindulinga diena.

Staiga man pasirodė visiškai neįmanoma išgyventi šią spindulingą gegužės dieną. Tuo pat metu suvokiau, kad privalau ją išgyventi ir kad pabėgti nėra kur. Turėjau elgtis labai ramiai ir ją tiesiog iškęsti. Juk mano gyvenime tai ne pirma diena, kurią turėjau taip išgyventi. Kuo mažiau ginsiuos, tuo pakenčiamesnė ji bus. Vakarykštės dienos apdujimas pasitraukė; galėjau aiškiai mąstyti, taip aiškiai, kaip apskritai gebėjau; tik kai mintys priartėdavo prie sienos, atrodydavo, kad ir jos atsimuša į vėsią, lygią ir visiškai neįveikiamą kliūtį. Geriausia buvo apie sieną negalvoti.

Šmurkštelėjau į chalatą ir įsispyriau į šlepetes, šlapių taku nuėjau prie mašinos ir įjungiau radiją. Tylus, tuščias šnypštimas; jis skambėjo taip svetimai ir nežmogiškai, kad radiją tučtuojau išjungiau.

Jau netikėjau, kad tame daikte kažkas sulūžo. Šaltoje ryto šviesoje nebegalėjau tuo tikėti.

Nebeprisimenu, ką veikiau tą rytą. Prisimenu tik, kad kurį laiką lyg be žado stovėjau prie mašinos, kol pažadino drėgmė, prasiskverbusi pro plonas šlepetes.

Galbūt po to ėjusios valandos buvo tokios niūrios, kad prisiverčiau jas užmiršti; o gal tiesiog jaučiausi tarsi apmarinta. Neprisimenu. Vėl atgijau tik apie antrą valandą popiet, kai su Lūšium ėjau per tarpeklį.

Pirmą kartą tarpeklis man atrodė ne žavingai romantiškas, o drėgnas ir gūdus. Net vidurvasary jis būna toks, jo žemės

niekad nepaliečia saulės spinduliai. Po audros ten iš savo akmeninių slėptuvių išlenda dėmėtosios salamandros. Vėliau, vasarą, kartais galėdavau jas stebėti. Jų buvo tikrai daug. Dažnai per vieną popietę pamatydavau jų dešimt ar penkiolika; puošniai juodai raudonai dėmėtos būtybės, iš tiesų man visad primindavusios veikiau tam tikras gėles, tigrines lelijas, nei kuklius pilkai žalius giminaičius driežus. Salamandros niekad nesu palietusi, nors driežus mielai imu į rankas.

Tą gegužės 2-ąją aš jų nemačiau. Tiesa, nebuvo palįję, be to, tada dar iš viso nežinojau, kad jų yra. Žengiau skubiais žingsniais, kad greičiau pasprukčiau nuo drėgnos žalios prieblandos. Šįkart rengiausi rimčiau: alpinisto batai, trumpos kelnės ir šilta striukė. Paltas praeitą dieną tik kliudė, man sodinant „pasienį“ jo skvernai vilkosi pieva. Hugo žiūroną irgi pasiėmiau, o į kuprinę įsidėjau sumuštinių ir termosą su kakava.

Taip pat, be savo kišeninio peiliuko (pieštukams smailinti), nešiausi aštrų medžioklinį Hugo peilį. Juo naudotis negalėjau, nes pjauti šakoms jis buvo pernelyg pavojingas, būčiau tik susižeidusi ranką. Nors nenorėjau sau to pripažinti, nešiausi peilį savigynai. Tas daiktas teikė apgaulingo saugumo. Vėliau dažnai palikdavau jį namie. Vėl jį visur nešiojuosi nuo tada, kai mirė Lūšius. Tiesa, dabar labai gerai žinau, kokiu tikslu, ir nebesakau sau, kad peilio man reikia pjaustyti riešutmedžio šakoms. Siena, žinoma, buvo toj pačioj pažymėtoj vietoj ir nepasistūmėjo arčiau medžioklės namo, kaip man vakar buvo šmėstelėję galvoje. Nutolti ji taip pat nenutolo, bet šito aš, šiaip ar taip, nesitikėjau. Upelis pasiekė įprastą lygį, matyt, jam nebuvo sunku prasisunkti pro akytą uolieną. Šokinėdama nuo akmens ant akmens perkirtau jį ir nuėjau palei savo žaislinį pasienį iki apžvalgos vietos, kurioje

augo maumedžiai. Ten prilaužiau žalių šakų ir ėmiau toliau badyti jas į žemę palei sieną.

Šis užsiėmimas vargino, veikiai nuo lankstymosi man pradėjo skaudėti nugarą. Tačiau mane buvo tarsi apsėdęs įsitikinimas, kad žūtbūt privalau atlikti šį darbą. Jis mane ramino, teikė nors šiokį tokį tvarkos jausmą šioje didelėje, baisioje netvarkoje, užgriuvusioje mane. Toks dalykas kaip ši siena tiesiog negalėjo egzistuoti. Jos apsodinimas šakelėmis buvo mano pirmas bandymas parodyti jai, jei ji jau čia stovėjo, jos vietą.

Mano kelias vedė per dvi kalnų pievas, jauną eglyną ir apžėlusį avietyną. Saulė kepino, ir mano delnai kraujavo, subadyti spyglių ir rakščių. Šakeles galėjau naudoti, žinoma, tik pievoje, krūmynuose man prireikė jau tikrų lazdų; kai kuriose vietose kišeniniu peiliuku pažymėdavau medžius, stovinčius netoli sienos. Visa tai labai gaišino, į priekį judėjau labai lėtai.

Nuo avietyno prieš save išvydau plytintį beveik visą slėnį. Per žiūroną galėjau viską įžvelgti labai aiškiai ir ryškiai. Prie račiaus trobelės saulėkaitoje nejudėdama sėdėjo moteris. Neįžiūrėjau veido, ji buvo nuleidusi galvą ir atrodė mieganti. Žiūrėjau tol, kol pradėjo ašaroti akys ir vaizdas išsiskaidė į figūras ir spalvas. Ant durų slenksčio gulėjo aviganis, padėjęs galvą ant letenų, irgi sustingęs.

Jei tai buvo mirtis, tai ji atėjo labai greitai ir lengvai, beveik meiliai. Gal aš būčiau pasielgusi protingiau, jei būčiau išėjusi kartu su Hugu ir Luiza į kaimą.

Pagaliau atsiplėšiau nuo taikaus vaizdelio ir toliau bedžiau šakeles į žemę. Siena dabar leidosi į nedidelį pievotą kloni, kuriame buvo matyti nuošalus ūkelis, po teisybei, tik mažutė sodyba, kokių dažnai rasi kalnuose, jų nepalyginsi su tikru lygumos ūkiu.

Siena driekėsi skersai pievos priešais namą, nuo obels nukirsdama dvi šakas. Beje, jos visai neatrodė kaip nukirstos, veikiau tarsi ištirpusios, jei tik galima įsivaizduoti ištirpusią medieną.

Prie jų neprisiliečiau. Anapus sienos pievoje gulėjo dvi karvės. Ilgai į jas žiūrėjau. Jų šonai nesikilnojo. Jos irgi kėlė labiau miegančių nei mirusių įspūdį. Jų rožinės šnervės nebebuvo drėgnos ir lygios, o atrodė kaip gražiai nuspalvintas smulkiagrūdis akmuo.

Lūšius nusuko žvilgsnį į mišką. Jis nepradėjo vėl kraupiai kaukti, o tiesiog nebežiūrėjo į tą pusę, tarsi būtų nusprendęs ignoruoti viską, kas yra anapus sienos. Seniau mano tėvai turėjo šunį, kuris panašiai nusisukdavo nuo visų veidrodžių.

Bežiūrėdama į abu negyvus galvijus staiga už savęs išgirdau mykiant karvę ir nervingai lojant Lūšių. Sunerimau, tada krūmai prasiskyrė ir iš jų žengė mykianti ir gyva karvė, lydima susijaudinusio šuns. Ji tuoj pat pasuko į mane ir išliejo man visą savo bėdą. Vargšas galvijas buvo nemelžtas dvi dienas, jo balsas jau buvo visai užkimęs ir šiurkštus. Nieko nelaukdama pabandžiau palengvinti jos dalią. Būdama maža mergaitė savo malonumui išmokau melžti, bet tai buvo prieš dvidešimt metų, ir aš visus įgūdžius spėjau prarasti.

Karvė kantriai su viskuo taikstėsi, ji suprato, kad noriu jai padėti. Geltonas pienas tryško ant žemės, ir Lūšius netruko pulti jį laižyti. Ji turėjo labai daug pieno, ir man nuo neįprastų judesių suskaudo rankas. Karvė staiga nusiramino, pasilenkė ir prikišo savo didelį snukį prie rudos Lūšiaus nosies. Regis, jie vienas kitą įvertino teigiamai, nes abu buvo patenkinti ir taikūs.

Taigi stovėjau visiškai svetimoj pievoj vidury miško ir netikėtai tapau karvės savininke. Buvo aišku, kad negaliu jos čia

palikti. Tik dabar pastebėjau ant jos snukio kraują. Greičiausiai ji desperatiškai bandė pereiti pro sieną, trukdančią grįžti į gimtąjį tvartą ir pas savo žmones.

Tų žmonių nesimatė. Matyt, katastrofos metu jie buvo name. Užtrauktos užuolaidos ant mažų langų patvirtino mano spėjimą, kad viskas įvyko vakare. Ne per vėlai, nes senukas kaip tik prausėsi, o senutė su kate dar sėdėjo ant suolo prie namo. Ankstų rytą, kai dar vėsu, senutės su katėm ant suolų lauke nesėdi. Be to, jei nelaimė būtų įvykusi ryte, Hugas ir Luiza seniai būtų grįžę namo. Taip svarsčiau ir išsyk tariau sau, kad tokie svarstymai man yra visiškai beverčiai. Taigi lioviausi sukti galvą ir šūkaudama pradėjau krūmynuose ieškoti kitos karvės, bet jos nebuvo nė ženklo. Jei kur netoliese būtų buvęs galvijas, Lūšius seniai jį būtų suradęs.

Man neliko nieko kita, kaip varyti karvę per kalnus namo. Štai taip staiga pasibaigė mano pasienio žymėjimas. Jau ir taip buvo gan vėlu, maždaug penkta valanda popiet; saulės spinduliai krito į proskyną tik siaurais dryžiais.

Taigi trise pradėjom kelionę namo. Gerai, kad buvau susmeigusi šakeles ir man nereikėjo gaišti graibantis palei sieną. Lėtai žingsniavau tarp sienos ir karvės, susirūpinusi, kad ji nenusilaužtų kojos. Bet ji atrodė pratusi vaikščioti po kalnuotas vietoves. Man nereikėjo jos ir raginti, tik žiūrėti, kad eitų saugiu atstumu nuo sienos. Lūšius jau suvokė, ką reiškė mano žaislinis pasienis, ir visada laikėsi nuo jo atokiai.

Taip buvau užsiėmusi savo radiniu, kad visą kelią nė karto nėpagalvojau apie sieną. Kartais karvė ūmai sustodavo ir imdavo rupšnoti žolę, tuomet Lūšius atsiguldavo netoliese ir nepaleisdavo jos iš akių. Jei jam pabosdavo laukti, jis ją švelniai bakstelėdavo, ir ji klusniai pajudėdavo toliau. Nežinau, ar tai tiesa, bet vėliau man susidarė įspūdis, kad Lūšius moka pui-

kiai elgtis su karvėmis. Manau, kad medžiotojas kartais pasiimdavo jį kaip sarginį šunį, rudenį gindamas karves į pievą.

Karvė, regis, buvo visiškai rami ir patenkinta. Po dviejų baisių dienų ji rado žmogų, buvo išlaisvinta nuo skausmingos pieno naštos ir nė neketino bėgti. Juk kur nors bus tvartas, į kurį ją šitas naujas žmogus nugins. Viltingai šnarpšdama ji turseno šalia manęs. Po to, kai su šiokiu tokiu vargu perkirtome upelį, ji netgi ėmė eiti greičiau, o galiausiai vos spėjau jai iš paskos.

Tuo tarpu susivokiau, kad ši karvė man ne tik palaima, bet ir didžiulė našta. Apie didesnes žvalgybines iškylas nebegalėjo būti nė kalbos.

Toks gyvulys nori būti šeriamas bei melžiamas ir reikalauja sėslaus šeimininko. Aš buvau karvės savininkė ir kartu jos belaisvė. Tačiau jei net nebūčiau jos norėjusi, man būtų buvę neįmanoma palikti jos vienos. Ji buvo nuo manęs priklausoma.

Kai pasiekėm proskyną, – buvo jau beveik sutemę, – karvė sustojo, pasuko galvą atgal ir tyliai džiaugsmingai sumūkė. Nuvedžiau ją į medžiotojo trobelę. Viduje buvo tik dviaukštė lova, stalas, suolas ir mūrinė viryklė. Stalą išnešiau lauk, iš lovos išplėšiau šiaudinį čiužinį ir įvedžiau karvę į jos naująjį tvartą. Karvei jis buvo ganėtinai erdvus. Nuo viryklės paėmiau kibirą, pripyliau vandens ir pastačiau ant tuščio gulto. Tą vakarą daugiau nieko dėl savo karvės padaryti negalėjau. Paglosčiau ją, paaiškinau naująją padėtį ir užsklendžiau tvarto duris.

Buvau tokia pavargusi, kad vos parsivilkau iki medžioklės namo. Kojos sunkiuose batuose degė, skaudėjo strėnos. Pašėriau Lūšių ir atsigėriau kakavos iš termoso. Sumuštinių iš nuovargio suvalgyti neįstengiau. Tą vakarą dirbtiniame šaltinėlyje nusiprausiau šaltu vandeniu ir iškart nuėjau miegoti. Lūšius irgi atrodė nusikamavęs, nes paėdęs tuoj nulindo į pakrosnį.

Kitas rytas nebebuvo toks nepakeliamas kaip vakarykštis, nes vos pramerkusi akis prisiminiau karvę. Tuoj pat pažvalėjau, nors jaučiausi kaip sudaužyta nuo neįprasto fizinio krūvio. Miegojau net per ilgai, saulės spinduliai jau krito geltonais dryžiais per langinių plyšius.

Atsikėliau ir ėmiausi darbų. Medžioklės name buvo daugybė indų, tad vieną kibirą paskyriau melžimui ir nuėjau su juo į tvartą. Karvė klusniai stovėjo prie gulto ir pasisveikino džiaugsmingai aplaižydama man veidą. Pamelžiau ją, šį kartą sekėsi sunkiau nei vakardieną, nes man skaudėjo visus kaulus. Melžimas – ypač daug jėgų reikalaujantis darbas, ir man pirmiau reikėjo vėl prie jo priprasti. Bet aš mokėjau taisyklingus rankų judesius, o tai buvo svarbiausia. Šieno neturėjau, todėl išginiau pamelžtą karvę į miško pievą ir palikau ją ten ganytis. Buvau tikra, kad ji nuo manęs niekur nebėgs.

Po to pagaliau papusryčiavau: išgėriau šilto pieno su apdžiūvusiais vakarykščiais sumuštiniais. Visa mano diena, prisimenu tai labai aiškiai, buvo skirta karvei. Paruošiau jai tvartą taip, kaip tik galėjau; ant grindų paklojau žalių šakelių, nes neturėjau kraiko, o jos pirmasis mėšlas buvo pradžia didžiosios mėšlo krūvos prie trobelės.

„Tvartas" buvo pastatytas solidžiai, iš tvirtų rąstų. Po kraigu buvo mažutė palėpė, į kurią vėliau prikimšau pakraikų. Bet aną gegužę dar nebuvo jokių pakraikų, tad iki rudens turėjau apsieiti su šviežiomis šakelėmis.

Žinoma, galvojau ir apie pačią karvę. Būtų didelė laimė, jei ji lauktųsi veršiuko. Bet tuo pasikliauti negalėjau, galėjau tik viltis, kad ji kuo ilgiau duos pieno.

Apie savo padėtį vis dar mąsčiau kaip apie laikiną būseną ar bent jau stengiausi taip mąstyti.

Apie galvijų veisimą nutuokiau itin mažai. Kartą dalyvavau

veršiuojantis karvei, bet aš net nežinojau, kaip ilgai trunka karvės nėštumas. Apie tai vėliau perskaičiau ūkininko kalendoriuje, tačiau šiandien neką daugiau ir išmanau, net nežinau, kaip galėčiau sužinoti daugiau.

Man buvo kilusi mintis išnešti iš tvarto mažąją viryklę, bet vėliau ji pasirodė esanti labai praktiška. Kai prisireikdavo, galėjau tvarte pašildyti vandenį. Stalą ir kėdę išnešiau į garažą, kuriame jau gulėjo krūva darbo įrankių. Hugui buvo labai svarbu turėti gerų įrankių, o medžiotojas, sąžiningas, tvarkingas vyras, rūpinosi, kad jie visada būtų paruošti naudoti. Nežinau, kodėl Hugui būtinai reikėjo įrankių. Jis pats niekad prie jų nė neprisiliesdavo, tačiau kaskart čia atvykęs apžiūrėdavo su didžiuliu pasitenkinimu. Jei tai buvo kaprizas, tai man jis virto tikra palaima. Kad aš apskritai dar esu gyva, turiu dėkoti tik nedidelėms Hugo keistenybėms. Gerasis Hugas, telaimina jį Dievas, tikriausiai vis dar sėdi su limonado stikline prie užeigos stalo, pagaliau nebebijodamas ligų ir mirties. Ir nebėra nė vieno žmogaus, galinčio jį varinėti iš vienos konferencijos į kitą.

Kol darbavausi tvarte, karvė stovėjo kalnų pievoje ir rupšnojo žolę. Tai buvo gražus galvijas – nekaulėta, apvalaina ir pilkšvai rudos spalvos. Ji kėlė linksmumo ir jaunatviškumo įspūdį. Jos būdas sukioti galvą į visas puses pešant lapus nuo krūmų man priminė gracingą, koketišką jauną moterį, drėgnomis rudomis akimis žvelgiančią per petį. Aš tučtuojau ją pamilau, labai jau gera buvo į ją žiūrėti.

Lūšius dykinėjo netoliese, stebėjo karvę, lakė iš vandens lovio ir naršė po krūmus. Jis ir vėl buvo senas linksmasis šuo ir atrodė pamiršęs pastarųjų dienų baisybes. Regis, jis susitaikė su tuo, kad jo šeimininkas, bent jau kol kas, buvau aš.

Pietums išviriau sriubos iš žirnių miltų koncentrato ir atidariau sūdytos mėsos konservų skardinę. Pavalgius mane užgriu-

vo baisus nuovargis. Liepiau Lūšiui truputį prižiūrėti karvę ir lyg apsvaigusi su drabužiais priguliau ant lovos. Po tokių įvykių gal net negalėjau sau leisti miegoti; bet turiu pasakyti, kad pirmosiomis savaitėmis medžioklės name miegojau itin gerai, kol mano kūnas priprato prie sunkaus darbo. Nemiga pradėjo mane kankinti tik vėliau.

Apie ketvirtą valandą pabudau. Karvė atrajodama gulėjo. Lūšius tupėjo ant suolo ir mieguistai ją stebėjo. Paleidau jį iš sargybos, ir jis vėl leidosi į savo žvalgybinius žygius. Anuomet aš iškart sunerimdavau, jei pamesdavau jį iš akių. Vėliau, kai jau žinojau, koks jis patikimas, ši baimė visiškai išgaravo.

Kai atvėso, ant viryklės užkaičiau vandens. Man būtinai reikėjo nusiprausti.

Vakarėjant karvę įvedžiau į tvartą, pamelžiau, ant gulto pastačiau jai šviežio vandens ir palikau ją vieną nakčiai. Išsimaudžiusi įsisupau į chalatą, išgėriau šilto pieno ir atsisėdau prie stalo pasvarstyti. Stebėjausi, kad nebuvau liūdna ir nepuoliau į neviltį. Aš taip apsnūdau, kad turėjau paremti galvą rankomis ir besėdėdama vos neužmigau. Kadangi svarstyti man nesisekė, pabandžiau skaityti vieną iš Hugo kriminalinių romanų. Bet taip irgi nebuvo gerai; prekyba mergaitėmis šią akimirką mane domino mažiausiai. Beje, Hugas taip pat nuolat užsnūsdavo prie trečio ar ketvirto savo sunkių detektyvų puslapio. Gal jis juos naudojo kaip migdomuosius.

Aš irgi išsilaikiau ne daugiau kaip dešimt minučių, paskui ryžtingai pakilau, užgesinau lempą, užrakinau duris ir nuėjau į lovą.

Kitą rytą oras buvo vėsus, nedraugiškas ir privertė mane suvokti, kad turiu parūpinti šieno savo karvei.

Prisiminiau lyg ir mačiusi daržinę pievoje, prie upelio, galėjo būti, kad joje dar yra šieno. Hugo automobiliu naudotis nie-

kaip negalėjau; jis išeidamas išsinešė raktą. Bet ir iš rakto
man būtų buvę mažai naudos. Buvau baigusi vairavimo kur-
sus tik prieš dvi savaites, savo dukterų spiriama, ir jokia kai-
na nebūčiau drįsusi važiuoti į tarpeklį. Garaže radau kelis
senus maišus, po darbų tvarte pasiėmiau juos ir išėjau ieško-
ti šieno.

Daržinėje prie upelio iš tikrųjų radau glėbelį šieno. Sukim-
šau jį į maišus, kuriuos paskui surišau ir vilkau paskui save
žeme. Tačiau netrukus pamačiau, kad maišai tokio vilkimo
žvyrkeliu neatlaikys. Tad du maišus palikau gulėti kelio pa-
krašty, o kitus du partempiau prie medžioklės namo ant pe-
čių. Įrankius iš garažo išnešiau ir sudėjau kamarėlėje prie vir-
tuvės, paskui atsinešiau paliktus maišus ir iškračiau jų turinį
garaže ant grindų.

Popiet nuėjau dar du kartus paimti šieno ir kitą dieną vėl.
Juk buvo dar tik gegužės pradžia, o tokiu metu kalnuose gali
nemaloniai atšalti. Kol buvo tik vėsu ir šiek tiek lietinga, galė-
jau ganyti karvę miško pievoje. Ji atrodė tikrai patenkinta sa-
vo nauju gyvenimu ir kantriai pakentė mano nerangų melži-
mą. Kartais ji pasukdavo savo didelę galvą, tarsi pralinksmin-
ta žiūrėtų į mano pastangas, bet likdavo ramiai stovėti ir nie-
kad man nespyrė; ji buvo draugiška, dažnai net kiek išdykusi.

Pagalvojusi, kokį vardą duoti savo karvei, pavadinau ją Be-
la. Jis nelabai tiko šiai aplinkai, bet buvo trumpas ir skambus.
Karvė greitai susiprato, kad dabar ji vardu Bela, ir pasukdavo
galvą, kai ją pakviesdavau. Norėčiau žinoti, kaip ją šaukė anks-
čiau; gal įprastai austriškai *Dirndl*, *Gretl*, o gal Pilkoji. Iš tikrų-
jų ji būtų apsiėjusi ir be vardo, juk buvo vienintelė karvė visa-
me miške, gal net vienintelė visoje šalyje.

Lūšius taip pat turėjo visai netinkamą vardą, kuris liudijo
didį vietos žmonių neišprusimą. Tačiau visais laikais medžiok-

linius šunis šiame slėnyje vadino Lūšiais. Tikrosios lūšys buvo išnaikintos jau taip seniai, kad nė vienas žmogus slėnyje net neįsivaizdavo, kaip jos atrodo. Galbūt kuris nors Lūšiaus protėvis nudobė paskutinę tikrą lūšį ir jos vardą gavo kaip nugalėtojo trofėjų.

Rūškanas oras perėjo į ilgalaikį lietų, o vėliau net į sniego pūgą. Bela liko tvarte ir buvo šeriama šienu, o aš pagaliau radau laiko ir ramybės pamąstyti. Mano, tiksliau – Hugo, kalendoriuje gegužės dešimtą dieną pažymėta: inventorizacija.

Ta gegužės dešimtoji buvo pati tikriausia žiemos diena. Sniegas, kuris iš pradžių iškart tirpo, liko gulėti, o snigti nesiliovė.

Viskas prasidėjo nuo to, kad pabudusi pasijutau visiška bejėgė ir palikta likimo valiai. Fizinio nuovargio nebejaučiau, užtat mane apniko mintys. Buvo praėję dešimt dienų, ir mano padėtis visiškai nepasikeitė. Ištisas dešimt dienų ieškojau užsimiršimo darbe, bet siena vis dar stovėjo, ir niekas neatėjo manęs pasiimti. Man neliko nieko kita, kaip pagaliau stoti akis į akį su tiesa. Vilties dar nepraradau, toli gražu. Netgi kai galiausiai turėjau sau pripažinti, kad ilgiau pagalbos laukti nėra jokios prasmės, man liko ši beprotiška viltis; viltis, prieštaraujanti sveikam protui ir mano pačios įsitikinimui.

Jau tuomet, gegužės dešimtąją, neabejojau, kad šita katastrofa milžiniško masto. Viskas aplinkui tai patvirtino: gelbėtojų neatvykimas, žmonių balsų tylėjimas radijuje ir tos detalės, kurias pati mačiau per sieną.

Daug vėliau, kai manyje buvo užgesusios beveik visos viltys, aš vis dar negalėjau patikėti, kad mano vaikai irgi mirę, ir dar būtent taip, kaip senukas prie šaltinėlio ar moteris ant suolo.

Šiandien mąstydama apie savo vaikus, visada matau juos penkiamečius, tarsi jie dar tada būtų pasitraukę iš mano gyvenimo. Tikriausiai visi tokio amžiaus vaikai jau pradeda trauk-

tis iš savo tėvų gyvenimo; palengva jie virsta svetimais nuomininkais. Bet visa tai vyksta taip nepastebimai, kad to beveik nejunti. Tiesa, būdavo akimirkų, kai man tokia galimybė sušmėžuodavo, bet kaip visos motinos aš skubiai tokį įspūdį išstumdavau iš galvos. Man juk reikėjo gyventi, o kokia mama galėtų gyventi, jei įsisąmonintų šį procesą?

Kai pabudau gegužės dešimtąją, prisiminiau savo dukras kaip mažas mergaites, susikibusias rankomis ir strikinėjančias per žaidimų aikštelę. Abi beveik nemalonios, nemeilios ir barningos paauglės, kurias palikau mieste, staiga man pasirodė visai netikros. Niekad negedėjau jų, gedėjau tik tų vaikų, kuriais jos buvo prieš daug metų. Galbūt skamba labai žiauriai, bet neįsivaizduoju, kodėl šiandien dar turėčiau meluoti. Galiu sau leisti rašyti tiesą; visi, dėl kurių visą savo gyvenimą melavau, yra mirę.

Žvarbdama lovoje svarsčiau, ką reikia daryti. Galėjau nusižudyti arba bandyti pasikasti po siena, nors tai tikriausiai būtų tik sudėtingesnis savižudybės būdas. Dar, žinoma, galėjau likti čia ir bandyti išgyventi.

Nebebuvau tokia jauna, kad rimtai galvočiau apie savižudybę. Labiausiai nuo tos minties mane sulaikė mintis apie Lūšių ir Belą, be to, tam tikras smalsumas. Siena buvo mįslė, o aš niekad nebūčiau įstengusi paprasčiausiai pasprukti neišsprendusi mįslės. Hugo rūpestingumo dėka buvo šiokių tokių atsargų, kurių turėjo užtekti vasarai, turėjau namus, malkų iki gyvos galvos ir karvę, kuri man irgi buvo neišspręsta mįslė ir kuri galbūt laukėsi veršiuko.

Prieš priimdama kitus sprendimus, norėjau bent jau sulaukti, kol atsiras arba neatsiras tas veršiukas. Dėl sienos pernelyg galvos nelaužiau. Spėjau, kad ji – naujas ginklas, kurį vienai iš didžiųjų valstybių pavyko išlaikyti paslaptyje; idealus ginklas,

kuris žemę paliko nepaliestą ir išžudė tik žmones ir žvėris. Aišku, būtų buvę dar geriau, jei žvėrių būtų buvę galima pasigailėti, bet tai tikriausiai buvo neįmanoma. Per visas istorijos skerdynes žmonės į gyvūnus dėmesio nekreipė. Kai nuodai, – aš bent jau įsivaizdavau kažką panašaus į nuodus, – nustotų veikti, būtų galima okupuoti visą šalį. Kiek sprendžiau iš to, kaip taikiai atrodė aukos, kančių jos nepatyrė; visa tai man atrodė esanti pati humaniškiausia velnystė, kokią tik yra pagimdžiusios žmogaus smegenys.

Negalėjau numatyti, kaip ilgai šalis liks bevaisė, spėjau, kad, kai tik į ją bus galima įžengti, siena dings, ir įžygiuos nugalėtojai.

Šiandien kartais klausiu savęs, ar šis eksperimentas, jei tai apskritai buvo kažkas panašaus, ne pernelyg gerai pavyko. Labai jau ilgai nugalėtojai verčia laukti.

Gal nebuvo jokių nugalėtojų. Nėra prasmės apie tai galvoti. Mokslininkas, masinio naikinimo ginklų specialistas, tikriausiai būtų supratęs daugiau už mane, bet jam iš to būtų mažai naudos. Su visom savo žiniom jis negalėtų veikti nieko kita nei aš, – tik laukti ir stengtis išgyventi.

Po to, kai viską sudėliojau sau taip, kaip tai gali padaryti žmogus su mano patirtimi ir mano inteligencija, nusimečiau antklodę ir šokau kurti krosnies, nes tą rytą buvo labai šalta. Lūšius išlindo iš pakrosnio ir parodė man savo guodžiantį prielankumą, o paskui buvo laikas eiti į tvartą ir pasirūpinti Bela.

Po pusryčių į miegamąjį pradėjau nešti visas, kiek turėjau, atsargas ir dariau sąrašą. Dabar šis sąrašas guli priešais mane, nenoriu jo nurašinėti, šiuose užrašuose vis tiek bus paminėtas beveik kiekvienas mano turimas daiktas. Maisto produktus irgi iš kamarėlės perkėliau į miegamąjį, nes jame vėsu net vasarą. Namas remiasi į kalną, ir jo užpakalinė siena visada būna šešėlyje.

Drabužių turėjau pakankamai, žibalo lempai bei spirito mažajam virtuvui taip pat. Buvo čia ir ryšulėlis žvakių, ir du žibintuvėliai su atsarginiais elementais. Namų vaistinėlė buvo gausiai aprūpinta; joje dar yra viskas, išskyrus bintą ir tabletes nuo skausmo. Į šią vaistinėlę Hugas sudėjo visą savo meilę; manau, kad dauguma vaistų jau seniai netinkami vartoti.

Gyvybiškai svarbūs pasirodė didelis maišas bulvių, daugybė degtukų ir amunicija. Ir, be abejo, įvairūs įrankiai, medžioklinis ir austriškas karinis šautuvai, žiūronas, dalgis, grėblys ir šieno šakės, kurių prireikė šienaujant miško pievą bei ruošiant pašarą laukiniams žvėrims, ir dar maišelis pupų. Be šių daiktų, kuriuos turiu Hugo fobijų ir atsitiktinumo dėka, dabar jau nebebūčiau gyva.

Konstatavau, kad maisto produktų suvartojau jau per daug. Visų pirma švaistūniška buvo jais maitinti ir Lūšių; be to, jie jam ir netiko, jam skubiai reikėjo šviežios mėsos. Miltų, labai taupant, turėjo užtekti dar trims mėnesiams, negalėjau pasikliauti viltim, kad mane ligi to laiko suras. Negalėjau tikėtis, kad mane apskritai kada nors suras.

Didžiausias mano turtas dabar buvo bulvės ir pupos. Būtinai turėjau rasti vietą nedidelei lysvei. Bet pirmiausia turėjau pasiryžti pasirūpinti šviežios mėsos. Elgtis su šautuvu mokėjau, anksčiau dažnai sėkmingai dalyvaudavau stendinio šaudymo renginiuose, bet dar niekad nebuvau šovusi į gyvą žvėrį.

Vėliau laukinių žvėrių šėrykloje radau šešis raudonus laižomuosius druskos gabalus ir padėjau juos sausai virtuvėje. Jau seniai man liko tik ši rupi druska. Vasarą Luizos meškere galėjau žvejoti upėtakius. Anksčiau niekad nebuvau to dariusi, bet juk tai neturi būti labai sudėtinga. Tokios žudikiškos veiklos perspektyva man visai nepatiko, bet neturėjau kito pasirinkimo, jei norėjau, kad Lūšius ir aš liktume gyvi.

Per pietus virdavau ryžius su pienu ir atsisakiau cukraus. Nors ir buvau taupi, jau po aštuonių savaičių nebeturėjau nė gabalėlio cukraus ir ateity teko apsieiti be saldumynų.

Taip pat tvirtai nusprendžiau kasdien prisukti laikrodžius ir užbraukti dieną kalendoriuje. Tuomet man tai atrodė labai svarbu, aš tiesiog kabinausi į tuos skurdžius žmogiškos tvarkos likučius, kurie man dar buvo likę. Beje, kai kurių įpročių niekad neatsisakiau. Kasdien prausiuosi, valau dantis, skalbiu ir tvarkau namus.

Nežinau, kodėl taip elgiuosi, tikriausiai mane verčia vidinė būtinybė. Gal bijau, kad kitaip elgdamasi nustosiu būti žmogus ir veikiai nešvari bei dvokianti imsiu šliaužioti keturpėsčia bei leisti nesuprantamus garsus. Aš visai nebijojau virsti žvėrim, ne, tai nebūtų labai blogai, bet žmogus žvėrimi tapti negali, jis iš karto krinta tiesiai į prarają. Nenoriu, kad man taip atsitiktų. Pastaruoju metu būtent šito bijau labiausiai, ir ši baimė verčia mane rašyti savo užrašus. Kai prieisiu pabaigą, gerai juos paslėpsiu ir pamiršiu. Nenoriu, kad tas svetimas padaras, kuriuo galėčiau pavirsti, juos vieną dieną rastų. Padarysiu viską, kad išvengčiau šios metamorfozės, bet nesu tokia pasipūtusi, jog būčiau įsitikinusi, esą manęs neištiks tai, kas atsitiko tokiai daugybei žmonių iki manęs.

Jau šiandien aš nebesu tas žmogus, kuris buvau kadaise. Iš kur galiu žinoti, kuria kryptim einu? Gal aš jau taip nutolau nuo savęs, kad to nebepastebiu.

Kai dabar pagalvoju apie moterį, kuria buvau prieš mano gyvenime atsirandant sienai, nebeatpažįstu savęs. Tačiau ta moteris, kuri kalendoriuje gegužės 10 dieną pažymėjo „inventorizacija“, man irgi tapo labai svetima. Ji pasielgė protingai užsirašinėdama pastabas, kad savo prisiminimuose galėčiau pažadinti ją naujam gyvenimui. Pastebėjau, kad niekur nepara-

šiau savo vardo. Aš jį beveik pamiršau, tegu viskas taip ir lieka. Niekas manęs tuo vardu nevadina, vadinasi, jo nebėra. Taip pat nenorėčiau, kad vieną dieną jis pasirodytų nugalėtojų žurnaluose. Neįmanoma įsivaizduoti, kad kažkur pasaulyje dar yra žurnalų. Nors kodėl gi ne? Jei katastrofa būtų įvykusi Beludžistane, mes visiškai abejingi sėdėtume kavinėse ir skaitytume apie ją laikraščiuose. Šiandien Beludžistanas esame mes, labai tolima, svetima šalis, apie kurią beveik nežinoma, kur ji yra, šalis, kurioje gyvena žmonės, kurie gal visai nėra tikri žmonės, tik neišsivystę ir nejautrūs skausmui, tik skaičiai ir numeriai svetimuose laikraščiuose. Tikrai ne priežastis ramybei prarasti. Labai gerai prisimenu, kaip mažai fantazijos turėjo dauguma žmonių. Fantazija žmogų daro pernelyg jautrų, pažeidžiamą ir priklausomą. Galbūt ji apskritai yra išsigimimo požymis. Žmonėms be fantazijos niekad neprikaišiojau dėl šio trūkumo, kartais jo jiems net pavydėjau. Jų gyvenimas buvo lengvesnis ir malonesnis nei kitų.

Tiesą sakant, visam tam ne vieta mano užrašuose. Tačiau ne visada galiu sau uždrausti galvoti apie dalykus, kurie man neturi jokios reikšmės. Aš tokia vieniša, kad ne visada galiu pabėgti nuo bevaisio mąstymo. Jis dar labiau paūmėjo nuo to laiko, kai mirė Lūšius.

Stengiuos ne per dažniausiai nukrypti nuo savo pastabų kalendoriuje.

Gegužės šešioliktąją pagaliau radau vietą bulvių lysvei. Ištisas dienas ieškojom jos su Lūšium. Lysvė turėjo būti netoli namo, ne šešėlyje ir, svarbiausia, turėti derlingos žemės. Paskutinė sąlyga buvo beveik neįvykdoma.

Dirvožemis čia dengia kalkakmenį tik labai plonu sluoksniu. Jau buvau beprarandanti viltį rasti dirvožemį, kai vienoje mažoje proskynoje saulėtoje kalno pusėje radau tinkamą vie-

tą. Ji buvo beveik lygi, sausa ir aplinkui saugoma miško, ir ten tikrai buvo dirvožemio. Tokios keistos lengvos juodos žemės su mažyčių anglies gabaliukų priemaišomis. Matyt, čia kažkada stovėta anglių degyklos, prieš daug daug metų, nes dabar miške jai seniai nebebuvo angliadegių.

Nežinojau, ar bulvės mėgsta suodiną žemę, bet vis tiek nusprendžiau jas sodinti šioje vietoje, nes žinojau, kad niekur kitur nerasiu tokio gilaus dirvožemio.

Atsinešiau iš namo kastuvą su kauptuku ir iškart pradėjau kasti žemę. Tai nebuvo taip paprasta, nes joje augo dar ir krūmai bei neįtikėtinai kietos žolės ilgom šaknim. Šis darbas truko keturias dienas ir mane siaubingai nuvargino. Kai pabaigiau, vieną dieną ilsėjausi, o tada ėmiausi sodinti bulves. Miglotai prisiminiau, kad sodinant jas pjaustydavo ir žiūrėdavo, kad kiekvienoj skiltelėj būtų bent po vieną akį.

Tada sukaupiau žemę ir nuėjau namo. Daugiau negalėjau nieko padaryti, tik laukti ir tikėtis.

Išsitepiau žaizdotas rankas elnio taukais, kurių nemažą luitą radau medžiotojo trobelėje. Kai jau vėl galėjau dirbti, pradėjau kasti žemę prie tvarto ir sodinti pupas. Jų užteko tik mažam darželiui, ir aš nežinojau, ar pupos apskritai sudygs. Jos galėjo būti per senos arba chemiškai apdorotos. Šiaip ar taip, pamėginti privalėjau.

Oras pagerėjo, pakaitomis tai švietė saulė, tai prapliupdavo lietus. Kartą net užėjo nedidelė audra, ir miškas pavirto tarsi žaliu garuojančiu katilu. Po šios audros, – man ji tuomet pasirodė verta aprašyti, – pasidarė vasariškai šilta, ir žolė miško pievoje užaugo aukšta ir vešli. Ta žolė buvo keistai kieta, beveik spygliuota, ištįsusi ir, spėju, nelabai tinkanti galvijų pašarui. Bet Bela, regis, buvo ja patenkinta. Ji kiekvieną dieną leido pievoje ir, kaip man atrodė, apvalėjo. Vis tiek dėl saugumo

iš daržinės atsinešiau paskutinį šieną, kad būčiau apsirūpinusi, jei oras staiga pablogėtų. Kas antrą dieną pripjaustydavau šviežių šakelių Belos guoliui. Norėjau, kad mano karvė tarptų švaroje ir tvarkoje. Rūpinimasis Bela man kainavo daug darbo. Pieno sau ir Lūšiui dabar turėjau apsčiai, bet net jei Bela nebūtų davusi pieno, nebūčiau galėjusi rūpintis ja mažiau nei dabar. Labai greitai ji man tapo daugiau nei galviju, kurį laikau dėl naudos. Gal toks požiūris nebuvo išmintingas; bet aš nenorėjau ir negalėjau su juo kovoti. Juk turėjau tik tuos savo gyvulėlius ir pradėjau jaustis mūsų keistos šeimos galva.

Kitą dieną po audros, gegužės trisdešimtąją, visą dieną lijo šiltas, vaisingas lietus, dėl kurio priverstinai turėjau likti namie, jei nenorėjau permirkti per kelias minutes. Vakarėjant nemaloniai atvėso, ir aš pakūriau krosnį. Nudirbusi visus tvarto darbus ir nusipraususi apsivilkau savo chalatą, ketindama dar truputėlį paskaityti prie lempos šviesos. Buvau radusi ūkininko kalendorių, kuris man pasirodė vertas paskaityti. Jame buvo daug prirašyta apie daržininkystę ir gyvulininkystę, o aš jutau primygtinį poreikį apie tai sužinoti daugiau. Lūšius gulėjo pakrosny ir jaukiai šnopavo jo šilumoje, aš gėriau karčią arbatą ir klausiausi tolygaus lietaus šniokštimo. Staiga man pasirodė, kad išgirdau vaiko riksmą. Žinojau, kad tai galėjo nebent pasivaidenti, ir vėl palinkau prie kalendoriaus, bet tada Lūšius pakėlė galvą, sukluso, ir vėl pasigirdo tyli, graudi dejonė.

Tą vakarą į mano namus atėjo katė. Prie mano durų tupėjo šlaputėlis pilkas kamuoliukas ir virkavo.

Vėliau, viduje, išsigandusi ji suleido nagus į mano chalatą ir tūžmingai sušnypštė ant lojančio Lūšiaus.

Apšaukiau šunį, ir šis nepatenkintas bei įsižeidęs nulindo atgal į savo skylę. Tada užkėliau katę ant stalo. Ji vis dar šnypštė ant Lūšiaus: liesa, juodai ir pilkai raina ūkininko katė, alkana

ir sumirkusi, bet vis dar pasiruošusi gintis nagais ir dantimis. Ji aprimo tik tada, kai Lūšių ištrėmiau į miegamąjį.

Daviau jai šilto pieno ir truputį mėsos, be paliovos žvalgydamasi ji ryte prarijo viską, ką prieš ją padėjau. Paskui leidosi paglostoma, nušoko nuo stalo, nužirgliojo per kambarį ir stryktelėjo ant mano lovos. Ten atsigulė ir ėmė praustis. Kai išdžiūvo, pamačiau, kad ji – gražus gyvūnėlis, nedidelis, bet dailaus sudėjimo. Gražiausios buvo jos akys – didelės, apvalios, gintaro spalvos. Veikiausiai ji priklausė tam senukui prie šaltinėlio ir grįždama namo iš vakarinės medžioklės atsitrenkė į sieną. Ištisas keturias savaites ji trainiojosi aplinkui, tikriausiai ilgai mane stebėjo, kol išdrįso prisiartinti prie namo. Viliojanti šiluma ir šviesa, o gal ir pieno kvapas nugalėjo jos nepasitikėjimą.

Lūšius inkštė savo kalėjime, ir aš išvedžiau jį, laikydama už antkaklio, parodžiau katę, pirmiau paglosčiau jį, paskui ją ir pristačiau kaip naująją namų gyventoją.

Lūšius elgėsi labai protingai, atrodė, kad jis mane suprato. Katė dar kelias dienas su juo elgėsi priešiškai ir nedraugiškai. Tikriausiai turėjo skaudžią patirtį, todėl tūžmingai šnypštė, kai Lūšius smalsiai prie jos prisiartindavo.

Naktį ji miegojo mano lovoje, prisiglaudusi prie kojų. Man taip nebuvo labai patogu, bet laikui bėgant prie to pripratau. Rytą katė išbėgo ir grįžo tik artėjant sutemoms, kad pavalgytų, palaktų ir pamiegotų mano lovoje. Taip ji elgėsi penkias ar šešias dienas. O paskui apsigyveno pas mane visam laikui ir pradėjo elgtis kaip tikra naminė katė.

Lūšius nesiliovė artinęsis prie jos, jis apskritai buvo smalsus šuo, ir galiausiai katė su tuo susitaikė, nustojo šnypšti ir netgi leidosi apuostoma. Tiesa, ji vis tiek, regis, jautėsi nejaukiai. Ji buvo labai nervinga ir nepatikli, krūpčiojo nuo kiekvieno garso ir dažniausiai buvo įsitempusi bei pasirengusi pabėgti.

Užtruko kelias savaites, kol ji nusiramino ir regimai liovėsi bijoti, dabar išvaryčiau ją nebent kojos spyriais. Kad ir kaip keista, atrodė, kad veikiai Lūšium ji ėmė pasitikėti labiau nei manim. Ji akivaizdžiai iš jo nebelaukė jokių piktų staigmenų ir pradėjo elgtis su juo taip, kaip kaprizinga moteriškė elgiasi su savo stuobriu vyru. Kartais ji ant jo šnypšdavo ir užsimodavo, o paskui vėl, kai tik Lūšius atsitraukdavo, prisiartindavo prie jo ir netgi užmigdavo jo pašonėje.

Iš žmonių ji, matyt, buvo patyrusi labai daug blogo, ir žinodama, kaip kaime dažniausiai elgiamasi su katėmis, nesistebėjau. Aš su ja buvau visuomet vienodai draugiška, artindavausi labai iš lėto ir kaskart būtinai ką nors jai kalbėdavau. Kai pągaliau birželio pabaigoj ji pirmą kartą pasikėlė iš savo vietos, stalu priėjo prie manęs ir patrynė savo galvelę į mano kaktą, įvertinau tai kaip didelę sėkmę. Nuo to laiko ledai buvo pralaužti. Švelnumu ji manęs, žinoma, neapgaubė, bet atrodė pasirengusi pamiršti skriaudas, kurias jai padarė žmonės.

Dar ir dabar kartais atsitinka, kad ji baikščiai atsitraukia nuo manęs arba sprunka prie durų, jei staigiai sujudu. Mane tai žeidžia, bet kas žino, gal katė mane geriau pažįsta nei aš pati save ir gal nutuokia, ko iš manęs būtų galima tikėtis. Kai dabar rašau šias eilutes, ji guli priešais mane ant stalo ir savo didelėmis geltonomis akimis žiūri man per petį į dėmę ant sienos. Jau trečią kartą gręžiuosi į tą pusę ir nematau ten nieko, išskyrus seną tamsų medį. Kartais ji ilgai bei įdėmiai spokso ir į mane, bet ne taip ilgai kaip į sieną, po kurio laiko sunerimsta ir pasuka galvą į šalį arba nuleidžia akių vokus.

Lūšius irgi nusukdavo akis, jei ilgai į jį žiūrėdavau. Nemanau, kad žmogaus akys veikia hipnotizuojamai, bet gali būti, kad jos tiesiog pernelyg didelės ir švytinčios, todėl ir nemalo-

nios mažesniems gyvūnams. Man irgi nepatiktų, jei į mane spoksotų lėkštutės dydžio akys.

Nuo to laiko, kai Lūšius mirė, katė dar labiau prijuko prie manęs. Galbūt ji supranta, kad mes labai priklausomos viena nuo kitos, tik anksčiau ji pavydėjo šuniui, negalėdama to parodyti. Po teisybei, aš esu daugiau nuo jos priklausoma nei ji nuo manęs. Aš galiu su ja kalbėtis, glostyti, o jos šiluma per delnus srūva į mano kūną ir guodžia. Nemanau, kad katei taip reikia manęs kaip man jos.

Laikui bėgant, Lūšius pamažu pajuto jai simpatiją. Jam ji buvo šeimos ar rujos narys, ir jis būtų griebęs už gerklės kiekvieną užpuoliką, kad ją apgintų.

Taigi mes buvom keturiese: karvė, katė, Lūšius ir aš. Su Lūšium mane siejo stipriausias ryšys, jis buvo ne tik mano šuo, bet ir draugas, mano vienintelis draugas vargo ir vienatvės pasaulyje. Jis suprato viską, ką sakiau, žinojo, kada man liūdna, kada linksma, ir stengdavosi savo paprastais būdais paguosti mane.

Katė buvo visai kitokia – drąsus, užsigrūdinęs gyvūnėlis, kurį gerbiau ir kuriuo žavėjausi, tačiau kuris visad pasilikdavo savo laisvę. Ji nebuvo man pavaldi. O Lūšius neturėjo pasirinkimo, jis priklausė nuo savo šeimininko. Šuo be šeimininko yra nelaimingiausias padaras pasaulyje, net pats blogiausias žmogus įstengtų savo šunį sužavėti.

Neilgai trukus katė pradėjo kelti man tam tikrus reikalavimus. Ji norėjo ateiti ir išeiti kada tik užsimaniusi, naktį taip pat! Suvokiau, kad taip reikia; kadangi šaltu oru langus turėjau laikyti uždarytus, už spintos sienoje iškirtau nedidelę skylę. Darbas buvo varginantis, bet vertas pastangų, nes dabar naktimis man buvo ramu. Žiemą šalto skersvėjo nepraleido spinta. Vasarą, žinoma, miegojau atsidariusi langą, bet katė

visada naudodavosi savo asmeniniu mažyčiu išėjimu. Jos dienotvarkė buvo griežtai sutvarkyta: dieną miegodavo, vakare išeidavo, grįždavo tik paryčiais ir pasišildydavo pas mane lovoje.

Jos didelių akių veidrodyje matau savo veidą – mažą ir iškreiptą. Ji priprato atsakyti, kai jai ką nors sakau. Neišeik šiandien naktį, sakau, miške yra pelėda ir lapė, o pas mane tau šilta ir saugu. Rrrr, rrrr, miau, sako ji, o tai galėtų reikšti: pažiūrėsim, žmogaus dukra, nenoriu įsipareigoti. Ir štai netrukus ateina akimirka, kai ji atsistoja, išriečia nugarą, dukart pasirąžo, nušoka nuo stalo, neria į virtuvės gilumą ir be garso dingsta prieblandoje. O paskui aš miegosiu savo tykiu miegu, kuriame ošia eglės ir čiurlena šaltinėlis.

Auštant, kai pažįstamas kūnelis prisiglaus prie mano kojų, pasinersiu į truputį gilesnį miegą, bet ne visai gilų, nes turiu būti budri.

Prie lango gali prisėlinti kas nors, atrodantis kaip žmogus ir už nugaros slepiantis kirvį.

Mano šautuvas kabo užtaisytas prie lovos. Turiu klausytis, ar prie namo ar tvarto nesiartina žingsniai. Pastaruoju metu dažnai pagalvoju, kad reikėtų ištuštinti miegamąjį ir įrengti jame tvartą Belai. Yra daug argumentų prieš, tačiau man būtų daug ramiau, jei girdėčiau ją už durų ir žinočiau ją esant arti ir saugią. Žinoma, iš to kambario turėčiau iškirsti duris į lauką, išplėšti grindis ir padaryti lataką. Lataką galėčiau išvesti į duobę už namo, po mažąja medine būdele. Vienintelį rūpestį man kelia mintis apie duris. Sukaupusi visas jėgas, angą iškirsti aš įstengsiu, bet paskui juk reikia teisingai įstatyti tvarto duris, o tai man gali nepavykti. Kas vakarą lovoje mąstau apie tas duris, vos neapsiverkiu, kad esu tokia nenaginga ir negabi. Vis dėlto, kai būsiu labai ilgai apie tai galvojusi, tų durų aš imsiuosi. Žiemą Belai prie virtuvės bus jaukiai šilta ir

ji girdės mano balsą. Kol šalta ir yra sniego, nieko negaliu daryti, tik galvoti apie tai.

Belos tvartas ir aną birželį kėlė man naujų rūpesčių. Medinės grindys buvo permirkusios nuo šlapimo, ėmė pūti ir dvokti. Toliau taip tęstis tikrai negalėjo. Išplėšiau dvi lentas ir iškasiau lataką, kad šlapimas galėtų ištekėti lauk. Trobelė stovėjo šiek tiek pakrypusi į skardį, besidriekiantį žemyn iki upelio. Manau, metams bėgant grindys truputį nusėdo, tai palengvino man darbą. Per laidžias klintis viskas galėjo netrukdomai nutekėti ir susigerti į žemę.

Vasarą už tvarto mažumėlę dvokė, bet, šiaip ar taip, tenai aš niekad neidavau; užtat tvartas dabar buvo švarus ir sausas. Skardis už tvarto jau nuo seno buvo ypač nejauki ir beveik kraupi vieta – visada šešėlyje, tankiai apaugusi pušimis ir drėgna. Ten augo balkšvos kempinės, o oras visad truputį atsidavė pelėsiais. Tai, kad atmatos gali prasisunkti į upelį, manęs netrikdė. Į kiemo lovį vanduo buvo tiekiamas iš upelio, tekančio nuo kalno už medžioklės namo, jis buvo tyras ir labai šaltas, pats geriausias vanduo, kokio man yra tekę gerti.

Matau, kad savo kalendoriuje niekad nesižymėjau, kai nušaudavau laukinį žvėrį. Dabar jau prisimenu, kad man buvo tiesiog koktu tai užsirašinėti, pakako jau vien to, kad turėjau tai daryti. Ir dabar nenoriu apie tai rašyti, nebent tiek, kad po kelių nesėkmių man visai gerai ėmė sektis apsirūpinti mėsa, neišnaudojant per daug amunicijos. Nors aš ir miesto vaikas, mano mama buvo iš kaimo, kaip tik iš tos vietovės, kurioje dabar gyvenu. Ji ir Luizos motina buvo seserys, ir mes vasaros atostogas visada praleisdavome kaime. Tais laikais juk dar nebuvo įprasta atostogauti Rivjeroje. Nors tomis vasaromis kaime tarsi vien tik žaisdavau, tačiau kai kurie dalykai, kuriuos girdėjau, išliko atminty ir dabar lengvina man gyvenimą, kurį

turiu gyventi. Bent jau nesu visiška neišmanėlė. Jau anuomet vaikystėje mes su Luiza mokėmės šaudyti į taikinius. Man sekėsi net geriau nei jai, tačiau būtent ji tapo aistringa medžiotoja. Pirmąją vasarą čia, miške, taip pat dažnai gaudydavau upėtakius. Juos žudyti man buvo ne taip sunku. Nežinau kodėl; žudyti stirnas man dar ir šiandien atrodo ypač smerktina, beveik kaip išdavystė. Niekad prie to nepriprasiu.

Mano atsargos tirpo pernelyg greitai, tad turėjau gerokai susispausti. Ypač man trūko vaisių, daržovių, cukraus ir duonos. Vadavausi, kiek įmanoma, dilgėlėmis, salotų lapais ir eglių ūgliais. Vėliau, ilgesingai laukiant bulvių derliaus, atėjo toks laikas, kai mane užplūdo norai lyg nėščios moters. Gero ir gausaus maisto vaizdai mane persekiojo net sapnuose. Laimė, šita būsena truko ne itin ilgai. Pažinojau ją dar iš karo metų, bet buvau užmiršusi, kaip baisu yra priklausyti nuo nepatenkinto kūno. Visai staiga, kai pasirodė pirmosios bulvės, laukiniai geiduliai mane apleido ir aš pradėjau pamiršti šviežių vaisių, šokolado ir ledinės kavos skonį. Aš net nebegalvodavau apie šviežios duonos kvapą. Tačiau visai užmiršti duonos irgi negalėjau. Dar ir šiandien kartais jos labai užsimanau. Juoda duona man tapo nepasiekiamu delikatesu.

Kai prisimenu tą vasarą, ji man atrodo kupina triūso ir vargų. Aš vos įveikdavau būtinus darbus. Nebuvau pratusi prie sunkaus darbo, tad nuolat jaučiausi kaip sulaužyta. Be to, dar nemokėjau teisingai paskirstyti laiko. Dirbau tai per greitai, tai per lėtai, kiekvieno darbo per daugybę nesėkmingų bandymų turėjau išmokti pati. Aš sulysau ir nusilpau, mane vargindavo net tvarto darbai. Nė neįsivaizduoju, kaip sugebėjau ištverti tą laiką. Tikrai neįsivaizduoju; tikriausiai man tai pavyko tik todėl, kad užsispyriau, ir todėl, kad turėjau rūpintis trimis gyvuliais. Nuo nuolatinio pervargimo veikiai pradėjau jaus-

tis kaip vargšelis Hugas; užmigdavau vos prisėdusi ant suolo. Prie to prisidėjo ir tai, kad dienąnakt svajodama apie gerą valgį išalkusi nurydavau vos porą kąsnių. Man atrodo, buvau gyva tik Belos pienu. Jis vienintelis nebuvo man atgrasus.

Buvau pernelyg įsitraukusi į šiuos rūpesčius, kad galėčiau aiškiai suvokti savo padėtį. Kadangi buvau nusprendusi nepasiduoti, tai ir nepasidaviau, bet jau užmiršusi, kodėl tai taip svarbu, taigi gyvenau tik šia diena. Nebeprisimenu, ar dažnai anuomet eidavau į tarpeklį, tikriausiai ne. Menu tik, kad kartą, birželio pabaigoj, nuėjau į pievą prie upelio pažiūrėti žolės ir ten žvilgtelėjau per sieną. Vyriškis prie šaltinėlio dabar gulėjo nugriuvęs ant nugaros truputį sulenktais keliais ir vis dar veido siekiančia ranka. Tikriausiai jį parvertė audra. Jis neatrodė panašus į lavoną, veikiau į iškaseną Pompėjoje. Taip stovėdama ir spoksodama į tą suakmenėjusią baisenybę, po vienu krūmu anapus sienos pamačiau aukštoje žolėje gulinčius du paukštelius. Matyt, ir juos nuo krūmų nupūtė vėjas. Jie atrodė gražūs, kaip nudažyti žaisliukai. Jų akys blizgėjo kaip šlifuoti akmenys, o plunksnų spalvos nebuvo išblukusios. Paukšteliai atrodė ne kaip mirę, o kaip daiktai, kurie niekad nebuvo gyvi, absoliučiai neorganiški. Vis dėlto kadaise jie buvo gyvi, ir šiltas alsavimas judino jų mažyčius gomurius. Kaip visada, su manimi kartu buvęs Lūšius nusisuko ir bakstelėjo mane snukiu. Jis norėjo, kad eičiau toliau. Jis buvo protingesnis už mane, tad leidausi jo nuvedama šalin nuo tų akmens gabalų.

Jei vėliau man prireikdavo eiti į tą pievą, dažniausiai vengdavau žiūrėti per sieną. Per pirmąją vasarą ji beveik visiškai apaugo. Kai kurios iš mano įbestų riešuto šakelių kažkokiu nuostabiu būdu įsišaknijo, ir neilgai trukus palei sieną nusidriekė žalia gyvatvorė. Pievoje prie upelio žydėjo kalnų gvazdikai, sinavadai ir aukšta geltona žolė. Palyginus su tarpekliu,

pieva atrodė smagi ir jauki, bet kadangi ji ribojosi su siena, taip niekad su ja ir nesusidraugavau.

Nors Bela laikė mane pririštą prie medžioklės namo, vis tiek norėjau šiek tiek pasidairyti po apylinkes. Prisiminiau vieną taką, vedantį prie aukščiau kalnuose stovinčios trobos, o nuo ten žemyn į priešais besidriekiantį slėnį. Norėjau nueiti tenai. Negalėdama karvės ilgai palikti vienos, nusprendžiau kopti aukštyn jau naktį. Kaip tik švietė pilnatis, oras buvo giedras ir šiltas. Belą pamelžiau tik vėlai vakare, tvarte palikau šieno ir vandens, o katei prie krosnies pastačiau pieno. Vos nušvitus mėnuliui, apie vienuoliktą valandą, su Lūšium išsiruošėm į kelią. Pasiėmiau maisto, medžioklinį šautuvą ir žiūroną. Visa tai buvo nemaža našta, bet nedrįsau eiti be ginklo. Lūšius susijaudino ir apsidžiaugė šiuo vėlyvu pasivaikščiojimu. Pirmiausia užlipau iki medžioklės namo, kuris stovėjo dar Hugui priklausančioje teritorijoje. Takelis buvo gerai išsilaikęs, o mėnulis skleidė pakankamai šviesos. Aš niekada nebijojau miško naktį, o mieste – priešingai, visada buvau baikšti. Kodėl taip buvo, nežinau, tikriausiai todėl, kad man niekad nešovė į galvą, kad ir miške galėčiau susidurti su žmonėm. Kopimas aukštyn truko beveik tris valandas. Kai išnirau iš miško šešėlio, priešais save baltoje šviesoje pamačiau nedidelę proskyną ir trobą jos vidury. Apžiūrėti namą ketinau tik grįždama atgal, tad atsisėdau ant suolo mažumėlę pailsėti ir atsigerti iš termoso. Čia buvo daug vėsiau nei slėnio dauboje, bet gal tokį įspūdį kėlė tik šalta balta šviesa.

Visas pastarojo meto bukas prislėgtumas nuslinko, pasijutau lengvai ir laisvai. Jei kada nors patyriau ramybę, tai būtent tą birželio naktį mėnulio nušviestoje proskynoje. Lūšius tupėjo prisišliejęs prie manęs ir ramiai, įdėmiai žvelgė į juodą kaip derva mišką. Vargais negalais atsistojau ir nužygiavau toliau.

Skersai perėjau rasotą pievą ir vėl panirau į miško šešėlį. Kartais tamsoje kažkas sušnarėdavo, čia, ko gero, šmirinėjo daugybė mažų žvėrelių. Lūšius be garso pėdino mano pašonėj, gal jis vis dar tikėjosi sėlindamas ką nors sumedžioti. Takas pusvalandį vedė per mišką, ir man reikėjo eiti lėtai, nes mėnulis pernelyg silpnai apšvietė kelią. Suūbavo pelėdikė, tas ūbavimas skambėjo ne baisiau nei koks kitas žvėries keliamas garsas. Nesąmoningai pradėjau statyti pėdas ypač atsargiai ir tyliai. Kitaip negalėjau, kažkas mane vertė. Kai pagaliau išėjau iš miško, buvo pradėję švisti. Rūškanas apyaušris maišėsi su besileidžiančio mėnulio šviesa. Status takas dabar vedė pro kalnines pušis ir rododendrus, kurie prieblandoje atrodė kaip dideli ir maži pilki luitai. Kartais man po kojomis nuskildavo akmuo ir nubildėdavo atšlaitėmis slėnin. Kai pasiekiau aukščiausią tašką, atsisėdau ant akmens luisto ir palaukiau. Apie pusę penktos patekėjo saulė. Pašoko gaivus vėjas ir perbraukė man plaukus. Pilkai rožinis dangus nusidažė oranžine ir ugnies raudonio spalva. Tai buvo pirmasis mano pamatytas saulėtekis kalnuose. Šalia manęs buvo tik Lūšius, kaip ir aš akis įsmeigęs į šviesą. Jam prireikė daug jėgų susitramdyti, kad neimtų džiaugsmingai loti, mačiau tai iš jo ausų virpėjimo ir nugaros raumenų bangavimo. Staiga pasidarė šviesu kaip dieną. Atsistojau ir pradėjau leistis į slėnį. Jis buvo lėkštas ir tankiai miškuotas. Per žiūroną mačiau vien tik miškus. Priešais iškilęs kalnagūbris užstojo man vaizdą. Nusivyliau, nes tikėjausi bent nuo čia pamatyti kokį kaimą. Dabar supratau, kad turiu eiti toliau pro pušis, jei noriu pamatyti platesnę panoramą. Anapus driekėsi kalnų ganykla, ir nuo jos turėjo matytis daugiau. Bet aš negalėjau eiti ir į ganyklą, ir į slėnį, taigi pasirinkau slėnį. Jis man atrodė svarbesnis. Galbūt aš vis dar kvailai tikėjausi ten apačioje nerasianti sienos. Bijau, kad taip ir buvo,

kitaip nebūčiau korusi tokio kelio. Dabar buvau kaimyninėje teritorijoje, kuri, jei gerai prisimenu, buvo išnuomota turtingam užsieniečiui, pasirodančiam tik kartą per metus per elnių rują. Galbūt dėl šios priežasties kelias buvo toks prastas; visur buvo matyti pavasario poplūdžio pėdsakai. Hugo teritorijoje ši žala būdavo tučtuojau atitaisoma. Kelias vietomis labiau panėšėjo į upės vagą. Čia tarpeklio nebuvo. Iš abiejų upelio pusių kilo miškingi šlaitai. Apskritai šio slėnio veidas buvo draugiškesnis nei manojo. Aš rašau „mano slėnis“. Naujasis savininkas, jei jis egzistuoja, dar nepasirodė ir man neprisistatė. Jei kelias nebūtų buvęs toks išplautas, būčiau šią iškylą laikiusi tik pasivaikščiojimu. Kuo labiau artėjau prie slėnio apačios, tuo buvau atsargesnė. Prieš save stačiau kalnų lazdą ir žiūrėjau, kad Lūšius eitų man prie kojos. Beje, neatrodė, kad jį persekiotų kokios piktos nuojautos ar prisiminimai, jis patenkintas turseno šalia manęs. Buvau dar miške, kai lazda atsirėmiau į sieną. Labai nusivyliau. Viskas, ką mačiau, buvo miškas ir gabalėlis kelio. Siena čia buvo toliau nuo pirmųjų namų nei anapus. Dar nebuvo matyti ir didžiojo medžioklės namo, pastatyto tik prieš dvejus metus ir turėjusio būti itin ištaigingo.

Staiga pasijutau labai pavargusi, tiesiog išsekusi. Mintis apie tolimą kelią atgal slėgė mane beveik iki žemės. Lėtai paėjau iki medkirčio trobelės, į kurią visai nebuvau atkreipusi dėmesio. Ji stovėjo mažoje lomoje prisišliejusi prie kalno, įėjimas į ją buvo visiškai apaugęs dilgėlėmis. Trobelėje neradau nieko, išskyrus skardinį dubenėlį ir gabalėlį apipelijusių ir pelių apgraužtų lašinių. Atsisėdau prie grubaus stalo ir išsidėliojau savo maisto atsargas. Lūšius buvo nuėjęs prie upelio atsigerti. Mačiau jį pro atviras duris ir tai mane mažumėlę ramino. Iš termoso atsigėriau arbatos, valgiau kažką panašaus į ryžių py-

ragą ir paskui dar daviau jo Lūšiui. Tyla ir saulė, svilinusi stogą, viliojo mane pamiegoti. Bet aš bijojau blusų šiaudiniame lovos čiužinyje, be to, trumpas miegas būtų mane tik dar labiau nuvarginęs. Teisingiau buvo nepasiduoti šiai pagundai. Taigi susikroviau kuprinę ir išėjau iš trobelės.

Nakties ir ryto pakylėta nuotaika buvo išsisklaidžiusi, nuo sunkių alpinisto batų skaudėjo kojas. Saulė kepino galvą, net Lūšius atrodė pavargęs ir nebandė manęs prablaškyti. Kelias aukštyn nebuvo pernelyg status, tačiau labai ilgas ir monotoniškas. O gal toks jis man atrodė tik dėl mano prislėgtos nuotaikos. Aš kėblinau nekreipdama dėmesio į aplinką ir atsidaviau niūrioms mintims.

Vadinasi, dabar jau buvau ištyrinėjusi slėnius, kuriuos galėjau pasiekti neužtrukdama kelias dienas. Dar galėjau užlipti į ganyklą ir nuo ten apžvelgti apylinkes, bet eiti dar giliau į ilgą kalnagūbrį nesiryžau. Žinoma, mane rastų, jei anapus nėra sienos, taip, turėjau sau pasakyti, mane jau seniai turėjo būti suradę. Galėjau ramiausiai sėdėti namie ir laukti. Tačiau instinktas mane nuolat ginė kovoti su nežinia. O buvau priversta nieko neveikti ir laukti, šitos būsenos visada neapkenčiau. Pernelyg dažnai ir pernelyg ilgai esu laukusi žmonių ir įvykių, kurie niekad taip ir neatėjo arba taip vėlavo, kad man jau nieko nebereiškė.

Per ilgą žygį atgal mąsčiau apie savo ankstesnį gyvenimą ir jis man pasirodė visais atžvilgiais nepatenkinamas. Iš viso to, ko norėjau, pasiekiau mažai, o visko, ką pasiekiau, paskui jau nebenorėjau. Tikriausiai mano artimiesiems ėjosi taip pat. Būtent apie tai anuomet, kol dar galėjom kalbėtis, mes niekad nešnekėjom. Nemanau, kad dar kada nors turėsiu galimybę pasikalbėti apie tai su kitais žmonėmis. Taigi man belieka tik spėlioti. Tąkart kelyje į savo slėnį aš dar nesuvokiau, kad ma-

no ankstesnis gyvenimas ūmai nutrūko, tai yra aš tai jau suvokiau, bet tik protu, taigi tuo dar netikėjau. Iš tikrųjų suvoki tik tada, kai to dalyko žinojimas pamažu išplinta po visą kūną. Aš juk žinau, kad turėsiu mirti kaip ir kiekviena būtybė, bet mano rankos, mano pėdos ir viduriai to dar nežino, todėl ir mirtis man atrodo tokia netikra. Nuo anos birželio dienos praėjo daug laiko ir palengva imu suprasti, kad grįžti niekados nebegalėsiu.

Apie pirmą valandą perpiet priėjau taką, vedantį tarp pušų, ir prisėdau ant akmens pailsėti. Miškas garavo vidudienio saulėje, nuo pušų į mane kilo šilti aromato debesėliai. Tik dabar pamačiau, kad rododendrai žydi. Jie driekėsi atšlaitėmis kaip raudona juosta. Dabar buvo daug tyliau nei mėnesėtą naktį, tarsi miškas gulėtų po geltona saule, pakirstas miego. Aukštai danguje ratus suko plėšrus paukštis, Lūšius snaudė trūkčiojančiomis ausimis, ir virš manęs tarytum varpas nusileido didi tyla. Troškau čia visada sėdėti, apgaubta šilumos, šviesos, su šunim prie kojos ir skriejančiu paukščiu virš galvos. Jau seniai lioviausi galvojusi taip, tarsi mano rūpesčiai ir prisiminimai nebeturėtų su manim nieko bendra. Kai turėjau eiti toliau, stojausi apgailestaudama ir pamažėle pakeliui vėl virtau vienintele būtybe, kuriai čia ne vieta, žmogum, kuris nuolat kupinas padrikų minčių, savo stambiais batais laužo šakas ir užsiima kruvinu medžioklės darbu.

Vėliau, kai pasiekiau viršutinę medžioklės trobą, vėl visa buvau mano senasis Aš, nekantraujantis name rasti ką nors naudinga. Bet silpną apgailestavimą jutau dar kelias valandas.

Labai aiškiai prisimenu tą žygį; gal todėl, kad jis buvo pirmas ir iškilo kaip viršukalnė virš mano mėnesių mėnesius trukusios kasdienių vargų monotonijos. Beje, tuo keliu nuo to laiko daugiau man eiti neteko; vis ketinau, bet neprisiruošiau,

o be Lūšiaus nedrįstu leistis į tolesnius žygius. Niekad daugiau nesėdėsiu vidudienio saulėkaitoje tarp rododendrų ir nebesiklausysiu didžios tylos.

Trobelės raktas kabojo ant vinies po neprikalta lentele, nebuvo sunku jį rasti. Nedelsdama apieškojau trobos vidų. Ji, žinoma, buvo daug mažesnė už mano medžioklės namą, joje buvo tik virtuvėlė ir miegamasis kambarėlis. Radau porą užklotų, burinę drobę ir dvi galvos atramas, kietas kaip akmuo. Jų ir užklotų man nereikėjo; burinė drobė buvo atspari lietui, tad pasiėmiau ją. Drabužių čia neradau. Virtuvėje virš viryklės dėžutėje buvo miltų, taukų, duonos džiūvėsių, arbatos, druskos, kiaušinių miltelių ir maišelis džiovintų slyvų, kurias medžiotojas, ko gero, laikė vaistu nuo visų ligų, nes prisimenu jį be perstojo jas kramčius. Be to, stalo stalčiuje radau malką purvinų kortų tarokui lošti. Aš tik mačiau šį žaidimą žaidžiant, bet kortos man patiko, taigi ir jas pasiėmiau. Vėliau išradau jomis naują žaidimą, žaidimą vienišai moteriai. Daug vakarų praleidau dėliodama tas senas kortas. Aš taip pripratau prie jų figūrų, tarsi būčiau pažinojusi jas visą gyvenimą. Daviau joms vardus ir kai kurias mėgau labiau už kitas. Mano santykiai su jomis tapo tokie pat asmeniški kaip su jau dvidešimt kartų skaityto Dikenso romano veikėjais. Šiandien šio žaidimo nebežaidžiu. Vieną kortą suėdė Tigras, katės vaikas, kitą Lūšius ausimis nušlavė į vandens kubilą. Nenoriu, kad man būtų nuolat primenama apie Lūšių ir Tigrą. Bet argi medžioklės name yra kas nors, kas jų neprimena?

Viršutinėje medžioklės trobelėje radau dar ir seną žadintuvą, kuris man paskui labai pravertė. Tiesa, turėjau savo mažąjį kelioninį žadintuvą ir rankinį laikrodį, bet žadintuvas po labai neilgo laiko man iškrito iš rankos, o rankinis laikrodis niekad nerodė laiko tiksliai. Šiandien beturiu tik tą seną žadintuvą iš

medžioklės trobelės, bet ir jis jau senokai neveikia. Aš orientuojuosi pagal saulę arba, kai ji nešviečia, pagal varnų atskridimą ir išskridimą ir kitus įvairius ženklus. Norėčiau žinoti, kur tikslus laikas dabar, kai nebėra žmonių. Kartais prisimenu, kaip svarbu kadaise buvo nepavėluoti nė penkių minučių. Daugeliui žmonių, kuriuos pažinojau, laikrodis, regis, buvo mažytis stabas, ir man tai visada atrodė išmintinga. Jei jau gyveni vergovėje, geriausia laikytis nurodymų ir negadinti nuotaikos ponui. Man nelabai patiko tarnauti laikui, dirbtiniam, laikrodžių tiksėjimo sukapotam žmonių laikui, ir tai man dažnai sukeldavo sunkumų. Niekad nemėgau laikrodžių, ir visi mano laikrodžiai po kurio laiko mįslingai sulūždavo arba dingdavo. Tačiau sistemingo laikrodžių naikinimo metodą slėpiau net pati nuo savęs. Šiandien aš, žinoma, žinau, kaip tai atsitikdavo. Aš juk turiu šitiek laiko mąstyti, ir bėgant laikui dar perkąsiu savo pačios gudrybes.

Galiu sau tai leisti, man tai neturės jokių pasekmių. Net jei mane staiga ištiktų sensacingiausi praregėjimai, man jie neturėtų jokios reikšmės. Aš ir toliau turėčiau dukart per dieną išmėžti karvidę, kapoti malkas ir tarpekliu į viršų atsitempti šieno. Mano galva laisva, ji gali veikti ką panorėjusi, tegu tik protas jos neapleidžia, protas, kurio jai reikia, kad išlaikytų mane ir gyvūnus gyvus.

Viršutinėje trobelėje ant virtuvinio stalo gulėjo du balandžio vienuoliktos dienos laikraščiai, užpildytas loterijos bilietas, pusė pakelio pigių cigarečių, degtukai, siūlų ritė, šešios kelnių sagos ir dvi adatos. Paskutiniai pėdsakai, kuriuos medžiotojas paliko miške. Po teisybei, reikėjo man tą jo gerą sudeginti didžiulio laužo liepsnose. Medžiotojas buvo tvarkingas, doras vyras, bet jo iki pat pasaulio pabaigos daugiau nebebus. Aš visada skyriau jam per mažai dėmesio. Jis buvo niū-

riai atrodantis vidutinio amžiaus bebarzdis vyras, liesas ir, nors medžiotojas, bet nenatūraliai baltos odos. Labiausiai dėmesį traukė jo labai šviesios, žalsvai žydros, itin akylos akys, kuriomis kuklusis vyrukas, regis, labai didžiavosi. Žiūronais jis naudojosi tik su niekinama šypsenėle. Tai viskas, ką žinau apie medžiotoją, išskyrus tai, kad jis buvo labai pareigingas ir mėgo kramsnoti džiovintas slyvas, be to, puikiai mokėjo elgtis su šunimis. Iš pradžių kartais apie jį galvodavau. Juk galėjo būti ir taip, kad vykdamas į medžioklės namą Hugas būtų pasikvietęs jį važiuoti kartu. Gal pastarieji metai man būtų buvę lengvesni. Tačiau dabar nebesu tuo įsitikinus. Kas žino, kuo šį paprastą vyrą būtų pavertusi nelaisvė. Bet kuriuo atveju fiziškai jis buvo stipresnis už mane, tad būčiau nuo jo priklausoma. Galbūt šiandien jis tingiai gulinėtų trobelėje ir siuntinėtų mane dirbti darbų. Galimybė nusimesti nuo savęs darbus kiekvienam vyrui turbūt didelė pagunda. Ir kodėl gi vyras, kuriam negresia kritika, apskritai dar turi dirbti. Ne, geriau, kad esu viena. Lygiai taip pat negerai man būtų būti su silpnesniu partneriu, – paverščiau jį šešėliu ir mirtinai nukankinčiau savo rūpestingumu. Tokia jau aš esu, nepakeitė manęs net miškas. Galbūt iš viso mane gali pakęsti tik žvėrys. Jei miške būtų likę ir Hugas su Luiza, laikui bėgant tikrai būtų kilusi begalė nesutarimų. Neįsivaizduoju, kas mums būtų padėję laimingai sugyventi.

Nėra prasmės apie tai mąstyti. Luizos, Hugo ir medžiotojo nebėra, ir, iš esmės, aš jų nepasigendu. Jau nebesu ta, kuri buvau dar prieš dvejus metus. Jei dabar norėčiau šalia savęs žmogaus, tai tik senos moters, protingos, sąmojingos, su kuria retkarčiais galėčiau pasijuokti. Nes juoko man vis dar labai trūksta. Bet veikiausiai ji mirtų anksčiau už mane, ir aš vėl likčiau viena. Tai būtų blogiau, negu jos iš viso nepažinoti. Juo-

kas būtų pirktas pernelyg brangiai. Paskui man apie tą moterį liktų prisiminimai, o to jau būtų per daug. Aš ir šiaip esu tik prisiminimų kalnas, aptrauktas plona oda. Daugiau nebegaliu. Kas gi man nutiks, jei ši oda suplyš?

Aš niekad nebaigsiu savo užrašų, jei pulsiu užrašyti kiekvieną mintį, šaunančią man į galvą. Bet dabar man praėjo noras aprašinėti savo iškylą. Be to, nebeprisimenu, koks buvo tas kelias žemyn, namo. Šiaip ar taip, grįžau su pilna kuprine, pasirūpinau Bela ir iškart atsiguliau miegoti.

Kitą dieną, tai pažymėta mano kalendoriuje, man ėmė skaudėti dantį, ir skaudėjo taip baisiai, jog nesistebiu, kad apie tai parašiau. Man niekada nei iki tol, nei po to taip neskaudėjo danties. Apie šitą dantį niekad nemąsčiau, tikriausiai todėl, kad tiksliai žinojau, jog jis nėra sveikas. Jis buvo pragręžtas ir laikinai užplombuotas, o gydytojas man buvo liepęs būtinai ateiti po trijų dienų. Tos trys dienos virto trimis mėnesiais. Prarijau daugybę Hugo nuskausminamųjų tablečių ir trečią dieną jaučiausi tokia apdujusi, kad būtiniausius darbus atlikau tik vargais negalais. Kartais atrodė, kad išprotėsiu; atrodė, lyg dantis būtų išleidęs ilgas plonytes šaknis, kurios ėmė gręžtis į mano smegenis. Ketvirtą dieną vaistai apskritai liovėsi veikę, aš sėdėjau prie stalo rankomis parėmusi galvą ir klausiausi tūžmingo siautėjimo savo smegenyse. Lūšius gulėjo ant suolo šalia manęs ir liūdėjo, bet aš neįstengiau pasakyti jam gero žodžio. Kiaurą naktį prasėdėjau prie stalo, lovoje skausmas tik paaštrėdavo. Penktą dieną susidarė pūlinys, ir per nevilties ir įsiūčio priepuolį aš prasipjoviau žandikaulį Hugo skutimosi peiliuku. Pjovimo skausmas buvo beveik malonus, nes akimirką užgožė tą kitą skausmą. Ištekėjo gausybė pūlių, aš jau buvau tokia išsekusi, kad dejavau, rėkiau ir maniau tuoj nualpsianti.

Bet aš nenualpau; man tai neduota, dar niekad gyvenime nebuvau nualpusi. Galiausiai, taip ir nepraradusi sąmonės, drebėdama atsistojau, nusiploviau nuo veido kraują, pūlius bei ašaras ir atsiguliau į lovą. Atėjo gryniausios laimės valandos. Užmigau, palikusi atviras namo duris, ir miegojau, kol vakare pažadino Lūšius. Tada, vis dar drebančiais keliais, atsikėliau, įvariau Belą į tvartą, pašėriau ją ir pamelžiau, labai pamažu ir atsargiai, nes nuo greitų judesių svirduliavau. Vėliau, išgėrusi šlakelį pieno ir pašėrusi Lūšių, vėl iškart užmigau sėdėdama prie stalo. Nuo tada man kartkartėm vėl susidaro pūlinys, pratrūksta ir vėl užgyja. Bet jau nebeskauda. Nežinau, kiek ilgai tai truks. Man būtų gyvybiškai svarbu turėti dirbtinius dantis, tačiau mano burnoje vis dar yra dvidešimt šeši nuosavi dantys, tarp jų ir tokie, kuriuos seniai reikėjo ištraukti, bet ant jų iš tuštybės buvo uždėtos dar ir karūnėlės. Kartais pabundu trečią valandą ryto, ir mintis apie šituos dvidešimt šešis dantis užlieja mane šalta neviltim. Jie tūno mano žandikaulyje kaip laiko bombos, ir aš nemanau, kad kada nors sugebėsiu pati sau ištraukti dantį. Jei užpuls skausmas, man teks jį pakelti. Būtų juokinga, jei po ilgamečių begalinių vargų miške galiausiai mirčiau nuo užpūliavusio danties.

Po šios danties istorijos jėgos grįžo labai lėtai. Man atrodo, kad kaltos tos tabletės, kurių gėriau be saiko. Šaudydama į stirniną sunaudojau per daug amunicijos, nes drebėjo rankos. Beveik nieko nevalgiau, užtai gėriau daug pieno, manau, jis mane ir išgydė nuo apsinuodijimo.

Liepos dešimtą nuėjau pažiūrėti savo bulvių lysvės. Bulvienojas jau buvo smarkiai išaugęs, ir beveik visos bulvės sudygusios. Tačiau ir piktžolės suvešėjo, o kadangi vakardieną lijo, iškart puoliau ravėti. Buvo aišku, kad privalau saugoti ir savo lysves. Nors ir nemanau, kad laukiniai žvėrys ėstų bulvienoją, kai ap-

linkui gali rasti skaniausių žolelių, bet kas žino, ar koks nors žvėris nepasikėsins į brangiuosius šakniagumbius. Tad kelias kitas dienas paskyriau lysvei aptverti tvirtomis šakomis, kurias surišau ilgomis rudomis lianomis. Darbas nebuvo itin sunkus, bet reikalavo miklumo, kurį pirmiau reikėjo išsiugdyti.

Kai darbas buvo baigtas, mano mažytis bulvių laukas atrodė kaip tvirtovė miško vidury. Jis buvo apsaugotas iš visų pusių, tik prieš peles mažai ką galėjau padaryti. Tiesa, galėjau į jų urvelius pripilti žibalo, bet tai būtų buvę pernelyg švaistūniška; be to, kas žino, gal bulvės būtų įgavusios žibalo skonį. Aš, žinoma, apie tai nieko neišmanau ir dėl suprantamų priežasčių negaliu sau leisti pernelyg daug eksperimentų.

O pupų prie tvarto sudygo tik pusė. Gal jos vis dėlto buvo pasenusios. Bet ir čia galėjau tikėtis nedidelio derliaus, jei oras liktų geras. Tiesą sakant, tai, kad pasėjau tas pupas, tebuvo laimingas atsitikimas, veikiau žaisminga idėja nei apdairumas. Tik vėliau supratau, kokios svarbios man buvo būtent pupos, jos turėjo atstoti man duoną. O šiandien mano pupų daržas jau visai didelis.

Aptvėriau ir pupas, nes buvo visai tikėtina, kad akimirką neprižiūrima Bela pupų nepaniekins. Kai likdavo truputį laisvo laiko nuo darbų, pavyzdžiui, lietingomis dienomis, aš tučtuojau panirdavau į nerimo ir baimės būseną. Nors Bela duodavo vis tiek pat pieno ir pastebimai suapvalėjo, bet aš vis dar nežinojau, ar ji laukiasi.

O jei ji iš tikrųjų atsives veršiuką? Valandų valandas sėdėjau prie stalo, rankomis parėmusi galvą ir galvojau apie Belą. Aš taip mažai išmaniau apie karves. Kas būtų, jei nesugebėčiau padėti gimti veršiukui, jei Bela neišgyventų gimdymo, jei ji ir veršiukas netgi mirtų, jei Bela užėstų nuodingos žolės, susilaužytų koją arba jai įgeltų angis? Miglotai prisimenu per

savo atostogas kaime girdėtas gūdžias istorijas apie galvijus. Yra tokia liga, kai karvei į tam tikrą vietą reikia įvaryti peilį. Nežinojau, kuri tai vieta, o jei ir būčiau žinojus, niekad nebūčiau įstengusi Belai suvaryti peilio. Jau veikiau būčiau nušovusi. O gal pievoje mėtėsi vinių arba stiklo šukių. Luiza šiuo atžvilgiu visada buvo aplaidi. Vinys ir šukės galėjo prapjauti vieną iš nesuskaičiuojamų Belos skrandžių. Aš netgi nežinojau, kiek skrandžių turi karvė; tokių dalykų mokaisi egzaminui ir vėl pamiršti. Nuolatinis pavojus grėsė ne tik Belai, nors ji buvo mano didžiausias rūpestėlis; Lūšius galėjo įkliūti į senus spąstus, o angys galėjo įgelti ir jam. Nežinau, kodėl anuomet taip bijojau angių. Per dvejus su puse metų, kuriuos čia gyvenu, nė karto nemačiau gyvatės net proskynoje. O kas galėtų nutikti mano katei, man net netilpo galvoj. Jos aš irgi nepajėgiau apsaugoti, nes naktį ji išbėgdavo į mišką ir išsisukdavo nuo mano globos. Ją galėjo pačiupti pelėda arba lapė, o spąstai jai grėsė dar labiau nei Lūšiui.

Kad ir kaip stengiausi, man taip niekad ir nepasisekė pabėgti nuo šitų minčių. Bet nemanau, kad tai – manija, nes mažiau tikėtina, jog aš savo gyvulius vidury miško išsaugosiu, nei kad jie žus. Tokią baimę jaučiau visą laiką, kiek tik save prisimenu, ir jausiu ją tol, kol bus gyva nors viena man patikėta būtybė. Kartais, dar gerokai prieš atsirandant sienai, troškau mirti, kad pagaliau nusimesčiau savo kryžių. Apie šią sunkią naštą visados tylėjau; vyrai manęs nebūtų supratę, o moterys... Juk jos jautėsi lygiai taip pat. Tad mes mieliau plepėdavom apie drabužius, drauges, teatrą ir juokdavomės su slaptu kankinamu nerimu akyse. Mes visos tai jautėm, todėl niekad apie tai nekalbėjom. Tokia buvo kaina, kurią mokėjome už sugebėjimą mylėti.

Vėliau papasakojau apie tai Lūšiui, tik šiaip, kad neprarasčiau šnekos įgūdžių. Nuo visų bėdų jis turėjo tik vieną vaistą –

draugiškas trumpas bėgimo varžybas miške. Katė manęs įdėmiai klausosi, tačiau tik tol, kol parodau nors menkiausią susijaudinimą. Ji visiškai nepakenčia isterijos ir, jei pasiduodu emocijoms, paprasčiausiai išeina. Bela, kad ir ką jai išliečiau, man tik nulaižo veidą; tai paguoda, bet ne išeitis. O išeities ir nėra, tai žino net mano karvė, tik aš nuolat ginuosi nuo šios kančios.

Birželio pabaigoj katė labai įtartinai pasikeitė. Ji pastorėjo ir paniuro. Kartais ji ištisas valandas tupėdavo vienoje vietoje bjauria perekšlės poza, regis, labai įsigilinus į save. Jei prisiartindavo Lūšius, gaudavo nuo jos smarkų antausį, o su manim ji buvo arba perdėtai nedraugiška, arba švelnesnė nei kada nors anksčiau. Kadangi ji nesirgo ir normaliai ėdė, jos būklė galėjo reikšti tik viena. Kol aš nepaliaujamai galvojau vien tik apie veršiuką, katės pilve vystėsi maži kačiukai. Daviau jai daug pieno, jos troškulys buvo didesnis nei anksčiau.

Birželio dvidešimt septintą, audringą dieną, po vakarienės spintoje išgirdau tylų vaitojimą. Prieš eidama į tvartą spintą palikau atvirą, joje gulėjo keli seni Luizos žurnalai. Ant jų, tiksliau, ant „Elegantiškos moters" viršelio, katė ir pagimdė.

Katė garsiai sumurkė ir laiminga bei išdidi pažvelgė į mane savo didelėmis drėgnomis akimis. Man net buvo leista ją paglostyti ir apžiūrėti jos jaunikliu. Vienas buvo pilkai rainas kaip mama, o kitas baltas kaip sniegas ir susivėlęs. Pilkasis buvo negyvas. Išnešiau jį ir užkasiau prie tvarto. Neatrodė, kad katė jo pasigestų, ji visa pasinėrė į baltojo kūtvėlos priežiūrą.

Kai Lūšius smalsiai įkišo savo snukį į spintą, buvo tūžmingai aprėktas, tad išsigandęs ir pasipiktinęs spruko lauk. Katė liko spintoje ir nesileido niekur perkeliama. Taigi palikau duris praviras ir pririšau jas virvele, kad neatsidarytų iki galo ir kačiukas saugiai gulėtų prieblandoje.

Beje, katė buvo labai motiniška ir išeidavo tik naktį ir labai trumpai. Jai nebereikėjo ieškoti grobio, aš ją sočiai maitinau mėsa ir pienu.

Dešimtą dieną katė mums pristatė savo jauniklį. Ji atnešė jį už pakarpos į kambario vidurį ir patupdė ant grindų. Jis jau dabar atrodė nepaprastai gražus, baltas ir rožinis; bet vis dar buvo labiau susitaršęs už kitus mano matytus kačiukus. Miaukdamas jis spruko atgal prie motiniškos šilumos, ir pasirodymas buvo baigtas. Katė labai didžiavosi, ir kaskart, kai išnešdavo kačiuką iš spintos, turėdavau ją glostyti ir girti. Ji, kaip ir kiekviena motina, buvo įsitikinusi, kad sukūrė kai ką nepakartojama. Iš tikrųjų taip ir buvo, juk netgi maži kačiukai nėra vienodi kaip du vandens lašai, nepanaši jų nei išorė, nei tuo labiau aikštingos mažos sielos.

Neilgai trukus mažylis vienas išropodavo iš spintos ir atbėgdavo tai prie mano, tai prie Lūšiaus kojų. Jis nerodė nė menkiausios baimės, o Lūšius susidomėjęs jį apžiūrinėdavo ir apuostydavo, jei netoliese nebūdavo katės. Bet katė beveik visąlaik buvo netoliese ir nepatikliomis akimis stebėjo besimezgančius santykius.

Mažąją katytę pavadinau Perle, nes ji buvo tokia balta ir rožinė. Net per jos ausyčių odą galėjai matyti mirguliuojantį kraują. Vėliau jai ant ausų užaugo dideli plaukų kuokštai, bet, kol ji buvo maža, daugely vietų per pūkuotą kailiuką švietėsi oda. Tuomet dar nežinojau, kad ji patelė, tačiau kažkas jos švelniame, šiek tiek suplotame snukutyje man atrodė labai moteriška. Perlė pajuto Lūšiui gilią simpatiją, gulėdavo su juo pakrosny ir žaisdavo jo ilgomis ausimis. Tačiau naktį ji miegodavo spintoje prie savo motinos.

Po kelių savaičių išryškėjo, kad Perlė, ši mažytė kūtvėla, pamažu virsta gražuole. Jos kailis tapo ilgas, šilkinis, pagal iš-

vaizdą ji buvo ilgaplaukė katė. Bet, žinoma, tik pagal išvaizdą; joje tikriausiai atgimė koks nors ilgaplaukis protėvis. Perlė buvo mažytis stebuklas, tačiau jau tada žinojau, kad ji gimė netinkamoj vietoj. Ilgo plauko balta katė vidury miško pasmerkta anksti žūti. Ji neturėjo jokių šansų. Galbūt todėl ją taip mylėjau. Mano pečius užgulė nauja rūpesčių našta. Bijojau tos dienos, kai ji išeis į lauką. Ir tikrai, netrukus Perlė jau žaidė prie namo su savo mama arba Lūšium. Senoji katė labai rūpinosi Perle, galbūt ji jautė tą patį, ką aš žinojau, – kad jos vaikui gresia pavojus. Liepiau Lūšiui prižiūrėti Perlę, ir, kai mes būdavom namie, jis nenuleisdavo nuo jos akių. Senoji katė, galiausiai išvarginta sunkių motinos pareigų, apsidžiaugė, jog Lūšius prisiėmė Perlės sergėtojo vaidmenį. Mažylė savo būdu šiek tiek skyrėsi nuo paprastų naminių kačių – ji buvo ramesnė, nuolankesnė ir švelnesnė. Dažnai ji ilgą laiką tupėdavo ant suolo ir akimis sekdavo drugelius. Jos mėlynos akys po kelių savaičių pažaliavo ir žibėjo kaip brangakmeniai baltame veide. Nosis buvo bukesnė nei motinos, o kaklą puošė prašmatni garbiniuota apykaklė. Kaskart pasijusdavau ramiau, matydama ją tupinčią ant suolo, susidėjusią priekines letenėles ant pūkuotos uodegos ir įdėmiai žvelgiančią į šviesą. Paskui bandžiau save įtikinti, jog ji taps kambarine kate, tupės, kaip dabar, nebent verandoje, ir gyvens romų gyvenimą.

Kai prisimenu pirmąją vasarą, rūpinimasis gyvuliais užgožė mano pačios beviltišką padėtį. Ši katastrofa numetė nuo manęs didelę atsakomybę ir kartu, – tą ne iškart pastebėjau, – uždėjo naują naštą. Kai pagaliau pradėjau truputėlį suvokti situaciją, jau seniai buvau praradusi galią ką nors pakeisti.

Nemanau, kad mano elgesį kaip nors lėmė silpnumas ar sentimentalumas, aš paprasčiausiai vadovavausi įgimtu instinktu, su kuriuo negalėjau kovoti nežlugdydama pati savęs. Su mūsų

laisve liūdni reikalai. Tikriausiai ji neegzistuoja niekur kitur, kaip tik popieriuje. Apie išorinę laisvę, ko gero, niekad negalėjo būti nė kalbos, bet aš niekad nepažinojau ir žmogaus, kuris būtų laisvas vidumi. Ir šis faktas man niekad neatrodė gėdingas. Nevokiu, kodėl turėtų būti negarbinga nešti savo naštą kaip neša kiekvienas žvėris ir galų gale mirti kaip miršta kiekvienas žvėris. Aš netgi nežinau, kas yra garbė. Gimti ir mirti nėra garbinga, tai atsitinka kiekvienam padarui ir neturi jokios ypatingos reikšmės. Sienos išradėjai irgi veikė ne laisvos valios sprendimu, o tiesiog leidosi vedami instinktyvaus smalsumo. Tik reikėjo juos, didžiosios tvarkos dėlei, sustabdyti, kad neįgyvendintų savo išradimo.

Bet labiau norėčiau grįžti prie liepos antrosios, kai paaiškėjo, kad mano gyvenimas priklauso nuo likusių degtukų skaičiaus. Ši mintis užgriuvo mane, kaip ir visos nemalonios mintys, ketvirtą valandą ryto.

Lig tol šiuo atžvilgiu gyvenau labai lengvabūdiškai, nesusimąstydama, kad kiekvienas uždegtas degtukas gali kainuoti vieną mano gyvenimo dieną. Pašokau iš lovos ir iš kamaros atsinešiau atsargas. Hugas, didelis rūkalius, pagalvojo apie degtukus, parūpino net dėžutę titnago savo žiebtuvėliui. Bet, deja, niekad nesugebėjau padaryti taip, kad stalo žiebtuvėlis veiktų. Turėjau dar dešimt dėžučių, taigi apie keturis tūkstančius degtukų. Pagal savo skaičiavimus galėjau su jais išgyventi penkerius metus. Šiandien žinau, kad tada skaičiavau beveik teisingai; mano atsargų stipriai taupant užteks dar dvejiems su puse metų. Tuomet aš lengviau atsipūčiau. Penkeri metai man atrodė be galo ilgas laikas. Netikėjau, kad sunaudosiu visus degtukus. Dabar paskutinio degtuko diena atrodo priartėjusi – visai čia pat. Bet netgi šiandien dar sakau sau, kad tai niekad neatsitiks.

Praeis dveji su puse metų, tada mano ugnis užges, ir net visi medžiai aplinkui negalės manęs išgelbėti nuo mirties iš bado ar šalčio. Vis dėlto manyje dar gyva beprotiška viltis. Galiu tik atlaidžiai dėl to šypsotis. Su tokiu pat užsispyrimu vaikystėje tikėjausi, kad niekad nereikės mirti. Įsivaizduoju šią viltį kaip aklą kurmį, tūnantį manyje ir sergintį savo kliedesį. Kadangi negaliu jo iš savęs išvaryti, turiu su juo susitaikyti.

Vieną dieną jį ir mane ištiks paskutinis smūgis, o tada prieš mums abiem mirštant tai supras net mano aklas kurmis. Man jo beveik gaila, už atkaklumą linkėčiau jam nors truputėlį sėkmės. Kita vertus, jis juk pamišęs, ir galėsiu džiaugtis, jei pavyks jį suvaldyti.

Beje, yra ir kitas gyvybiškai svarbus klausimas – dėl amunicijos. Jos man užteks dar vieneriems metams. Juk nuo tada, kai mirė Lūšius, man reikia daug mažiau mėsos. Vasarą retkarčiais susižvejosiu upėtakių ir šiaip tikėsiuos gero obuolių ir pupų derliaus. Iš bėdos galėčiau maitintis obuoliais, pupomis ir pienu. Bet pieno bus tik tuo atveju, jei Bela atsives veršiuką. Kad ir kaip ten būtų, bado bijau daug mažiau nei šalčio ir tamsos. Jei taip atsitiks, turėsiu palikti mišką. Nėra prasmės tiek sukti galvą dėl ateities, man bereikia rūpintis, kad likčiau sveika ir paslanki. Tiesą sakant, pastarosiomis savaitėmis ne itin daug jaudinuosi. Nežinau, tai geras ar blogas ženklas. Gal būtų kitaip, jei žinočiau, kad Bela laukiasi. O kartais galvoju, jog būtų geriau, jei ji nesilauktų. Veršelis tik truputį atitolintų neišvengiamą galą ir užkrautų man naują naštą. Bet juk būtų gražu, jei vėl atsirastų kas nors naujas, jaunas. Labiausiai to reikia vargšei Belai, kuri tokia apleista stovi ir laukia savo tamsiame tvarte.

Po teisybei, man dabar visai patinka gyventi miške ir bus labai sunku jį palikti. Tačiau jei liksiu gyva, aš grįšiu ten, anapus sienos. Kartais įsivaizduoju, kaip būtų buvę gražu auginti

savo vaikus čia, miške. Manau, man tai būtų buvęs rojus. Bet abejoju, ar tai būtų lygiai taip pat patikę mano vaikams. Ne, vis dėlto čia nebūtų buvęs rojus. Manau, kad rojus niekad neegzistavo. Rojus galėtų būti, bet ne gamtoje, ir to kitokio rojaus aš neįsivaizduoju. Mintis apie tai man atrodo nuobodi ir visai nevilioja.

Liepos dvidešimtą pradėjau šienauti. Oras buvo vasariškai karštas, ir žolė upelio pievoje buvo aukšta ir sultinga. Nunešiau dalgį, grėblį ir šakes į šieno daržinę. Vėliau juos ten palikdavau, juk nebuvo nė vieno žmogaus, kuris būtų galėjęs įrankius pavogti.

Man taip stovint ant upelio kranto ir žvelgiant į pievą apėmė jausmas, kad šio darbo niekad neįveiksiu. Šienauti išmokau dar maža mergaitė, tuomet man tai teikdavo malonumą po ilgo sėdėjimo priplėkusiose mokyklos klasėse. Bet nuo to laiko praėjo daugiau nei dvidešimt metų, ir įgūdžius tikrai seniai būsiu praradusi. Žinojau, kad galima šienauti tik ankstų rytą arba vakare, kai iškrinta rasa, tad iš namų išėjau jau ketvirtą ryto. Vos po pirmųjų mostų supratau, kad ritmas dar glūdi manyje, ir atpalaidavau savo susitraukusius raumenis. Darbas, žinoma, ėjo dar labai lėtai ir reikalavo labai daug jėgų. Antrą dieną sekėsi daug geriau, o trečią dieną lijo, taigi turėjau daryti pertrauką. Lijo keturias dienas, ir šienas pievoje supuvo, ne visas, bet dalis, gulėjusi šešėlyje. Anuomet dar nesupratau ženklų, iš kurių šiandien beveik tiksliai galiu numatyti orą. Niekad nežinojau, ar kitą dieną liks giedra, ar lis. Per visą šienapjūtę turėjau kovoti su neaiškiu oru. Vėliau man visada pavykdavo pasirinkti tinkamiausią orą, tačiau tą pirmąją vasarą bejėgiškai buvau oro galioje.

Pievai nušienauti man prireikė trijų savaičių. Dėl to buvo kaltas ne tik permainingas oras, bet ir mano nerangumas bei

fizinis silpnumas. Kai rugpjūtį šienas galų gale sausai gulėjo daržinėje, buvau tokia išsekusi, kad atsisėdau ant žolės ir pravirkau. Patyriau sunkų silpnadvasiškumo priepuolį ir pirmą kartą aiškiai suvokiau, koks smūgis mane ištiko. Neįsivaizduoju, kas būtų vykę, jei atsakomybė už gyvulius manęs nebūtų vertusi atlikti bent jau svarbiausių dalykų. Man labai nemalonu prisiminti tą metą. Prireikė dviejų savaičių, kol pagaliau vėl atsitiesiau ir pradėjau gyventi toliau. Lūšių mano bloga dvasinė būsena labai kankino. Juk jis visiškai priklausė nuo manęs. Jis nuolat bandydavo pakelti man ūpą, ir, jei aš nereaguodavau, visiškai suglumdavo ir palįsdavo po stalu. Manau, galiausiai man jo pagailo taip, jog ėmiau apsimetinėti esanti linksma, kol vėl grįžo rami ir tolygi nuotaika.

Iš prigimties nesu kaprizinga. Manau, kad tai buvo tiesiog fizinis išsekimas, atėmęs iš manęs valią priešintis.

Tiesą sakant, turėjau daugybę priežasčių būti patenkinta. Milžiniškas šienapjūtės darbas buvo atliktas. Kas čia tokio, kad jis kainavo man pernelyg daug jėgų? Norėdama viską pradėti iš pradžių, nuravėjau bulvių lauką, o paskui kapojau malkas ateinančiai žiemai. Šio darbo ėmiausi protingai, ko gero, paprasčiausiai priversta savo silpnumo. Už trobos, šalia kelio, stovėjo didžiulė rąstų rietuvė, lygiai septyni kubiniai metrai. Tai buvo tokio pono Gasnerio žiemos atsargos, kaip buvo pažymėta mėlyna kreida. Ponui Gasneriui, kad ir kas jis buvo, malkų tikrai nebereikėjo.

Padėjau rąstą ant ožio, kurį išsitempiau iš garažo, ir netrukus patyriau, kad beveik nesuvaldau pjūklo. Jis nuolat užstrigdavo medyje, ir aš nusikamavau traukdama jį lauk. Trečią dieną pagaliau perpratau, tai yra mano delnai, rankos ir pečiai perprato, kaip reikia daryti, ir staiga pasijutau, lyg visą gyvenimą būčiau tik medieną pjovusi. Toliau dirbau lėtai, bet ritmin-

gai. Mano delnuose iššoko daugybė pūslių, kurios galiausiai ėmė trūkinėti. Tada padariau dviejų dienų pertrauką ir gydžiau pūsles elnio taukais. Pjauti rąstus man patiko, nes galėjau būti šalia savo gyvulių. Bela ganėsi pievoje ir kartais pažvelgdavo į mano pusę. Lūšius nuolat bastėsi netoliese, ant suolo saulės atokaitoje tupėjo Perlė ir primerktomis akimis stebėjo kamanes. O namo viduje ant mano lovos miegojo senoji katė. Viskas tą akimirką buvo gerai, ir man nereikėjo nerimauti.

Kartais šukuodavau Belą Hugo nailoniniu šepečiu. Ji tuo mėgavosi ir stovėdavo labai ramiai. Lūšius irgi buvo šukuojamas, o katės senomis tankiomis šukomis, kurias parsinešiau iš medžiotojo trobelės, tikrinamos, ar neturi blusų. Jos, kaip ir Lūšius, nuolat turėjo keletą blusų, todėl buvo dėkingos už apžiūrėjimą. Laimė, toms blusoms – dideliems gelsvai rudiems gyvūnėliams, atrodantiems beveik kaip maži vabalai ir vargiai įstengiantiems šokinėti – žmogaus kraujas, regis, visiškai nerūpėjo. Jų šaunusis Hugas nesitikėjo ir neparūpino insekticidų, gal jis net nežinojo, kad jo šuo turi blusų.

Bela jokių parazitų neturėjo. Ji buvo tikrai labai valyva ir nesiguldavo į savo pačios mėšlą. Žinoma, ir aš laikiau tvartą pedantiškai švariai. Prie tvarto pamažu augo mėšlo krūva. Ketinau rudenį juo patręšti bulvių lysvę. Aplink krūvą vešėjo milžiniškos dilgėlės, neįveikiama rykštė man. Kita vertus, aš nuolat ieškojau jaunų dilgėlių, vienintelės čia augančios daržovės, sriubai virti. Tačiau nenorėjau tam naudoti mėšlyno dilgėlių. Man atrodo, tai kvailas nusistatymas, bet man iki šiol nepavyko jo atsikratyti.

Eglių ūgliai dabar jau buvo tamsiai žali bei tvirti ir nebe tokio gero skonio kaip pavasarį. Bet aš vis dar juos kramčiau; mano žalumynų poreikis buvo nenumalšinamas. Kartais miške rasdavau maloniai rūgščių kiškio kopūstų. Nežinau, kaip

jie iš tikrųjų vadinasi, bet aš mėgdavau juos valgyti dar vaikystėje. Mano mityba buvo, žinoma, labai skurdi. Beturėjau labai mažai atsargų ir ilgesingai laukiau derliaus. Žinojau, kad ir bulvės, kaip viskas kalnuose, subręs vėliau. Su savo atsargų likučiais elgiausi labai šykščiai ir maitinausi daugiausia mėsa ir pienu.

Aš labai sulysau. Kartais Luizos veidrodyje su nuostaba apžiūrėdavau savo naująją išvaizdą. Stipriai paaugusius plaukus manikiūrinėmis žirklutėmis nusikirpau trumpai. Jie dabar buvo visai lygūs ir išblukę nuo saulės. Mano veidas buvo sukritęs, įdegęs, o pečiai kampuoti kaip paauglio.

Rankos, nuolat nusėtos pūslių ir nuospaudų, tapo mano svarbiausiais įrankiais. Žiedus jau seniai buvau nusimovusi. Kas gi puošia savo įrankius auksiniais žiedais. Man atrodė absurdiška ir juokinga, kad taip dariau anksčiau. Kad ir kaip keista, tada atrodžiau jaunesnė, nei tais laikais, kai gyvenau patogų gyvenimą. Keturiasdešimtmetės moteriškumas prapuolė kartu su garbanom, nedideliu dvigubu pagurkliu ir apvalainais klubais. Drauge nebesijaučiau esanti moteris. Mano kūnas, protingesnis už mane, prisitaikė ir sumažino mano moteriškumo vargus iki minimumo. Galėjau ramiausiai pamiršti, jog esu moteris. Kartais būdavau vaikas, renkantis žemuoges, kartais jaunas vyras, pjaunantis medieną, arba, kai sėdėdavau ant suolo su Perle ant kaulėtų kelių ir lydėdavau saulę, labai sena, belytė būtybė. Šiandien tas keistas žavesys, kurį skleidžiau, mane visai apleido. Aš vis dar liesa, bet raumeninga, o mano veidą vagoja mažytės raukšlelės. Nesu bjauri, bet ir ne žavinga, panašesnė į medį, nei į žmogų, į kietą rudą kamieną, sunaudojantį visus savo syvus, kad išgyventų.

Kai dabar prisimenu tą moterį, kuria kadaise buvau, moterį su dvigubu pagurkliu, labai besistengiančią atrodyti jaunesne

nei buvo, nejaučiu jai didelės simpatijos. Bet nenorėčiau teisti jos pernelyg griežtai. Juk ji niekad neturėjo galimybės sąmoningai formuoti savo gyvenimo. Būdama jauna ji nejučiomis prisiėmė sunkią naštą ir sukūrė šeimą, ir nuo to laiko buvo nuolat įsprausta į slegiančią gausybę pareigų ir rūpesčių. Tik milžinė būtų galėjusi išsilaisvinti, o tokia ji nebuvo jokiais atžvilgiais, tiesiog tik darbų ir vargų spaudžiama vidutiniško proto moteriškė, ir dar tokiame moterims priešiškame, svetimame ir baisiame pasaulyje. Apie daugelį dalykų ji žinojo truputėlį, apie daugelį – visiškai nieko; apskritai jos galvoje tvyrojo siaubingas chaosas. Viso to kaip tik pakako visuomenei, kurioje ji gyveno, kuri išmanė lygiai tiek pat mažai ir nuolatos kažkur skubėjo. Tačiau vieną dalyką turiu pripažinti: ji visada jautė troškų nepasitenkinimą ir žinojo, kad viso to pernelyg maža.

Dvejus su puse metų kentėjau dėl to, kad ši moteris buvo taip blogai pasirengusi tikram gyvenimui. Net šiandien nemoku gerai įkalti vinies, o nuo minties apie duris, kurias noriu iškirsti Belai, man pašiurpsta oda. Žinoma, nebuvo įmanoma numatyti, kad man kada nors reikės statyti duris. Bet aš ir šiaip beveik nieko neišmanau, nežinau net pievos gėlių pavadinimų. Mokiausi juos per gamtos pamokas iš knygų bei paveikslėlių ir pamiršau, kaip ir visa kita, ko negalėjau įsivaizduoti. Metų metus skaičiavau logaritmus, o net nenutuokiu, kam jų reikia ir ką jie reiškia. Man lengvai sekėsi mokytis užsienio kalbų, bet dėl praktikos trūkumo niekad neišmokau jomis kalbėti, o jų rašybą ir gramatiką pamiršau. Neprisimenu, kada gyveno Karolis VI, tiksliai nežinau, kur yra Antilų salos ir kas ten gyvena. O juk visada buvau gera mokinė. Nežinau; matyt, kažkas su mūsų švietimo sistema buvo negerai. Kito pasaulio žmonėms aš pasirodyčiau kaip savo epochos silpnaprotė. Ir man regis, kad daugumai mano pažįstamų klostytųsi ne kitaip.

Niekad nebeturėsiu galimybės ištaisyti šitų trūkumų; net jei man pavyktų rasti tą daugybę knygų, sukrautų negyvuose namuose, aš niekad neįstengsiu įsiminti perskaitytų žinių. Turėjau tokį šansą, kai gimiau, bet nei mano tėvai, nei mokytojai, nei aš pati nesusipratom juo pasinaudoti. Dabar jau per vėlu. Aš mirsiu neišnaudojusi savo galimybių. Savo pirmajame gyvenime buvau diletantė, tokia liksiu ir čia, miške. Mano vienintelis mokytojas yra nežinėlis ir neapsišvietėlis, nes tai esu aš pati.

Prieš kelias dienas suvokiau, kad vis dar tikiuosi, jog koks nors žmogus skaitys mano užrašus. Nežinau, kodėl to noriu, juk nėra jokio skirtumo. Tačiau mano širdis ima plakti smarkiau, vos įsivaizduoju, kad žmogaus akys žvelgs į šias eilutes ir jo rankos sklaidys šiuos lapus. Bet veikiau jau mano užrašus sugrauš pelės. Juk miške tiek pelių. Jei neturėčiau katės, jos jau seniai būtų užtvindžiusios namą. Tačiau kažkada katės nebeliks, ir tada pelės suės mano atsargas ir galiausiai visus iki paskutinio popieriaus gabalėlius. Tikriausiai prirašytas popierius joms toks pat skanus kaip ir neprirašytas. Gal nuo pieštuko joms pasidarys bloga, aš netgi nežinau, ar jis nuodingas, ar ne. Keistas jausmas rašyti pelėms. Kartais paprasčiausiai prisiverčiu įsivaizduoti, kad rašau žmonėms, tada man sekasi kiek lengviau.

Rugpjūtis atnešė gražų, pastovų orą. Nusprendžiau kitais metais su šienapjūte neskubėti, ir tas sprendimas vėliau pasirodė esąs išmintingas. Prisiminiau, kad vienos medžioklės metu atradau avietyną. Jis buvo gerą valandą kelio nutolęs nuo mano namo, bet dėl saldumynų būčiau anuomet žygiavusi ir dvi valandas. Kadangi buvau prisiklausiusi, kad avietynuose knibždėte knibžda angių, Lūšių palikau namie. Jis pakluso labai nenoriai ir nusiminęs nusliūkino atgal prie namo. Ant batų vir-

šaus užsimoviau senas odines blauzdines, kurios anksčiau priklausė medžiotojui ir dabar man labai trukdė eiti, nes siekė aukščiau kelių. Žinoma, avietyne nepamačiau nė vienos angies. Šiandien apskritai dėl jų nebesijaudinu. Arba čia yra labai mažai gyvačių, arba jos manęs vengia. Tikriausiai aš joms atrodau tokia pat pavojinga kaip ir jos man.

Avietės buvo kaip tik prisirpusios, taigi pririnkau jų pilną kibirą ir parsinešiau namo. Neturėjau cukraus ir negalėjau uogų išvirti, todėl teko jas suvalgyti tuojau pat. Eidavau į avietyną kas antrą dieną. Tai buvo tikra palaima; aš maudžiausi saldume. Saulė kepino prinokusius vaisius, laukinis saulės bei rūgstančių uogų kvapas mane gaubė ir svaigino. Pasigailėjau, kad nepasiėmiau Lūšiaus. Kartais, atsilenkusi nuo krūmo ir ištiesusi nugarą, aiškiai pajusdavau esanti vieniša. Tai buvo ne baimė, o tik slogumas. Avietyne, būdama visiškai viena tarp spygliuotų stagarų, bičių, vapsvų ir musių, suvokiau, kas man yra Lūšius. Anuomet net negalėjau įsivaizduoti, ką reiškia būti be jo. Tačiau į avietyną niekad jo nesivedžiau. Mane vis dar persekioja mintis apie angis. Negalėjau statyti Lūšiaus į tokį pavojų vien tam, kad šalia jo jausčiausi jaukiai.

Tik daug vėliau, kalnų pievoje, iš tikrųjų pamačiau angį. Ji gulėjo ant nuskilusio uolos luito ir šildėsi saulėkaitoje. Nuo to laiko lioviausi bijojusi gyvačių. Angis buvo labai graži, žiūrėdama į ją, tokią atsidavusią geltoniems spinduliams, buvau įsitikinusi, kad ji visai neketina man įgelti. Jos mintys buvo toli nuo manęs, ji tetroško ramiai gulėti ant baltų akmenų bei maudytis saulės spindulių šviesoje ir šilumoje. Vis dėlto džiaugiausi, kad Lūšius anuomet liko namie. Bet nemanau, jog jis būtų artinęsis prie gyvatės. Neteko pastebėti, kad jis pultų gyvatę ar driežą. Kartais jis rausdavo pelių urvus; tačiau akmeningoje žemėje jam retai pavykdavo nors vieną pagauti.

Aviečių derlių rinkau dešimt dienų. Buvau aptingusi, sėdėjau ant suolo ir dėjau į burną uogą po uogos. Stebėjausi, kaip mano kūnas dar nevirto avietiniu. O paskui, visai staiga, man pasidarė gana. Manęs nesupykino, bet pasijutau soti nuo saldumo ir aviečių kvapo. Paskutinius du pilnus kibirus uogų perkošiau per skudurą, sultis supyliau į butelius ir pastačiau juos į dirbtinio šaltinėlio lovį, kuriame vanduo net vasarą būdavo ledinis. Nors uogos buvo labai saldžios, sultys buvo rūgštokos ir gaivinančios, ir aš gailėjausi, kad jos negalėjo stovėti neribotą laiką. Niekad nebandžiau, bet be cukraus sultys veikiausiai būtų surūgusios ir šaltinyje. Kadangi sandarių dangtelių irgi neturėjau, negalėjau jų ir konservuoti. Mano saldumynų alkis buvo kuriam laikui numalšintas ir ateinančiais mėnesiais visai pakenčiamas. Šiandien tas alkis manęs apskritai nebekamuoja. Galima kuo puikiausiai apsieiti ir be cukraus, kūnas laikui bėgant praranda liguistą jo poreikį.

Kai paskutinį kartą buvau avietyne, saulė ypač kaitriai degino man nugarą. Dangus dar buvo giedras, bet beveik švino pilkumo, ir virš krūmų tvyrojo karštas ir tvankus oras. Dvi savaites nelijo, tad bijojau gresiančios audros. Lig tol stiprios audros mane aplenkdavo, bet dabar baiminausi, nes žinojau, kokios pasiutiškos jos gali būti kalnuose. Mano gyvenimas ir be gamtos katastrofų buvo ganėtinai sunkus ir vargingas.

Apie ketvirtą valandą popiet iš už eglyno staiga iškilo juoda debesų siena. Mano kibiras dar nebuvo pilnas, tačiau nusprendžiau keliauti namo. Mane visą tą laiką vargino vapsvos ir musės, irzliai, piktai zyzdamos ir sukdamosi aplink galvą. Buvo avietyne ir keli driežai, kurie visada elgėsi labai santūriai; šiandien ir jie pasidarę įkyrūs ir laksto po orą kaip įniršusios šaudyklės. Atrodė, tarsi būtų iš gryno aukso. Kad ir kokie gražūs buvo driežai, nusprendžiau perleisti avietyną jiems.

Vapsvos dar kurį laiką lydėjo mane ir tik miške atstojo nuo mano uogų. Po eglėmis ir bukais kaitra kybojo tarsi po didžiuliu žaliu gaubtu. Debesų siena vis grėsmingai artėjo ir saulę aptraukė migla. Paskutinį kelio galą beveik bėgau. Norėjau kuo greičiau grįžti namo, nuvesti Belą į tvartą ir užsibarikaduoti troboj.

Lūšius pasitiko mane inkšdamas ir susirūpinęs bei kupinas nerimo pažvelgė į dangų. Jis jautė besiartinančią audrą. Bela tučtuojau atbėgo risčia, iš lovio atsigėrė vandens ir noriai leidosi vedama į tvartą. Ją visą dieną erzino musės ir sparvos ir ji akivaizdžiai džiaugėsi eidama savo kūtėn. Pamelžiau ją, užvėriau langines ir pasukau raktą spynoje, velkė per audrą man neatrodė pakankamai patikima.

Tada nuėjau į trobą, pašėriau Lūšių ir kates, išspaudžiau uogas ir supyliau sultis į butelius. Bet butelių dar nestačiau į šaltinėlio lovį, kad nesudužtų per audrą. Buvo jau šešta valanda ar pusė septynių. Dangus visai užtemo, o jo pilkas juodumas įgavo šlykštų gelsvą sieros atspalvį. Tai galėjo reikšti krušą arba vėtrą ir atrodė tikrai šiurpiai. Nors saulė virš miško kabojo tik kaip miglotas šviesulys, baisioji kaitra vis dar buvo užgulusi proskyną. Vos galėjau prakvėpuoti. Nejutau nė menkiausio vėjo dvelktelėjimo. Išgėriau šlakelį šalto pieno ir be jokio apetito suvalgiau gabalėlį ryžių pyrago. Daugiau nebeturėjau ką veikti. Tad užlipau į viršų ir patikrinau langines kambariuose. Paskui uždariau langą ir miegamajame. Virtuvės langas dar buvo praviras, durys taip pat, bet skersvėjo – jokio.

Senoji katė paėdusi išėjo į mišką. Perlė tupėjo ant palangės ir spoksojo į gelsvai juodą dangų. Ji buvo suskliautusi ausis ir įtraukusi galvą, visa jos povyza bylojo slogutį ir baimę. Lūšius gulėjo ant durų slenksčio ir garsiai lekavo iškišęs liežuvį. Paglosčiau Perlę, – jos baltas kailis po mano delnu spragsėjo ir

žėrėjo. Mano plaukai irgi spragsėjo, kai per juos perbraukiau, o ant rankų ir kojų tarsi ropinėjo skruzdėlytės. Nusprendžiau likti rami ir atsisėdau ant suolo priešais trobą. Man buvo gaila vargšės Belos jos tvankiame, tamsiame kalėjime, bet ji turėjo tai iškęsti, negalėjau jai padėti. Audra galėjo atūžti bet kurią akimirką. Bet vis dar buvo ramu.

Miške niekad nebūna tyku. Taip tik atrodo, tačiau ten visada pilna garsų. Tolumoj kala genys, suklykia paukštis, vėjas šiurena žolę, šaka atsitrenkia į kamieną, ir šnara šakelės, kai po jomis šmurkščioja maži žvėreliai. Viskas gyva, viskas juda. Bet tą vakarą buvo tikrai beveik tyku. Visokie pažįstami garsai nutilo, ir tai man kėlė baimę. Net šaltinėlio čiurlenimas buvo santūrus ir slopus, tarsi ir vanduo tekėtų tingiai ir nenoriai. Lūšius atsistojo, nerangiai užšoko ant suolo ir švelniai bakstelėjo mane snukiu. Buvau per silpna jį paglostyti, bet bandžiau raminti jį žodžiais, tyliu balsu, įbauginta baisios tylos.

Negalėjau suprasti, kas audrai trukdo pagaliau pratrūkti. Buvo tamsu kaip vėlų vakarą, ir aš prisiminiau, kokios nepavojingos ir beveik jaukios būdavo audros mieste. Žiūrėjimas per lango stiklą taip ramindavo. Dažniausiai aš jų nė nepastebėdavau.

Ūmai stojo aklina tamsa. Atsistojau ir nuėjau su Lūšium į trobą. Jaučiausi šiek tiek bejėgiškai ir nežinojau, ko imtis. Tad uždegiau žvakę. Lempos deginti nenorėjau, gal tiesiog dėl seno prietaro, esą šviesa pritraukia žaibą. Užrakinau duris, bet langą dar palikau atvirą ir atsisėdau prie stalo. Žvakė, nejudinama jokio dvelksmo, degė statmenai ir ramiai. Lūšius patraukė link pakrosnio, suabejojęs sustojo, apsisuko ir užšoko vėl pas mane ant suolo. Jis nenorėjo palikti manęs vienos pavojuje, nors viskas jį tiesiog vertė lįsti į pakrosnį, į saugų guolį.

Aš irgi labiausiai būčiau norėjusi pasislėpti saugiame guolyje, bet jo neturėjau. Jaučiau, kaip prakaitas teka veidu ir renkasi lūpų kampučiuose. Marškiniai lipo prie odos. Ir tada pirmasis griaustinis perrėžė tylą. Perlė pasibaisėjusi nušoko nuo palangės ir spruko į pakrosnį. Uždariau langą ir langines, ir tvankuma ėmė dusinti. Tuomet debesyse pasigirdo pašėlęs griaudėjimas. Per langinių tarpus išvydau žaižaruojančius tvyksnius. Iš tamsos išniro senoji katė, pasišiaušusiu kailiu sustojo vidury kambario, gailiai suriko ir palindo po mano lova; silpnoj žvakės šviesoj mačiau blizgant jos gelsvai raudonas akis. Norėjau paguosti savo gyvius, bet kitas griaustinio trenksmas užgožė mano balsą. Pratisas žemas dundėjimas virš mūsų truko gal dešimt minučių, o man atrodė begalinis. Man skaudėjo ausis, giliai galvos viduje, ir net ėmė mausti dantis. Triukšmą visada pakeldavau labai sunkiai ir jausdavau jį kaip fizinį skausmą.

Paskui staiga vieną minutę stojo tyla ir slėgė dar labiau negu triukšmas. Atrodė, tarsi virš mūsų stovėtų milžinas, išskėtęs kojas, ir švytuotų ugniniu kūju, ketindamas tėkšti jį į mūsų žaislinį namelį. Lūšius inkštė ir glaustėsi prie manęs. Kai blykstelėjo kitas žaibas ir perkūnas sudrebino namą, pajutome tai beveik kaip išganymą. Tada prasidėjo stipri audra, bet blogiausia jau buvo praėję. Regis, ir Lūšius tai pajuto, nes nušoko nuo suolo ir palindo pas Perlę į pakrosnį. Baltas kailiukas gulėjo prisiglaudęs prie rudo kailio, o aš likau viena prie stalo.

Pakilo vėtra ir šnypšdama ėmė talžyti mūsų trobą. Žvakės liepsna suplazdeno, ir man iš karto pasirodė, kad nebe taip tvanku. Žiūrėdama į virpančią liepsną pagalvojau apie vėsų, gaivų orą. Pradėjau skaičiuoti sekundes tarp žaibo ir griaustinio. Pagal šiuos skaičiavimus audra vis dar kybojo virš daubos. Medžiotojas kartą man pasakojo apie audrą, įstrigusią dauboje tarp kalnų trims dienoms. Anuomet aš juo nepatikėjau,

dabar apie tai galvojau kitaip. Negalėjau veikti nieko kita, kaip laukti. Visą dieną prastovėjau susilenkusi avietyne ir mane pradėjo kankinti nuovargis. Nedrįsau gultis į lovą, bet jaučiausi tokia išvargusi, jog žvakės liepsna man akyse susiliejo į pavandenijusį plastantį skritulį. Vis dar nelijo. Tai turėjo kelti man susirūpinimą, tačiau, savo pačios nuostabai, ėmiau darytis abejinga. Mano mintys mieguistai susiraizgė. Gailėjau savęs, kad esu nusikamavusi ir man neleidžiama miegoti, ant kažko baisiai pykau ir nirtau, bet vėliau pabudusi pamiršau, su kuo kivirčijausi. Man prieš akis iškilo vargšė Bela, bulvių lysvė, paskui staiga prisiminiau, kad langai mano bute mieste liko atviri. Sunkiai sekėsi suvokti šios minties absurdiškumą. Garsiai ištariau: „Pamiršk tuos prakeiktus langus“ – ir nubudau.

Nuo griaustinio sutarškėjo indai ant viryklės. Veikiausiai jis trenkė kažkur visai arti. Prisiminiau bombardavimų naktis rūsyje, ir nuo senojo išgąsčio man vėl sukaleno dantys. Oras čia buvo toks pats tvankus ir dvokus, kaip anuomet rūsyje. Jau norėjau atplėšti duris, kai vėjas staugdamas apsiautė namą ir ant stogo sutratėjo malksnos. Nedrįsau nei atsigulti, nei tuo labiau sėstis prie stalo, nes nenorėjau vėl panirti į tą nemalonų snaudulį. Tad pradėjau vaikščioti pirmyn atgal po kambarį, sunėrusi rankas už nugaros ir svirduliuodama iš nuovargio. Lūšius iškišo galvą iš pakrosnio ir sunerimęs pažvelgė į mane. Aš šiaip ne taip išspaudžiau jam keletą guodžiančių žodžių, ir jis vėl įlindo atgal. Man rodėsi, kad audra trunka jau valandų valandas, nors buvo tik pusė dešimtos. Pagaliau laiko tarpai tarp žaibo ir griaustinio pailgėjo, ir aš šiek tiek atsikvėpiau. Tačiau vis dar nelijo, o vėjo švilpimas nesilpnėjo. Ir staiga tarsi iš labai toli išgirdau varpų skambėjimą. Tai buvo visiškai nepaaiškinama, tačiau vėjo kaukime aiškiai girdėjau skambius tolimo varpo dūžius. Jei jie buvo ne mano galvoje, tai turėjo

ataidėti iš kaimo. Kadangi nebebuvo nė vieno žmogaus, varpu skambino audra. Tas garsas buvo šmėkliškas, toks, kurio visai negalėjau girdėti ir vis dėlto girdėjau. Aš patyriau dar keletą audrų miške, tačiau varpo daugiau niekad negirdėjau. Gal vėtra suplėšė virvę, o gal tas skambesys tebuvo mano triukšmo nukamuotų ausų apgaulė. Galiausiai vėjas apmirė, o su juo ir tas vaiduokliškas gaudesys. Tada pasigirdo garsas, tarsi kas pusiau plėštų milžinišką audeklo gabalą, ir iš dangaus pilte pasipylė vanduo.

Nuėjau prie durų ir plačiai jas atidariau. Lietus perliejo man veidą ir nuplovė mano baimę ir mieguistumą. Vėl galėjau kvėpuoti. Gaivus ir vėsus oras kuteno plaučius. Lūšius išlindo iš urvo ir smalsiai iškišo nosį į lauką. Jis džiaugsmingai sulojo, papurtė savo ilgas ausis ir oriai nužingsniavo atgal pas savo baltąją draugę, kuri taikiai miegojo, susirietusi į kamuoliuką. Užsimečiau apsiaustą, pasičiupau žibintuvėlį ir per šlapią juodumą nubėgau į tvartą. Bela buvo nutrūkusi nuo virvės ir stovėjo įrėmusi galvą į duris. Ji graudžiai baubė ir šliejosi prie manęs. Aš švelniai patapšnojau jos išgąstingai besikilnojančius šonus, ir ji klusniai leidosi apsukama ir vėl pririšama prie gulto. Tada atidariau langą. Čia beveik negalėjo prilyti į vidų, eglės saugojo stogą. Po šios nakties siaubo Bela nusipelnė gryno oro ir vėsumos. Paskui grįžau į trobą ir pagaliau nusprendžiau, kad jau galiu ramiai eiti miegoti. Katė išlindo iš palovio, užšoko pas mane, ir po kelių minučių aš jau kietai miegojau. Sapnavau audrą ir pabudau nuo griaustinio. Tai nebuvo sapnas. Į daubą grįžo senoji audra arba prasidėjo nauja. Stipriai lijo, aš atsikėliau uždaryti lango ir išvalyti balos ant grindų. Kambary buvo gaivinamai vėsu. Atsiguliau vėl ir tučtuojau užmigau. Be perstojo pabusdavau nuo griaustinio ir paskui vėl užmigdavau. Tikros audros nepaliaujamai kai-

taliojosi su susapnuotomis, o paryčiui man jau neberūpėjo jokios audros. Užsitraukiau ant galvos antklodę ir galų gale netrikdoma panirau į gilų miegą.

Pabudau nuo duslaus bildėjimo, kokio dar niekad nebuvau girdėjusi, ir bematant pražvalėjau. Buvo aštunta ryto, pramigau. Pirmiausia išleidau nekantraujantį Lūšių į lauką ir išėjau patikrinti, kas ten taip garsiai bilda, traška ir čeža. Vėtra sutaršė krūmus ir sulaužė keletą šakų, ant tako link tvarto plytėjo didžiulės balos. Apsirengiau, pasiėmiau melžtuvę ir nuėjau pas Belą. Tvarte buvo tvarka. Bildėjimas sklido nuo upelio. Šiek tiek nusileidau skardžiu ir išvydau garmantį geltoną poplūdį, plukdantį su šaknimis išrautus medžius, velėnos gabalus ir uolienos atskalas. Akimoju šovė mintis apie tarpeklį. Vanduo turėjo susitvenkti prie sienos ir užlieti lanką. Nusprendžiau kaip įmanoma greičiau nueiti pasižiūrėti. Bet pirmiau, kaip ir kiekvieną dieną, reikėjo atlikti būtiniausius darbus. Išvedžiau Belą iš tvarto. Buvo vėsu ir lynojo, tad sparvos ir musės turėjo palikti ją ramybėj. Miško pievoje stovėjo didžiulis ąžuolas. Kartą į jį jau buvo trenkęs žaibas. Ir jis vėl rado savo auką. Tik šįkart neapsiribojo vienu kartu – senasis ąžuolas buvo visas suskaldytas. Man jo pagailo. Čia retai kur augo ąžuolai. Eidama namo išgirdau tolimą grumenimą. Regis, audra vis dar kybojo kalnuose. Gal ji keliavo iš daubos į daubą ratu, būtent taip, kaip pasakojo medžiotojas.

Po pietų su Lūšium nuėjau į tarpeklį. Kelias ten negalėjo būti apsemtas, nes buvo per aukštai, vanduo plūdo į kitą pusę, pakeliui glemždamas medžius, krūmus, akmenis ir žemės grumstus. Mano draugiškas žalias upelis pavirto geltonai ruda pabaisa. Bijojau net žiūrėti į ją. Vienas neatsargus žingsnis ant slidaus akmens, ir visi mano vargai baigtųsi lediniame vandenyje. Kaip ir maniau, vanduo prie sienos negalėjo tekėti grei-

tai. Susitvenkė ežerėlis, kurio dugne lankos žolė lėtai lingavo pirmyn atgal. Prie sienos medžiai, krūmai ir akmenys susigrūdo į piramidę. Vadinasi, siena buvo ne tik neperregima, bet ir nesudaužoma, nes kamienai ir akmenys trenkėsi į ją, spėju, su neįsivaizduojama jėga. Vis dėlto potvynis nebuvo toks didelis, kaip tikėjausi, ir po kelių dienų tikrai turėjo nutekėti. Per suplukdytą krūvą negalėjau įžiūrėti, kaip viskas atrodė ten, anapus, tikriausiai geltonoji srovė ten kiek ramiau tekėjo toliau. Upės išsilies, nusineš kartu namus ir tiltus, pralauš langus bei duris ir iš lovų ar kėdžių nuplukdys tuos negyvus suakmenėjusius daiktus, kurie kadaise buvo žmonės. Jie užstrigs didelėse seklumose ir išdžius saulėje, šitie žmonės–akmenys, žvėrys–akmenys, o tarp jų – rieduliai ir uolienos nuolaužos, kurie niekad nebuvo niekas kita kaip akmuo.

Kuo aiškiausiai mačiau visa tai prieš save ir pajutau lengvą silpnumą. Lūšius bakstelėjo mane snukiu ir vertė trauktis į šoną. Gal jam nepatiko poplūdis, o gal jis juto, kad esu kažkur labai toli nuo jo, ir norėjo atkreipti į save dėmesį. Kaip visada tokioje situacijoje, galiausiai nusekiau paskui jį. Lūšius daug geriau žinojo, kaip man geriau. Visą kelią atgal jis ėjo prie pat mano kojos, šonu stumdamas prie stačios uolos, toliau nuo tos dundančios, traškančios pabaisos, galėjusios mane praryti. Galiausiai jo rūpestingumas mane prajuokino, ir jis užšoko savo šlapiomis letenomis man ant krūtinės ir drąsinamai garsiai, smagiai sulojo. Lūšius nusipelnė stipresnio, linksmesnio šeimininko. Aš dažnai neatliepdavau jo gyvenimo džiaugsmo ir turėdavau prisiversti atrodyti linksma, kad nenuvilčiau jo. Bet net jei negalėjau suteikti jam labai šviesaus gyvenimo, jis turėjo bent nujausti, kaip labai aš prie jo prisirišusi ir kad man jis būtinai reikalingas. Lūšius buvo nepaprastai draugiškas, reikalingas meilės ir lipšnus žmonėms. Medžiotojas, matyt, buvo

geras žmogus; niekad Lūšiuje nepastebėjau nė lašo piktybiškumo ar klastingumo.

Kai priėjome medžioklės namą, buvome kiaurai permirkę. Užkūriau krosnį ir pakabinau džiūti savo drabužius ant karties, pritvirtintos tam tikslui virš viryklės. Į batus prikimšau suglamžyto popieriaus, išplėšto iš vairavimo vadovėlio, ir pastačiau juos ant dviejų malkų.

Grumėjimas debesyse netilo, pasigirsdavo tai iš kairės, tai iš dešinės. Jis skambėjo rūsčiai, šiek tiek liūdnai ir tęsėsi visą dieną. Apskritai audra padarė man nedaug žalos. Dalis mano upėtakių, ko gero, pražuvo, ir tai buvo didžiausias nuostolis, kokį patyriau dėl audros. Bet laikui bėgant jie atsigaus ir jų vėl prisiveis. Nuo stogo kabojo pora palaidų malksnų, o tai turėjo būti pataisyta kaip galima skubiau. Šiek tiek gąsdinausi, nes nuo aukščio man svaigsta galva, tačiau bijau aš aukščio ar ne, reikėjo lipti ant stogo ir jį taisyti.

Laisvoje vietoje prie trobos buvau prikrovusi medienos, kurią vėliau ketinau sukapoti į malkas. Aviečių derlius ir troškimas pasmaguriauti privertė mane nutraukti šį svarbų darbą. Dabar mediena buvo šlaputėlė, ir man beliko laukti, kol ją išdžiovins saulė. Lietus ant kelio upeliukais išplukdė pjuvenas, siaurais rausvai geltonais dryžiais, pamažu išsisklaidančiais žvyre. Kelias per tarpeklį irgi buvo išplautas, bet ne taip baisiai, kaip tikėjausi. Atsiradus progai reikės jį patvarkyti. Buvo tiek daug darbų, kuriuos turėjau nuveikti: sukapoti malkas, surinkti obuolius, perkasti žemę, iš tarpeklio parnešti šieną, pataisyti kelią ir stogą. Vos nušvisdavo viltis, kad galėsiu pailsėti, tuoj vėl atsirasdavo koks naujas darbas.

Buvo jau rugpjūčio vidurys; trumpa kalnų vasara artėjo prie pabaigos. Lijo dar dvi dienas, o audra vis dar tyliai dudeno tolumoje. Trečią dieną iki pat pievos nusileido baltas rūkas.

Nebuvo matyti nė vieno kalno, eglės atrodė tarsi nupjautomis viršūnėmis. Vėl išginiau Belą į ganyklą, nes vėsus drėgnas oras, regis, jai patiko. Iškuopiau namus, susiuvau, ką reikėjo, ir laukiau geresnio oro. Penktą dieną po audros pro baltą rūko šydą pagaliau įspindo saulė. Žinau tiksliai, nes tai pažymėta mano kalendoriuje. Anuomet dar turėdavau ūpo ir dažnai užsirašydavau pastabas. Vėliau jos darėsi vis retesnės, tad greitai turėsiu remtis vien savo atmintim.

Po didžiosios audros šiluma nebegrįžo. Saulė švietė, ir mano mediena išdžiūvo, bet gamtovaizdis staiga įgavo rudeniškų bruožų. Ant šlapių tarpeklio sienų žydėjo gencijonai, krūmų pavėsyje augo ciklamenai. Kalnuose jie kartais žydi jau liepą, o tai esą pranašauja ankstyvą žiemą. Ciklamenų žieduose vasaros raudonis su rudens mėliu susilieja į rausvai violetinę spalvą, jų kvapas dar kartą sutelkia visą blėstantį salsvumą; tačiau jei ilgėliau jį uostai, pajunti visai kitokį kvapą, nykimo ir mirties kvapą. Ciklamenas man visados buvo labai keista ir šiek tiek gąsdinanti gėlė.

Kadangi vėl švietė saulė, puoliau prie medienos darbų. Kapoti man sekėsi geriau nei pjauti, ir aš sparčiai dariau pažangą. Tik šį kartą nebelaukiau, kol žemę nuklos malkų kalnas, o kas vakarą nešiau jas po veranda ir ten tvarkingai kroviau. Nenorėjau vėl būti užklupta lietaus.

Palengva man pavyko visiems savo darbams įvesti sistemą, ir tai truputį man palengvino gyvenimą. Neplaningumas, tiesą sakant, niekad nebuvo mano yda, tik aš retai turėdavau progą įgyvendinti kokį nors savo planą, nes visad atsirasdavo kas nors, kuo rimčiausiai paversdavęs jį niekais. Čia, miške, mano planų niekas negalėjo sužlugdyti. Jei nesusidorodavau, tai būdavo mano vienos kaltė, ir niekam kitam negalėjau suversti atsakomybės.

Iki rugpjūčio pabaigos tvarkiau medieną. Galiausiai mano rankos prie to priprato. Jos nuolat buvo pilnos rakščių, kurias kas vakarą traukdavau pincetu. Anksčiau šiuo pincetu pešiodavau sau antakius. Dabar leidau jiems augti, ir jie tapo tankūs, daug tamsesni už mano plaukus ir darė mano žvilgsnį niūrų. Bet man tai nerūpėjo, per akis užteko darbo kiekvieną vakarą susitvarkyti rankas. Visa laimė, kad nė viena rakštis nesupūliavo, tik kartais pirštas parausdavo, bet patepus jodu uždegimas per naktį praeidavo.

Tiesą sakant, per tuos medienos darbus nepastebimai praėjo tokia graži bobų vasara. Buvau taip apsėsta minties, kad turiu susikrauti pakankamai malkų atsargų, kad net nežiūrėjau į kraštovaizdį. Kai paskutinė pliauska atsidūrė po veranda, ištiesiau nugarą ir nusprendžiau šiek tiek pasirūpinti savimi. Iš tikrųjų keista, kaip mažai aš kaskart džiaugiuosi dėl padaryto darbo. Kai tik jis būna baigtas, pamirštu jį ir pradedu galvoti apie naujas užduotis. Jau tuomet poilsio pertraukėlė man mažai ką reiškė. Taip buvo visada. Besiplūkdama svajodavau, kaip būtų šaunu ramiai ir taikiai pailsėti ant suolelio. Bet vos tik pagaliau atsisėsdavau, mane apimdavo nerimas, ir aš imdavau dairytis naujo darbo. Nemanau, kad dėl to kaltas ypatingas stropumas, iš prigimties esu veikiau tingi, vadinasi, tikriausiai tai buvo savisauga, nes ką gi kita būčiau veikusi ramybėje, jei ne panirusi į mintis ir prisiminimus. Kaip tik to reikėjo išvengti, tad kas man beliko daryti, kaip tik triūsti toliau? Darbo man ieškotis nereikėjo, jis pats nuolat įkyriai piršosi.

Dvi dienas dykinėjau namie, skalbiau ir adžiau, o tada ėmiausi taisyti kelią. Pasiėmusi kauptuką ir kastuvą patraukiau į tarpeklį. Be karučio ne kažin ką galėjau nuveikti. Tad kauptuku sutrupinau kelio paviršių, išlyginau žvyrą ir suplojau jį kastuvu. Kita liūtis išdauš naujų duobių, o aš vėl jas lyginsiu. Man

tikrai trūko karučio. Bet Hugas apie tai nepagalvojo. Jam ir į galvą nebūtų atėję, kad reikės savo rankomis taisyti kelius. Man regis, jog mieliausiai jis būtų nusipirkęs bunkerį, tik nedrįso, nes ta mintis jam pasirodė asociali, o Hugui buvo labai svarbu, kad kiti taip apie jį nepamanytų. Taigi jam teko pasitenkinti pusinėmis priemonėmis, kurios buvo veikiau žaidimas, turintis šiek tiek apraminti jo nuogąstavimus. Neabejoju, kad jis pats tai labai gerai žinojo, nes buvo visai realiai mąstantis žmogus, kuris kartais sąmoningai savo tamsioms baimėms turėjo pamėtėti pašaro, kad netrukdomas galėtų dirbti ir gyventi toliau. Karučiai, kaip minėjau, jo fantazijose apie išgyvenimą, ko gero, niekad nė nešmėstelėjo. Todėl dabar kelio padėtis tokia bloga. Retkarčiais aš išdraskau susidarančius kauburėlius, bet laikui bėgant žvyro vis mažėja, ir pradeda matytis plika uoliena. O juk galėčiau pataisyti kelią upelio žvirgždu, tik kad nėra kuo jo gabenti. Gal galėčiau pripilti jo į maišus ir buko šakomis nuklotu taku nutempti juos ant kelio. Gal užtektų penkiolikos maišų; sunku apskaičiuoti iš akies. Gal prieš metus to darbo dar būčiau nepabijojusi. Bet šiandien man atrodo, kad neverta. Net vilkti namo šieną upelio sausvage kainuoja mažiau pastangų, nei užtempti penkiolika maišų žvyro ant kelio.

Rugsėjo šeštąją patikrinau bulves ir pamačiau, kad gumbai dar per maži, o bulvienojai žali. Vadinasi, turėjau kęsti alkį dar dvi savaites; bet mažųjų gumbų vaizdas suteikė man naujų vilčių. Tai, kad bulves ne suvartojau, o pasodinau, buvo mano dabartinio sąlyginio saugumo pagrindas. Jeigu kokia nors oro išdaiga nesunaikins mano derliaus, man niekad neteks mirti iš bado.

Pupos irgi buvo beveik prinokusios ir, nors ir ne visos sudygo, netgi pasidauginusios. Didžiąją jų dalį norėjau palikti sėk-

lai. Mano darbas pradėjo nešti vaisius, ir pačiu laiku, nes po kelio taisymo buvau labai pavargusi. Kadangi keletą dienų lijo, atsikeldavau tik dėl svarbiausių darbų, o visą kitą laiką pragulėjau lovoje. Miegojau ir dienos metu, o kuo daugiau miegojau, tuo silpnesnė jaučiausi. Nežinau, kas tuomet man darėsi. Gal man trūko svarbių vitaminų, o gal tiesiog persidirbau. Lūšiui tai visai nepatiko. Jis nuolat ateidavo pas mane ir bakstelėdavo snukiu, o kai tai nepadėjo, jis užšoko priekinėmis letenomis ant lovos ir taip garsiai užlojo, kad išlakstė visi miegai. Tą akimirką neapkenčiau jo kaip kokio vergvaldžio. Plūsdamasi apsirengiau, pasiėmiau šautuvą ir išėjau su juo. Šiaip ar taip, jau buvo laikas. Namuose nebuvo nė gabalėlio mėsos, tad Lūšiui sušėriau paskutinius brangius makaronus. Man pavyko nušauti silpną stirniną, ir Lūšius vėl buvo manim patenkintas. Aš truputį apsimečiau apsidžiaugusi, užsikroviau stirniną ant kupros ir nuėjau namo. Anuomet, kartą nuodugniai pasvarsčiusi, nusprendžiau medžioti beveik tik silpnus stirninus. Baiminausi, kad laukinių žvėrių, šiek tiek naikinamų tik mano teritorijoje, prisiveis per daug ir tuomet jie apėstame miške atsidurs lyg spąstuose. Norėdama išvengti šitos būsimos bėdos, stengiausi medžioti tik stirninus. Nemanau, kad klydau. Dabar, jau po dvejų su puse metų, jaučiu, kad laukinių žvėrių padaugėjo. Jeigu kada nors iš čia išeisiu, skylę po siena iškasiu taip giliai, kad šitas miškas niekad netaptų spąstais. Mano stirnos ir elniai ras vešlią, neaprėpiamą ganyklą arba mirs staigia mirtimi. Abu variantai geresni negu įkalinimas plikai nugraužtame miške. Dabar atsiliepia tai, kad visi grobuonys seniai išnaikinti ir laukiniai žvėrys neturi jokių natūralių priešų, išskyrus žmogų. Kartais, kai užmerkiu akis, matau didįjį žvėrių išėjimą iš miško. Bet tai tik fantazijos. Matyt, žmogus niekad nesiliaus svajojęs.

Supjausčiau stirnieną į gabalus, – šis darbas iš pradžių pareikalavo iš manęs daug pastangų, – ir sudėjau pasūdytą mėsą į kibirus, paskui aprišau juos dideliais medžiaginiais dangčiais. Tada nunešiau kibirus prie šaltinio ir panardinau iki krašto į ledinį vandenį. Tai buvo ne tas šaltinis, kuris teka pro mano kiemą, čia yra daugybė šaltinių. Jis išteka iš po vieno buko ir susitvenkia gilioje duobėje tarp šaknų, paskui teka keletą metrų toliau ir vėl dingsta po žeme. Kartą vienas iš Hugo svečių medžiotojų, neaukštas akiniuotas vyras, tvirtino, esą po visu kalnynu, ir netgi po slėniu, driekiasi milžiniški urvai. Nežinau, ar tai tiesa, bet ne kartą pati mačiau šaltinį ar upokšnį, be pėdsakų pradingstantį žemėje. Tikriausiai mažaūgis vyrukas buvo teisus.

Kartais mintys apie tuos urvus persekioja mane ištisas dienas. Apie begalę vandens, kuris kaupiasi ten, apačioje, visai tyras, perfiltruotas žemės ir kalkakmenio. Galbūt urvuose yra ir gyvūnų. Tritonų ir baltų aklų žuvų. Įsivaizduoju, kaip jie be paliovos suka ratus po milžiniškais stalaktitų skliautais. Nieko negirdėti, išskyrus vandens čiurlenimą ir teškėjimą. Kur dar galėtų būti didesnė vienuma? Tų tritonų ir žuvų aš niekad neišvysiu. Gal jų ten iš viso nėra. Man taip norėtųsi, kad ir urvuose būtų šiek tiek gyvybės. Urvai kažkuo traukia, bet kartu ir gąsdina. Kai dar buvau jauna ir mirtis man atrodė kaip asmeninis įžeidimas, dažnai įsivaizduodavau, jog norėčiau išeiti mirti į urvą, kad manęs niekad nerastų. Ši mintis tam tikra prasme žavi mane iki šiol; tai tarsi žaidimas, kurį žaidei vaikystėje ir kurį kartais malonu prisiminti. Man nebus reikalo prieš mirtį pasitraukti į urvą. Kai mirsiu, šalia manęs nebus nieko. Niekas manęs nečiupinės, nespoksos į mane ir neužspaus savo karštais gyvais pirštais mano stingstančių vokų. Jie nešnibždės ir nekuždės prie mano mirties patalo ir negrūs pro

dantis paskutinių karčių lašų. Ilgą laiką maniau, kad mane apverks Lūšius. Bet viskas pakrypo kitaip, ir taip daug geriau. Lūšius dabar saugus, o man nebus nei žmogaus balso, nei žvėries kaukimo. Niekas manęs negrąžins į senąją kančią. Man vis dar patinka gyventi, bet vieną dieną būsiu nugyvenusi užtektinai ir džiaugsiuos, kad atėjo pabaiga.

Bet viskas, be abejo, gali būti ir kitaip. Aš vis dar nesu saugi. Jie gali bet kurią dieną grįžti ir mane pasiimti. Tai bus svetimi žmonės, kurie ras svetimą moterį. Mes nebeturėsim vienas kitam ką pasakyti. Man būtų geriau, jei jie niekad neateitų. Anuomet, pirmaisiais metais, aš dar taip negalvojau ir nesijaučiau. Viskas pasikeitė beveik nepastebimai. Todėl aš nebedrįstu planuoti pernelyg toli į priekį, nes nežinau, kaip jausiuos ir galvosiu dar po dvejų, penkerių arba dešimties metų. Aš to net nenutuokiu. Man nelabai patinka gyventi be planų, tik šia diena. Aš tapau žemdirbe, o žemdirbiai turi planuoti. Iš tikrųjų aš visą laiką buvau neatsiskleidusi žemdirbė. Gal mano vaikaičiai jau būtų tapę lengvabūdžiais drugiais. Net mano vaikai stumia nuo savęs bet kokią atsakomybę. Aš lioviausi perduoti gyvybę ir mirtį. Vienišumas, lydėjęs visas mūsų kartas, mirs kartu su manim. Tai nei gerai, nei blogai; tai paprasta.

O kaip aš leidžiu šios žiemos dienas?

Pabundu auštant ir tuoj pat keliuosi. Jeigu likčiau gulėti, pradėčiau mąstyti. Aš bijau apyaušrio minčių. Todėl imuosi darbo. Bela mane džiugiai pasitinka. Pastaruoju metu jai nelabai yra kuo pasimėgauti. Stebiuosi, kaip ji dienąnakt ištveria viena gūdžiame tvarte. Aš taip mažai apie ją žinau. Gal ji kartais svajoja, prisiminimų nuotrupos, saulė ant jos nugaros, sultinga žolė tarp dantų, prie jos glaudžiasi šiltas ir kvapnus veršiukas, švelnumas, praėjusių žiemos dienų begalinis nebylus šnekesys; čia pat, kraike, šnara veršiukas, iš mielų šnervių kyla

mielas kvapas. Iš jos sunkaus kūno kyla prisiminimai ir nusėda lėtoje kraujo tėkmėje. Aš ničnieko apie tai nenutuokiu. Kasryt paglostau jos didelę galvą, kalbinu ją ir matau į mano veidą žvelgiančias jos dideles drėgnas akis. Jeigu jos būtų žmogaus, pamanyčiau – truputį pamišusios.

Lempa stovi ant mažosios viryklės. Jos gelsvoje šviesoje šiltu vandeniu nuplaunu Belai tešmenis ir pradedu melžti. Ji vėl duoda šiek tiek pieno. Nedaug, bet man ir katei užtenka. Aš kalbu ir kalbu, pažadu jai dar vieną veršiuką, ilgą karštą vasarą, jauną žalią žolę, šiltas, uodus baidančias liūtis ir vėl veršiuką. O ji žvelgia į mane švelniai pamišusiomis akimis, prikiša prie manęs savo plačią kaktą ir leidžia pakasyti pakaušį. Aš nuoširdi ir žvali, ir ji jaučia mano prielankumą. Daugiau viena apie kitą mes niekada nesužinosim. Pamelžusi Belą kuopiu tvartą, ir šaltas žiemos oras plūsteli vidun. Aš niekad nevėdinu ilgiau negu reikia. Tvarte ir taip vėsu; nuo karvės kvėpavimo ir šilumos oras tik truputį padrungnėja. Duodu Belai šiugždančio kvepiančio šieno ir į kubilą pripilu vandens, o kartą per savaitę šepečiu iššukuoju jos trumpą lygų kailį. Tuomet pasiimu lempą ir palieku ją vieną prieblandoje ilgai vienišai dienai. Aš nežinau, kas vyksta, kai išeinu iš tvarto. Gal Bela ilgai žiūri man įkandin, o gal iki vakaro ramiai snūduriuoja? O kad žinočiau, kaip man iškirsti duris miegamajame. Kiekvieną dieną palikdama Belą vieną galvoju apie tai. Aš jai apie tai pasakojau, o ji vidury pasakojimo aplaižė man veidą. Vargšelė Bela.

Paskui nešuosi pieną namo, įkuriu ugnį ir paruošiu pusryčius. Katė nušoka nuo mano lovos, nužingsniuoja prie savo lėkštės ir laka. Tada atsitupia pakrosnyje ir prausia savo žieminį kailį. Po Lūšiaus mirties ji kiauras dienas miega jo senojoje vietoje po šilta krosnim. Širdis neleidžia jos išvaryti. Taip

netgi geriau, negu nuolat žiūrėti į liūdną tuščią guolį. Rytais ji dažniausiai būna niūri, uždara; ir mes su ja beveik nesikalbam. Pašluoju trobą, atnešu vidun dienos malkų glėbį. Pasidaro visai šviesu, žinoma, tiek, kiek gali būti šviesu apsiniaukusį žiemos rytą. Varnos kranksėdamos įsiveržia į proskyną ir nutupia ant eglių. Tada žinau, kad jau pusė devintos. Jei turiu atliekų, nunešu jas į proskyną ir padedu po eglėmis. Jeigu tenka dirbti lauke, kapoti malkas, nukasti sniegą arba parnešti šieno, mūviu Hugo odinėmis kelnėmis. Man prireikė nemažai pastangų pasiaurinti jas per liemenį. Jos siekia man kulkšnis ir šildo netgi labai šaltomis dienomis. Papietavusi ir susitvarkiusi atsisėdu prie stalo ir rašau užrašus. Galėčiau ir pamiegoti, bet nenoriu. Vakare turiu būti tokia pavargusi, kad galėčiau vos atsigulus iškart užmigti. Lempos irgi negaliu deginti per ilgai. Ateinančią žiemą jau turėsiu išsiversti su žvakėmis iš elnio taukų. Jau išbandžiau jas, jos bjauriai dvokia, bet turėsiu ir prie to priprasti.

Apie ketvirtą valandą, kai uždegu lempą, iš pakrosnio išlenda katė ir užšoka pas mane ant stalo. Kurį laiką ji kantriai stebi, kaip aš rašau. Geltona lempos šviesa jai patinka lygiai taip pat kaip man. Išgirstame pakylant iš proskynos šaižiai kranksinčias varnas, ir katė sunerimsta, pastato ausis. Kai ji vėl nusiramina, ateina mūsų valanda. Katė švelniai išmuša pieštuką man iš rankos ir patogiai įsitaiso ant prirašytų lapų. Tada aš ją glostau ir pasakoju senas istorijas arba dainuoju. Balso beveik neturiu, todėl dainuoju labai tyliai, drovėdamasi žiemos popietės ramumos. Bet katei mano dainavimas patinka. Ji mėgsta rimtus pakilius tonus, ypač bažnytines giesmes. Aukštų garsų ji nemėgsta, kaip ir aš. Kai jai nusibosta, ji nustoja murkti, ir aš tučtuojau nutylu. Krosnyje traška ir spragsi ugnis, o kai sninga, kartu akimis lydime dideles snaiges. Kai lyja

arba šėlsta audra, katė tampa melancholiška, ir aš stengiuosi ją pralinksminti. Kartais man tai pavyksta, bet dažniausiai mes abi nugrimztame į beviltišką tylą. Ir tik labai retai įvyksta stebuklas: katė atsistoja, baksteli kakta man į skruostą ir įsiremia priekinėmis letenėlėmis man į krūtinę. Arba apžioja mano piršto kauliuką ir švelniai, žaismingai jį kandžioja. Taip atsitinka retokai, nes ji labai šykšti prielankumo. Kai kurios dainos jai sukelia ekstazę ir tuomet ji aistringai nagais brauko per šlamantį popierių. Jos nosytė sudrėksta, o akys apsitraukia žvilgančiu šydu.

Visos katės turi polinkį į paslaptingas būsenas; tuomet jos atsiduria kažkur toli, visiškai nepasiekiamos. Perlė buvo įsimylėjusi mažytę raudoną aksominę Luizos pagalvėlę. Jai ji buvo magiškas daiktas. Ji ją laižydavo, nagais draskydavo minkštą audinį ir pagaliau ant jos ilsėdavosi, balta krūtinė ant raudono aksomo, akys, susitraukusios į du žalius plyšelius – prašmatnus pasakų gyvūnas. Vėliau gimęs jos pusbrolis Tigras buvo pakerėtas kvapų. Jis galėdavo ilgų ilgiausiai tupėti prie skaniai kvepiančios žolės, ūsai pastatyti, akys užmerktos, seilių lašeliai ant apatinės lūpytės. Galiausiai jis atrodydavo taip, tarsi po akimirkos suskils į tūkstantį gabaliukų. Kai pasiekdavo tokią būseną, drąsiai šokdavo atgal į realybę ir, iškėlęs uodegą, retkarčiais sukniaukdamas sprukdavo į trobą. Apskritai po tokių persisotinimų dažniausiai jis elgdavosi gana storžieviškai, kaip koks paauglys, pagautas skaitant eilėraštį. Bet iš kačių niekada negalima juoktis, jos labai įsižeidžia. Dėl Tigro išdaigų kartais būdavo nelengva išlikti rimtai. Perlė buvo pernelyg graži, kad ją būtų galima pajuokti, o iš jos motinos šaipytis nedrįsčiau. Ką gi aš išmanau apie jos keistas būsenas? Ką aš apskritai suprantu apie jos gyvenimą? Kartą užtikau ją, už trobos žaidžiančią su negyva pele. Žvėrelį ji turėjo būti ką tik

nugalabijusi. Tai, ką ten pamačiau, privertė mane patikėti, kad pelė jai buvo karštai mylimas žaislas. Ji atsigulė ant nugaros, priglaudė tą negyvą daiktą prie krūtinės ir švelniai aplaižė. Paskui atsargiai jį padėjo ir beveik meiliai niuktelėjo, vėl palaižė ir galiausiai kniauksėdama atsigręžė į mane. Ji norėjo, kad padaryčiau taip, jog jos žaislas vėl judėtų. Nė krislo žiaurumo ar piktumo.

Niekad nemačiau nekaltesnių akių nei savo katės, ką tik mirtinai užkankinusios pelytę. Ji nė nenutuokė, kad mažajam padarėliui suteikė skausmo. Jos mylimas žaislas liovėsi judėjęs, ir katė tuo skundėsi. Saulės atokaitoje mane nupurtė šaltis ir apėmė beveik neapykanta. Atsainiai paglosčiau katę ir pajutau, kaip neapykanta auga. Nebuvo nieko, ko būčiau galėjusi už tai neapkęsti. Žinojau, kad niekad nesuprasiu, ir net visai nenorėjau suprasti. Aš bijojau. Bijau dar ir šiandien, nes žinau, kad galiu išgyventi tik tuo atveju, jei kai kurių dalykų nesuprasiu. Beje, tada buvo vienintelis kartas, kai užtikau katę su pele. Regis, savo siaubingus nekaltus žaidimus ji žaidžia tik naktimis, ir aš tuo džiaugiuosi.

Dabar ji guli priešais mane ant stalo, jos akys tyros kaip ežeras, kurio dugne auga smulkiai išsišakojusios žolės. Lempa dega jau per ilgai, ir man pats laikas eiti į tvartą ir praleisti pusvalandį su Bela, prieš vėl paliekant ją vieną tamsoje visai nakčiai. Rytoj vėl viskas bus taip pat kaip šiandien ir kaip buvo vakar. Aš pabusiu, išlipsiu iš lovos, kol nespėjo suspurdėti pirmoji mintis, vėliau į proskyną nusileis juodas varnų debesis, ir jų šiurkštus kranksėjimas šiek tiek pagyvins dieną.

Anksčiau vakarais kartais paskaitinėdavau senus laikraščius ir žurnalus. Dabar esu praradusi bet kokį domėjimąsi jais. Jie man kelia nuobodulį. Vienintelis dalykas, kuris man čia, miške, buvo nuobodus – tai seni laikraščiai. Tikriausiai jie man

visada keldavo nuobodulį. Tik aš nesupratau, kad nuolatinis nemalonus jausmas buvo nuobodulys. Net mano vargšai vaikai nuo jo kentėjo ir negalėdavo pabūti vieni nė dešimties minučių. Mes visi buvom tiesiog apmarinti nuobodulio. Niekaip negalėjom pabėgti nuo jo, nuo jo nepaliaujamo dūzgimo ir mirguliavimo. Aš jau niekuo nebesistebiu. Galbūt ir siena buvo paskutinis beviltiškas nusikamavusio žmogaus bandymas ištrūkti, ištrūkti arba išprotėti.

Be kita ko, siena užmušė ir nuobodulį. Pievos, medžiai ir upės anapus sienos negali nuobodžiauti. Pasaulis staiga sustojo beprotiškai suktis. Iš anapus sienos girdėti tik lietus, vėjas ir tuščių namų šnarėjimas; įsiėdęs triukšmas nutilo. Tačiau neliko nė vieno žmogaus, galinčio džiaugtis didžiąja tyla.

Kadangi rugsėjis buvo saulėtas ir šiltas, o aš po nuovargio atgavau jėgas, nusprendžiau vėl pasidairyti uogų. Žinojau, kad kaimiečiai visada prisirinkdavo bruknių kalnų ganykloje. Bruknės man būtų buvusios tikra palaima, nes jas galima konservuoti ir be cukraus. Jose daug rūgšties, kuri neleidžia uogoms surūgti. Rugsėjo dvyliktą, anksti rytą pamelžusi karvę, su Lūšium išsiruošiau į kelią. Belą dėl viso pikto palikau tvarte. Didžiausią rūpestį man kėlė Perlė, kuri paprato lankytis prie upelio. Prieš keletą dienų ji grįžo namo su upėtakiu dantyse ir per pietus įsitaisė po veranda. Ji didžiavosi ir džiaugėsi savo pirmąja sėkme, ir aš turėjau ją pagirti ir paglostyti. Taip ji kasdien tupėdavo ant akmens upelio vidury, pakėlusi priekinę letenėlę, ir laukdavo. Jos kailis ryškiai spindėdavo saulėkaitoje, tad kiekvienas, turintis akis, būtų negalėjęs jos nepamatyti. To niekaip negalėjau pakeisti. Svajonė apie taikią kambarinę katę žlugo, aš, šiaip ar taip, niekad iš tikrųjų ja netikėjau. Prie upelio neidavo nei senoji katė, nei vėliau Tigras. Abu labai bijojo vandens. Perlė buvo šiek tiek išsigimusi. Senoji katė į

keistą savo dukters elgesį žiūrėjo nepritariamai, bet į jos reikalus nebesikišo. Perlė buvo dar pusaugė, bet motina ja beveik nebesirūpino ir grįžo prie senojo gyvenimo. Taigi, palikusi vandens ir mėsos, užrakinau Perlę antro aukšto kambaryje, kuriame laikiau medžių žieves ir nuokritas. Man jos buvo gaila, bet kitaip pasielgti negalėjau.

Kelionė aukštyn į kalnų ganyklą, – kelią radau nesunkiai, – truko tris valandas. Takas dar buvo geras ir platus, nes juo anksčiau buvo varomi galvijai. Jei siena būtų atsiradusi keletu dienų vėliau, ten, viršuje, tebesiganytų nedidelė galvijų banda, prižiūrima piemenaitės. Tačiau skųstis nebuvo ko, mano padėtis galėjo būti ir blogesnė.

Kalnų trobelė stovėjo vidury didelės pievos, kurios žolė jau buvo kiek pageltusi. Žingsniuodama per minkštas kalnų pievas prisiminiau Belą, kuri kiaurą vasarą ėdė kietą, šiurkščią laukymės žolę, o čia augo tiek švelnios žolytės. Man tuoj pat šovė mintis kitais metais atginti ją čionai. Tačiau tuoj man prieš akis iškilo tiek daug sunkumų, kad gerokai išsigandau. Trobelė buvo visai gerai išsilaikiusi, iš bėdos joje vieną vasarą būtų galima gyventi. Radau ten sviestmušę, du senus kalendorius ir man nepažįstamos kino žvaigždės nuotrauką, smeigtukais pritvirtintą prie spintos. Pasirodo, čia gyventa ne piemenaitės, o piemens. Trobelėje buvo labai nešvaru, ant indų kraštų rudavo išdžiūvę riebalai, o stalas, ko gero, niekad nebuvo valytas. Be to, radau juodai žalią aptrintą veltinę skrybėlę ir sudriskusį apsiaustą. Jaučiausi pavargusi, ir mano troškimas brukniauti vis silpnėjo. Turėjau prisiversti eiti toliau. Pagaliau radau tą vietą, kurioje jos augo. Tačiau bruknės buvo dar vos rausvos; vadinasi, man teks lipti į ganyklą dar kartą. Prieš pasukdama namo dar paieškojau vietos, iš kurios matyčiau visą vietovę. Ten baigėsi pieva ir prasidėjo miškas, o už jo žemyn leidos

status skalda padengtas šlaitas. Atsisėdau ten ant rąstgalio ir pradėjau pro žiūroną dairytis į tolumą.

Buvo graži rudens diena, matomumas puikus. Pradėjusi skaičiuoti raudonus bažnyčių bokštus suvirpėjau. Iš viso jų buvo penki ir pora mažyčių namukų. Miškai ir pievos dar nerodė jokių rudenėjimo ženklų. Tarp jų plytėjo gelsvai rudi stačiakampiai nenupjautų javų laukai. Keliai buvo tušti. Porą taškelių nusprendžiau esant sunkvežimius. Ten, apačioje, nebuvo jokio judėjimo, dūmai nerūko, paukščių būriai neskraidė virš laukų. Ilgą laiką įdėmiai tyrinėjau dangų. Jis buvo tuščias ir ramus. Nieko kito pamatyti ir nesitikėjau. Bet žiūronas išslydo man iš rankų ir nukrito ant kelių. Bažnyčių bokštų įžiūrėti nebegalėjau.

Lūšius nuobodžiavo ir norėjo eiti toliau. Atsistojau ir nusekiau paskui jį. Tuščią kibirą palikau piemens trobelėje, kad vėliau nereikėtų jo vėl tempti į viršų, bet kalendorius, miltų maišelį ir sviestmušę pasiėmiau. Pririšau ją prie kuprinės, ir ji iškart ėmė mane spausti prie žemės ir mėtyti į šonus. Tačiau negalėjau jos atsisakyti. Pakankamai privargdavau mušdama sviestą mažytėmis porcijomis su plakikliu. Dabar, jau turėdama sviestmušę, galėsiu prisigaminti sviesto ir jame kepti. Lūšius, ištiktas vieno iš savo priepuolių, pasileido lėkti per lankas, kad net plazdėjo jo ilgos ausys. Aš su sviestmuše šniokštavau iš paskos. Aš niekad nemėgau sunkių naštų, bet man visad tekdavo jas tąsyti. Iš pradžių pernelyg išsipūtusią mokyklinę kuprinę, paskui lagaminus, vaikus, pirkinių krepšius ir anglių kibirus, o dabar, po šieno glėbių ir malkų, dar ir sviestmušę. Stebėjausi, kad mano rankos dar neištįso iki kelių. Tada galbūt man lenkiantis būtų mažiau skaudėję strėnas. Man betrūko tik nagų, tankaus kailio bei ilgų ilčių, ir būčiau buvusi visiškai prisitaikęs padaras. Kupina pavydo žiūrėjau į Lū-

šių, kuris žvitriai skriejo per pievą, ir prisiminiau, kad nuo ryto gėriau tik truputėlį šaltinio vandens kalnų ganykloje. Buvau visai pamiršusi pavalgyti. Mano maistas kelionei gulėjo po sviestmuše. Į medžioklės namą parėjau visiškai išsekusi, o pečius man skaudėjo dar ne vieną dieną. Bet sviestmušė buvo išgelbėta.

Savo kalendoriuje dabar keturiolika dienų nerandu jokių užrašų. To laiko beveik neprisimenu. Ar man sekėsi taip gerai, ar taip blogai, kad nenorėjau rašyti? Man atrodo, veikiau blogai. Vienos rūšies maistas ir milžiniški fiziniai krūviai mane labai išsekino. Bet tai turėjo būti tuo metu, kai rinkau medžių žieves bei sausas šakas ir kroviau jas kambaryje antrame aukšte. Jau buvau kartą taip dariusi anksčiau. Man reikėjo sausų malkų ugniai užkurti. Malkos po veranda ramiu oru buvo apsaugotos, tačiau per lietų ar audrą jos kartais sudrėkdavo ir nenorėdavo degti. Būčiau galėjusi sukrauti malkas garaže, bet man jo reikėjo šienui laikyti. Beje, drėgna mediena turi ir privalumų, ji dega daug lėčiau, ir jos dėti į krosnį reikia rečiau. Vakare, kai noriu, kad ugnis neužgestų per naktį, visada įmetu šlapių malkų.

Spalio antrąją pagal kalendorių pabudau naujam gyvenimui. Bulvės buvo nukastos. Vilkau jas maišais namo ir dėjau ant grindų miegamajame. Nedrįsau jų sukrauti mažame rūsyje, iškastame kalno sienoje už namo. Pabandyti padėjau ten keletą bulvių, ir jos sušalo užėjus pirmiesiems šalčiams. Miegamajame su uždarytomis langinėmis buvo tamsu, vėsu ir, net keista, nedrėgna. Jis dabar buvo siaubingai visko prigrūstas, nes jame laikiau visas savo atsargas. Mano pradinis kapitalas padidėjo keletą kartų. Vakare, nepaisydama nuovargio, išsiviriau puodą bulvių ir suvalgiau jas su šviežiu sviestu. Tai buvo tikras šventinis valgis, pagaliau aš iš tikrųjų pasijutau soti ir užmigau

prie stalo. Lūšius, priekaištingai pažadinęs mane po valandos, irgi gavo bulvių, tik katės, tikros plėšrūnės, jų atsisakė. Beje, Lūšius mėgo bulves, bet aš jam dažnai jų neduodavau, nes žinojau, kad tai jam ne į sveikatą.

Nenorėjau, kad dirva užželtų, pirmais metais sutvarkiau ją tik vargais negalais, tad nusprendžiau lysvę iškart perkasti. Pailsėjusi vieną dieną, per kurią nurinkau pupas, ėmiausi kasti. Tik atlikusi šį darbą nurimau. Pupas išdžiovinau saulėkaitoje ir tuoj pat atidėjau sėkloms. Bulvių dalį, ilgai skaičiavusi ir svarsčiusi, irgi palikau sodinti. Visada laikiausi savo pasiryžimo šios dalies neliesti. Geriau keletą savaičių pabadauti, nei kitais metais mirti iš bado. Nurinkusi visą savo derlių prisiminiau vaismedžius toje pievoje, kur radau Belą. Ten augo viena obelis, dvi slyvos ir viena laukinė obelis. Ant slyvos derėjo dvidešimt keturi maži, dėmėti, sakų lašais apkibę vaisiai, labai saldūs. Aš juos nedelsdama suvalgiau, o naktį nuo jų suskaudo pilvą. Ant obels buvo gal penkiasdešimt obuolių, didelių, kietų, raudonskruosčių žieminių obuolių; vienintelė obelų rūšis, tarpstanti kalnuose. Anksčiau man jų skonis būdavo panašus į burokėlių. Tikriausiai anuomet buvau labai išranki ir išlepinta. Laukinė obelis buvo visa lipte aplipusi mažyčiais raudonais obuoliukais. Tiesą sakant, iš jų galima tik gaminti obuolių vyną. Valgau juos visus metus dėl vitaminų, šiek tiek prisiversdama. Obuoliai dar nebuvo visai prinokę, tad palikau juos kaboti ant šakų. Diena buvo puiki, oras jau vėsokas ir skaidrus, taigi labai ryškiai mačiau kiekvieną medį, kiekvieną sodybą kitoj sienos pusėj. Užuolaidos vis dar buvo užtrauktos, ir abi karvės, Belos bendražygės, vis dar panirusios į savo gilų, kietą miegą. Niekad nešienaujama žolė siekė joms virš šonų ir slėpė nuo manęs jų šnerves. Aplink namuką plytėjo dilgėlių jūra. Tai buvo puiki išvy-

ka, tačiau tų dviejų galvijų ir dilgėlių miško vaizdas mane sutrikdė ir prislėgė.

Ruduo visada buvo mano mėgstamiausias metų laikas, nors fiziškai niekad nesijausdavau labai gerai. Dienomis būdavau pavargusi, bet vis tiek itin budri, o naktimis valandų valandas gulėdavau panirus neramiame pusiaumiegyje ir sapnuodavau painius sapnus intensyviau nei įprasta. Rudens liga nepagailėjo manęs ir miške, bet kadangi aš ją vargu ar galėjau sau leisti, ji pasireiškė švelniau. O gal aš neturėjau laiko kreipti į ją ypatingo dėmesio. Lūšius buvo labai smagus ir žvalus, bet svetimas žmogus, ko gero, nebūtų pastebėjęs jokio skirtumo. Jis juk beveik visada buvo žvalus. Niekad nesu mačiusi jo paniurusio ilgiau nei tris minutes. Jis paprasčiausiai negalėjo atsispirti raginimui būti linksmam. O gyvenimas miške jam buvo nuolat kupinas vilionių. Saulė, sniegas, vėjas, lietus – viskas kėlė susižavėjimą. Šalia Lūšiaus niekad negalėdavau ilgai likti liūdna. Aš beveik gėdijausi, kad buvimas su manim darė jį tokį laimingą. Nemanau, kad laukiniai suaugę žvėrys būna laimingi ar bent linksmi. Veikiausiai šią šuns savybę išugdė gyvenimas su žmonėmis. Norėčiau žinoti, kodėl mes veikiame šunis tarsi narkotikas. Galbūt dėl žmogaus didybės manijos kalti šunys. Netgi aš kartais įsivaizduodavau esanti kažkuo ypatinga, kai Lūšius, matydamas mane, netverdavo kailyje iš džiaugsmo. Žinoma, kad aš niekad nebuvau ypatinga, tiesiog Lūšius, kaip ir visi šunys, negalėjo gyventi be žmonių.

Kartais, kai dabar būnu miške viena, kalbuosi su Lūšium kaip anksčiau. Aš net nepastebiu, kad taip darau, kol mane kažkas išgąsdina, ir aš nutylu. Pasuku galvą ir pamatau šmėstelėjusį blizgantį rausvai rudą kailį. Bet takas tuščias, vien nuogi krūmai ir šlapi akmenys. Visai nesistebiu, kad vis dar girdžiu sau už nugaros traškančias sausas šakas po jo lengvomis kojo-

mis. Kurgi dar vaidentis mažai šuns dvasiai, jei ne mano takuose? Tas vaiduoklis draugiškas, ir aš nebijau jo. Lūšiau, gražusis gerasis šunie, mano šuneli, tikriausiai tavo žingsnių garsas ir kailio blizgesys – vien tik mano vargšėje galvoje. Kol būsiu gyva, tu, kamuojamas alkio ir ilgesio, seksi mano pėdomis, taip, kaip aš, alkana ir išsiilgusi, seku nematomomis pėdomis. Mes niekad nebemedžiosim kartu.

Spalio dešimtą dieną nuskyniau obuolius ir sudėjau juos miegamajame ant paklodės. Rytais dabar būdavo taip šalta, kad kasdien laukiau šalnos. Atėjo laikas parsinešti bruknių.

Šįkart apžvalgos aikštelėje nesustojau. Iš pirmo žvilgsnio pamačiau, kad niekas nepasikeitę. Tik miškai puikavosi naujomis spalvomis. Pūtė stiprus vėjas, o saulė taip menkai šildė, kad renkant uogas man sustiro rankos. Trobelėje išsiviriau arbatos ir daviau Lūšiui gabalėlį mėsos, paskui įdėjau bruknių kibirą į kuprinę ir nusileidau į slėnį. Iš uogų išviriau uogienę ir išpilsčiau ją į stiklainius. Šios nedidelės atsargos man irgi turėjo padėti išgyventi žiemą.

Dabar man buvo likę tik du darbai. Reikėjo prišienauti kraiko Belai ir prieš prasidedant šalčiams prikrauti garažą šieno. Būčiau galėjusi taip neskubėti, nes oras paskui dar ilgai buvo gražus. Pjautuvu nupjoviau žolę ir sugrėbiau ją kartu su sausais lapais. Kraikas išdžiūvo per vieną dieną, ir aš sunešiau jį į palėpę tvarto pastogėje. Kai netilpo, dėjau tvarto kampe. Paskui pagaliau sutempiau šieną į garažą ir galėjau atsipūsti.

Dabar iš tikrųjų sėdėjau ant suolo prie namo vos šildoma vidudienio saulės, ir man tai nebegalėjo pakenkti, nes buvau pernelyg nusilpusi, kad mąstyčiau.

Sėdėjau visai ramiai, paslėpusi rankas po berankoviu apsiaustu, atkišusi veidą blausiai šviesai. Lūšius naršė po krūmus ir retkarčiais atbėgdavo pas mane norėdamas įsitikinti,

kad man viskas gerai. Perlė po veranda sušveitė upėtakį, paskui atsitūpė prie manęs ant suolo ir pradėjo prausti savo ilgą kailį. Kartais ji sustodavo, mirktelėdavo man, garsiai sumurkdavo ir vėl atsiduodavo savajai švaros manijai. Oras buvo gražus, tad Belą dar išginiau į pievą, bet vakare vis tiek daviau šviežio šieno; pievos žolės jai nebepakako, ji pasidarė kieta ir nesultinga, o didžiąją dalį aš juk nušienavau. Bela dar labiau suapvalėjo, bet aš vis dar nesupratau, ar ji laukiasi. Mano viltis sustiprino tai, kad ji ištisus mėnesius net nesišaukė buliaus. Vis dėlto mane kankino abejonės.

Praėjo pavasaris, vasara, ruduo, ir aš padariau viską, ką galėjau padaryti. Galbūt tai buvo beprasmiška, bet aš buvau pernelyg pavargusi, kad apie tai galvočiau. Visi mano gyvuliai buvo šalia, ir aš jais rūpinausi visomis savo išgalėmis. Saulė kuteno man veidą, ir aš užsimerkiau. Bet neužmigau, nuovargis neleido užmigti. Aš net nekrutėjau, nes kiekvienas judesys kėlė skausmą, o aš norėjau ramiai ir neskausmingai pasėdėti priešais saulę ir nieko negalvoti.

Tą dieną prisimenu labai aiškiai. Matau voratinklius, kurie raibuliuodami kabo įsitempę tarp medžių, šalia tvarto po eglėmis, virpančiame aukso žalumo ore. Peizažas įgavo visiškai naujo gilumo ir vaiskumo, ir aš troškau taip visą dieną sėdėti ir žiūrėti į jį.

Vakare, beeinant iš tvarto namo, dangus apsiniaukė, ir man pasirodė, kad atšilo. Naktį, nors ir nuilsusi, miegojau itin prastai, bet tai man netrukdė. Gulėjau išsitiesusi visai patenkinta ir laukiau. Kartą man šovė mintis, kad miegas apskritai yra laiko švaistymas. Paryčiais namo grįžo katė, prisiglaudė man prie pakinklių ir ėmė murkti. Buvo jauku ir šilta, ir man visai nereikėjo miego. Bet galiausiai, matyt, užmigau, nes, kai pabudau, buvo vėlu, ir Lūšius audringai reikalavo išleidžiamas į

lauką. Lijo, ir po tokios ilgos sausros buvau visai tuo patenkinta. Upeliu beveik nebetekėjo vanduo, ir upėtakiai atsidūrė pavojuje. Lietus kybojo virš miško tarsi pilkas šydas ir dar aukščiau tirštėjo į rūką. Buvo šilčiau nei saulėtomis dienomis, bet viskas žvilgėjo nuo drėgmės. Žinojau, kad šis lietus reiškė rudens pabaigą. Juo prasidėjo žiema, ilgas periodas, keliantis man baimę. Lėtai grįžau į namą pakurti krosnies.

Lijo dvi dienas ir vis labiau šalo. Spalio dvidešimt septintąją iškrito pirmasis sniegas. Lūšius pasitiko jį džiaugsmingai, katė suirzo, o Perlė smalsiai stebėjo baltas snaiges. Atidariau duris, ir ji atsargiai prisiartino prie baltos keistenybės, klojančios taką. Ji labai lėtai pakėlė letenėlę, palietė sniegą, nusipurtė ir spruko atgal į trobą. Dešimt kartų per dieną ji bandė, bet taip ir neįstengė į šlapią sniegą panardinti letenos. Galiausiai ji atsitūpė ant palangės ir pradėjo snūduriuoti, kaip ir jos motina. Senoji katė buvo užsigrūdinusi ir drąsi, bet jai nepatikdavo plumpinti per sniegą, kol jis buvo šlapias. Naktį ji šmurkštelėdavo laukan atlikti gamtinio reikalo ir tučtuojau grįždavo atgal. Ji labai švarus gyvūnėlis, namuose elgiasi tarsi tvarkingoji dvasia, savo vaikus irgi pratino prie didžiausios švaros. Savo medžioklės laimikius ji taip pat suėsdavo kur nors lauke. Tikriausiai anksčiau jai apskritai nebūdavo leidžiama įeiti į namą. Perlė upėtakius visad parsinešdavo namo, o Tigras kiekvieną savo grobį pirmiau padėdavo man po kojomis ir norėdavo būti paglostytas, prieš liesdamas jį. Tačiau aš tikrai džiaugiuosi, kad katė nereikalauja iš manęs tokio dėmesio ir yra nepaprastai savarankiška. Iš bėdos ji galėtų išsiversti ir be mano pagalbos.

Visos mano katės turėjo ir turi įprotį paėdusios apsukti ratą aplink savo dubenį ir nagais pakrebždenti grindis. Nežinau, ką tai reiškia, bet jos niekad šios dalies nepraleisdavo. Katės

apskritai gyvena laikydamosi tiesiog bizantiškų ceremonijų ir labai pyksta, jei joms trukdoma atlikti savo paslaptingus ritualus. Lūšius, palyginti su jomis, buvo begėdis gamtos vaikas, ir todėl jos, regis, mažumėlę jį niekino.

Jei patupdydavau kurią nors katę ant suolo, ji nušokdavo, triskart pavaikščiodavo pirmyn atgal, o paskui atsitūpdavo būtent toje vietoje, kurioje buvau ją pasodinus. Šiuo judesiu jos rodydavo savo laisvę ir nepriklausomybę. Man buvo didelis džiaugsmas jas stebėti, ir mano simpatija visada šiek tiek mišdavo su liūdna nuostaba. Atrodo, kad Lūšius jautėsi taip pat. Jis buvo labai prisirišęs prie kačių, nes jos priklausė mūsų šeimai, ir ypač mėgo Perlę, nes ji niekad jo neatstumdavo ir ant jo neprurkšdavo, bet, regis, katės jam nuolat suteikdavo šiokį tokį netikrumo jausmą.

Buvo labai gera tą pirmąjį spalį leisti kartu su Lūšium, Perle ir senąja kate. Pagaliau turėjau laiko užsiimti jais.

Prasidėjusi žiema truko tik keletą dienų. Paskui ėmė pūsti fenas, ir jis nulaižė sniegą nuo kalnų. Pasidarė nemaloniai šilta, vėjas dienąnakt švilpdamas siautė aplink mano namelį. Miegojau blogai ir klausiausi, kaip bliauna elniai, kurie rujai leidosi žemyn nuo kalnų. Lūšius sunerimo ir per miegus net ėmė amsėti ir inkšti. Veikiausiai jis sapnavo senų laikų medžiokles. Abi katės patraukė į šiltą drėgną mišką. Aš gulėjau nesumerkdama akių ir baiminausi dėl Perlės. Elnių bliovimas aidėjo liūdnai, grėsmingai, o kartais beveik sielvartingai. Galbūt jis tik man taip skambėjo; knygose buvau skaičiusi visai kitaip. Ten visad rašyta apie didelį iššūkį, išdidumą ir geidulį. Tikriausiai tai mano pačios problema, kad viso to jų bliovime niekad negirdėjau. Man tai veikiau buvo baisus instinktas, verčiantis juos lėkti į pavojų. Elniai juk negalėjo žinoti, kad tais metais jiems negrėsė jokia bėda. Rujojančio

elnio mėsa visai nevalgoma. Taigi gulėjau nemiegodama ir galvojau apie mažąją baltakailę Perlę, tokią nepatyrusią ir pažeidžiamą pelėdų, lapių ir kiaunių pasaulyje. Vyliausi, kad fenas pūs ne per ilgai, ir žiema pagaliau atneš mums daugiau ramybės. Fenas iš tikrųjų pūtė tik tris dienas, pakankamai ilgai, kad nužudytų Perlę.

Lapkričio trečiosios rytą ji negrįžo namo. Mes su Lūšium jos ieškojom, bet neradom. Diena slinko lėtai ir niūriai. Oras vis dar buvo slopus, ir šiltas vėjas mane dirgino. Lūšius slampinėjo pirmyn atgal; vos išėjęs į lauką grįždavo į trobą ir bejėgiškai žvelgdavo į mane. Tik senoji katė gulėjo ant mano lovos ir miegojo. Atrodė, kad Perlės ji nepasigenda. Atėjo vakaras; aš pasirūpinau karve, išviriau porą bulvių ir pašėriau Lūšių su kate. Tamsa užgriuvo nelauktai, ir vėjas ėmė bildenti langines. Aš uždegiau lempą, atsisėdau prie stalo ir bandžiau paskaityti kalendorių, bet mano žvilgsnis nuolat nuslysdavo į prieblandą, kur buvo kačių išėjimas. Staiga pasigirdo krebždėjimas, ir iš už spintos įslinko Perlė.

Senoji katė pašiaušė keterą, garsiai suriko ir nušoko nuo lovos. Manau, kad tas riksmas mane taip išgąsdino, jog nepajėgiau iškart atsistoti. Perlė lėtai artėjo, siaubingai aklai ropodama ir šliauždama, tarsi visi jos kaulai būtų sulaužyti. Prie mano kojų ji bandė pasikelti, dusliai sugargaliavo ir trenkėsi galva į grindis. Iš jos snukučio plūstelėjo kraujo srovė; ji sudrebėjo ir išsitiesė visu ilgiu. Kai atsiklaupiau šalia jos, ji buvo jau nebegyva. Prie manęs stovėjęs Lūšius inkšdamas pradėjo trauktis atbulas nuo kruvinos savo žaidimų draugės. Aš paglosčiau permirkusį, lipnų kailį ir pasijutau taip, tarsi būčiau šios valandos laukusi nuo pat Perlės gimimo. Suvyniojau ją į skarą ir rytą užkasiau miško pievoje. Išdžiūvusios medinės grindys godžiai sugėrė jos kraują. Nors dėmė išbluko, aš jos nie-

kad neišnaikinsiu. Lūšius keletą dienų ieškojo Perlės, paskui, regis, susitaikė su tuo, kad ji išėjo visiems laikams. Jis matė ją mirštančią, bet sąryšio, matyt, nesuvokė. Senoji katė dingo dviem dienoms, o vėliau grįžo prie savo įprasto gyvenimo.

Aš Perlės nepamiršau. Jos mirtis buvo pirmoji netektis, kurią patyriau miške. Kai apie ją galvoju, retai matau ją baltą, puošnią, tupinčią ant suolo ir stebinčią mėlynus drugelius. Dažniausiai regiu jos varganą sukruvintą kailį, pusiau pravertas akis, palūžusį žvilgsnį, pro dantis išsikišusį rausvą liežuvį. Negaliu to pakeisti. Nėra prasmės gintis nuo šių vaizdų. Jie ateina ir dingsta, ir kuo stipriau aš nuo jų ginuosi, tuo baisesni jie darosi.

Perlė buvo palaidota, ir fenas per naktį aprimo, tarsi įvykdęs savo užduotį. Iš dangaus vėl pabiro sniegas, elnių bliovimas silpnėjo ir po kelių dienų visai nutilo. Aš užsiėmiau savo darbais ir bandžiau nepasiduoti mane užplūdusiam liūdesiui. Pagaliau stojo žiemos ramybė, bet ne ta ramybė, kurios prieš tai troškau. Vienas iš mūsų tapo auka, ir net krosnies šiluma ir lempos šviesa negalėjo trobelėje sukurti malonios atmosferos. Dabar man jos ir nebereikėjo, užtat Lūšiaus džiaugsmui dažnai eidavau su juo į mišką. Ten buvo šalta ir niūru, bet tai buvo lengviau pakelti nei dirbtinį mano šiltų, švelniai apšviestų namų jaukumą.

Man sunkiai sekėsi nušauti laukinį žvėrį. Turėjau versti save valgyti ir vėl sulysau kaip po šienapjūtės. Niekad neatsikračiau šito pasibjaurėjimo žudymu. Tikriausiai man tai įgimta, ir aš turėjau nuolat kovoti su savim, kai reikėdavo mėsos. Dabar supratau, kodėl Hugas perleisdavo paskutinį šūvį šauti Luizai ir savo verslo draugams. Kartais pagalvoju, jog gaila, kad Luiza neliko gyva; jai nebūtų buvę sunku bent jau apsirūpinti mėsa. Bet ji jokioj srity nenorėjo būti prastesnė už kitus, tad

tempdavo į pražūtį ir vargšą Hugą. Tikriausiai ji vis dar sėdi prie užeigos stalo, toks negyvas sustingęs daiktas padažytomis lūpomis ir šviesiai rusvomis garbanomis. Ji mėgavosi gyvenimu ir nuolat viską darė ne taip, nes mūsų pasaulyje negalima šitaip gyventi nebaudžiamam. Kol ji dar buvo gyva, buvo man labai svetima ir kartais atstumianti. Bet mirusią Luizą aš beveik pamilau, galbūt todėl, kad dabar turiu daug laiko apie ją galvoti. Iš esmės apie ją žinojau neką daugiau, nei dabar žinau apie Belą ar katę. Tik daug lengviau yra mylėti Belą ar katę nei žmogų.

Lapkričio šeštąją su Lūšium išsiruošiau į tolimą žygį ir nuėjau nežinomu taku. Mano orientacija labai prastai išvystyta. Esu linkusi visad nueiti ne į tą pusę. Tačiau Lūšius kaskart saugiai parvesdavo mane namo, jei pasiklysdavau. Dabar vaikštau tik įprastais takais, kitaip reikėtų medžiuose išrantyti ženklus, kad rasčiau kelią atgal. Nėra ir jokio reikalo klaidžioti po mišką. Žvėrys vaikšto savo seniai išmintais takais, o kelią link bulvių lysvės ir pievos prie upelio rasčiau ir per miegus. Bet jei net ir nenoriu to pripažinti, vis dėlto be Lūšiaus aš tapau daubos belaisve.

Tą lapkričio šeštąją, vėsią, saulėtą dieną, aš dar galėjau leisti sau žygį į nepažįstamą vietovę. Sniegas vėl buvo ištirpęs, takus lygiai dengė raudonai rudi šlapi, blizgantys lapai. Aš užkopiau ant kalno, perėjau medienai gabenti skirtą šlapią ir pavojingai slidų griovį, besileidžiantį į slėnį. Tada pasiekiau mažą, lygų plokštikalnį, tankiai apaugusį bukais bei eglėmis, ir ten valandėlę pailsėjau. Apie pietus pro rūką įspindo saulė ir pradėjo šildyti man nugarą. Lūšius tuo apsidžiaugė ir susižavėjęs užšoko ant manęs. Jis žinojo, kad mes ne medžioklėje, nes aš nepasiėmiau šautuvo, ir kad jis gali elgtis šiek tiek laisviau. Jo letenos buvo šlapios ir purvinos, tad prie mano palto

prilipo keletas lapų ir smėlio. Galiausiai jis vėl aprimo ir atsigėrė iš siauručio upokšnio, kuriame vandens tikriausiai atsirado tik dabar, patirpus sniegui.

Kaip visados, kai būdavau su Lūšium miške, mane užplūdo ramybė ir smagi nuotaika. Neturėjau kito tikslo, kaip leisti Lūšiui judėti ir apsaugoti save pačią nuo bergždžių minčių. Pasivaikščiojimas miške mane prablaškė. Man buvo gera lėtai žingsniuoti, žvalgytis aplinkui ir kvėpuoti vėsiu oru. Leidausi nuo kalno palei upokšnį. Vanduo tekėjo tik plonyte srovele, ir aš pradėjau eiti upelio vaga, nes takas buvo visas apžėlęs, o besibraunant pro šakas mano sprandą nuolat užliedavo šalto vandens dušas. Lūšius pradėjo nerimauti, jo snukio išraiška surimtėjo. Jis užuodė kažkokius pėdsakus. Be garso, palenkęs nosį prie pat žemės, jis bėgo man priešaky. Prie nedidelio urvo, kurį krante išplovė vanduo ir kurį pusiau dengė lazdyno krūmas, jis sustojo ir parodė radinį. Šuo buvo susijaudinęs, bet ne toks smagus, kaip užuodęs laukinį žvėrį.

Aš praskleidžiau šlapias šakas ir tamsiame urve išvydau negyvą gemzę, prisispaudusią prie pat sienos. Tai buvo suaugęs žvėris, kuris miręs atrodė keistai mažas ir liesas. Aiškiai mačiau žvėrių ligos suso požymius, tai buvo tarsi balkšvas grybelis ant kaktos ir akių. Išstumtas, vienišas, apakęs žvėris, palikęs akmenuotus slėnius, kalnines pušis, rododendrus, nusileidęs žemyn ir nulindęs į šitą urvą, kad numirtų. Paleidau šakas ir nuvijau šalin Lūšių, kuris visai buvo linkęs patyrinėti įdėmiau. Jis pakluso nenoriai ir iš lėto nusekė paskui mane pakalniui. Staiga pasijutau pavargusi ir panorau namo. Lūšius pastebėjo, kad tas negyvas raupsuotas padaras sugadino man nuotaiką, ir nusiminęs nunarino galvą. Mūsų žygis, prasidėjęs taip draugingai, baigėsi tuo, kad mes nebyliai sau bidzenom, kol upokšnis nuostabiu būdu įsiliejo į pažįstamą upelį, ir mes

priėjome tarpeklį. Iš balzganos balutės stačiai kyšojo nugaišęs upėtakis, ir jį pamačius mane nukrėtė šaltis. Tarpeklio sienos atrodė atšiauriai ir niūriai, o saulės tą dieną aš jau ir neregėjau, nes, kol pasiekėm trobelę, ji jau seniai buvo pasislėpusi ūkanoje. Tarpeklio drėgmė apglobė mano veidą tarsi šlapia drobulė.

Ant eglių tupėjo varnos. Kai Lūšius ant jų užlojo, jos purptelėjo ir vėl nutūpė ant tolimesnių medžių. Jos puikiai vokė, kad šis lojimas joms nekelia jokio pavojaus. Lūšius varnų nemėgo ir nuolat bandė jas išvaikyti. Vėliau jis priverstinai su jomis apsiprato ir tapo šiek tiek pakantesnis. Nesu nusiteikusi prieš varnas ir atiduodu joms menkas virtuvės atliekas. Kartais jos gaudavo ir sočių pietų, jeigu nušaudavau kokį laukinį žvėrį. Iš tikrųjų varnos – gražūs paukščiai su savo mirguliuojančiomis plunksnomis, stambiais snapais ir blizgančiomis juodomis akimis. Sniege dažnai randu negyvą varną. Kitą rytą ji jau būna dingusi. Tikriausiai ją nusineša lapė. Galbūt ta pati lapė, kuri mirtinai sužeidė Perlę. Aš radau ant jos įkandimo žymių, bet vidiniai sužeidimai buvo didesni. Įkandimus ji būtų išgyvenusi.

Kartą, regis, pačią pirmą žiemą, prie upelio pamačiau stovinčią ir lakančią lapę. Jos pilkai rudas žieminis kailis buvo balkšvai apšarmojęs. Mieguistoje snieguoto kraštovaizdžio tyloje ji atrodė itin gyva. Galėjau į ją šauti, nes turėjau ginklą, bet nešoviau. Perlė turėjo mirti dėl to, kad kažkuris jos protėvis buvo išsigimusi ilgaplaukė katė. Nuo pat pradžių ji buvo pasmerkta tapti lapių, pelėdų ir kiaunių auka. Ar už tai reikėjo bausti gražią gyvą lapę? Perlė patyrė neteisybę, bet tokia pat neteisybė ištiko ir jos aukas – upėtakius, ar turėčiau tęsti šią seką lape? Vienintelė būtybė miške, iš tikrųjų galinti elgtis teisingai arba neteisingai, esu aš. Ir tik aš galiu būti malonin-

ga. Kartais norėčiau, kad sprendimo našta neslėgtų mano pečių. Bet aš esu žmogus ir galiu mąstyti ir elgtis tik kaip žmogus. Nuo to mane išvaduos tik mirtis. Kai mąstau apie žiemą, visad regiu prie apsnigto upelio stovinčią baltai apšarmojusią lapę, – vienišą suaugusį žvėrį, einantį iš anksto nubrėžtu keliu. Šis vaizdas man atrodo tarsi ženklas, reiškiantis kažką, bet jo prasmės suvokti neįstengiu.

Tas žygis, kai Lūšius rado negyvą gemzę, tais metais buvo paskutinis. Vėl pradėjo snigti, ir veikiai sniegas siekė iki kulkšnių. Aš buvau užsiėmusi savo mažu ūkiu ir Bela. Dabar ji davė mažiau pieno ir tiesiog akyse storėjo. Ėmiau laukti veršiuko. Dažnai gulėdavau be miego ir svarstydavau abi galimybes. Jei Belai kas nors nutiktų, mano gyvenimo perspektyvos irgi pablogėtų. Net jei gimtų telyčia, vis tiek jos būtų labai ribotos. Tik veršiukas galėjo suteikti man vilčių, jog išgyvensiu miške ilgesnį laiką. Anuomet aš vis dar tikėjausi, kad mane vieną dieną suras, tačiau vis tiek stengiausi kiek galėdama išstumti visas mintis apie praeitį bei tolimą ateitį ir galvojau tik apie paprastus dalykus: būsimąjį bulvių derlių ir sultingas kalnų pievas. Mintis apie persikraustymą vasaroti į piemens trobelę sukdavosi mano galvoje ištisus vakarus. Nuo to laiko, kai mažiau dirbau lauke, miegojau prasčiau, todėl vakarais ilgiau neidavau miegoti (baustinas žibalo švaistymas) ir skaitydavau Luizos žurnalus, kalendorius ir detektyvus. Žurnalai ir romanai netruko sukelti man nuobodulį, o kalendoriai kaip tik patraukė. Skaitau juos dar ir šiandien.

Visos mano žinios apie gyvulininkystę, o jų labai mažai, yra iš šitų kalendorių. Ir istorijos juose, iš kurių anksčiau tik pasijuokdavau, man vis labiau patinka, kai kurios iš jų – jaudinančios, kitos – šiurpinančios, ypač viena, kurioje ungurių karalius persekioja gyvulius kankinantį ūkininką ir galiausiai dra-

matiškomis aplinkybėmis jį pasmaugia. Ši istorija tikrai puiki, ją skaitant mane sukausto baimė. Bet tą pirmą žiemą šitos istorijos man dar nelabai rūpėjo. Luizos žurnaluose per ištisus puslapius nusidriekdavo traktatai apie veido kaukes, audinės kailinius ir porceliano kolekcijas. Kai kurios veido kaukės buvo iš medaus ir miltų, apie jas skaitant mane apimdavo baisus alkis. Labiausiai man patiko puošniai iliustruoti kulinarijos receptai. Vieną dieną, kai buvau labai alkana, taip įsiutau (visada turėjau polinkį staigiai supykti), kad vienu mostu sudeginau visus receptus. Paskutinis, kurį mačiau, buvo omaras majoneze, ėmęs raitytis ryjamas ugnies. Pasielgiau aš labai kvailai, per vieną vakarą išeikvojau pakuras, kurių būtų užtekę trims savaitėms.

Galiausiai nustodavau skaičiusi ir imdavau dėlioti kortas. Tai mane ramindavo, pažįstami, purvini kortų paveiksliukai nukreipdavo mano mintis. Anuomet aš paprasčiausiai bijodavau tos akimirkos, kai reikės gesinti šviesą ir eiti į lovą. Ši baimė sėdėdavo kas vakarą su manim prie stalo. Katė tokiu metu jau būdavo išėjusi, Lūšius miegodavo pakrosny. Aš būdavau visiškai viena su savo kortomis ir savo baime. Vis dėlto kiekvieną vakarą galiausiai turėdavau eiti miegoti. Iš nuovargio aš beveik krisdavau po stalu, bet vos man atsidūrus lovoje, tamsoje ir tyloje, miegas išsisklaidydavo, ir mane tarsi širšių spiečius užpuldavo mintys. Kai pagaliau užmigdavau, ką nors susapnuodavau, verkdama pabusdavau ir paskui vėl panirdavau į vieną iš tų kraupių sapnų.

Lig tol tokie tušti mano sapnai prasidėjus žiemai tiesiog persipildė. Sapnuodavau tik mirusius, nes net miegodama suvokiau, kad gyvųjų daugiau nėra. Sapnai visada prasidėdavo visai nekaltai ir veidmainiškai, bet aš nuo pat pradžių žinodavau, kad atsitiks kažkas baisaus, ir veiksmas nesulaikomai judė-

davo šia linkme iki tos akimirkos, kol pažįstami veidai sustingdavo, ir aš dejuodama pabusdavau. Verkdavau, kol vėl užmigdavau ir nusileisdavau pas numirėlius, vis giliau, vis greičiau, ir rėkdama vėl pabusdavau. Dieną būdavau pavargusi ir apatiška, ir nusiminęs Lūšius bandydavo mane pralinksminti. Net katė, kuri, kaip man visada atrodė, užsiima tik pati savimi, kartais padovanodavo man manieringo švelnumo. Nemanau, kad be šių dviejų būtybių būčiau ištvėrusi pirmąją žiemą.

Labai gerai, kad neišvengiamai turėjau rūpintis Bela, kuri taip išstorėjo, kad kiekvieną dieną turėjau būti pasiruošusi priimti veršiuką. Ji tapo nerangi ir dusulinga, ir aš kasdien jai kalbėdavau drąsinančius žodžius. Jos gražios akys įgavo susirūpinusią, įtemptą išraišką, tarsi ji nerimautų dėl savo būsenos. O gal tai buvo tik mano vaizduotės vaisius. Taigi mano gyvenimas buvo padalytas į baisias naktis ir protingas dienas, per kurias iš nuovargio vos pastovėdavau ant kojų.

Dienos slinko. Gruodžio vidury atšilo, ir sniegas aptirpo. Kasdien su Lūšium eidavau į mišką. Po pasivaikščiojimų miegodavau truputį geriau, bet vis tiek dar sapnuodavau. Supratau, kad mano pirmosios dienos savitvarda ir susitaikymas su savo padėtimi tebuvo tarsi narkozė. Dabar ji nustojo veikti ir aš pradėjau visai normaliai reaguoti į savo netektį. Vis nauji kasdieniai rūpesčiai, kurių man kėlė gyvuliai, bulvės, šienas, man atrodė atitinkantys aplinkybes, todėl pakeliami. Žinojau, kad su jais susidorosiu, ir buvau tam pasiryžusi. Užtat bergždžia man atrodė naktimis užpuolanti baimė, baimė dėl praeities ir mirusiųjų, kurių negalėjau atgaivinti ir kurie puldavo mane nakties tamsoje. Tikriausiai aš pati bloginau savo būseną, nes labai stipriai priešinausi atsisveikinimui su praeitim. Bet tuomet aš to nežinojau. Vis labiau artėjo Kalėdos ir kėlė man nerimą.

Gruodžio dvidešimt ketvirtoji buvo nevėjuota, apsiniaukusi diena. Priešpiet su Lūšium nuėjau į mišką ir džiaugiausi, kad bent jau nėra sniego. Gal ir kvaila, bet tada Kalėdos be sniego man rodės labiau pakenčiamos. Taip bežygiuojant pažįstamais takeliais pasirodė pirmosios snaigės – jos lėtai, tyliai leidosi žemyn. Atrodė, net oras susimokė prieš mane. Lūšius niekaip negalėjo suprasti, kodėl aš nepuoliau džiūgauti, kai iš pilkšvo dangaus pabiro dar daugiau snaigių. Pabandžiau dėl jo pralinksmėti, bet nepavyko, taigi jis nunarino galvą ir susirūpinęs tiesiog lapnojo šalia manęs. Per pietus žvilgtelėjau pro langą, medžiai buvo lengvai apkloti sniegu, o vakare, kai ėjau į tvartą, miškas jau atrodė tikrai kalėdiškai, ir man po kojomis girgždėjo sausas sniegas. Bedegant lempą mane staiga pervėrė mintis, kad aš daugiau neištversiu. Mane apėmė laukinis troškimas pasiduoti ir viską mesti likimo valiai. Buvau pavargusi nuo nuolatinio bėgimo ir norėjau sustoti. Atsisėdau prie stalo ir daugiau nesipriešinau. Pajutau, kaip atsipalaiduoja susitraukę raumenys, širdis plaka lėtai ir ritmingai. Regis, padėjo net paprasčiausias pasiryžimas nesipriešinti. Labai aiškiai prisiminiau senesnius laikus ir stengiausi būti teisinga – nei ką nors pagražinti, nei apjuodinti.

Baisiai sunku teisingai vertinti savo paties praeitį. Toje tolimoje tikrovėje, kol dar buvau maža ir tikėjau stebuklais, Kalėdos buvo graži, paslaptinga šventė. Vėliau Kalėdos tapo linksma švente, per kurią gaudavau daugybę dovanų ir įsivaizduodavau esanti svarbiausias žmogus namuose. Nė minutės nesusimąsčiau, ką ši šventė reiškė mano tėvams ir seneliams. Senasis žavesys blanko, spindesys vis labiau blėso. Vėliau, kol mano vaikai buvo maži, šventė vėl atgijo, bet neilgai, mat jie nebuvo linkę tikėti paslaptimis ir stebuklais taip kaip aš. Paskui Kalėdos vėl tapo linksma švente, per kurią mano vaikai

gaudavo daugybę dovanų ir įsivaizduodavo, kad viskas vyksta tik dėl jų. Tiesą sakant, taip ir buvo. Dar šiek tiek vėliau Kalėdos jau nebebuvo šventė, o tiesiog virto diena, per kurią, kaip įprasta, vieni kitiems dovanodavome daiktų, kurių, šiaip ar taip, būtų reikėję pirkti. Kalėdos man mirė jau anuomet, o ne šią gruodžio dvidešimt ketvirtąją miške. Supratau, kad to bijojau nuo to laiko, kai mano vaikai liovėsi buvę vaikai. Aš neturėjau jėgų atgaivinti mirštančios šventės. O šiandien, po ilgos eilės kalėdinių vakarų, sėdėjau miške viena su karve, šunim ir kate ir nebeturėjau ničnieko, iš ko ištisus keturiasdešimt metų susidėjo mano gyvenimas. Egles dengė sniegas, krosnyje spragsėjo ugnis, ir viskas buvo taip, kaip turėjo būti. Tik nebebuvo vaikų ir nevyko jokių stebuklų. Man nebereikėjo lakstyti po parduotuves ir pirkti nereikalingų daiktų. Nebebuvo milžiniškos išpuoštos eglės, kuri paskui iš lėto džiūdavo šiltam kambary, užuot žaliavusi ir augusi miške, nebebuvo ir žvakių spingsėjimo, paauksuotų angeliukų ir gražių dainelių.

Kai buvau vaikas, mes dažnai traukdavome „Ateikit, vaikeliai, pas mane“. Tai visada buvo mano slapta Kalėdų giesmė, net ir tada, kai dėl vienokių ar kitokių priežasčių ji nebebuvo giedama ar nebent labai retai. Kur tie visi vaikeliai nuėjo, suviliotųjų suvilioti į akmeninę tuštumą? Galbūt aš buvau vienintelis žmogus pasaulyje, kuris dar prisiminė šią seną giesmę. Tai, kas buvo gerai ir gražiai suplanuota, negerai susiklostė ir blogai baigėsi. Neturėjau teisės skųstis, nes pati buvau tokia pat kalta arba nekalta kaip ir mirusieji. Žmonės buvo sugalvoję šitiek daug švenčių, ir visada būdavo žmogus, su kurio mirtim mirdavo ir atsiminimas apie kokią nors šventę. Su manim mirs visų vaikelių šventė. Ateityje apsnigtas miškas nereikš nieko kito, kaip apsnigtą mišką, o ėdžios tvarte – vien tik ėdžias tvarte.

Atsistojau ir pravėriau duris. Lempa nušvietė taką, gelsvai sublizgo sniegas ant eglaičių. Troškau, kad mano akys galėtų pamiršti, ką šis vaizdas joms taip ilgai reiškė. Už šių visų dalykų slypėjo kažkas visai nauja, tik aš to nemačiau, nes mano smegenys tebebuvo prigrūstos visokių senienų, ir akys negalėjo išmokti žiūrėti kitaip. Aš praradau tai, kas buvo sena, ir nieko naujo neįgijau, nes man tai neatsivėrė, tačiau žinojau, kad tai egzistuoja. Nežinau, kodėl ši mintis užliejo mane lengvučiu ir droviu džiaugsmu. Dabar jaučiausi geriau nei daugelį pastarųjų savaičių.

Apsiaviau batus ir dar kartą nuėjau į tvartą. Bela gulėjo ir miegojo. Virš jos tvyrojo šiltas, švarus garas. Iš jos sunkaus miegančio kūno sklido romumas ir kantrybė. Tad aš ją vėl palikau ir nuklampojau per sniegą atgal į trobą. Iš už krūmo išlindo Lūšius, kuris buvo kartu su manim išėjęs į lauką, ir aš užrakinau duris iš vidaus. Lūšius užšoko ant suolo ir padėjo galvą man ant kelių. Pradėjau su juo kalbėtis ir pamačiau, kad tai jam teikia laimės. Per paskutines niūrias savaites jis tikrai nusipelnė mano dėmesio. Jis suvokė, kad dabar vėl visa esu su juo ir kad mane pasieks jo lekavimas, inkštimas ir rankų laižymas. Lūšius buvo labai patenkintas. Galiausiai jis nuvargęs kietai užmigo. Jis jautėsi esąs saugus, nes pas jį grįžo jo žmogus, iš svetimo pasaulio, į kurį jis negalėjo sekti paskui. Aš dėliojau pasiansą, baimė išnyko. Kad ir kokia manęs laukė naktis – gera ar bloga, – buvau pasiruošusi ją pasitikti ir nebesipriešinti.

Dešimtą valandą atsargiai nuo savęs nustūmiau Lūšių, surinkau kortas ir nuėjau miegoti. Gulėjau išsitiesusi tamsoje ir mieguistai žvelgiau į rausvą šviesą, krintančią nuo krosnies ant tamsių grindų. Mano mintys nevaržomai ateidavo ir išeidavo, o baimė taip ir negrįžo. Atšvaitai ant grindų liovėsi žaidę, nuo daugybės minčių man net kiek apsvaigo galva. Dabar žinojau,

kas buvo neteisinga ir kaip būčiau galėjusi viską daryti geriau. Buvau išmintinga, bet ta išmintis atėjo per vėlai, ir net jei būčiau gimusi išmintinga, nieko nebūčiau įstengusi pakeisti neišmintingame pasaulyje. Galvojau apie mirusiuosius ir man jų buvo gaila ne todėl, kad jie buvo mirę, o todėl, kad jie gyvenime patyrė taip mažai džiaugsmo. Galvojau apie visus žmones, kuriuos pažinojau, prisiminiau juos su malonumu; jie – tai mano dalis iki mano mirties. Turėjau palikti jiems vietos savo naujajame gyvenime, jei norėjau gyventi ramiai. Aš užmigau ir panirau pas savo mirusiuosius, ir tai buvo kitaip nei ankstesniuose sapnuose. Aš nebebijojau, tik liūdėjau, ir šis liūdesys pripildė visą mano sielą. Mane pažadino katė, užšokusi ant lovos ir prisiglaudusi prie manęs. Norėjau ją paglostyti, bet vėl užmigau ir išmiegojau be sapnų iki pat ryto. Pabudau pavargusi, bet gerai nusiteikusi, tarsi būčiau atlikusi sunkų darbą.

Nuo to laiko miegas pasitaisė, sapnai pamažu išblėso, ir aš vėl tapau dienos žmogum. Pirmas dalykas, kurį pastebėjau, tai mąžtančios mano malkų atsargos. Oras buvo rūškanas ir ne pernelyg šaltas, tad nusprendžiau pasinaudoti palankiom dienom ir pasirūpinti medienos. Parvilkau per sniegą rąstus ir pradėjau juos pjaustyti pjūklu. Mano nuotaika buvo darbinga, be to, negalėjau nuspėti, koks oras bus vėliau. Galėjau susirgti, galėjo užeiti šalčiai ir sutrukdyti šiam darbui. Mano rankas veikiai vėl nusėjo pūslės, bet po kelių dienų jos virto sukietėjusiomis nuospaudomis ir nebeskaudėjo.

Supjauscčiusi pakankamai rąstų, pradėjau juos kapoti į pliauskas. Kartą, per neatidumą, įsikirtau koją virš kelio. Žaizda nebuvo gili, bet stipriai kraujavo, ir aš supratau, kokia atsargi turiu būti. Tai buvo nelengva, bet prie to pripratau. Kiekvienas, gyvenantis miške, turi tapti atsargus, jei nori likti gyvas.

Žaizda virš kelio, kurią būtų reikėję susiūti, paliko platų atsikišusį randą ir jį man maudė kaskart keičiantis orui. Tačiau apskritai man tikrai sekėsi. Visos kitos žaizdos užgydavo greitai ir nesupūliuodavo. Tuomet aš dar turėjau pleistro, dabar tik apvynioju jas medžiagos skiaute, ir jos užgyja.

Per visą žiemą nė karto nesusirgau. Anksčiau labai greitai persišaldydavau, o dabar staiga ligos manęs nebepuolė, nors aš dažnai savęs netausodavau ir namo grįždavau išsekusi bei permirkusi. Anksčiau dažnai mane kankinę galvos skausmai dingo dar vasaros pradžioj. Galvą suskausdavo tik tada, kai į ją atsitrenkdavo pliauska. Be abejo, vakare labai dažnai jausdavau visus savo raumenis ir kaulus, ypač po malkų kapojimo arba šieno nešimo iš tarpeklio įkalnėn. Niekad nebuvau labai stipri, tik atkakli ir ištverminga. Aš labai pamažu suvokiau, kiek visko galiu nuveikti savo rankomis. Rankos – nuostabus įrankis. Kartais man atrodydavo, kad Lūšius, jei jam staiga būtų išaugusios rankos, irgi greitai būtų pradėjęs mąstyti ir kalbėti.

Žinoma, vis dar yra daug darbų, su kuriais nesusitvarkau, bet aš tik būdama keturiasdešimties metų pastebėjau, kad turiu rankas. Negalima iš manęs reikalauti per daug. Didžiausias mano laimėjimas, ko gero, būtų, jei sugebėčiau teisingai įstatyti duris naujame Belos tvarte. Staliaus darbai man vis dar per daug sudėtingi. Užtat žemės ūkio ir gyvulių priežiūros srityse nesu tokia negrabi. Viskas, kas susiję su augalais ir gyvūnais, man visada buvo artima. Tik aš niekad neturėjau galimybės išlavinti šių įgimtų gabumų. Šie darbai ir suteikia man daugiausia malonumo. Kiaurą Kalėdų savaitę aš pjoviau ir kapojau malkas. Jaučiausi puikiai, miegojau giliai ir be sapnų. Gruodžio dvidešimt devintąją per vieną naktį staigiai atšalo, man teko tuos darbus baigti ir užsisklęsti namuose. Sukarpiu-

si seną paklodę, juostelėmis užkamšiau tvarto ir trobos durų bei langų tarpus. Tvartas buvo suręstas tvirtai, ir Belai dar nereikėjo žvarbti. Šienas, kurį sukroviau tvarte ir virš jo, irgi saugojo nuo geliančio speigo. Katė nekentė šalčių, ir savo mažoje apvalioje galvelėje ji pradėjo dėl to kaltinti mane. Ji baudė mane paniurusiais priekaištingais žvilgsniais ir miaukdama reikalavo, kad pagaliau sustabdyčiau šitą šunybę. Vienintelis, kuriam šaltis nieko nereiškė, buvo Lūšius. Jam juk bet koks oras teikė džiaugsmo. Jis tik šiek tiek nusivylė, kad per tą traškantį speigą nenorėjau eiti su juo pasivaikščioti, ir nuolat bandė įkalbėti mane nedideliam žygiui. Aš susirūpinau dėl laukinių žvėrių. Sniego buvo prikritę daugiau nei metrą, ir jiems nebebuvo ėdalo. Aš turėjau du maišus kaštonų, kurie buvo likę nuo praėjusių metų pašaro ir kuriuos norėjau pasilaikyti kaip neliečiamas atsargas. Juk galėjo ateiti ir toks metas, kad džiaugčiausi turėdama bent kaštonų. Bet kadangi atšiaurus šaltis laikėsi, pradėjau svyruoti ir be perstojo galvoti apie tuos du maišus miegamajame. Sausio šeštąją, per Tris karalius, aš nebeiškenčiau troboje. Katė su manim vis dar elgėsi itin niekinamai ir rodė man savo dryžuotą užpakalį, o Lūšius nekantravo ištrūkti laukan. Taigi aš apsirengiau viską, kas mane kaip nors galėjo šildyti, ir su šunim išėjau.

Diena buvo graži, saulėta, speiguota. Apsnigti medžiai skausmingai spindėjo prieš saulę, po kojomis girgždėjo sausas sniegas. Lūšius nudūmė pirmyn, sukeldamas švytinčių sniego dulkių debesis. Buvo taip šalta, kad mano iškvėptas oras iškart stingo, nuo kiekvieno įkvėpimo skaudėjo plaučius. Ant burnos ir nosies užsirišau skarą ir iki akių užsitraukiau gobtuvą. Pirmiausia aš nuėjau prie laukinių žvėrių šėryklos. Ten radau daugybę pėdsakų. Man net kaulus sugėlė pamačius, kad vargo spaudžiami jie atėjo čia, o ėdžias rado tuščias.

Staiga mane užliejo neapykanta žydram, raibuliuojančiam dangui, sniegui ir sau pačiai, nes buvau bejėgė padėti žvėrims. Mano kaštonai per tokį badą buvo tiesiog menkniekis. Juos atiduoti buvo baisiai neišmintinga, bet kitaip pasielgti negalėjau. Aš nieko nelaukdama grįžau namo, ištraukiau abu maišus iš kamaros, surišau juos kartu ir nutempiau per sniegą sau iš paskos. Lūšius šiuo vyksmu susižavėjo ir šokinėjo aplinkui drąsinančiai lodamas. Šėrykla buvo vos per dvidešimt minučių kelio, bet takas kilo į kalną, be to, buvo storai apsnigtas, ir aš į vietą atėjau gerokai nusiplūkusi ir sustingusiom rankom. Išbėriau kaštonus į ėdžias ir pasijutau kaip visiška kvailė. Kadangi buvo taip šalta ir aš nedrįsau atsisėsti, lėtai kopiau toliau. Visur mačiau pėdsakus. Stambūs žvėrys paliko aukštesnes vietas ir nusileido pas stirnas. Pradėjus temti jie turėtų ateiti į šėryklą ir bent kartelį numalšinti alkį.

Jaunų medžių žievė buvo apgraužta, ir aš pasiryžau ateinančią vasarą laukiniams žvėrims atidėti nedidelių atsargų šieno, parsinešto iš miško pievos. Tai nusprendžiau labai nesunkiai, vasara juk dar buvo toli. Vėliau iš tikrųjų pjautuvu šienaudama miško pievą galvojau jau visai kitaip. Bet, šiaip ar taip, dabar visada turiu tiek šieno, kad pačiu blogiausiu bado atveju galėčiau šerti žvėris visą savaitę. Tikriausiai būtų protingiau to nedaryti, žvėrių ir taip veisiasi per daug, bet aš tiesiog negaliu leisti jiems alkti ir šitaip apgailėtinai žūti.

Po penkiolikos minučių pastebėjau, kad šalčio daugiau neištversiu, ir apsigręžiau. Regis, Lūšius tam pritarė; jo entuziazmas gan greitai atvėso. Eidama atgal radau pusnyje pusiau nugrimzdusią stirną, ji buvo susilaužiusi užpakalinę koją ir nebegalėjo pajudėti. Lūžis buvo toks stiprus, kad iš po odos kyšojo kaulo atskalos. Žinojau, kad nedelsdama privalau pabaigti jos kančias. Stirna buvo jauna ir labai sulysusi. Neturė-

jau pasiėmusi šautuvo, todėl teko ją pribaigti medžioklinio peilio dūriu į sprandą. Stirna kiek pakėlė galvą, pažvelgė į mane, paskui sudejavo ir krito atgal į sniegą. Dūris buvo taiklus.

Stirna buvo maža, bet sunkiai slėgė man pečius beeinant namo. Vėliau, troboje atitirpdžiusi rankas, ją išdarinėjau. Jos kailis buvo suledėjęs, bet jį prapjovus kūnas dar truputį garavo. Širdis buvo dar gana šilta. Sudėjau mėsą į medinį kubilą ir nunešiau į vieną iš viršutinių kambarių, kur iki kito ryto ji turėjo užšalti. Kepenų liekanas atidaviau Lūšiui ir katei. Paskui tenorėjau išgerti puodelį karšto pieno. Naktį girdėjau, kaip nuo speigo traška medis. Į krosnį buvau pridėjusi šūsnį malkų, bet vis tiek po antklode žvarbau ir negalėjau užmigti. Kartais žybteldavo kibirkštis ir vėl užgesdavo. Aš jaučiausi nesveika. Žinojau, kad nuo to, jog nuolat turiu žudyti. Bandžiau įsivaizduoti, ką jaučia žmogus, kuriam žudymas teikia džiaugsmą. Nepavyko. Plaukeliai ant mano rankų pasišiaušė, o burna išdžiūvo nuo pasibjaurėjimo. Tikriausiai tam turi būti gimęs. Galėjau prisiversti daryti tai kaip įmanoma greičiau ir vikriau, bet aš niekad prie to nepripratsiu. Ilgai gulėjau nesudėdama bluosto spragsinčioje tamsoje ir galvojau apie mažą širdį, kuri virš manęs kamaroje virsta ledo gabalu.

Tai vyko sausio septintosios naktį. Speigas spaudė dar tris dienas, bet kaštonai buvo dingę jau rytą.

Radau dar tris mirtinai sušalusias stirnas ir elniuką, bet kas žino, kiek dar jų aš neradau.

Po didžiųjų šalčių įsiveržė drėgno šiltesnio oro banga. Takas į tvartą apsitraukė plikledžiu. Teko jį pabarstyti pelenais ir prakirsti ledą. Paskui nusisuko vakarų ir pradėjo pūsti pietų vėjas, ir jis dieną naktį ūžavo aplink trobą. Bela pasidarė nerami, ir aš turėjau dešimt kartų per dieną eiti jos pažiūrėti. Ji ėdė mažai, mindžikavo nuo vienos kojos ant kitos ir melžiama

skausmingai krūpčiojo. Kai pagalvodavau apie artėjantį veršiavimąsi, mane užpuldavo panika. Kaipgi aš iš Belos ištrauksiu veršiuką? Kartą stebėjau veršiavimąsi ir daugmaž prisiminiau, kaip viskas vyko. Du stiprūs vyrai ištraukė veršiuką iš karvės įsčių. Man tai pasirodė itin barbariška ir buvo labai gaila karvės, bet gal taip iš tikrųjų turėjo būti. Aš juk nieko apie tai neišmaniau.

Sausio vienuoliktąją Bela truputį nukraujavo. Tai buvo jau po vakarinio šėrimo, tad nusprendžiau nakčiai įsitaisyti tvarte. Į termosą prisipyliau karštos arbatos, pasidėjau virvių ir žirkles ir ant viryklės užkaičiau puodą vandens. Lūšius būtinai norėjo būti šalia, bet aš uždariau jį namuose, nes tvarte jis būtų tik kėlęs sumaištį. Veršeliui jau buvau paruošusi nedidelį lentinį gardą ir priberusi kraiko. Bela pasitiko mane dusliu mūkimu ir, regis, džiaugėsi mano atėjimu. Man beliko tikėtis, kad ji veršiuojasi ne pirmą kartą ir turi patirties. Ėmiau ją glostyti ir drąsinti. Ji kentė skausmus ir buvo įsigilinus į tai, kas vyksta jos kūne. Ji neramiai trypčiojo pirmyn atgal ir nebenorėjo gultis. Regis, mano kalbėjimas ją veikė raminamai, taigi aš jai sakiau viską, ką man šnekėjo akušerė klinikoje. Viskas bus gerai, jau nedaug liko, daugiau beveik neskaudės, ir panašias nesąmones. Aš atsisėdau ant kėdės, atsitemptos iš garažo. Vėliau iš trobos atnešiau vandens, jis buvo verdantis, bet dar turėjo laiko atvėsti. Tvartas prisipildė vandens garų, ir man pasidarė taip slogu, tarsi pati tuoj turėčiau gimdyti.

Atėjo devinta valanda. Fenas supurtė stogą, iš susijaudinimo mane ėmė krėsti šaltis, ir aš įsipyliau karštos arbatos. Dar kartą pažadėjau Belai lengvą gimdymą ir gražų stiprų veršiuką. Ji pasuko galvą ir pažiūrėjo į mane iškamuotu ir kantriu žvilgsniu. Vokė, kad noriu jai padėti, ir tai man suteikė truputį pasitikėjimo savimi.

Paskui ilgą laiką visai nieko nevyko. Turėjau dar kartą išnešti mėšlą ir pakratyti šviežio šieno. Fenas aprimo ir staiga stojo štilis. Nuo mažosios viryklės sklido geltona, rami lempos šviesa. Lempos jokiu būdu negalima apversti. Man reikėjo pagalvoti apie tiek daug dalykų. Galėjo būti, kad lempos iki veršiavimosi galo neužteks.

Staiga pajutau baisų nuovargį. Man skaudėjo pečius, galva sverdėjo į šalis. Mielai būčiau atsigulusi ant šieno veršiuko garde ir numigusi. Porą kartų užsnūdau ir išsigandusi pabudau. Bela vėl kraujavo ir kentė stiprius sąrėmius. Jos šonai pašėlusiai kilsnojosi ir dirbo. Kartais ji tyliai sudejuodavo, ir aš ją padrąsindavau. Kartą ji gurkštelėjo vandens. Mačiau, kad reikalai pamažu stumiasi į priekį. Ir tada pagaliau pasirodė viena šlapia koja ir iškart antra. Bela neapsakomai kamavosi. Drebėdama iš susijaudinimo surišau abi rudas kojeles ir patraukiau už virvės. Jokio rezultato. Aš neturėjau dviejų stiprių vyrų jėgos. Nužvelgus Belą man viskas staiga paaiškėjo. Labai gerai įsivaizdavau, kaip veršelis guli jos pilve. Nebuvo prasmės traukti už priekinių kojų: tai veršelio galvą būtų plėšę atgal, užuot stūmę į priekį. Nusiploviau rankas ir atsargiai sukišau jas į šiltą Belos kūną. Buvo sunkiau, nei maniau. Turėjau palaukti, kol praeis sąrėmis, kad galėčiau įsiskverbti giliau. Man pavyko suimti veršelio galvą ir abiem rankom palenkti žemyn. Kitas sąrėmis man suveržė rankas, bet galva nuslydo žemyn. Bela garsiai sustenėjo ir žengtelėjo į šoną. Aš ją drąsinau ir tol spaudžiau veršelio galvą, kol man akis užliejo prakaitas. Rankas skaudėjo nepakeliamai. Bet pagaliau galva pasirodė. Bela su palengvėjimu sušnopavo.

Palaukiau kito sąrėmio pabaigos, trūktelėjau už virvės, ir veršelis išlindo, taip staigiai, kad turėjau prišokti arčiau ir pagauti jį ant savo kelių. Švelniai paguldžiau jį ant grindų, bam-

bagyslė jau buvo nutrūkusi. Paguldžiau mažylį prie Belos priekinių kojų, ir ši tuojau ėmė jį laižyti. Mes abi buvom laimingos, kad taip gerai susitvarkėm. Tai buvo jautukas, ir mes abi pasistengėm, kad jis išvystų dienos šviesą. Bela niekaip negalėjo nustoti laižiusi savo sūnaus, o aš žavėjausi jo drėgnomis garbanėlėmis ant kaktos. Jis buvo pilkai rudas, kaip ir jo motina, galbūt vėliau patamsės. Jau po poros minučių jis pabandė atsistoti, o Bela atrodė taip, tarsi iš meilės norėtų jį suvalgyti. Galiausiai nusprendusi, kad laižymo pakaks, pakėliau veršiuką ir nunešiau jį į gardą. Bela galėjo prie jo pasilenkti ir laižyti jo šnerves kiek panorėjusi. Tada daviau jai drungno vandens ir šviežio šieno. Bet aš žinojau, kad gimdymas dar nebaigtas. Prakaite tiesiog maudžiausi. Buvo vidurnaktis. Atsisėdau ant kėdės ir išgėriau karštos arbatos. Kadangi man nebuvo galima užmigti, atsistojau ir pradėjau vaikščioti po tvartą pirmyn atgal.

Po valandos Bela vėl sunerimo, jai prasidėjo sąrėmiai. Šįkart jie truko tik kelias minutes, tada iškrito placenta, ir Bela išsekusi atsigulė. Iškuopiau tvartą, pribėriau kraiko ir dar kartą patikrinau veršiuką. Jis miegojo, įsikuitęs į šieną. Pasiėmiau lempą, uždariau tvarto duris ir grįžau į trobą. Lūšius pasitiko mane audringai, ir aš jam papasakojau, kaip viskas buvo. Net jei jis mano žodžių nesuprato, tikrai suvokė, kad Belai atsitiko kažkas džiaugsmingo, ir nurimęs nulindo į pakrosnį. Aš švariai nusiprausiau, į krosnį pridėjau malkų ir nuėjau miegoti.

Tą naktį net nepajutau, kad ant lovos užšoko katė, ir pabudau tik prašvitus. Pirmiausia nuėjau į tvartą. Besidaužančia širdim atitraukiau skląstį. Bela kaip tik laižė savo sūnui nosį, ir aš tai išvydus lengviau atsikvėpiau. Jis jau tvirtai stovėjo ant savo stiprių kojų, tad nuvedžiau jį prie motinos ir pastūmiau jo snukį prie spenio. Jis tuoj pat susigaudė ir puolė čiulpti pieną. Bela sutrypčiodavo nuo vienos kojos ant kitos, kai jis savo

apvalia galva suduodavo jai per pilvą. Buvo matyti, kad jis labai guvus, nuovokus mažylis. Kai jis pasisotino, išmelžiau Belą iki galo. Pienas buvo geltonas, riebus ir man visai neskanus. Bela dabar atrodė sukritusi ir išvargusi, bet žinojau, kad gerai prižiūrima ji atsigaus. Iš drėgnų jos akių mačiau, kad ji septintame danguje. Aš susijaudinau ir sprukau iš tvarto.

Vis dar pūtė fenas, oras buvo vėjuotas ir lietingas. Vėliau pro skriejančius debesis pasimatė mėlyni dangaus lopai, ir virš proskynos šmėstelėjo juodi šešėliai. Aš susirūpinau ir įsitempiau. Katė tarsi įsielektrino. Jos kailis šiaušėsi ir spragsėjo, kai per jį braukiau ranka. Ji nenustygo vietoje, miaukdama bėgiojo man iš paskos, kišo man į delną savo karštą, sausą nosį ir nenorėjo ėsti. Jau išsigandau, kad ją apniko kokia nors nežinoma kačių liga, kai pagaliau supratau, kad ji šaukiasi katino. Šimtus kartų ji eidavo į mišką, grįždavo ir kniaukdama užsipuldavo mane savo švelnumu. Net Lūšius, kuris feno beveik nejautė, užsikrėtė jos nerimu ir nuolat bejėgiškai lakstė aplink namus. Naktį pabudau nuo svetimo žvėries riksmo miške: kaau, ka-au. Skambėjo lyg ir kaip katino, bet lyg ir ne, ir aš susikrimtau dėl savo katės. Ji negrįžo jau trečia diena, ir aš beveik praradau viltį ją vėl išvysti.

Oras pasikeitė, pradėjo snigti. Tai mane pradžiugino, nes jaučiausi vangi ir nedarbinga. Šiltas vėjas mane labai blogai veikė. Man atrodė, kad jis atneša lengvą puvėsių kvapą. O gal tai buvo ir ne vaizduotė. Ką gali žinoti, kiek visko miške atitirpo, kas gulėjo suledėję. Buvo tikra palaima nebegirdėti vėjo ir stebėti smulkias snaiges, plevenančias už lango.

Tą naktį grįžo katė. Uždegiau žvakę, ir katė užšoko man ant kelių. Per naktinius marškinius pajutau jos šlapią, šaltą kailį ir apsikabinau ją. Ji miaukė ir kniaukė, norėjo man išsipasakoti, kas jai per tą laiką nutiko. Ji vis baksnojo galva į

mano kaktą, ir jos miaukimas išviliojo iš pakrosnio Lūšių, kuris sugrįžėlę džiaugsmingai apuostė. Galiausiai aš atsistojau ir abiem pašildžiau pieno. Katė buvo išbadėjusi, pasišiaušusi ir apsileidusi, tokia pati kaip pirmą kartą, kai kniaukė prie mano durų. Aš juokiausi, išsyk bariau ir gyriau ją, o Lūšius visai sutriko, kai ir jis buvo pagerbtas galvos niuksais. Katė, matyt, buvo patyrusi kažką nepaprasta. Galbūt Lūšius jos miaukimą suprato geriau nei aš, šiaip ar taip, tai turėjo būti kažkas gero, nes jis patenkintas nukiūtino į savo guolį. Katė taip greitai nusiraminti negalėjo. Išrietusi uodegą ji išdidžiai žingsniavo pirmyn atgal, sukiojosi man aplink kojas ir kartais kniaukčiojo. Tik kai vėl atsiguliau ir užpūčiau žvakę, ji atėjo pas mane į lovą ir ėmė praustis. Po ilgų dienų pertraukos vėl pasijutau rami ir atsipalaidavusi. Vidurnakčio tyla po feno ūžavimo ir vaitojimo buvo malonus stebuklas. Galiausiai užmigau, klausydamasi patenkinto katės burkimo.

Rytą sniego buvo prikritę dešimt centimetrų. Vis dar vyravo štilis, virš miško pievos tvyrojo švelni balta šviesa. Bela tvarte mane nekantriai pasitiko ir laukė, kol privesiu jos alkaną sūnų. Jis diena dienon stiprėjo ir žvalėjo, o Belos sukritęs kūnas jau šiek tiek buvo suapvalėjęs. Greitai jau niekas nebeprimins tos slopios sausio nakties, kurią mes susilaukėme savo veršelio.

Jie taip buvo užsiėmę vienas kitu, kad aš pasijutau kiek vieniša ir atstumta. Suvokiau, kad pavydžiu Belai, ir skubiai palikau tvartą. Ten dabar buvau reikalinga tik tam, kad pašerčiau, pamelžčiau ir išmėžčiau. Vos užtraukus durų skląstį, apytamsis tvartas virto laimės sala, kupina švelnumo ir šilto galvijų kvapo. Man reikėjo verčiau pasiieškoti darbo, nei nuolat apie tai galvoti. Garaže buvo likę labai mažai šieno, tad po pusryčių su Lūšium nusileidom į tarpeklį jo parsinešti. Sunykusi, aptriušusiu kailiu, išsekusi katė gulėjo ant mano lovos ir mie-

gojo. Šieno nuėjau dukart priešpiet, dukart popiet ir kitą dieną taip pat. Nebuvo šalta, protarpiais snigo mažytėmis sausomis snaigėmis. Vėjas nepūtė. Žiema buvo kaip tik tokia, kokia man labiausiai patinka. Lūšius, pagaliau irgi pavargęs nuo lakstymo pirmyn atgal tarp pievos ir trobos, nekišo nosies iš pakrosnio, o katė miegojo dar kelias dienas ir atsikeldavo tik paėsti ir naktį trumpam šmurkštelėti laukan. Ji gėrė miegą tarsi vaistus, jos akys vėl atgijo, o kailis sublizgo. Ji atrodė labai patenkinta, ir aš pradėjau įtarti, kad tas žvėris miške vis dėlto buvo katinas. Pavadinau jį ponu Ka-au Ka-au ir įsivaizdavau esant labai išdidų ir drąsų, kitaip miške jis nebūtų galėjęs išgyventi. Kačiukų prieauglis manęs anaiptol nedžiugino, jie man ir vėl teatneštų sielvartą, bet katei laimės nepavydėjau.

Šitiek visko įvyko paskutiniu metu. Buvo nužudyta Perlė, gimė veršiukas, katė susirado katiną, mirtinai sušalo stirnos, o plėšrūnams žiema buvo soti. Visa tai man kainavo daug nervų, ir aš pavargau. Atsiguliau ant suolo ir užmerkusi akis regėjau snieguotus kalnus horizonte, baltas snaiges – jos leidosi ant mano veido didžioje šviesioje tyloje. Jokių minčių, jokių prisiminimų, tik didis tykus sniego spindesys. Žinojau, kad šitokie vaizdiniai vienišam žmogui pavojingi, bet neradau jėgų jiems atsispirti.

Lūšius ilgai nepaliko manęs ramybėje. Jis vis prieidavo ir baksnodavo mane savo nosim. Vangiai pasukau galvą ir pamačiau jo šiltose, raginančiose akyse švytintį gyvenimą. Dūsaudama atsikėliau ir grįžau prie kasdienių darbų. Dabar Lūšiaus, mano draugo ir sargo, nebėra, ir troškimas panirti į baltą beskausmę tylą kartais būna labai didelis. Turiu pati savim rūpintis ir būti sau griežtesnė nei anksčiau.

Geltonos katės akys įsmeigtos į tolį. Kartais ji staiga prieina prie manęs ir akimis priverčia ištiesti ranką ir paglostyti jos

apvalainą galvą su „M“ formos ženklu ant kaktos. Jeigu katei patinka, ji murkia. Kartais mano prisilietimas jai nemalonus. Bet ji pernelyg mandagi, kad jį atstumtų, todėl tik sustingsta ir būna rami. Tada aš lėtai atitraukiu ranką. Lūšius būdavo laimingas, kai jį glostydavau. Tiesa, jis nebūtų galėjęs be to gyventi, bet dėl to pasiilgstu jo ne mažiau. Jis buvo mano šeštasis pojūtis. Po jo mirties jaučiuosi tarsi man kas būtų amputuota. Kažko man trūksta ir visada trūks. Pasigendu jo ne tik medžiodama, ieškodama pėdsakų ar ištisas valandas sekdama paskui pašautą žvėrį. Tai ne vien tai, kad mano gyvenimas tapo dar ir sunkesnis. Blogiausia, kad be Lūšiaus iš tikrųjų jaučiuosi vieniša.

Po jo žūties dažnai sapnuoju žvėris. Jie kalbasi su manim kaip žmonės, ir sapnuose man tai atrodo visai natūralu. Žmonės, gyvenę mano sapnuose pirmąją žiemą, pradingo. Daugiau aš jų nematau. Sapnuose jie man niekad nebūdavo draugiški, geriausiu atveju – abejingi. O susapnuoti žvėrys visada draugiški ir sklidini gyvybės. Manau, čia nieko labai keisto, tai tik rodo, ko visada tikėjausi iš žmonių ir žvėrių.

Būtų daug geriau, jei apskritai nesapnuočiau. Jau taip ilgai gyvenu miške, sapnavau žmones, žvėris ir daiktus, bet nė karto – sienos. Matau ją kaskart, kai einu parsinešti šieno, tai yra matau per ją kiaurai. Dabar, žiemą, kai medžiai ir krūmai nuplikę, aiškiai matyti ir mažoji sodyba. Kai dengia sniegas, neįžiūrėsi beveik jokio skirtumo, ir čia, ir anapus – baltas peizažas, mano pusėje šiek tiek sudarkytas mano sunkių batų šliūžių.

Siena tapo tokia svarbia mano gyvenimo dalimi, kad dažnai savaičių savaites jos neprisimenu. O jei ir prisimenu, ji man neatrodo baisesnė už plytų sieną ar daržo tvorą, trukdančią man eiti. Ir kuo gi jau ji tokia ypatinga? Daiktas iš medžiagos,

kurios sudėtis man nežinoma. Tokių daiktų mano gyvenime daugiau nei reikia. Siena privertė mane pradėti naują gyvenimą, bet iš tikrųjų mane jaudina tie patys dalykai kaip ir anksčiau: gimimas, mirtis, metų laikai, augimas ir nykimas. Siena – tai daiktas, kuris yra nei gyvas, nei negyvas, po teisybei, ji manęs visai netrikdo, ir todėl aš jos nesapnuoju.

Vieną dieną man teks ja domėtis, nes negalėsiu čia gyventi visada. Bet ligi to laiko nenoriu su ja turėti nieko bendra.

Nuo šio ryto esu tvirtai įsitikinusi, kad niekad daugiau nebesutiksiu žmogaus, nebent dar kas nors gyvena kalnuose. Jei ten, anapus, dar būtų žmonių, jie jau seniai būtų apskraidę šias vietoves lėktuvais. Mačiau, kad net žemai kabantys debesys gali perskristi sieną. Ir juose nėra jokių nuodų, antraip jau būčiau mirusi. Tai kodėl tada neatskrenda lėktuvai? Turėjau pastebėti tai jau seniau. Nežinau, kodėl man tai nešovė į galvą. Kurgi tie žvalgybiniai nugalėtojų lėktuvai? O gal nugalėtojų iš viso nėra? Nemanau, kad kada nors juos išvysiu. Tiesą sakant, netgi džiaugiuosi, kad niekad nepagalvojau apie lėktuvus. Dar prieš metus tokie svarstymai būtų įstūmę mane į didžiulę neviltį. Bet šiandien – nebe.

Jau keletą savaičių kažkas negerai mano akims. Į tolį matau puikiai, bet rašant man dažnai susilieja eilutės. Gal kaltas silpnas apšvietimas ir tai, kad turiu rašyti kietu pieštuku. Visada didžiavausi savo akimis, nors ir kvaila didžiuotis fiziniu pranašumu. Niekad neįsivaizdavau didesnės nelaimės už apakimą. Tikriausiai aš tik tapsiu truputį toliarege ir man nėra ko krimstis. Greitai vėl bus mano gimtadienis. Nuo to laiko, kai gyvenu miške, nebepastebiu, kad senstu. Juk nėra ir žmogaus, kuris atkreiptų į tai dėmesį. Niekas man nesako, kaip aš atrodau, o pati niekad apie tai nesusimąstau. Šiandien gruodžio dvidešimtoji. Rašysiu tol, kol prasidės pavasario darbai. Vasa-

ra ateinančiais metais man nebebus tokia varginanti, nes nebesikraustysiu į trobelę kalnų ganykloje. Bela, kaip ir pirmaisiais metais, ganysis miško pievoje, o aš išvengsiu sunkių žygių.

Pirmųjų metų vasaris mano kalendoriuje visai tuščias. Tačiau aš apie jį dar šį bei tą prisimenu. Man regis, buvo veikiau šilta ir drėgna nei vėsu. Miško proskynoje pradėjo dygti jauna žolė, ją dengė gelsvi stagarai, likę nuo rudens. Tačiau pūtė ne fenas, o švelnus vakaris. Tiesą sakant, įprastas vasario oras. Aš tuo buvau patenkinta, laukiniai žvėrys visur rado lapų bei senos žolės ir galėjo šiek tiek atsigauti. Paukščiams irgi palengvėjo. Jie laikėsi atokiai nuo namo, o tai reiškė, kad jiems manęs nebereikia. Tik varnos liko man ištikimos iki tikrojo pavasario. Jos tupėdavo ant eglių šakų ir laukdavo atliekų. Jos gyveno pagal griežtas taisykles. Kiekvieną rytą tą pačią valandą įsiverždavo į proskyną, garsiai kranksėdamos ilgai sukdavo virš jos ratus ir tada nusileisdavo ant medžių. Vėlyvą popietę, temstant, jos pakildavo ir vėl ratais klykdamos nuskriedavo virš miško šalin. Nė nenutuokiu, kur jos nakvoja. Varnos gyvena nerimastingą dvigubą gyvenimą. Laikui bėgant pajutau joms šiokį tokį prielankumą ir negalėjau suprasti, kodėl anksčiau jų taip nemėgau. Kadangi mieste jas matydavau tik purvinuose sąvartynuose, tai ir maniau, kad jos – beviltiški purvini padarai. Čia, ant tviskančių eglių, jos netikėtai pasirodė visai kitokie paukščiai, ir aš pamiršau savo seną antipatiją. Dabar jau kasdien laukiu jų atskrendant, nes taip sužinau tikslų laiką. Net Lūšius priprato ir paliko jas ramybėje. Lūšius apskritai priprasdavo prie visko, kas man buvo svarbu. Jis buvo labai prisitaikanti būtybė. Tik katei varnos buvo nuolatinis pykčio šaltinis. Ji tupėdavo ant palangės ir spoksodavo į jas pašiaušusi keterą, iššiepusi dantis. Kai jai pabosdavo purkštauti ir niršti, paniurusi atsiguldavo ant suolo ir bandydavo paskandinti

savo apmaudą miege. Virš trobos anksčiau gyveno pelėda. Bet, atsiradus varnoms, ji pasitraukė kitur. Man ta pelėda netrukdė, bet mes galbūt laukėmės kačiukų, tad neturėjau nieko prieš, kad varnos ją išvarė.

Vasario pabaigoj katės nėštumas pasidarė akivaizdus. Ji pastorėjo ir dažnai svyravo tarp blogos nuotaikos ir švelnumo priepuolių. Lūšių šis pasikeitimas nepaprastai sutrikdė. Tik gavęs stiprų antausį, jis pasidarė atsargus ir pasitraukė nuo savo kaprizingos draugės. Regis, jis buvo pamiršęs, kad kartą jau viskas vyko lygiai taip pat. Šįkart, ko gero, kačiukas bus ne toks kaip Perlė, ir gerai. Bet kai kilmė tokia mišri, tai nežinai, ko tikėtis. Priešingai sveikam protui, pradėjau džiaugtis būsimu prieaugliu. Mintys apie tai nėjo man iš galvos ir blaškė. Apskritai kuo šviesesni darėsi vakarai ir kuo greičiau artėjo pavasaris, tuo geresnė buvo mano nuotaika. Žiema miške yra beveik nepakeliama, ypač jei esi visai vienas.

Jau vasarį stengiausi kuo daugiau būti lauke. Nuo gryno oro pavargdavau ir išalkdavau. Patikrinau bulvių atsargas ir pamačiau, kad, norėdama išsiversti iki kito derliaus, privalau taupyti. Jokiu būdu negalėjau liesti sodinti skirtų bulvių. Vasarą man tikriausiai vėl teks maitintis vien mėsa ir pienu. Bet tais metais galėjau bulvių lysvę praplėsti. Bulves valgiau su lupenom, dėl vitaminų. Nežinau, ar tai padėjo, bet vien ta mintis suteikė man šiek tiek žvalumo. Kas antrą ar trečią dieną leisdavau sau suvalgyti obuolį, o tarpais kramsnodavau laukinius obuoliukus, kurie tokie gaižūs, kad jų beveik neįmanoma nuryti. Jų turėjau pakankamai visai žiemai. Bela dabar davė tiek pieno, kad veršiukas nepajėgdavo jo viso išgerti, ir aš galėjau susimušti daugiau sviesto. Žiemą maitinausi geriau nei vasarą, nes mėsa ilgiau išsilaikydavo. Man tikrai trūko tik vaisių ir daržovių. Nežinojau, kaip ilgai veršis gers motinos pieną, vi-

suose kalendoriuose ieškojau patarimų, bet neradau apie tai nė žodžio. Kalendoriai akivaizdžiai buvo parašyti žmonėms, kurie išmanė žemės ūkio pradmenis. Mano neišmanymas kartais gerokai sujaukdavo gyvenimą. Aš visur nujaučiau pavojus, bet negalėjau jų įžvelgti laiku. Nuolat turėjau būti pasiruošusi nemalonioms staigmenoms, ir man nelikdavo nieko kita, kaip abejingai su jomis susitaikyti.

Leidau veršiui gerti tiek, kiek jam norėjosi. Viskas juk priklausė nuo to, kaip greitai jis suaugs ir sustiprės. Nė nenutuokiau, kokio amžiaus turi būti jautis, kad galėtų apvaisinti karvę, bet tikėjausi, kad jis laiku pasirodys esąs subrendęs. Puikiai supratau, kad mano planas šiek tiek avantiūriškas, bet kas man beliko, jei ne tikėtis sėkmės. Nežinojau, kokios būtų artimos giminystės galvijų sukryžminimo pasekmės. Galbūt Bela šiuo atveju visai nepastotų, o gal veršiukas jos įsčiose apsigimtų. Apie tai kalendoriuose irgi nieko neradau. Spėju, kad tikrai nebuvo įprasta suvesti jautį su jo motina. Kadangi nemėgstu gyventi apgraibomis ir klaidžioti tamsybėse, man sunkiai sekėsi rasti ramybę. Nekantra visuomet buvo viena didžiausių mano ydų, bet miške aš išmokau ją šiek tiek pažaboti. Bulvės juk neužaugs greičiau, jei rąžysiu rankas, o ir mano jautukas nesuaugo per vieną naktį. Bet kai jis pagaliau suaugo, kartais trokšdavau, kad jis amžiams būtų likęs mažas apvalainas veršelis. Jis kėlė tokių rūpesčių, kurie man labai apsunkino gyvenimą.

Turėjau laukti ir laukti. Viskam čia yra begalės laiko, tokio laiko, kurio nespartina tūkstančiai laikrodžių. Niekas neskubina ir nespaudžia, aš esu vienintelė nerami dvasia miške ir vis dar dėl to kenčiu.

Kovo mėnesį staiga atšalo. Vėl prisnigo, ir per naktį į mišką sugrįžo žėrinti žiema. Bet šaltis buvo pakenčiamas, nes vidu-

dienį šlaitą jau šildė saulė, ir nuo stogo varvėjo vanduo. Miško žvėrims pavojus negrėsė, saulėtoje pusėje buvo užtektinai atitirpusių vietų su žolyte ir lapais. Tą pavasarį negyvų stirnų neberadau. Kai būdavo saulėta, eidavau su Lūšium medžioti arba iš daržinės atnešti šieno. Kartą nušoviau silpną ožį ir užšaldžiau jį. Pagaliau atšilo, porą dienų lijo ir šėlo audra. Nuo namo nieko negalėjau įžvelgti toliau už tvartą, – taip žemai kybojo rūkas. Aš gyvenau mažoje šiltoje saloje drėgno rūko jūroje. Lūšius paniuro ir be perstojo zujo nuo trobos iki proskynos ir atgal. Negalėjau jam padėti, drėgnas ir šaltas oras veikė mane blogai, ir aš nenorėjau persišaldyti. Man jau perštėjo gerklę ir prasidėjo lengvas kosulys. Bet į ligą neišvirto ir kitą dieną praėjo. Daug blogiau buvo tai, kad visuose sąnariuose pajutau reumatinius skausmus. Staiga mano pirštai ištino ir paraudo, o lankstomi skaudėjo. Turėjau nedaug temperatūros, gėriau Hugo tabletes nuo reumato, apmaudingai sėdėjau troboje ir vaizdavausi, kad galiausiai visai nebegalėsiu pajudinti rankų.

Galų gale lietus perėjo į krušą, o paskui vėl į sniegą. Mano pirštai vis dar buvo ištinę ir nuo bet kokio rankų judesio skaudėjo. Lūšius matė, kad sergu, ir apipylė mane meilės įrodymais. Kartą jis mane net sugraudino, ir po to mes abu sunkia širdim sėdėjom ant suolo. Varnos tupėjo ant savo eglių ir laukė atliekų. Regis, jos mane laikė puikia įstaiga, turbūt panašia į socialinio aprūpinimo skyrių, ir kasdien darėsi vis tingesnės.

Kovo vienuoliktą katė stryktelėjo nuo lovos, nuėjo prie spintos ir primygtinai pareikalavo tenai įleidžiama. Paėmiau seną paklodę, paklojau ją spintoje, ir katė šmurkštelėjo vidun. Aš nuėjau toliau tęsti savo darbų ir tik vakare, grįžusi iš tvarto, prisiminiau ją ir žvilgtelėjau spinton. Viskas jau buvo pasibaigę. Ji garsiai murkė ir džiugiai palaižė man ranką. Šį kartą ji

atsivedė tris kačiukus, ir visi buvo gyvi. Trys rainos katės įvairaus pilkumo – nuo šviesaus iki tamsaus – kailiu, visos jau švariai nulaižytos ir besidairančios maisto. Katė skubriai palakė vandens ir tučtuojau visą dėmesį sutelkė į savo vaikus. Palikau spintos duris praviras ir nuginiau smalsaujantį Lūšių. Šįkart katė nebebuvo tokia laukinė kaip gimus Perlei, nors ji ir sušnypštė ant Lūšiaus, bet, kaip man pasirodė, veikiau tik iš įpročio. Stebėjausi, kaip Lūšių domino šis džiaugsmingas įvykis. Kadangi jis kitaip negebėjo išreikšti savo pakilios nuotaikos, suėdė dvigubą porciją. Aš apskritai pastebėjau, kad bet koks vidinis sujudimas jam sukeldavo ėdrumo priepuolius. Katė irgi reaguodavo panašiai; išliejusi pyktį ant varnų, ji dažnai tiesiai nužygiuodavo prie maisto dubens. Tą naktį katė neatėjo pas mane į lovą, ir aš gulėjau be miego ir galvojau apie Perlę. Kraujo dėmė ant grindų niekaip nenorėjo išblukti. Buvau nusprendusi jos neuždengti. Turėjau prie jos priprasti ir su ja gyventi. O dabar štai vėl turėjau tris kačiukus. Pasiryžau jų nepamilti, bet numaniau, kad man šio ketinimo įvykdyti nepavyks.

Pamažu šalčius išstūmė geresni orai. Lygumoj, be abejonės, jau seniai buvo giedra, bet kalnuose rūkas dažnai neišsisklaidydavo net visą savaitę. Paskui staigiai pasidarė beveik vasariškai šilta, ir visur iš drėgnos žemės veik per vieną naktį išdygo žolė ir gėlės. Eglės išleido jaunus ūglius, o dilgėlės prie mėšlo krūvos linksmai suvešėjo. Viskas taip greitai pasikeitė, kad nespėjau susivokti. Geriau pasijaučiau ne iš karto, pirmomis šiltomis dienomis buvau silpnesnė nei žiemą. Tik mano pirštai beregint pasitaisė. Kačiukai sparčiai augo, bet vis dar tupėjo spintoje. Senajai katei jie nekėlė tiek nerimo kaip Perlė. Naktimis ji valandėlei išeidavo į lauką. Gal ji jau daugiau pasitikėjo manim, o gal manė, kad jos rainiams negresia toks didelis pavojus. Ji tiesiog dubenimis lakė Belos pieną ir savo pilve

pervirškindavo į pieną, tinkamą kačiukams. Kovo dvidešimtąją ji parodė man savo mažylius. Visi trys buvo rubuiliai ir blizgančiu kailiu, bet nė vienas nebuvo tokio ilgo plauko kaip Perlė. Vieno iš jų snukutis buvo siauresnis nei kitų, todėl nusprendžiau, kad tai patelė. Nustatyti tokių jaunų kačių lytį beveik neįmanoma, o aš ir patirties mažai teturėjau. Nuo to laiko katė su savo mažyliais žaisdavo kambaryje. Jie tapo ypatinga pramoga Lūšiui ir jis elgėsi tarsi jų tėvas. Kai tik kačiukai pastebėjo, kad jis nepavojingas, pradėjo jį skriausti taip pat kaip ir jų motina. Kartais Lūšiui jo kankintojai nusibosdavo, ir jis nuspręsdavo, kad jiems laikas miegoti. Tada jis atsargiai nunešdavo juos į spintą. Kai tik paskutinis būdavo nutemptas, pirmasis jau vėl dūkdavo kambaryje. Katė sekdavo jį iš šalies, ir jei esu kada nors mačiusi katę piktdžiugiškai šypsant, tai tik šią. Galop ji pasikeldavo, skeldavo porą antausių ir nuvarydavo savo išperas į spintą. Su jais ji elgėsi gerokai šiurkščiau nei su Perle. Bet to ir reikėjo, nes jie buvo nesutramdomi šelmiai ir peštukai. Regis, pono Ka-au Ka-au genai paėmė viršų. Ištisom dienom jie siausdavo po trobą, ir aš turėdavau saugotis, kad jų nesumindyčiau.

Nežinau, kaip tai įvyko, bet vieną vidudienį, bežaidžiant pasiutusių gaudynių, mažiausia katytė, ta siauru snukučiu, krito tampoma konvulsijų ir po kelių minučių mirė. Aš jai anksčiau neskyriau daug dėmesio, todėl nebesupratau, kas ją ištiko. Ji neturėjo jokių išorinių sužeidimų. Senoji akimoju pribėgo ir švelniai kniaukdama ją palaižė, bet viskas jau buvo baigta. Palaidojau mažąją katytę netoli Perlės. Senoji valandą jos ieškojo, o paskui užsiėmė likusiais dviem vaikais, tarsi trečio niekad ir nebūtų buvę. Neatrodė, kad ir broliai jos pasigenda. Lūšiaus kaip tik tuo metu nebuvo troboj, ir grįžęs jis suglumo, metė į mane klausiamą žvilgsnį ir nuėjo prie spintos pažiūrėti.

Kažkas jam sutrukdė, ir jis pamiršo, ko ten ieškojo. Bet esu įsitikinusi, kad jis pastebėjo, jog vieno kačiuko trūksta. Aš esu vienintelė būtybė, kuri lig šiol dar kartais prisimena tą siauraveidį gyvūnėlį. Gal jis atsitrenkė galva į sieną, o gal ir kačių jaunikliams gali būti epilepsija? Džiaugiuosi, kad jam neteko ilgai kankintis, o ir dėl to, kad žinau, kaip baigėsi jo gyvenimas. Žinoma, aš negedėjau taip kaip Perlės, bet truputėlį man jo vis dėlto trūko.

Likusieji, – pamažu išryškėjo, – iš tikrųjų buvo katinai. Atšilus orams jie žaisdavo lauke ir kėlė man rūpesčių, nes be paliovos norėdavo nulįsti į krūmus. Jie pradėjo gaudyti muses, vabalus ir skausmingai susipažino su didžiosiomis miško skruzdėlėmis. Iš pradžių motina juos griežtai prižiūrėjo, bet, kaip mačiau, visas šitas rūpinimasis vaikais ją pradėjo varginti. Bent jau antausius ji trenkdavo vis stipresnius. Negalėjau jos dėl to kaltinti, aniedu tikrai buvo neįtikėtinai pašėlę ir neklusnūs. Pavadinau juos Tigru ir Liūtu. Liūtas buvo šviesiai pilkais ir juodais dryžiais, o Tigras – tamsiai pilkais ir juodais rausvame fone. Kai turėdavau laiko, su malonumu stebėdavau jų grobuoniškus žaidimus. Taip jau išėjo, kad katinai vardus gavo, o jautukas vis dar buvo bevardis. Man dar nieko nebuvo atėję į galvą. Senoji katė juk irgi neturėjo vardo. Žinoma, ji turėjo šimtus maloninių vardų, bet vieno tikrojo – niekada. Manau, kad ji prie jo ir nebūtų pripratusi.

Varnos, kurios būtų galėjusios kelti pavojų kačiukams, atšilus pasitraukė į savo nežinomą vasaros teritoriją, o pelėdos irgi nebuvo girdėti. Kartais, kai sėdėdavau saulėkaitoje ant suolo ir mąstydavau apie Liūto ir Tigro kilmę, įtikėdavau, kad jie turi šansų išgyventi. Be abejo, man nepavyko visai nekreipti į juos dėmesio. Aš jau pradėjau dėl jų nerimauti. Troškau, kad jie kuo greičiau suaugtų, sustiprėtų ir išmoktų iš savo ap-

sukrios mamos visų gudrybių. Bet jiems dar nespėjus išmokti ko nors daugiau nei musių gaudymas, Liūtas prapuolė krūmuose ir nebegrįžo. Lūšius jo ieškojo, bet bergždžiai. Gal jį pagavo koks plėšrūnas.

Tigras liko vienas. Jis ilgai ieškojo ir šaukėsi savo brolio, bet neradęs ėmė toliau žaisti su savo motina, Lūšium arba manim. Jei niekas juo nesirūpindavo, jis lakstydavo paskui muses, žaisdavo su mažomis šakelėmis arba popieriaus kamuoliukais, kurių suglamžydavau jam iš kriminalinio romano puslapių. Man skaudėjo širdį regint jį tokį vienišą. Jo kailio raštas buvo toks gražus ir garbingai atitiko vardą. Niekad nebuvau mačiusi pasiutesnio ir gyvybingesnio katino už jį. Laikui bėgant jis tapo mano kate, nes jo motina nieko nebenorėjo apie jį žinoti, o Lūšius bijojo jo aštrių nagų. Taigi jis prijunko prie manęs ir elgėsi su manim tai kaip su pakaitine motina, tai kaip su peštynių sėbru. Mano rankos buvo visos subraižytos, kol jis galų gale suprato, kad žaisdamas turi įtraukti nagus. Troboje jis draskė viską, ką galėjo pasiekti, ir galando savo aštrius nagus į stalo bei lovos kojas. Bet man tai nerūpėjo. Brangių baldų aš juk neturėjau, o jei ir būčiau turėjusi, gyva katė man svarbesnė už patį gražiausią baldą. Tigras dar dažnai bus minimas mano užrašuose. Man nebuvo lemta paturėti jį nors vienerius metus. Iki šiol man sunkiai sekasi susitaikyti su mintim, kad tokia gyvybinga būtybė nebegyva. Kartais įsivaizduoju, kad jis nuėjo į mišką pas poną Ka-au Ka-au ir gyvena kaip laisvas laukinis. Bet tai tik svajonės. Tikrai žinau, kad jis negyvas. Antraip, nors kurį laiką, retkarčiais jis būtų sugrįžęs pas mane.

Galbūt pavasarį katė vėl išbėgs į mišką ir paskui atsives kačiukų. Kas žino. Gal didysis miško katinas jau žuvęs, arba katė po savo sunkios ligos praėjusiais metais niekad nebegalės iš-

nešioti jauniklių. Bet jei kačiukų bus, tada viskas vėl kartosis. Aš užsibrėšiu nekreipti į juos dėmesio, paskui juos pamilsiu, o paskui prarasiu. Būna valandų, kuriomis viltingai laukiu tokio meto, kai nebebus nieko, prie ko mano širdis galėtų prisirišti. Aš jau pavargau nuo to, kad man viskas atimama ir atimama. Išeities nėra, nes kol miške yra bent viena būtybė, kurią galiu mylėti, tol aš ir mylėsiu; o kai iš tikrųjų nieko nebebus, aš nustosiu gyventi. Jeigu visi žmonės būtų buvę tokie kaip aš, niekad nebūtų atsiradusi ši siena, ir senukas prie dirbtinio šaltinėlio dabar negulėtų suakmenėjęs. Bet aš suprantu, kodėl tie kiti visuomet buvo pranašesni. Mylėti ir rūpintis kitais yra daug sudėtingiau, nei žudyti ir griauti. Užauginti vaiką trunka dvidešimt metų, nužudyti – dešimt sekundžių. Net jaučiui prireikė vienerių metų, kad taptų didelis ir stiprus, bet keli smūgiai kirviu – ir jo nebėra. Galvoju apie tą ilgą laiką, kurį Bela kantriai nešiojo ir maitino jį savo įsčiose, skausmingas jo gimimo valandas ir tuos ilgus mėnesius, per kuriuos jis iš veršiuko išaugo į didelį jautį. Saulė turėjo šviesti ir auginti jam žolę, vanduo turėjo trykšti iš žemės ir kristi iš dangaus, kad jį pagirdytų. Reikėjo jį valyti ir šukuoti, jo mėšlas turėjo būti išmėžtas, kad jam būtų sausa gulėti. Ir visa tai buvo veltui. Aš čia įžvelgiu vien tik bjaurią netvarką ir pasileidimą. Galbūt jį užmušęs žmogus buvo išprotėjęs; bet net beprotybė jį išdavė. Jame jau anksčiau turėjo slypėti slaptas polinkis žudyti. Aš netgi linkusi jo gailėtis, nes toks jau jis buvo sukurtas, tačiau aš ir kitą kartą bandyčiau jį sunaikinti, negalėdama pakęsti, kad tokios prigimties žmogus ir toliau sau laisvai žudytų ir griautų. Nemanau, kad miške gyvena dar vienas lygiai toks pat, bet aš tapau nepatikli, kaip ir mano katė. Mano šautuvas kabo ant sienos visados užtaisytas, ir aš niekur nė žingsnio nežengiu be aštraus medžioklinio peilio. Aš daug mąsčiau apie šiuos dalykus,

dabar galbūt galiu suprasti net ir žudikus. Manau, kad jie klaikiai neapkenčia visko, kas gali įkvėpti naują gyvybę. Suprantu tai, bet aš turiu nuo jų gintis, aš asmeniškai. Juk daugiau nėra nė vieno žmogaus, kuris mane saugotų ar už mane dirbtų, kad aš galėčiau netrukdoma atsiduoti savo mintims.

Kadangi oras balandžio mėnesį išsilaikė pakenčiamai gražus, nusprendžiau patręšti bulvių lysvę. Mėšlo krūva buvo smarkiai išaugusi, tad prikimšau du maišus ir nutempiau ant buko šakų prie lysvės. Supyliau mėšlą į vagas ir ant viršaus užbėriau žemės. Patręšiau ir pupų darželį; tada vėl reikėjo atnešti šieno iš tarpeklio, paskui pritrūkau malkų, ir visą savaitę praleidau pjaustydama ir kapodama rąstus. Pavargau, bet džiaugiausi, kad vėl prasidėjo darbai ir kad vakarais ilgai buvo šviesu. Kasdien vis labiau galvą kvaršino ir persikraustymo į kalnų ganyklą klausimas. Kelionė man atrodė siaubingai sunki, net jei būčiau pasiėmusi tik pačius reikalingiausius daiktus ir gyvenusi viršuje labai primityviai. Be to, abejojau dėl kačių. Juk visada buvo sakoma, kad jos labiau prisirišusios prie namo nei prie žmogaus. Aš jas būtinai norėjau pasiimti, bet tai irgi galėjo blogai baigtis. Kuo ilgiau apie tai galvojau, tuo neįveikiamesnės man atrodė kliūtys. Be to, negalėjau pamiršti pievos prie upelio ir bulvių. Reikėjo šienauti, o tai reiškė septynių valandų kelią kasdien ir dar patį darbą. Apsirūpinti malkomis žiemai reikėtų rudenį, ir visą vasarą turėčiau apsieiti be upėtakių. Šitaip svarstydama ir laikydama šį planą neįvykdomu, jau žinojau, kad seniai apsisprendžiau keltis į viršų. Tai buvo naudinga Belai ir jaučiui, o darbus tiesiog privalėjau įveikti. Nuo jų abiejų klestėjimo mes visi pernelyg daug priklausėme, kad dar būčiau galėjusi atsižvelgti į savo pačios norus. Miško pievos, šiaip ar taip, turbūt niekad neužteko dviem galvijams, o upelio pievos šieną turėjau pataupyti žiemai. Taigi pripažinusi, kad persikraus-

tymas – seniai nuspręstas reikalas, dar tada, kai pirmą kartą pamačiau žalią kalnų ganyklos žolę, – apsiraminau, bet ir mažumėlę nuliūdau. Norėjau pasilikti, kol pasodinsiu bulves, ir kartu paruošti malkų atsargų. Oras buvo gražus, bet bulvių sodinti nedrįsau, juk vis dar galėjo staiga pašalti. Tad užsiėmiau medienos darbais. Dirbau lėtai, bet kasdien, ir klojau pliauskas rietuvėmis aplink trobą. Pagaliau atėjo sekmadienis, tą dieną tik susitvarkiau tvarte, o likusį laiką miegojau. Buvau tokia išsekusi, kad jau maniau nebegalėsianti atsikelti. Tačiau pirmadienį vėl ėjau prie rietuvės ir tampiau malkas.

Pavasaris aplink mane žydėjo, o aš mačiau vien rąstus. Geltona pjuvenų krūva kasdien augo. Mano rankos buvo aplipusios sakais, odoje lindėjo rakštys, pečius skaudėjo, bet buvau tarsi apsėsta noro supjaustyti kiek įmanoma daugiau rąstų. Tai man teikė saugumo jausmą. Iš nuovargio nejutau alkio, o savo gyvulius prižiūrėdavau kaip robotas. Iš tikrųjų gyva buvau vienu pienu, dar niekad nebuvau jo tiek gėrusi. Vienu metu ūmai supratau, kad turiu sustoti. Aš jau nebeturėjau jėgų. Išnirau iš savo darbinio apkvaišimo, įlindau į chalatą bei šlepetes ir kelias dienas dykinėjau ir rūpinausi savimi. Palengva vėl pradėjau valgyti – dilgėles ir bulves.

Tuo laiku katė visai liovėsi prižiūrėti savo laukinį sūnų. Jei jis nerangiai prieidavo, ji skeldavo jam antausį ir aiškiai leisdavo suprasti, kad jo vaikystė pasibaigė. Tigras įgijo tikrų vaikėzo manierų. Prie savo motinos prisiartinti jis nedrįsdavo, bet vargšą Lūšių kankindavo kiaurą dieną. Ir koks kantrus buvo šis šuo! Jis būtų galėjęs pribaigti mažąjį katiną vienu krimstelėjimu, bet kaip atsargiai jis su juo elgėsi! Vis dėlto vieną dieną ir Lūšiaus kantrybė išseko, Tigrą teko griežtai pamokyti. Jis sučiupo mažylį už ausies, besispyriojantį ir cypiantį nutempė per kambarį ir numetė po mano lova. Paskui oriai nu-

žingsniavo į pakrosnį, kad pagaliau galėtų ramiai pamiegoti. Tai suprato net Tigras. Bet jokiais būdais negalėdamas būti klusnus ir ramus, jis užsipuolė kitą auką – mane.

Aš buvau vis dar pavargusi, bet jis nepaliko manęs ramybėje. Be perstojo turėjau mėtyti kamuoliukus arba jį vytis. Jam ypač patiko pasislėpus įkąsti man į koją, kai nieko neįtardama eidavau pro šalį. Jam trūko tik rankyčių, kuriomis būtų galėjęs paploti katučių, kai išsigandusi pašokdavau šalin. Jo motina visa tai stebėdavo su akivaizdžia panieka. Manau, kad ji mane niekino, nes aš nesigindavau. Tiesą sakant, Tigras kartais virsdavo tikra neganda. Bet, prisiminusi jo brolių ir seserų likimą, neįstengiau jo atstumti. Jis savotiškai man atsidėkodavo, kai įsitaisydavo miegoti ant mano kelių, trindavo galvelę į mano kaktą arba, stovėdamas ant stalo, įremdavo priekinę leteną man į krūtinę ir įdėmiai žvelgdavo į mane savo geltonomis kaip medus akimis. Jo akys buvo tamsesnės ir šiltesnės už motinos, o nosį supo švelnūs rusvi pūkeliai, tarsi jis ką tik būtų atsigėręs kavos. Aš jį labai pamilau, o jis tiesiog audringai atsakė tuo pačiu. Juk jo dar joks žmogus nebuvo nuskriaudęs, jis neturėjo niūrios savo motinos patirties. Jis visada norėdavo eiti su manim į tvartą. Ten tupėdavo ant viryklės ir susidomėjęs, pastatęs ūsus žiūrėdavo, kaip aš rūpinuosi Bela ir jaučiu. Jis netruko susigaudyti, kad Bela yra saldaus pieno šaltinis, ir norėdavo, kad iškart po melžimo pripilčiau jo lėkštelę. Prie abiejų didelių galvijų, – juk ir veršis jam atrodė kaip milžinas, – jis artindavosi tik labai atsargiai ir pasiruošęs sprukti.

Kai Tigras šitaip prie manęs prisirišo, Lūšius ėmė truputį pavydėti. Vieną dieną skyriau dėmesio ir jam, paglosčiau jį, paskui katiną ir paaiškinau, kad mūsų draugystė visiškai nepasikeitė. Nežinau, ar jis ką nors tikrai suprato. Ateity kačiuką jis toleravo ir matydamas, kad Tigras man prie širdies, tapo

jo gynėju. Vos Tigras nulįsdavo į krūmus, Lūšius parnešdavo jį įsikandęs į sprandą atgal. Katė šitais dalykais nesirūpino. Ji grįžo prie įprasto savo gyvenimo ritmo, dienomis miegodavo, o naktimis eidavo medžioti. Paryčiais grįždavo ir, prisiglaudusi man prie kojų, murkdama užmigdavo. Tigras liko vaikiškai ištikimas spintai ir miegodavo savo sename guolyje. Dar nebuvo įsisąmoninęs, kad iš tikrųjų jis yra nakties žvėris, ir daug mieliau žaidė saulės šviesoje. Tuo buvau patenkinta, nes dienom galėdavau jį sekti viena akimi, o kai eidavau su Lūšium, užrakindavau jį kamaroje.

Mano negera nuojauta nesuklydo. Gegužės pradžia buvo šalta ir lietinga. Sulaukėm netgi sniego ir krušos, ir aš džiaugiausi, kad obelys jau buvo nužydėjusios. Man buvo likę dar trys susiraukšlėję obuoliai, ir vieną kartą būdama labai alkana suvalgiau visus tris iš sykio. Dilgėles paslėpė sniegas, o su jomis – ir visas kitas pavasarines gėles. Nelabai turėjau laiko rūpintis gėlėmis.

Kartą pavasarį, benešdama iš daržinės šieną, pamačiau tris ar keturias našlaites. Paskendusi mintyse ištiesiau ranką ir atsitrenkiau į sieną. Aš jau įsivaizdavau užuodžianti jų kvapą, bet rankai palietus sieną kvapas dingo. Našlaitės tiesė į mane savo violetinius veidelius, bet aš negalėjau jų paliesti. Vis dėlto šis nereikšmingas įvykis mane giliai sukrėtė. Vakare dar ilgai sėdėjau užsižiebusi lempą su Tigru ant kelių ir bandžiau nusiraminti. Taip lėtai glostomas Tigras užmigo, aš pamažu pamiršau našlaites ir vėl namuose pasijutau jaukiai. Tai ir viskas, kas man liko iš pirmojo pavasario gėlių – prisiminimas apie tas našlaites ir šaltos sienos glotnumas ant delnų.

Gegužės dešimtą dieną pradėjau daryti sąrašą daiktų, kuriuos norėjau pasiimti į kalnų trobelę. Jų buvo mažai, bet vis tiek dar gerokai per daug turint galvoje, kad viską turėsiu už-

tempti ant savo nugaros. Aš ką nors vis atrinkdavau ir atmesdavau, bet jų vis dar buvo per daug. Galop viską išskirsčiau į kelias dalis. Persikraustyti teks skirti kelias dienas, nes negalėsiu į kalną užtempti visko iš karto. Kasdien svarsčiau, kaip šį reikalą išspręsti racionaliausiai ir geriausiai. Gegužės keturioliktąją oras pagaliau atšilo, sušvelnėjo, atėjo laikas sodinti bulves. Jau ir taip vėlavau, ilgiau laukti nebebuvo galima. Lysvę buvau padidinusi dar rudenį; bet dirbdama pastebėjau, kad ji vis dar per maža, todėl perkasiau dar gabalą žemės. Prismaigsčiau ten šakelių, nes norėjau sužinoti, ar tręšimas turės įtakos derliui. Vieną tvoros pusę buvau priversta išgriauti, tad dabar iš šakų ir lianų renčiau naują. Pagaliau ir šis darbas buvo baigtas. Dabar man bulvių mažai buvo likę, bet džiaugiausi, kad nepaliečiau Hugo paliktų sėklinių bulvių.

Gegužės dvidešimtą dieną pradėjau kraustytis. Susikroviau seną didelę Hugo kuprinę, paskui savąją ir išsiruošiau su Lūšium į kelią. Kalnų pieva buvo be sniego, jauna minkšta žolė žaliavo ir spindėjo nuo rasos po žydru dangum. Lūšius padaužiškai nuskuodė per lankas. Kažkas jį vertė be paliovos voliotis, jis atrodė nerangiai ir juokingai. Iškroviau kuprines, atsigėriau arbatos iš termoso ir atsiguliau ant seno šieno čiužinio truputį pailsėti. Trobelėje buvo tik virtuvė su lova ir maža kamarėlė. Lovoje ilgai neiškenčiau, nekantravau apžiūrėti tvartą. Jis, žinoma, buvo daug didesnis už manišką ir laikytas švariau nei gyvenamasis namas. Kelias prie dirbtinio šaltinėlio buvo netolimas, gal trisdešimt žingsnių nuo trobos, visas įrenginys atrodė dar visai geras, nors medinis lovys jau buvo patrūnijęs. Tvarte gulėjo nedidelė rietuvė malkų, kurių galėjo užtekti dviem savaitėms. O paskui ketinau visą vasarą išsiversti sausomis nukritusiomis šakomis. Buvo čia ir kirvis, o daugiau man nieko nereikėjo. Svarbiausia, kad čia radau pieno indų –

keletą melžtuvių ir molinių puodynių, kuriose seniau tikriausiai buvo gaminamas sūris. Virtuvės indų neštis man irgi nereikėjo, vienam žmogui jų čia buvo pakankamai. Man krito į akis, kad pieno indai, priešingai nei virtuviniai, buvo laikomi pedantiškai švariai, lygiai kaip ir tvartas, palyginus su troba. Regis, piemuo griežtai skyrė darbinę ir asmeninę sritis.

Nusprendžiau palikti namie ir lempą, o čia tenkintis žvakėmis bei kišeniniu žibintuvėliu. Tačiau mažąją spiritinę viryklę norėjau pasiimti, kad karštomis dienomis nereikėtų kūrenti krosnies. Belai ir jaučiui persikėlimas į kalnų ganyklą tikrai buvo naudingas. Čia, viršuj, buvo šviesu, saulėta ir buvo pakankamai gero pašaro keliems mėnesiams. Galų gale vasara greitai praeis, o man saulė ir sausas oras gal padės išsigydyti reumatą. Lūšius smalsiai apuostinėjo kiekvieną daiktą ir atrodė sutinkantis su viskuo, ko tik ketinu imtis. Tai buvo vienas iš nuostabiausių jo bruožų: jam buvo gražu ir gerai viskas, ką aš dariau, bet kartu man tai kėlė pavojų ir dažnai skatindavo pasielgti neprotingai ar nutrūktgalviškai.

Per kitas dienas palengva nugabenau į kalnų trobelę viską, kas man atrodė reikalingiausia, ir gegužės dvidešimt penktąją išmušė valanda, kai reikėjo atsisveikinti su medžioklės namu. Paskutinėmis dienomis buvau palikusi Belą ir jautį miško proskynoje, kad mažylis truputį priprastų vaikščioti lauke. Šis pasikeitimas veršiui labai pakėlė ūpą. Juk jis dar nieko nepažinojo, išskyrus amžinai blausų tvartą. Pirmoji diena pievoje gal buvo pati laimingiausia diena jo gyvenime. Ant stalo palikau raštelį „Persikėliau į kalnų ganyklą“ ir tada užrakinau medžioklės namą. Berašydama raštelį stebėjausi absurdiška viltimi, kuri iš jo sklido, bet kitaip tiesiog negalėjau. Nešiausi kuprinę, medžioklinį šautuvą, žiūroną ir alpinisto lazdą. Šalia už virvės vedžiau Belą. Jautukas nė per žingsnį nesitraukė nuo savo moti-

nos, todėl nebijojau, kad pabėgs. Be to, buvau liepusi Lūšiui jį prižiūrėti.

Abi kates patupdžiau į dėžutę su skylutėmis ir pririšau ją prie kuprinės. Nežinojau, kaip dar galėčiau jas pergabenti. Dėl tokio poelgio jos baisiai įsižeidė ir pasipiktinusios kniaukė savo kalėjime. Belą tas rėkimas iš pradžių dirgino, paskui ji priprato ir ramiai turseno mano pašonėj. Aš labai jaudinausi ir baiminausi, kad ji ar veršis nenukristų ar nesusilaužytų kojos. Bet viskas ėjo geriau, nei įsivaizdavau. Po valandos katė susitaikė su savo likimu, ir tik Tigro gailus miaukimas man išūžė ausis. Kartais sustodavau, kad veršis galėtų pailsėti, juk jis dar nebuvo pratęs vaikščioti. Jis ir Bela per pertraukėles ramiai paskabydavo jaunų medžių lapų. Jie jaudinosi daug mažiau už mane ir atrodė esą visai patenkinti žygiu. Bandžiau įkalbėti Tigrą nurimti, bet bandymas baigėsi tuo, kad dabar ir senoji katė vėl pakėlė niršų balsą. Tad galiausiai leidau jiems abiem rėkti ir stengiausi nesiklausyti.

Takas buvo visai gerai išsilaikęs ir vinguriavo serpentinais, bet vis tiek užtruko dar keturias valandas, kol mūsų keista procesija pasiekė kalnų ganyklą. Buvo jau vidudienis. Palikau Belą ir veršį ganytis prie trobelės ir liepiau Lūšiui juos prižiūrėti. Jis buvo visiškai išsekęs, ne tiek nuo fizinių pastangų, kiek nuo nervinės įtampos. Kačių kniaukimas buvo irgi nebepakeliamas. Trobelėje uždariau duris bei langus ir išleidau abu rėksnius į laisvę. Senoji katė šnypšdama šovė po lova, o Tigras, paskutinį kartą sukniaukęs, spruko į pakrosnį. Bandžiau juos paguosti, bet jie nebenorėjo turėti su manimi nieko bendra, taigi nebeliečiau jų. Atsiguliau ant šiaudų čiužinio ir užmerkiau akis. Tik po pusvalandžio pasijutau galinti atsikelti ir išeiti į lauką. Lūšius, nepaleisdamas iš akių abiejų globotinių, iš lovio lakė vandenį. Pagyriau ir paglosčiau jį, jam akivaizdžiai

palengvėjo, kad yra paleidžiamas iš sargybos. Bela gulėjo, veršis, prisiglaudęs jos pašonėje, atrodė toks pavargęs, kad vėl pradėjau nerimastauti. Pastačiau prie jų kubilą vandens. Paskui jie galės gerti iš lovio. Nebuvo jokio pavojaus, kad šitaip nuilsę jie išdrįs pernelyg nutolti. Mes visi nusipelnėm truputį poilsio. Vėl atsiguliau į lovą. Namų durys dėl kačių turėjo likti uždarytos. Lūšius miegoti įsitaisė šalia trobelės, krūmo šešėlyje. Po kelių minučių aš taip pat užmigau, miegojau iki pat vakaro ir pabudau vis dar pavargusi ir nelinksma. Trobelė buvo visa apskretusi, ir tai mane erzino. Šiandien buvo jau per vėlu pradėti didįjį tvarkymą. Todėl tik išploviau reikalingus indus vieliniu šepečiu bei smėliu ir ant spiritinės viryklės užkaičiau puodą su bulvėmis. Paskui išardžiau lovą, ištempiau padvokusį šiaudų čiužinį į pievą ir išdaužiau jį lazda. Pakilo dulkių debesis. Tuo momentu nieko daugiau negalėjau padaryti, bet užsibrėžiau kiekvieną saulėtą dieną čiužinį patiesti lauke ir išvėdinti.

Saulė nusileido už eglių, už minkštų pievų, ir pasidarė vėsu. Bela su veršiu buvo pailsėję ir taikiai rupšnojo žolę savo naujoje ganykloje. Mielai būčiau palikusi juos lauke per naktį, tačiau vis dėlto neišdrįsau ir suvariau į tvartą. Kraiko neturėjau, ir jiems teko gultis ant plikų lentinių grindų. Dar pripyliau į lovį vandens ir tada palikau juodu vienus. Kaip tik išvirė bulvės, ir aš suvalgiau jas su sviestu ir pienu. Lūšius irgi gavo tokią pačią vakarienę, o man bevalgant iš savo slėptuvės išlindo ir Tigras, išviliotas saldaus pieno kvapo. Jis palakė šilto pieno, paskui, pagautas smalsumo, ištyrinėjo kiekvieną daiktą trobelėje. Kai atidariau spintą, jis tučtuojau šmurkštelėjo vidun. Man labai pasisekė, kad piemens trobelėje, kaip ir medžiotojų name, virtuvėje stovėjo drabužių spinta. Tą pačią akimirką Tigras su persikraustymu susitaikė. Jo spinta buvo vietoje, ir gyvenimas jam vėl buvo mielas. Visą vasarą jis nakvojo ten. Jo

motinos niekaip negalėjau išvilioti iš po lovos, tad pastačiau jai dubenėlį pieno, dirbtiniame šaltinėlyje nusiprausiau šaltu vandeniu ir nuėjau miegoti. Langą palikau atvirą, ir gaivus vėjelis glostė man veidą. Buvau atsinešusi tik vieną pagalvėlę bei dvi vilnones antklodes, ir man trūko mano šiltos, minkštos dygsniuotos antklodės. Po manim šiugždėjo šienas, bet nuovargis buvo toks, kad netrukus užmigau.

Naktį pabudau nuo mėnulio šviesos, krintančios man ant veido. Viskas buvo taip svetima, ir kupina nuostabos aš pajutau, kad ilgiuosi medžioklės namo. Tik išgirdus Lūšių, tyliai knarkiantį pakrosnyje, man šiek tiek palengvėjo ant širdies, ir aš pabandžiau vėl užmigti, bet ilgą laiką negalėjau sumerkti akių. Atsikėliau ir pasižiūrėjau po lova. Katės nebuvo. Ieškojau jos po visą trobelę, bet veltui. Tikriausiai ji, kol miegojau, iššoko pro langą. Buvo beprasmiška ją kviesti, ji juk niekad neklausė. Vėl atsiguliau ir, nukreipusi žvilgsnį į langą, laukiau, kol išvysiu pasirodant mažą pilką figūrėlę. Bet tai mane taip nuvargino, kad vėl užmigau.

Pabudau pajutusi, kad ant manęs užšoko Tigras ir savo šalta nosim palietė mano skruostą. Buvo dar neprašvitę, ir keletą akimirkų suglumusi nesusigaudžiau, kodėl mano lova stovi kitaip pasukta. Bet Tigras buvo jau pailsėjęs ir nusiteikęs pažaisti. Galiausiai prisiminiau, kur esu, ir kad senoji katė naktį pabėgo. Dar kartą pamėginau pabėgti nuo visų naujos dienos nemalonumų į miegą. Tai papiktino Tigrą, jis suleido nagus į antklodę ir taip garsiai sukniaukė, kad apie miegojimą nebebuvo ko ir galvoti. Nusiminusi atsisėdau ir uždegiau žvakę. Buvo pusė penktos, ir pirmieji saulėtekio spinduliai susiliejo su geltona žvakės šviesa. Rytinė Tigro euforija buvo viena iš įkyriausių jo savybių. Dūsaudama atsistojau ir paieškojau senosios katės. Ji dar nebuvo grįžusi. Prislėgta pašildžiau virtu-

ve šlakelį pieno ir pabandžiau papirkti Tigrą. Pieną jis išlakė, bet nuo jo tik užsikrėtė linksmu siautuliu ir vaizdavo, kad mano kulkšnys – tai didelės baltos pelės, kurioms reikia padaryti galą. Visa tai, žinoma, buvo tik spektaklis; jis kandžiojo ir draskėsi nirtulingai urgzdamas, bet neįbrėždamas man odos. Tačiau to pakako, kad išgainiotų iš mano galvos paskutinius mieguistumo krislus. Lūšius irgi pabudo nuo šito šėlsmo, išlindo iš pakrosnio ir drąsinančiu lojimu pritarė Tigro tariamai kovai. Lūšius neturėjo griežtų miego valandų; jis pažvalėdavo iškart, kai tik juo užsiimdavau; o jeigu juo nesirūpindavau ir jis manęs tam neišjudindavo, paprasčiausiai miegodavo toliau. Man regis, jei būčiau staiga dingusi, jis būtų atsigulęs amžino miego. Negalėjau dalytis džiugia nuotaika, nes galvojau apie senąją katę. Tada atidariau duris, ir Lūšius metėsi laukan, o Tigras tęsė savo padūkusius šokius.

Blyškiai pilkas dangus rytuose nusidažė rausvai, pievą nuklojo rasa. Brėško graži diena. Apėmė neįprastas jausmas, kad galiu netrukdoma kalnų ir medžių apžvelgti didelius plotus. Bet vaizdas ne iš karto buvo malonus ir išlaisvinantis. Po vienerių metų, praleistų siauros daubos slėnyje, mano akys pirmiausia turėjo priprasti prie tolių. Buvo nemaloniai vėsu. Sušalau ir nuėjau į trobą šiltai apsirengti. Mane labai slėgė tai, kad negrįžta katė. Aš kaipmat sumojau, kad ji bastėsi ne kur nors netoliese, o nubėgo atgal į slėnį. Bet ar ji iš tikrųjų laimingai ten nusigavo? Aš smarkiai apvyliau jos pasitikėjimą, kuris ir taip dar nebuvo labai gilus. Jos dingimas metė tamsų šešėlį ant auštančios vasaros dienos. Nieko negalėjau pakeisti, taigi, kaip ir kiekvieną dieną, ėmiausi savo darbų. Pamelžiau Belą ir išginiau ją su veršiu į pievą. Tigras nė neketino pabėgti, jis dar buvo jaunas ir prisitaikantis, o gal jis dar nesijautė esąs pakankamai stiprus atsistoti ant savo kojų.

Aną rytą savo sielvartą skandinau arbatoje (su malonumu prisimenu tuos laikus, kai dar turėjau arbatos). Jos kvapas skaidrino man nuotaiką, ir aš pradėjau įtikinėti save, kad senoji katė vasarą praleis medžioklės name ir džiaugsmingai pasveikins mane grįžusią rudenį. Kodėl negalėjo būti ir taip? Ji juk buvo gudri moteriškė ir numanė visus pavojus. Kurį laiką ramiai sėdėjau prie purvino stalo ir žiūrėjau pro nedidelį langelį į raustantį dangų. Lūšius žvalgėsi po apylinkes, Tigras per vidurį žaidimo palūžo ir nusivilko į spintą ilgo pogulio. Trobelėje įsivyravo tyla. Tai buvo nauja pradžia. Nežinojau, ką ji man atneš, tačiau namų ilgesys ir nerimas dėl ateities pamažu atslūgo. Žvelgiau į plačias kalnų pievas, miško juostą už jų ir viršuj didelį dangaus skliautą, kurio vakariniame krašte kabojo blyškus mėnulio skritulys, o rytiniame kilo saulė. Oras buvo aitrus ir vertė giliau kvėpuoti. Palengva kalnų ganykla man pradėjo atrodyti graži, svetima ir pavojinga, bet, kaip ir visa, kas svetima, kupina slaptų vilionių.

Galiausiai atsiplėšiau nuo kerimų vaizdų ir pradėjau kuopti trobelę. Užkūriau krosnį, kad turėčiau karšto vandens, tada smėliu ir šepečiu, rastu kamarėlėje, ištryniau stalą, suolą ir grindis. Šį darbą turėjau atlikti du kartus, ir tuo tikslu liejosi ištisi vandens srautai. Po to trobelė buvo vis dar nelabai jauki, bet užtat švari. Kai kuriose vietose purvą turėjau nugramdyti peiliu. Nemanau, kad grindys buvo mačiusios vandens kada nors anksčiau, bent jau tikrai ne piemens, plakatinių gražuolių gerbėjo, laikais. Beje, tą nuotrauką ant spintos palikau kaboti. Laikui bėgant ji man net pradėjo patikti. Ji man šiek tiek priminė mano dukteris. Švarinti trobelę buvo vienas mano mėgstamiausių darbų. Atidariau duris bei langus, kad trobelę išvėdintų skersvėjis. Apie pietus pradžiūvusios grindys rausvai suspindėjo, ir aš didžiavausi savo sėkme. Šiaudinį čiužinį

buvau patiesusi lauke, ir Lūšius beregint ant jo įsitaisė guolį. Kai jį nuvariau, nukabinęs nosį nukiūtino už trobelės. Jis bjaurėjosi namų tvarkymu, nes buvau jam uždraudusi vaikščioti po šlapias grindis. Po vandens ir oro vonių trobelėje dingo rūgštokas kvapas, ir aš pasijutau šiek tiek geriau. Perpiet suvalgiau bulvių su pienu ir supratau, kad Lūšiui kuo greičiau turiu parūpinti mėsos. Kadangi to būtinai reikėjo, nusprendžiau ilgai nelaukti, juo labiau kad dar gerai nepažinojau apylinkių ir negalėjau iš karto tikėtis sėkmės. Ir tikrai, tik trečią dieną, po keturių bergždžių išėjimų į mišką, man pavyko nušauti jauną elnią, ir bemat susidūriau su itin nemalonia problema. Čia nebuvo jokio šaltinio, kuriame būčiau galėjusi mėsą laikyti šaltai, tad man greitai gendančias dalis teko skubiai suvartoti, o visa kita išvirti arba iškepti ir sudėti į vėsią kamarą. Dėl šios priežasties ištisą vasarą turėjom pakaitomis tai labai liesus, tai labai sočius periodus, ir aš kaskart buvau priversta išmesti didelę dalį mėsos, nes ji sugesdavo. Nunešdavau ją į mišką kuo toliau nuo trobelės, ir ji paprastai per vieną naktį dingdavo. Kažkuris laukinis žvėris turėjo tiesiog mėgautis šia vasara. Su maistu reikalai buvo nekokie, nes bulvių man buvo likę labai mažai; tačiau tikro bado mes nepatyrėm. Kol gyvenau kalnų ganykloje, nerašiau jokių užrašų. Kalendorių buvau pasiėmusi ir pareigingai nubraukdavau kiekvieną dieną, bet neįrašiau net tokio svarbaus įvykio kaip šienapjūtė. Tačiau tą metą prisimenu puikiai ir man visai nesunku apie tai rašyti. Vasaros kvapo, audrų ir žvaigždėmis mirguliuojančių vakarų nepamiršiu niekada.

Pirmosios dienos kalnų ganykloje popietę sėdėjau ant suolo prie trobelės ir šildžiausi saulėkaitoje. Belą buvau pririšusi prie kuolo. Jautukas niekad per toli nuo motinos nenutoldavo. Jau po savaitės šios atsargumo priemonės atsisakiau. Bela buvo mielo, pastovaus būdo ir nesukeldavo man nė mažiausio

sunkumo, o jos sūnus tuomet buvo laimingas, išdykęs veršiukas. Jis pastebimai augo ir stiprėjo, o aš jam vis dar nebuvau išrinkusi vardo. Žinoma, kad buvo daugybė vardų jaučiui, bet nė vienas man nepatiko ir visi skambėjo kvailokai. Be to, jis jau apsiprato šaukiamas Jaučiu ir sekdavo paskui mane kaip didelis šuo. Tad taip ir palikau, o ilgainiui visai atsisakiau minties duoti jam kitą vardą. Jis buvo patiklus, lipšnus padaras, ir gyvenimas – kuo aiškiausiai mačiau – jam buvo vienas didžiulis malonumas. Dar ir šiandien džiaugiuosi, kad jaučio jaunystė buvo tokia laiminga. Jis niekad negirdėjo pikto žodžio, nebuvo nei stumdomas, nei mušamas, galėjo gerti motinos pieną, ėsti švelnią kalnų pievos žolytę ir naktimis miegoti jaukioje Belos draugijoje. Gražesnio gyvenimo veršiukui nė būti negalėjo, ir jis pasimėgavo juo bent kurį laiką. Gimęs kitu laiku slėnyje jis jau seniai būtų nuvarytas pas skerdiką.

Praėjus pirmai savaitei, kurią praleidau tvarkydamasi namuose bei tvarte ir rinkdama šakas, norėjau šiek tiek pasidairyti po apylinkes. Piemens trobelė stovėjo plačiame žaliame duburyje tarp dviejų stačių kalnų keterų, į kurias negalėjau lipti, nes bijojau aukščio ir neturėjau pakankamai įgūdžių kopti kalnų ožių takais. Vėl apsilankiau apžvalgos aikštelėje ir per žiūroną apžvelgiau kraštovaizdį. Niekur nemačiau kylančių dūmų arba judėjimo keliuose. Tiesą sakant, ir pačius kelius mačiau tik kaip per miglą. Tikriausiai jie vietomis buvo apaugę žolėmis. Naudodamasi Hugo kelių žemėlapiu bandžiau susiorientuoti. Aš buvau ilgo kalnagūbrio, kuris driekėsi į pietryčius, šiauriniame gale. Abu slėnius, vedusius nuo manęs link papėdės, jau pažinojau; viename iš jų aš juk gyvenau. Bet ši sritis buvo tik viena maža kalnagūbrio dalis. Negalėjau ištirti, kiek laisva erdvė tęsėsi į pietryčius. Man buvo nevalia užtrukti per ilgai toli nuo namų, ir net su Lūšium šis sumanymas būtų

pavojingas. Jei laisvas buvo visas kalnų masyvas, tai jis turėjo apimti tik tas teritorijas, kurios buvo privačios ir neprieinamos kitiems žmonėms, antraip kaip tik gegužės pirmąją ten būtų vaikštinėję daugybė iškylautojų, kurie seniai būtų mane radę. Kelias valandas tyrinėjau keteras ir tarpukalnių įdubas, besidriekiančias priešais mane, bet neradau nė vieno žmogaus gyvybės ženklo. Arba siena kirto kalnyną skersai, arba iš tiesų jame buvau tik aš viena. Antrasis variantas buvo nelabai tikėtinas, bet įmanomas. Galbūt šventadienio išvakarėse visi medkirčiai ir medžiotojai norėjo likti namie. Be to, man pasirodė, kad į mano teritoriją nuolat atklysdavo elnių, nors anksčiau jų nebuvau mačiusi. Kadaise man visi elniai atrodė vienodai, bet per vienerius metus išmokau atskirti savo elnius nuo svetimų. Juk turėjo šitie prašalaičiai iš kažkur atsidanginti. Bent dalis kalnagūbrio turėjo būti laisva. Kalkėtose uolose kartais matydavau kalnų ožių, bet labai nedaug, susas plito vis labiau.

Nusprendžiau leistis į nedidelius žvalgybinius žygius, ir vienoje pušimis apaugusioje vietoje radau tokį takelį, kuriuo drįsau kopti. Jei išeidavau šeštą valandą ryto po melžimo, galėdavau keturias valandas eiti gilyn į kalnyną ir grįžti dar nesutemus. Tokiomis dienomis Belą ir veršį pririšdavau prie kuolo, bet nerimas dėl jų lydėdavo mane visur. Aš skverbiausi į visiškai nepažįstamas teritorijas, radau keletą medžiotojų ir medkirčių namų, iš kurių pasiimdavau naudoti tinkamų daiktų. Sėkmingiausias radinys buvo miltų maišelis, kuris tiesiog stebuklingai liko sausas. Troba, kurioje jį radau, stovėjo saulėtoje proskynoje, be to, miltai buvo uždaryti spintoje. Dar radau pakelį arbatos, austriškų cigarečių, butelį spirito, senų laikraščių ir apipelijusią, kirmėlių išėstą lašinių paltį, kurią palikau vietoje. Visi namai buvo apžėlę krūmais ir dilgėlėmis, kai kuriuose lijo per stogą, ir jų būklė buvo bloga.

Visos šitos ekspedicijos buvo savaip vaiduokliškos. Šiaudų čiužiniuose, ant kurių dar prieš metus miegojo vyrai, šnarėjo pelės. Dabar jos buvo senųjų trobelių šeimininkės. Jos sutrupino ir suėdė visas atsargas, kurios nebuvo užrakintos. Taip, jos apgraužė net senus paltus ir batus. Visur dvokė pelėmis; nemalonus, aitrus dvokas tvyrojo visose trobose ir išvijo seną, pažįstamą dūmų, vyrų prakaito ir lašinių kvapą. Net Lūšių, pradžioje rodžiusį didžiulį entuziazmą, apimdavo slogulys vos mums įžengus į namą, ir jis skubėdavo vėl sprukti lauk. Aš negalėjau prisiversti valgyti nė vienoje iš tų trobelių, tad mes sukramtydavome savo šaltus užkandžius ant kokio nors rąsto, o Lūšius atsigerdavo iš šaltinių, kurie visada tekėjo netoli namo. Labai greitai man visa tai pabodo. Suvokiau, kad niekad nerasiu nieko kita, tik dilgėlių dykynes, pelių dvoką ir liūdnus, atšalusius židinius. Miltus, šį brangų radinį, vieną karštą nevėjuotą dieną išdžiovinau priešais saulę ant staltiesės. Jie nebuvo sudrėkę, tačiau man atrodė, kad į juos truputį įsigėrę pelių kvapo. Pagulėję vieną dieną saulėkaitoje ir ore, jie jau buvo valgomi. Šitie miltai man padėjo išgyventi laiką, likusį iki bulvių derliaus. Geležinėje keptuvėje iškepiau iš jų su pienu ir sviestu plonus papločius, pirmąją duoną po vienerių metų pertraukos. Tai buvo tikra šventė; Lūšiui tie sklindantys kvapai, regis, irgi priminė kadaise ragautus skanėstus, ir aš, žinoma, negalėjau jo palikti tuščiomis.

Kartą, sėdėdama apžvalgos aikštelėje, pamaniau matanti tolumoje iš pušyno kylančius dūmus. Turėjau nuleisti žiūroną, nes man pradėjo drebėti rankos. Kai susitvardžiau ir dar kartą pažiūrėjau, nieko nebebuvo matyti. Spoksojau pro žiūroną, kol apsiašarojo akys ir viskas susiliejo į vieną žalią dėmę. Palaukiau valandą, paskui ėjau ten ir kitomis dienomis, bet dūmų nebeišvydau. Arba tai buvo tik mano fantazijos vaisius, arba vėjas, – tądien pūtė fenas, – dūmus išblaškė. Niekad to

nesužinosiu. Galiausiai skaudama galva grįžau namo. Lūšius, pusę dienos ištvėręs su manim, tikriausiai laikė mane nuobodžia kvaile. Jis tos vietos apskritai nemėgo ir nuolat bandė įkalbėti mane imtis kitų darbų. Sakau „įkalbėti“, nes nerandu tinkamesnio žodžio apibūdinti tam, ką jis darė. Jis atsistodavo priešais mane ir stumdavo į kitą pusę arba masindamas pabėgėdavo kelis žingsnius į priekį ir raginamai gręžiodavosi į mane. Jis tai kartodavo tol, kol aš jam nusileisdavau, arba kol suprasdavo, kad aš neperkalbama užsispyrėlė. Apžvalgos aikštelės jis nemėgo tikriausiai todėl, kad ten turėdavo ramiai tupėti, ir aš juo nesirūpindavau. Gali būti, kad jis pastebėdavo, kaip žiūrėjimas pro žiūroną man sudrumsčia nuotaiką. Kartais mano nuotaiką jis pajusdavo man dar pačiai nespėjus jos įsisąmoninti. Jam tikrai nepatiko matyti manęs, sėdinčios kiaurą dieną namie, bet jo mažas šešėlis nebeturi galios nukreipti mane kitais keliais.

Lūšius guli palaidotas kalnų ganykloje. Po krūmu su tamsiai žaliais lapais, kurie skleidžia švelnų kvapą, kai patrini juos tarp pirštų. Būtent toje vietoje, kur jis, tik mums atvykus, pirmą kartą įsitaisė miego. Net jei neturėjo kito pasirinkimo, daugiau nei savo gyvybės jis man atiduoti negalėjo. Juk ji buvo vienintelė jo nuosavybė, trumpas, laimingas šuns gyvenimas: tūkstančiai jaudinančių kvapų, kailį šildanti saulė, šaltas šaltinio vanduo ant liežuvio, lekavimas vejantis medžiojamą žvėrį, miegas šiltame pakrosnyje, žiemos vėjui siaučiant aplink trobą, glostanti žmogaus ranka ir mylimas puikus žmogaus balsas. Aš niekad daugiau nepamatysiu kalnų ganyklos, apšviestos mirguliuojančios saulės, niekad neužuosiu jos kvapo. Kalnų ganykla man prarasta, daugiau nežengsiu ten nė žingsnio.

Nutraukus iškylas į svetimas teritorijas, mane pamažu užvaldė kažkoks stingulys. Aš lioviausi nerimavusi, o vis dažniau

sėdėdavau ant suolo prie trobelės ir tiesiog smaksodavau į žydrą dangų. Visas mano darbštumas ir stropumas nuslūgo ir užleido vietą romiam tingumui. Labai gerai vokiau, kad ši būsena gali būti pavojinga, bet ir tai man menkai terūpėjo. Manęs jau nebetrikdė, kad turiu skurdžiai gyventi primityviame vasarnamyje; saulė, platus, aukštas dangus virš pievos ir jos skleidžiamas kvapas palengva pavertė mane svetima moterim. Tikriausiai todėl apie tai nieko ir neužsirašiau, nes viskas atrodė nelabai tikroviška. Kalnų ganykla buvo anapus laiko. Kai vėliau, per šienapjūtę, grįždavau čionai iš drėgnos tarpeklio požemių karalystės, man ji atrodydavo kaip grįžimas į šalį, kuri paslaptingai išvaduoja mane nuo savęs pačios. Visos baimės ir visi prisiminimai pasilikdavo po tamsiomis eglėmis ir, man kaskart nusileidus žemyn, užpuldavo vėl. Didžioji pieva sakytum skleidė švelnų narkotiką, kuris vadinosi Užmarštis.

Pragyvenusi kalnų ganykloje tris savaites, sukaupiau jėgų pagaliau aplankyti savo bulvių lysvę. Po ilgo gražaus oro periodo ta diena buvo pirma vėsi ir apsiniaukusi. Belą su jaučiu palikau tvarte, padėjusi jiems žolės ir vandens, Tigrą užrakinau trobelėje. Jam rūpestingai padėjau dėžę, pilną žemių, ir mėsos bei pieno. Lūšius, kaip visados, ėjo su manimi. Apie devintą valandą pasiekiau medžioklės namą. Nežinau, ko aš tikėjausi ar baiminausi. Niekas nebuvo pasikeitę. Dilgėlės paaugo ir užklojo mėšlo krūvą. Įėjusi į trobą iš karto pamačiau pažįstamą įdubimą ant lovos. Apėjau aplink namą šaukdama katę, bet ji nepasirodė. Aš nebuvau tikra, ar tas atspaudas nelikęs nuo gegužės mėnesio. Tad kruopščiai išlyginau lovą ir į dubenėlį įdėjau gabaliuką mėsos. Lūšius apuostė grindis ir katės angą sienoje. Bet gal jis užuodė tik senus kvapo pėdsakus. Atidariau visus langus, atsargų kamaroje taip pat, ir įleidau į trobą gaivaus oro. Tvarte irgi padariau tą patį. Paskui nuėjau

pažiūrėti lysvės. Bulvės buvo gražiai sudygusios, ir pasodintosios netręštoje žemėje iš tiesų buvo kiek mažesnės ir šviesesniais lapais. Dėl ilgos sausros lysvė nebuvo smarkiai apžėlusi, ir aš nusprendžiau ravėti tik po lietaus. Pupos irgi jau vijosi aplink lazdas. Žolė pievoje prie upelio nebuvo tokia vešli kaip praėjusiais metais, jai verktinai reikėjo lietaus. Bet iki šienapjūtės buvo dar kelios savaitės laiko, tad palijus ji turėjo greitai atsigauti. Bežiūrint į didelę, stačią pievą mane apleido jėgos. Neįsivaizdavau, kaip man reikės ją įveikti, o dar po ilgo žygio. Ji mane ir be tolimos kelionės beveik pribaigė jau praėjusią vasarą. Niekaip nesuvokiau, kodėl man nė karto tokia mintis neatėjo kalnų ganykloje. Keista: kai tik būdavau slėnyje, apie kalnų ganyklą galvodavau su baime arba pasibodėjimu, bet būdama viršuje negalėjau įsivaizduoti, kaip galima gyventi slėnyje. Manyje tarsi tūnojo du skirtingi asmenys: vienas galėjo gyventi tik slėnyje, o kitas sužydėdavo kalnų ganykloje. Visa tai mane baugino, nes buvo nesuvokiama protu.

Pažvelgiau pro sieną. Namelį anapus visiškai užstojo krūmai. Senuko nebebuvo matyti, tikriausiai jį, kaip ir dirbtinį šaltinėlį, paslėpė dilgėlių džiunglės. Pasaulį, dingtelėjo man, pamažu praryja dilgėlės. Upelis dėl sausros buvo visai susiaurėjęs. Keli upėtakiai styrojo balutėse ir beveik nejudėjo. Šią vasarą jų niekas nežvejojo.

Tarpeklis, kaip visada, buvo gūdus ir drėgnas; niekas nepasikeitė. Lengvai dulksnojo, tarp bukų tvyrojo migla. Nesirodė nė viena salamandra, ko gero, jos snaudė po drėgnais akmenimis. Šią vasarą jų dar apskritai nemačiau, tik žalius ir rudus driežus kalnų ganykloje. Kartą Tigras vieną iš jų nugalabijo ir paguldė man prie kojų. Toks jau buvo jo įprotis atnešti man visus savo grobius: milžiniškus žiogus, vabalus ir blizgančias muses. Driežas buvo pirmasis didelis jo laimikis. Kupinas vil-

čių jis pažvelgė į mane, jo geltonose akyse auksu atsispindėjo šviesa. Turėjau jį pagirti ir paglostyti. O kas man beliko daryti? Aš nesu nei driežų, nei kačių dievas. Esu pašalietė, kuriai verčiau nesikišti. Kartais negaliu atsispirti ir suvaidinu apvaizdą; išgelbėju kokį gyvūną nuo neišvengiamos mirties arba nušaunu laukinį žvėrį, nes man reikia mėsos. Bet su mano niekdarystėmis miškas lengvai susitvarko. Užauga nauja stirna, žūsta kiti žvėrys. Aš nesu didelė ramybės drumstėja. Dilgėlės šalia tvarto tarps toliau, net jei išnaikinsiu jas šimtus kartų, jos pergyvens mane. Jos turi daug daugiau laiko negu aš. Kada nors manęs nebebus, ir niekas nenušienaus pievos, ji apžels jaunais medeliais, ir vėliau miškas prasiskverbs iki pat sienos ir atsikovos tą žemę, kurią iš jo buvo pagrobęs žmogus. Kartais mano mintys susiraizgo, ir man atrodo, tarsi miškas pradeda leisti į mane savo šaknis ir mano smegenimis mąstyti savo senas, amžinas mintis. O miškas nenori, kad žmonės grįžtų.

Anuomet, antrąją vasarą, dar taip nesijaučiau. Ribos dar buvo griežtos. Man sunku rašant atskirti savo senąjį ir naująjį Aš, dėl pastarojo nesu tikra, ar jo palengva nepraris didesnis Mes. Bet ši metamorfozė užsimezgė jau tada. Dėl to buvo kalta kalnų ganykla. Beveik neįmanoma dūzgiančioj pievos tyloj po plačiu dangumi išlikti atskiru pavieniu Aš, mažu, aklu, užsispyrusiu individu, kuris nenori įsilieti į visumą. Kadaise labai didžiavausi, kad buvau būtent toks individas, tačiau kalnų ganykloje jis man staiga pasirodė esąs menkas ir juokingas, pasipūtęs niekas.

Iš savo pirmosios kelionės į medžioklės namą į viršų atsinešiau paskutinę kuprinę su bulvėmis ir milžinišką Hugo pižamą. Naktys buvo juntamai vėsios, ir aš pasigedau savo šiltos vilnonės antklodės. Trobelę pasiekiau apie penktą valandą, ji stovėjo priešais mane tokia pilka ir sulyta. Nelauktai mane

apėmė nemalonus jausmas, kad niekur neturiu savo tikrosios vietos, bet po kelių minučių jis praėjo, ir kalnų ganykloje vėl pasijutau kaip namie. Tigras įsiutęs užkniaukė ant manęs ir spruko pro mane į lauką. Dėžutė su žemėmis buvo nepaliesta, maisto jis irgi atsisakė. Jį, be abejonės, kaip reikiant spaudė bėda. Kai sugrįžo, buvo vis dar labai įsižeidęs, atsitūpė kampe ir atsuko man savo apvalų užpakaliuką. Jo motina irgi taip reikšdavo man savo panieką. Bet juk Tigras buvo dar vaikas ir jau po dešimties minučių pasidavė viliojimui pabendrauti. Sotus ir nurimęs jis pagaliau nužingsniavo į spintą. Aš apsitvarkiau tvarte, pavalgiau savo papločių užsigerdama pienu ir, apsivilkusi didžiulę Hugo pižamą, įsiritau į lovą. Likau patenkinta pamačiusi, kad slėnyje viskas buvo gerai. Medžioklės namas stovėjo savo vietoje, ir aš net galėjau tikėtis, kad senoji katė dar gyva. Vaikystėje mane kamuodavo kvaila baimė, kad viskas, ką matau, dingsta vos tik man nusisukus. Jokios proto išgalės neįstengė pagydyti manęs nuo šios baimės. Mokykloje, pagalvojusi apie savo tėvų namą, staiga išvysdavau tik didelę tuščią vietą. Vėliau mane užpuldavo nervinga panika, kai mano šeimynos nebūdavo namie. Laiminga būdavau tik tada, kai visi gulėdavo savo lovose ar kartu sėdėdavo aplink stalą. Saugumo jausmą man suteikdavo tik regėjimas ar prisilietimas. Lygiai taip pat man buvo ir aną vasarą. Kai būdavau kalnų ganykloje, abejodavau medžioklės namo tikroviškumu, o būnant slėnyje kalnų ganykla mano vaizduotėje išsisklaidydavo kaip dūmas. Bet ar tikrai mano baimė buvo tokia paika? Ar šiena nebuvo mano vaikiškų nuogąstavimų patvirtinimas? Per vieną naktį kažkokiu baisiu būdu iš manęs buvo pavogtas mano ankstesnis gyvenimas, viskas, prie ko buvau prisirišusi. Jei buvo įmanoma tai, tuomet galėjo įvykti bet kas. Vis dėlto tais laikais mane tiek mokė proto ir disciplinos, kad tokius prie-

puolius užgniauždavau dar pačioje užuomazgoje. Tačiau aš net nežinau, ar toks elgesys normalus; galbūt vienintelė normali reakcija į viską, kas vyko, būtų beprotybė.

Kelias dienas lijo. Bela ir jautis, nusėti mažyčiais pilkais lašeliais, ganėsi arba gulėjo viens šalia kito pievoje. Lūšius su Tigru tas dienas pramiegojo, o aš tvarte supjausčiau šakas. Trobelę reikėjo kūrenti. Man lengviau apsieiti be maisto nei be šilumos, o malkų turėjau pakankamai. Žiemos audros nuplėšė medžių šakas ir su šaknimis išrovė jaunus medelius. Pjūklą radau čia, jis buvo gerokai atšipęs, bet sausas nuokritas smulkinti nesunku, tad iš manęs tai daug jėgų nereikalavo. Sunešiau malkas į trobelę ir sukroviau kamarėlėje į rietuvę. Apgailestavau, kad Bela ir jautis neturi kraiko, bet šiame aukštyje lapuočiai medžiai nebeauga. Tačiau tvartas buvo švarus ir sausas, ir jiems neteko šalti. Sviestmušę, kurią taip sunkiai vilkau žemyn, turėjau su dar didesniu vargu vėl užtempti į viršų. Bet be jos apsieiti negalėjau. Bela davė tiek daug pieno, kad per vasarą norėjau paruošti sviesto atsargų. Kalnų ganykloje jos pienas pasidarė dar skanesnis; Tigras, regis, buvo tos pačios nuomonės ir užsiaugino pilvuką.

Šukuodama Belą kartais jai pasakodavau, kokia ji mums visiems svarbi. Ji pažvelgdavo į mane savo švelniai drėgnomis akimis ir norėdavo nulaižyti man veidą. Ji nė nenutuokė, kokia brangi ir nepakeičiama mums buvo. Rusvai žvilganti, šilta ir rami, mūsų didžioji švelnioji motina maitintoja. Galėjau atsidėkoti jai tik gera priežiūra ir tikiuosi, kad padariau dėl Belos viską, ką žmogus gali padaryti dėl savo vienintelės karvės. Jai patikdavo, kai su ja kalbėdavausi. Galbūt ji būtų mylėjusi bet kurio žmogaus balsą. Jai būtų visai nesunku mane sumindžioti ar subadyti ragais, tačiau ji laižė man veidą ir glaudė savo šnerves prie mano delno. Viliuosi, kad ji mirs anksčiau už mane, be ma-

nęs ji žiemą negailestingai pražūtų. Tvarte aš jos nebepririšu. Jei man kas atsitiks, ji galės bent jau išmušti duris ir nebus pasmerkta mirti iš troškulio. Tvirtas vyras lengvai išlaužtų netvirtą skląstį, o Bela daug stipresnė už patį galingiausią vyrą. Tokios baimės nepalieka manęs dieną ir naktį; net jei priešinuosi, jos nuolat įsibrauna į mano užrašus.

Praėjus neilgai trukusiems lietingiems orams man beliko tik pora savaičių iki šienapjūtės. Per tą laiką ketinau pailsėti ir sutvirtėti. Vėl atšilo, bet karšta būdavo tik vidudienį. Naktys šiame aukštyje buvo šaltos. Lijo retai, bet smarkiai ir gausiai, o prieš lietų visada žaibuodavo ir griaudėdavo perkūnas. Po audros kalnų ganyklą veikiai vėl nušviesdavo saulė, o slėnio duburyje dar kelias dienas kabodavo rūkas. Visi gyvuliai klestėjo ir džiaugėsi savo laisve, taigi ir aš galėjau būti patenkinta. Tik kartais mane kankindavo mintis apie senąją katę. Mane žeidė, kad ji mieliau gyveno vienišame medžioklės name, užuot čia, pas mane, lakusi riebų pieną ir slankiojusi po aukštą žolę ieškodama lengvo grobio. Neilgai trukus įsitikinau, kad ji iš tiesų rado kelią namo. Po vienos smarkios liūties nusileidau į slėnį ravėti bulvių lysvės. Įėjusi į trobą iššyk ant lovos pamačiau nedidelį įdubimą. Katė nesirodė. Aš pagloščiau vėsią patalynę, tikėdamasi, kad ji atpažins mano kvapą. Nežinau, ar ji tai gebėjo, pagal mano stebėjimus kačių uoslė nėra labai gera. Pagrindinis jų jutimo organas yra klausa. Mėsa, kurią buvau palikusi, gulėjo nepaliesta ir sudžiūvusi. Galėjau tai numanyti, katė buvo pernelyg nepatikli, kad imtų svetimą mėsos gabalą.

Bulvės žydėjo baltai violetiniais žiedais ir po lietaus buvo regimai paaugusios. Piktžolės lengvai leidosi išraunamos iš purios žemės. Dar truputį apkaupiau žemę aplink bulvių krūmus, ir taip netruko ateiti trečia valanda; aš grįžau į medžiok-

lės namą, išsiviriau arbatos ir paruošiau sau bei Lūšiui valgyti. Kalnų ganyklą pasiekiau tik apie septintą ir dar turėjau pasirūpinti Bela su veršiu. Tigras savo dėžutę su žemėmis ir maistą vėl paliko nepaliestus ir įtūžęs nėrė laukan. Supratau, kad kalinti jį yra žiauru. Jis niekados nebūtų tapęs namine kate. Nusprendžiau ateity palikti atvirą kamaros langą. Galbūt žinodamas, kad gali laisvai išeiti ir įeiti kada tik panorėjęs, jis ramiai liktų trobelėje. Bet Bela ir veršis privalėjo likti tvarte, jei manęs nebūdavo visą dieną. Baiminausi, kad jie, ko nors išsigandę, nenutrauktų virvės ir nenukristų nuo šlaito iškart už pievos. Kai apsitvarkiau tvarte, ir Tigro nebylus užsispyrimas atslūgo, pagaliau galėjau atsigulti.

Naktys kalnų ganykloje visada buvo per trumpos. Nieko nesapnuodavau. Vėsus nakties oro dvelksmas glostė man veidą, viskas atrodė lengva ir laisva, niekad nebuvo visai tamsu. Kadangi ilgai nesutemdavo, miegoti eidavau vėliau nei slėnyje. Kiekvieną gražų vakarą sėdėdavau ant suolo prie namo įsisupusi į savo milinę ir stebėdavau, kaip vakaro žara vakaruose aptraukia dangų. Paskui matydavau kylantį mėnulį ir danguje užsižiebiančias žvaigždes. Lūšius gulėdavo šalia manęs ant suolo, Tigras, mažas pilkas šešėlis, šmėkščiodavo nuo vieno žolių kuokšto prie kito paskui naktinius drugelius, o kai pavargdavo, susiriesdavo ant mano kelių po apsiaustu ir imdavo narnėti. Aš nieko negalvodavau, nieko neprisimindavau ir nieko nebijodavau. Tiesiog tykiai sėdėdavau atsirėmusi į medinę sieną, pavargusi ir drauge budri, ir žvelgdavau į dangų. Aš susipažinau su visomis žvaigždėmis; net jei nežinojau jų pavadinimų, vis tiek veikiai pradėjau jas atskirti. Iš anksčiau žinojau tik Didžiuosius Grįžulo Ratus ir Venerą. Visos kitos – raudonos, žalios, melsvos ir geltonos – liko bevardės. Kai sumerkdavau akis iki siauro plyšelio, išvysdavau begalines prarajas,

atsiveriančias tarp žvaigždžių spiečių. Milžiniškos juodos skylės už švytinčių ūkų. Kartais pasinaudodavau žiūronu, bet daug labiau man patikdavo stebėti dangų plika akimi. Taip aš galėdavau apžvelgti visą dangų, vaizdas pro žiūroną veikiau trikdė. Naktis, kurios visada bijojau ir kuriai priešinausi šventišku apšvietimu, kalnų ganykloje prarado savo šiurpumą. Aš juk niekad anksčiau jos gerai nepažinojau, užsidariusi mūriniuose namuose už žaliuzių ir užuolaidų. Naktis visai nejuoda. Ji graži, ir aš pradėjau ją mėgti. Net kai lydavo ir debesys aptraukdavo dangų, žinodavau, kad žvaigždės yra ten – raudonos, žalios, geltonos ir mėlynos. Jos buvo visada, net ir dieną, kai negalėdavau jų matyti.

Kai pasidarė šalta ir iškrito rasa, pagaliau įėjau į trobą. Lūšius mieguistai nusekė iš paskos, Tigras nužirgliojo į savo guolį spintoje. Aš atsiguliau nugara į sieną ir užmigau. Pirmą kartą gyvenime buvau rami, ne patenkinta ar laiminga, o rami. Tai buvo susiję su žvaigždėmis ir su pagaliau atsiradusiu įsitikinimu, jog jos tikros, tačiau kodėl taip buvo, paaiškinti negalėjau. Taip buvo, ir tiek.

Miegojau taip, tarsi didelė ranka būtų sustabdžiusi laikrodį mano galvoje. Netrukus atėjo rytas, Tigras užšoko ant manęs, ryto žara nušvietė mano veidą, ir kažkur toli, miške, suriko paukštis. Pradžioje pasigedau apsnūdusio paukščių koncerto, kuris mane pažadindavo slėnyje. Kalnų ganykloje paukščiai negiedojo ir nečiulbėjo, tik skambiai, šiurkščiai klyktelėdavo.

Išsibudinau ir basa išbėgau pasitikti brėkštančios dienos. Pieva buvo kaip apmirusi, nusėta permatomais lašeliais, kurie vėliau, saulei kylant virš miško, suspindo visom vaivorykštės spalvom. Nuėjau į tvartą pamelžti Belos ir išleisti ją su veršiu į pievą. Bela jau nebemiegojo ir laukė manęs. Jos sūnus, tikras miegalius, dar gulėjo nunarinęs galvą su ant kaktos besirai-

tančiomis drėgnomis garbanomis. Paskui išmėžiau tvartą ir grįžau į trobelę nusiprausti, persirengti ir papusryčiauti. Lūšius su Tigru palakė šilto karvės pieno ir išbėgo į lauką. Trobelės durys visą dieną buvo atviros, ir saulės spinduliai krito ant mano lovos. Kai oras atvėsdavo ir lydavo lietus, viduje irgi pasidarydavo nejauku. Tuomet troba būdavo ne kas daugiau nei stogas virš galvos, o ne namai, kaip medžioklės namas. Bet lydavo retai ir ne ilgiau kaip vieną dvi dienas. Tigras žaisdavo su popieriaus gumuliukais, o Lūšius tą laiką prasnausdavo pakrosnyje. Kačiukui aš skirdavau daug dėmesio. Beje, jis jau nebebuvo mažas, o gerokai ūgtelėjęs, ir jo raumenys gerai išsivystę. Jo kailis sveikai spindėjo, ūsai buvo tankūs ir puošnūs. Jis buvo tikra motinos priešingybė – veržlus, mėgstantis švelnumą ir visad nusiteikęs pokštauti. Jo didžiausia aistra buvo vaidinti, ir visada tuos pačius pagrindinius vaidmenis: įniršęs plėšrūnas, baisus ir keliantis baimę; romus, labai jaunas katinėlis, bejėgis ir vertas užuojautos; nebylus mąstytojas, pakilęs virš kasdienybės (šio vaidmens neiškęsdavo daugiau negu dvi minutes), ir didžiai įsižeidęs dėl paminto vyriško orumo katinas. Vienintelė jo žiūrovė buvau aš, nes Lūšius visada per spektaklius užmigdavo, kadangi jie buvo skirti ne jam. Tigrui dar nebuvo būdinga niūri melancholija, retkarčiais apninkanti suaugusias kates. Žinoma, kalnų ganykloje aš turėjau daug laiko, ir taip išėjo, kad tapau jo žaidimų drauge. Bet daug daugiau nei mane jis vertino savo laisvę. Jis nepakentė būti uždarytas ir dvidešimt kartų per dieną eidavo įsitikinti, ar durys arba langai atviri. Dažniausiai jam šio patikrinimo užtekdavo, jis grįždavo į savo spintą ir užmigdavo. Lūšius jau seniai nebepavydėjo. Manau, jis nežiūrėjo į Tigrą rimtai. Šiaip jis kartais su juo žaisdavo, tai yra geraširdiškai leisdavosi įtraukiamas į mažylio žaidimus, bet jį gąsdino jo temperamento proveržiai. Kai Tigrą ištikdavo priepuolis siautėti po

namus, Lūšius jį stebėdavo bejėgio suaugusiojo žvilgsniu, kiek sutrikusiu ir nesuprantančiu. Tik man buvo nevalia pamiršti jį pagirti. Jis buvo gyvas vien mano pagyrimais ir nuolat norėdavo išgirsti, kad yra geriausias, gražiausias ir protingiausias šuo. Jam tai buvo taip pat svarbu kaip ėsti ar judėti.

Per tas savaites kalnų ganykloje mes visi šiek tiek pasitaisėme; tačiau po šienapjūtės aš ir vėl sulysau, įdegiau rudai kaip medis, išdžiovintas saulės. Bet dar buvo likę laiko. Aš lioviausi vaizdavusis visus sunkumus, kuriuos man ruošė šienapjūtė, ir jaučiausi tvirta kaip somnambulas. Kai ateis laikas, viskas, kas turi būti padaryta, bus padaryta. Kaip nakviša aš ėjau sau per šiltas kvepiančias dienas ir žvaigždėtas naktis.

Kartais man tekdavo medžioti. Tai vis dar buvo šlykštus, kruvinas darbas, bet aš susidorodavau su juo be beprasmių svyravimų. Man labai trūko ledinio šaltinio. Mėsą turėdavau pirmiau išvirti ir paskui pastatydavau ją moliniuose induose į kubilą su šaltu vandeniu vėsioje kamaroje. Negalėjau jos laikyti vandens lovyje, nes iš jo gėrė Bela ir veršis. Tigras teikė pirmenybę žaliai mėsai, o jei nebeturėdavau jam ko duoti, leisdavosi į pelių medžioklę. Jis jau buvo tokio amžiaus, kad galėjo iš bėdos pats savimi pasirūpinti. Džiaugiausi tuo, nes galėjo atsitikti ir taip, kad jam kada teks išsiversti visai vienam ir be mano pagalbos. Anuomet aš vis ieškodavau žalumynų. Dėdavausi į burną kiekvieną žolelę, kuri man maloniai kvepėjo ir atrodė valgoma. Apsirikau tik vienui vienintelį kartą, tada man stipriai skaudėjo pilvą. Pasigedau ir dilgėlių, nes čia jų beveik neradau. Regis, kalnų ganykla joms nelabai tiko. Visam krašte ta vasara turėjo būti karšta ir sausa. Audra čia pasiautėjo tris ar keturis kartus, ir kalnų ganykloje man ji atrodė dar baisesnė nei slėnyje, nes ten jaučiausi šiek tiek apsaugota aukštų medžių ir už namo kylančios kalno sienos. Piemens trobelė

atsidurdavo pačiam debesų šėlsmo vidury. Mane, kaip visada, nuo didelio triukšmo apimdavo baimė ir dar toks keistas svaigulys, kokio anksčiau nebuvau patyrusi. Tigras ir Lūšius drebėdami pasislėpdavo pakrosnyje, nors tai jiems šiaip niekad nešaudavo į galvą. Belą ir veršį tvarte turėdavau tvirtai pririšti ir uždaryti langines. Mane guodė tai, kad jie dviese ir išsigandę gali prisiglausti vienas prie kito.

Kad ir kokios smarkios būdavo audros, kitą rytą dangus išsigiedrydavo, ir rūkas vilnydavo tik slėnyje. Kalnų ganykla sakytum nuplaukdavo ant debesų, nelyginant žalias, žvilgantis laivas ant baltų purslotų kunkuliuojančio vandenyno bangų. Jūra pamažėle nuslūgdavo, ir iš jos išnirdavo šlapios, gaivios pušys. Tada žinodavau, kad kitą dieną saulė prasiskverbs ir į slėnį, ir prisimindavau katę, kuri vienui viena gyveno drėgnoje dauboje.

Kartais, žvelgdama į Belą ir veršį, džiaugdavausi, kad jie nieko nenujaučia apie ilgą žiemą tvarte. Jie pažinojo tik dabartį, minkštą žolytę, plačias lankas, šiltą vėją, glostantį jiems šonus, ir mėnesieną, naktį užliejančią jų guolį. Gyvenimas be baimės ir be lūkesčių. Aš bijojau žiemos, malkų skaldymo šaltyje ir drėgmės. Dabar savo reumato nejutau, bet žinojau, kad žiemą priepuolis gali pasikartoti. O aš bet kuria kaina privalėjau likti judri, kad galėčiau išgyventi su savo gyvuliais. Valandų valandas gulėdavau priešais saulę, norėdama kuo daugiau sukaupti jos šilumos žiemai. Nudegimas man negrėsė, – mano oda jau buvo surambėjusi, – tačiau suskausdavo galvą ir greičiau, nei turėtų, pradėdavo plakti širdis. Nors aš nedelsdama nutraukiau saulės vonias, jos spėjo mane taip išsekinti, kad atsigauti man prireikė savaitės.

Lūšius buvo labai nepatenkintas, kad neinu su juo į mišką, o Tigras niurzgė ir bandė mane prisikviesti, kad pažaisčiau su juo. Atėjo liepa, o aš buvo nusilpusi ir abejinga. Verčiau save valgyti ir dariau viską, kad iki šienapjūtės atgaučiau jėgas. Lie-

pos dvidešimtąją buvo priešpilnis, aš nusprendžiau ilgiau nelaukti, o pasinaudoti tinkamu oru. Vieną pirmadienį atsikėliau jau trečią ryto, pamelžiau Belą, nors ji šiek tiek suirzo dėl tokios netvarkos, ir atnešiau į tvartą šėko bei vandens vienai dienai. Tigrui sunkia širdim palikau atvirą langą, pastačiau dubenėlį su mėsa ir pienu ir sočiai papusryčiavusi ketvirtą valandą išėjau iš kalnų ganyklos.

Septintą jau stovėjau pievoje prie upelio ir plakiau dalgį. Pjoviau vis dar nerangiai, trūko užmojo. Gerai, kad saulė čia pasirodydavo tik apie devintą valandą, nes, tiesą sakant, šienauti būtų jau pernelyg vėlus metas. Šienavau tris valandas, ir man iš tikrųjų po ilgo žygio sekėsi daug geriau, nei tikėjausi; geriau negu praėjusiais metais, kai paėmiau dalgį į rankas pirmą kartą po dvidešimties metų pertraukos ir dar nebuvau pripratusi prie sunkaus darbo. Tada kritau po lazdynu ir nebesikrutinau. Lūšius pargrįžo pasilakstęs ir lekuodamas atsigulė šalia manęs. Vargais negalais dar kartą atsisėdau ir iš termoso atsigėriau arbatos, paskui užmigau. Kai pabudau, mano plikomis rankomis bėgiojo skruzdėlės, ir buvo antra valanda. Lūšius įdėmiai stebėjo mane. Regis, jam nuo mano atgijimo palengvėjo ir jis džiaugsmingai pašoko. Aš jaučiausi baisiai nuvargusi, man neapsakomai skaudėjo pečius.

Saulė, plieksdama visa kaitra, kybojo virš šlaito. Ką tik nupjautos žolės pradalgės gulėjo jau apvytusios ir praradusios blizgesį. Atsistojau ir pradėjau vartyti jas šakėmis. Visa pieva dūzgė nuo išgąsdintų vabzdžių. Dirbau lėtai, beveik snausdama, panirusi į zyziančią, karštą tylą. Lūšius, įsitikinęs, kad aš sveika gyva, nudūmė prie upelio, atsigėrė dideliais, sriuobiamais gurkšniais, po to atsigulė šešėlyje, pasidėjęs ant letenų galvą, nuo susirūpinimo raukšlėtą snukį užsidengęs ilgomis ausimis, ir snūduriavo. Aš jam pavydėjau.

Kai baigiau vartyti šieną, nuėjau į medžioklės namą. Katės duburėlis ant lovos nuteikė mane kiek linksmiau. Pašėrusi Lūšių ir pati suvalgiusi gabalėlį šaltos mėsos, atsisėdau ant suolo prie trobos. Šaukiau katę, bet ji neatėjo. Paskui išlyginau lovą, užrakinau duris ir pradėjau kopti į kalną.

Kai pasiekiau kalnų ganyklą, buvo jau septinta, tad nuėjau tiesiai į tvartą ir pamelžiau nekantraujančią Belą, kuri jau nebenustygo vietoje, spaudžiama pritvinkusio pieno. Kadangi oras buvo toks gražus, išleidau ją su veršiu į pievą ir pririšau prie kuolo. Tigras gulėjo ant mano lovos ir pasitiko mane švelniai bei priekaištingai. Šįkart jis ėdė ir gėrė, nes nebuvo uždarytas. Daviau jam šilto pieno, nusiprausiau, nustačiau žadintuvą trečiai valandai ir tučtuojau užmigau. Neilgai trukus žadintuvas jau skambėjo, ir aš svirduliuodama pasikėliau iš lovos. Trobelės duris buvau palikusi privertas, nes Lūšius vakare dar buvo lauke. Mėnulio šviesa krito ant lentinių grindų ir užliejo pievą šaltu spindesiu. Lūšius gulėjo ant slenksčio; vargšelis saugojo mane ir nedrįso lįsti į pakrosnį. Pagyriau ir paglosčiau jį, ir mes kartu nuėjom prie Belos su veršiu. Nuvedžiau juos į tvartą, pamelžiau Belą ir palikau jiems vandens bei šėko. Tigras dar miegojo spintoje ir nekrutėjo. Kaip ir anądien, su pirmąja šviesa nusileidom į slėnį. Žvaigždės išbluko, rytuose aušo žara.

Tą rytą šienauti man buvo kančia, menkiausias judesys kėlė skausmą, ir aš judėjau į priekį daug lėčiau nei pirmąją dieną. Vėl po trijų valandų išsekusi atsiguliau po lazdynu ir užmigau. Vidudienį pabudau. Lūšius tupėjo šalia manęs, nukreipęs atidų žvilgsnį į tą slėnio pusę, kur stovėjo aukšta neliesta žolė, baltuojanti gėlių žiedais ir žiedynais. Šalyje be bičių, žiogų ir paukščių, kurioje viešpatavo mirtina tyla ir svilino saulė, Lūšius atrodė labai rimtas ir vienišas. Tokį aš jį mačiau pirmą kartą. Krustelėjau, jis bemat pasuko galvą, smagiai sulojo, ir jo žvilgsnis tapo

gyvas ir šiltas. Vienatvė dingo, ir jis akimoju ją pamiršo. Tada jis nubėgo prie upelio, o aš pradėjau vartyti šieną. Vakarykštį šieną jau galėjau sunešti į daržinę, jis buvo visai išdžiūvęs, išskyrus tą dalį, kuri ilgai gulėjo šešėlyje. Šįkart į kalnų ganyklą grįžau tik aštuntą vakaro ir galėjau išleisti Belą su veršiu. Tigras nedavė man ramybės. Kadangi visą dieną išbuvo vienas, tai dabar norėjo žaisti, o aš beveik neįstengiau pajudėti.

Kitą dieną šienavau trumpiau, nes kuo aukščiau kilau į kalną, tuo anksčiau mane pasiekdavo saulė. Oras visą savaitę laikėsi gražus, ir aš džiaugiausi, kad paklausiau seno patarimo apie priešpilnį mėnulį. Aštuntą dieną lijo, ir aš likau namie. Pusė pievos buvo nušienauta, ir man reikėjo poilsio, nes vos bepasivilkau. Iš nuovargio beveik nieko nevalgiau, tik gėriau pieną ir arbatą. Belai irgi naudinga būti melžiamai pagal seną tvarką. Pastarosiomis dienomis ji davė mažiau pieno. Ramiai ir niūriai lijo keturias dienas. Lietus krapnojo mažyčiais lašeliais. Ilsėdamasi lovoje regėjau pievą ir kalnus kaip per voratinklį. Sukapojau kelias šakas ir paruošiau visiems mėsos. Trečdalį paskutinio elnio dėl karščių man teko išmesti. Šitas švaistymasis man buvo atgrasus iki sielos gelmių, bet nieko negalėjau pakeisti. Didžiąją tų keturių dienų dalį miegojau arba žaidžiau su Tigru, kuris per lietų nenorėjo eiti į pievą. Mano žaizdotos ir subadytos rankos gijo labai lėtai. Vis dar skaudėjo visus raumenis ir kaulus, bet į skausmą nekreipiau dėmesio, tarsi jis glūdėtų ne mano kūne.

Penktos dienos vidudienį išsigiedrijo, ir popiet jau švietė saulė. Lietaus vėsuma dar tvyrojo ore, ir ant žolės virpėjo vandens lašai. Jautukas išdykėliškai šuoliavo po pievą pirmyn ir atgal, o Tigras pirmiau atsargiai pastatė letenėles į žolę ir tada pasiryžo nedidelei medžioklei. Lūšius taip pat pažvalėjo, nusipurtė snaudulį ir atliko kelis žvalgomuosius žygius. Aš nupjo-

viau žolę (be abejo, kalnų ganykloje dalgis buvo) ir nunešiau į tvartą. Gražus laikas Belai ir veršiui turėjo greitai baigtis. Oras keturias dienas laikėsi geras, paskui pasidarė tvanku, ir dangus apsiniaukė.

Nušienavau du trečdalius pievos ir troškiame karštyje keliavau kalnų ganyklos link. Man skaudėjo širdį. Gal nuo persitempimo, bet galėjo atsiliepti ir reumatas. Net Lūšius surūgęs bidzeno paskui mane, apniktas stingdančio nuovargio. Aš galvojau apie tai, kad darbas man pasidarė per sunkus, o maistas labai vienodas. Skausmą kėlė ir ėjimas, nes kieti kalnų batai pritrynė nuospaudą, ir kojinė pridžiūvo prie žaizdelės. Staiga viskas, ką dariau, man pasirodė beprasmė kankynė. Pamaniau, kad verčiau jau būčiau laiku nusišovusi. O jeigu jau neįstengiau nusišauti, – ne taip juk lengva nusišauti medžiokliniu šautuvu, – tuomet reikėjo pasikasti po siena. Ten, anapus, buvo maisto produktų penkiems šimtams metų arba greita, neskausminga mirtis. Tad ko aš, tiesą sakant, laukiau? Net jei stebuklingai mane būtų išgelbėję, kokią man tai turėtų reikšmę, juk visi žmonės, kuriuos mylėjau, veikiausiai buvo mirę. Lūšių norėjau pasiimti, katės galėjo išsiversti pačios, o Bela su veršiu, ką gi, juos turėčiau nudėti. Žiemą jie mirtų iš bado.

Debesys dabar buvo švininiai, ir virš kalnų tvyrojo blausi šviesa. Skubėjau, kad spėčiau grįžti namo iki audros. Lūšius lekavo iš paskos. Buvau pernelyg pavargusi ir nusiminusi, kad galėčiau jį paguosti. Vis tiek viskas buvo beprasmiška ir tuščia.

Išėjusi iš miško, virš galvos išgirdau pirmą dundėjimą. Įleidau Lūšių į trobelę, nusiaviau batus ir nubėgau į tvartą išlaisvinti Belos nuo jos naštos. Man bemelžiant pakilo audra. Vėtra šlavė velėną, gelsvai pilki debesys skriejo žemai ir atrodė bjauriai. Aš išsigandau ir sykiu pasipiktinau ta jėga, kurios rankose atsidūriau su savo gyvuliais. Stipriai pririšau Belą ir jautį,

po to uždariau langines. Jautis šliejosi prie savo mamos, o ji švelniai ir kantriai palaižė jam nosį, tarsi jis dar būtų bejėgis veršelis. Bela bijojo ne mažiau už mane, bet stengėsi jautuką paguosti. Išsiblaškiusi glosčiau jai šonus ir staiga supratau, kad išeiti negaliu. Galbūt tai buvo kvaila, bet ką darysi. Negalėjau pabėgti ir palikti savo gyvulių vienų nelaimėje. Šitaip nusprendžiau nevedama nei jausmo, nei proto. Aš tiesiog turėjau įgimtą savybę, kuri neleido man patikėtų būtybių palikti nelaimėje. Bet paskui mano nerimas ir baimė prapuolė. Užrakinau tvarto duris, kad jų neišplėštų audra, ir nubėgau į trobelę, stengdamasi neišlieti pieno. Vėjas užtrenkė paskui mane duris, ir aš jas lengviau atsikvėpdama užrakinau. Uždegiau žvakę ir užvėriau langines. Pagaliau buvome saugūs, ir nors tas saugumas tebuvo menkas, varganas, mes bent jau buvome apsaugoti nuo lietaus ir vėjo. Tigras ir Lūšius jau gulėjo susiglaudę pakrosnyje nė nekrustelėdami. Atsigėriau šilto pieno ir atsisėdau prie stalo. Buvo kvaila deginti žvakę, bet negalėjau ištverti sėdėti tamsoje. Tad pasistengiau negirdėti maurojimo debesyse ir apžiūrėjau savo skaudančią koją. Pūslė buvo trūkusi ir aptekusi krauju. Pamirkiau kojas vandeny ir ant žaizdos užtepiau jodo, nieko daugiau padaryti negalėjau. Po to vis dėlto užpūčiau žvakę ir su drabužiais atsiguliau ant lovos. Per langinių plyšius mačiau tvyksinčius žaibus. Galiausiai vėtra kiek aprimo, ir kalnų ganyklą užgriuvo liūtis. Dar ilgai žaibavo ir griaudėjo, bet lietaus šniokštimas mane ramino. Daug vėliau griaustinis virto tolimu murmėjimu, ir netrukus pabudusi pamačiau pro langines mirguliuojančią saulę. Tigras gailiai miaukė, Lūšius bakstelėjo mane snukiu. Atsistojau, atplėšiau duris, ir abu puolė į lauką. Man buvo šalta, nes visą naktį pragulėjau neužsiklojusi. Buvo aštunta valanda, saulė kabojo jau aukštai virš miško. Išleidusi Belą ir jautį, apsižvalgiau aplinkui.

Pievą buvo užklojęs drėgnas ryto žvilgesys, visi nakties baubai išsilakstę. Slėnyje tikriausiai vis dar dulksnojo, ir aš, kaip visada blogu oru, pagalvojau apie katę. Ką gi, ji pati pasirinko šį laisvą gyvenimą. Bet ar tikrai, ji juk visai negalėjo rinktis. Nemačiau tarp jos ir savęs jokio didelio skirtumo. Aš, tiesa, galėjau rinktis, bet tik galva, o tai nieko nereiškė. Katė ir aš, mes abi buvome iš to paties molio, mes sėdėjome toje pačioje valtyje, kuri su viskuo, kas joje buvo gyva, plaukė pasroviui didžiulių tamsių krioklių link. Man, kaip žmogui, buvo suteikta tik garbė tai suvokti, bet be galimybės tam sutrukdyti. Abejotina gamtos dovana, gerai pagalvojus. Išvaikiau šias mintis ir papurčiau galvą. Taip, šitai aš kuo aiškiausiai prisimenu, nes papurčiau taip stipriai, kad kažkas trakštelėjo man sprande, ir aš kelias dienas vaikščiojau negalėdama pasukti galvos. Prakutusi kitas dienas paskyriau malkoms kapoti ir kulnui gydyti. Vaikščiojau basa, dėjau šaltus kompresus, ir uždegimas iš tikrųjų praėjo. Gėriau daug pieno, mušiau sviestą, šveičiau trobelės grindis, adžiau suplyšusias kojines, skalbiau tuos kelis savo rūbelius ir vis sėdėjau ant suolo saulėkaitoje. Tik penktą dieną po audros vėl su Lūšium nuėjome į slėnį. Per kelias dienas nušienavau likusią žolę. Apie antrą valandą baigiau ir nutempiau ant buko šakų paskutinę savo naštą į daržinę.

Buvo atliktas milžiniškas darbas; darbas, ištisus mėnesius stovėjęs prieš mane kaip didžiulis kalnas. Dabar buvau pavargusi ir linksma. Negalėjau prisiminti, kada dar jaučiau tokį didelį pasitenkinimą nuo to laiko, kai mano vaikai buvo maži. Anuomet, po ilgos dienos vargų, kai žaislai būdavo sutvarkyti ir vaikai išmaudyti gulėdavo lovose, aš jausdavausi laiminga. Aš buvau gera motina mažiems vaikams. Kai jie paūgėjo ir pradėjo lankyti mokyklą, nebesusitvarkiau. Nežinau, kaip atsitiko, bet kuo didesni buvo vaikai, tuo netvirčiau su jais jau-

čiausi. Aš vis dar jais rūpinausi, bet šalia jų retai kada buvau laiminga. Tada aš vėl atsigręžiau į savo vyrą; man atrodė, kad jam manęs reikia labiau nei vaikams. Mano vaikai išėjo; petys į petį, kuprinės ant nugaros, besiplaikstančiais plaukais, o aš nesupratau, kad tai pabaigos pradžia. Nors gal aš tai ir nujaučiau. Paskui daugiau niekada nebebuvau laiminga. Viskas beviltiškai pasikeitė, ir aš lioviausi iš tikrųjų gyvenusi.

Dalgį, grėblį ir šakes pastačiau į daržinę ir užšoviau duris. Po to nuėjau į medžioklės namą. Upelis prie sienos buvo truputį užsitvenkęs. Perbridau ledinį vandenį ir paraginau Lūšių lipti į krantą. Vėliau troboje išviriau arbatos ir pasidalijau pietumis su Lūšium. Ant lovos pamačiau katės atspaudą, ir tai mane labai nuramino. Gal rudenį mes vėl visi susivienysime prie šiltos krosnies. Išlyginau patalą ir nuėjau pažiūrėti pupų. Visą vasarą jos žydėjo raudonai ir baltai, ir dabar jau buvo apkibusios mažomis žaliomis ankštimis. Audra išbarstė jų žiedlapius, bet ūsų ir lazdų nesulaužė. Nusprendžiau pupų darželį padidinti geru gabalu ir pagaliau pamažu sau išsiauginti sotinantį duonos pakaitalą. Buvo jau rugpjūtis, po kelių savaičių reikėjo grįžti į savo žiemos būstą. Patikrinau, ar viryklėje neliko degančių žarijų, ir išsiruošiau su Lūšium į kelią atgalios. Džiaugiausi, kad mano didieji vargai praeity, kad Bela su jaučiu vėl dienomis galės ganytis pievoje ir kad karvė bus melžiama laiku.

Šįkart Tigras mus pasitiko be kniaukimo, jis piktai, įtraukęs galvą į pečius, tupėjo prie viryklės ir tyliai, gailiai miaukčiojo. Paglosčiau jį, bet jis nesijudino, o kai Lūšius jį apuostė, piktai ir irzliai supurškė. Vėliau, atlikusi savo darbus, pamačiau, kad jis šlubuoja. Nelengva apžiūrėti sužeistą katę, tuo labiau katiną su Tigro temperamentu. Paguldžiau jį ant nugaros ir tol kasiau jam pilvą, kol pasisekė atsargiai suimti jo letenėlę. Jis

buvo į minkštimą įsivaręs spyglį ar rakštį. Mažiausiai dešimt kartų bandžiau ištraukti ją pincetu. Man nusišypsojo laimė tik todėl, kad kaip tik tuo metu pro trobelės duris praskrido paukštis ir nukreipė Tigro dėmesį nuo manęs ir pinceto. Mažytė operacija pavyko. Tigras pasipiktinęs pašoko, išmušė pincetą man iš rankos ir išskuodė iš trobelės.

Paskui pamačiau jį, tupintį ant suolo ir uoliai laižantį savo nedidelę žaizdelę. Tiesą sakant, jis elgėsi visai pakenčiamai. Katės labai lengvai puola į paniką; bet koks popieriaus sušiugždėjimas ar staigus judesys gali joms atimti protą. Kaip atsiskyrėlės vienišės jos nuolat turi būti atsargios ir pasiruošusios sprukti. Už kiekvieno nekaltai atrodančio krūmo, už kiekvieno namo kampo gali slėptis priešas. Yra tik vienas dalykas, pasireiškiantis jose stipriau negu nepasitikėjimas ir atsargumas, tai smalsumas.

Pradėjo temti, ir aš paruošiau vakarienę. Iš medžioklės namo buvau parsinešusi paskutinį bruknių stiklainį ir išsikepiau blynų be kiaušinio. Visai neblogai, kai pripranti. Šienapjūtės pabaiga man pasirodė tinkama proga tokiai šventei. Bet tuomet nepasiekiamų skanėstų alkis manęs jau taip nebekankino. Iš išorės mano vaizduotės niekas nebedirgino, ir godulys pamažu apmalšo. Džiaugiausi, kad galiu pasotinti save ir savo gyvulius ir mums nereikia badauti. Cukraus irgi beveik nepasigesdavau. Tą vasarą avietyne buvau tik du kartus ir prisirinkau pilną kibirą uogų. Kelias man buvo pernelyg tolimas ir varginantis. Ir uogų buvo mažiau nei pirmąją vasarą, gal dėl per didelės sausros. Avietės buvo mažos ir labai saldžios. Mačiau, kad avietynas palengva tankėja. Po kelerių metų jis visas apaugs jaunamiškiu, užgošiančiu krūmus.

Po šienapjūtės tupinėjau namuose ir dažnai prisėsdavau ant suolo. Buvau pavargusi ir truputį išsekusi, paslaptingi burtai vėl pradėjo mane raizgyti. Mano visos dienos dabar buvo vie-

nodos. Šeštą valandą keldavausi, melždavau Belą ir išleisdavau ją su veršiu į ganyklą. Paskui išmėždavau tvartą, nunešdavau pieną į trobelę ir išpildavau jį kamaroje į molinę puodynę, kad viršuje nusistotų grietinėlė. Paskui papusryčiaudavau ir pašerdavau Lūšių su Tigru. Lūšius rytą gaudavo savo dienos maisto davinį, Tigras tik pieno. Kažkodėl, galbūt todėl, kad buvo naktinis gyvūnas, Tigras norėdavo ėsti vakare, kai Lūšius gaudavo savo pieną. Paskui ateidavo eilė Tigro rytiniams žaidimams – gaudynėms aplink trobelę. Kartais turėdavau tiesiog prisiversti, bet man jos buvo į naudą, o Tigrui to reikėjo dėl geros savijautos. Žaidimas turėjo griežtas taisykles, kurias išrado ir nustatė Tigras. Judėti reikėdavo visada ta pačia kryptimi, slėptuvės irgi būdavo nuolat tos pačios. Namo kampas, sena lietaus vandens statinė, rietuvė malkų, didelis akmuo, namo kampas ir sena trinka. Tigras nurūkdavo už kampo, o aš turėdavau apsimesti kvaila ir dejuodama nervingai jo ieškoti. Man būdavo nevalia pamatyti, kaip jis žvalgosi iš už kampo ir paskui laukiniu šuoliu puola ant mano kojų. Po to kaip pusaklė turėdavau tipenti pro lietaus statinę ir po trumpo, bet ne pernelyg skaudaus įkandimo sustaugti, kol Tigras pakelta uodega pasislėpdavo už malkų rietuvės, aplink kurią ilgai privalėdavau sukti ratus, nes esą paprasčiausiai neįžiūrėdavau mažojo katino maskuojančios spalvos kailiu, o šis tuo tarpu atrisnodavo ant pirštų galų šonu kaip arklys ir išriesdavo nugarą. Viso žaidimo esmė buvo ta, kad išdidus, protingas plėšrūnas turi išgąsdinti kvailą, juokingą žmogų. Bet kadangi tas kvailas žmogus buvo dar ir mielas, mylimas žmogus, jis būdavo ne suėdamas, o švelniai aplaižomas pasibaigus žaidimui. Gal man nevertėjo žaisti su juo šitų žaidimų. Kas žino, gal jie jame išugdė kažką panašaus į didybės maniją, dėl kurios jis pasidarė neatsargus gresiant tikram pavojui. Tigras būtų atlaikęs penkiasdešimt gaudynių ratų, man jėgų

užtekdavo daugių daugiausia dešimčiai. Vis dėlto ir po šitiekos jis būdavo toks patenkintas, kad eidavo į spintą dar truputėlį numigti. Iš pradžių Lūšius irgi mielai žaisdavo kartu, jis sukinėdavosi aplinkui lodamas ir nerangiai strikinėdamas. Bet Tigras griežtai parodė jam savo vietą, todėl dabar jis stebėdavo mūsų žaidimą tik iš toli, vizgindamas uodegą ir garsiai lekuodamas. Tik kai aš neturėdavau laiko ir būdavau nepermaldaujama, Lūšiui būdavo leidžiama mane pavaduoti. Tačiau tada, regis, abiem nebebūdavo taip linksma.

Truputėlį atsipūtusi tvarkydavau pieną. Su juo visada būdavo kokio nors darbo. Reikėdavo nugriebti grietinėlę, didžiąją dalį lieso pieno gaudavo jautis. Kartais galėdavau sumušti sviesto arba iš pieno likučių išlydyti riebalų, kurių atsargos, žinoma, niekada nesusikaupdavo didelės. Prireikdavo ne vienos dienos, kol tam nugriebdavau pakankamai grietinėlės. Aš pati gėriau daug pieno, kad taip vienodai maitindamasi išlikčiau sveika, ir dar kasdien jo duodavau Lūšiui su Tigru. Paskui tvarkydavau namus, vėdindavau lovą, skalbdavau arba valydavau ir ruošdavau pietus. Jie būdavo labai paprasti, dažniausiai pievoje aš dar pasirankiodavau valgomų žolių mėsai šiek tiek pagardinti. Pievoje augo ir grybų, bet aš jų nepažindama nedrįsau valgyti. Jie atrodė labai viliojamai, bet kadangi Bela jų nelietė, ir aš savo alkį tramdžiau.

Po pietų atsisėsdavau ant suolo ir panirdavau į mieguistą snaudulį. Į veidą šviesdavo saulė, ir galva apsunkdavo nuo nuovargio. Kai pajusdavau, kad tuoj užmigsiu, atsistodavau ir išeidavau su Lūšium į mišką. Šio kasdienio pasivaikščiojimo jam reikėdavo taip pat kaip Tigrui rytinio žaidimo. Dažniausiai mes nukeliaudavom į apžvalgos aikštelę, ir aš per žiūroną apžvelgdavau vietoves. Dariau tai, tiesą sakant, tik iš įpročio. Bažnyčių bokštai spindėdavo visada vienodai raudonai, mažumė-

lę pasikeisdavo tik pievų ir laukų spalva. Pučiant fenui viskas rodydavos ranka pasiekiama ir ryšku, pučiant rytų vėjui slėnius užklodavo plonytis melsvas šydas, o kartais, kai virš upės pakildavo rūkas, nematydavau nieko. Niekad nesėdėdavau ten ilgai, – Lūšiui tai būdavo pernelyg nuobodu, – plačiu lanku patraukdavau į mišką ir grįždavau dažniausiai apie ketvirtą ar penktą iš priešingos pusės, nei išėjau. Per savo pasivaikščiojimus matydavau tik kalnų gyvūnus, stirnos į šį aukštį nebeužlipdavo. Per žiūroną ant baltų kalkinių uolų kartais išvysdavau keletą gemzių. Tą vasarą radau keturias negyvas gemzes, pasislėpusias krūmynuose. Kai jos apakdavo, nusileisdavo į slėnį. Šitos keturios nespėjo toli nueiti. Mirtis jas pasivijo greitai. Iš tikrųjų jas būtų reikėję nušauti, kad epidemija neplistų ir vargšai gyvūnėliai būtų išvaduoti nuo kančių. Bet iš tokio atstumo nebūčiau pataikiusi, be to, reikėjo taupyti amuniciją. Taigi man nieko kito neliko, kaip stebėti šią negandą iš šono.

Mums grįžus iš žygio, Lūšius atsiguldavo ant suolo ir užmigdavo saulės atokaitoje. Kailis, matyt, jį saugojo, nes karštyje jis galėdavo snūduriuoti valandų valandas. Aš tuo tarpu triūsdavau tvarte, pjaudavau rąstus arba ką nors taisydavau.

Dažnai ir nieko neveikdavau, tik žiūrėdavau į Belą su jaučiu arba stebėdavau suopį, sukantį ratus virš miško. Nežinau, ar ten iš tikrųjų buvo suopis, ten galėjo būti ir sakalas arba vanagas. Pripratau visus plėšriuosius paukščius vadinti suopiais, nes man labai patiko pats žodis. Jei suopiai pasirodydavo per dažnai, aš visada imdavau nerimauti dėl Tigro. Ačiū Dievui, Tigras verčiau likdavo netoli trobelės ir, regis, netgi bijojo kirsti plačią pievą, kad nusigautų į mišką. Jam pakako grobio, esančio aplinkui trobą. Riebūs žiogai peršokdavo net durų slenkstį, tiesiai Tigrui į letenas. Suopis man labai patiko, nors ir kėlė baimę. Jis buvo labai gražus, ir aš sekdavau jį aki-

mis, kol tas išnykdavo dangaus žydrynėje arba staiga šaudavo žemyn į mišką. Jo kimus klyksmas buvo vienintelis svetimas balsas, pasiekiantis mane kalnų ganykloje.

Bet visų mieliausiai aš tiesiog žvelgdavau į pievą. Ji nuolat palengva judėjo, net kai manydavau, kad nėra nė menkiausio vėjelio. Begalinis švelnus bangavimas, skleidžiantis ramybę ir saldų kvapą. Čia augo levandos, Alpių rožytės, katpėdės, laukiniai čiobreliai ir daugybė kitų žolelių, kurių nepažinojau, bet kurios kvepėjo ne prasčiau, tik kitaip negu čiobrelis. Tigras dažnai tupėdavo prie kurio nors kvapaus augalėlio užvertęs akis ir į nieką kitą nereaguodavo. Jis mėgaudavosi žolelėmis kaip narkomanas kvaišalais. Tik apsvaigimas neturėjo jam jokių blogų pasekmių. Kai saulė nusileisdavo, nuvesdavau Belą su jaučiu į tvartą ir dirbdavau įprastus darbus. Vakarienė dažniausiai būdavo itin skurdi, susidedanti iš pietų likučių ir stiklinės pieno. Tik kai nušaudavau laukinį žvėrį, mes keletą dienų gyvendavom ypač sočiai, kol mane supykindavo nuo bet kokios mėsos. Aš juk neturėjau prie jos nei duonos, nei bulvių, o miltus privalėjau taupyti toms dienoms, kai mėsos nebeliks.

Paskui atsisėsdavau ant suolo ir laukdavau. Pieva pamažu užmigdavo, išryškėdavo žvaigždės, paskui pakildavo mėnulis ir panardindavo pievą į savo šaltą šviesą. Šitų valandų kupina nekantros laukdavau ištisą dieną. Šis metas būdavo vienintelis, kai sugebėdavau mąstyti labai aiškiai ir nekurdama iliuzijų. Nebeieškojau prasmės, kuri būtų palengvinusi man gyvenimą. Toks noras man atrodė beveik įžūlus. Žmonės žaidė žaidimus, kurie beveik visada prastai baigdavosi. Man nebuvo ko skųstis; aš buvau viena iš jų ir negalėjau jų teisti, nes puikiai juos supratau. Buvo daug geriau apie žmones iš viso negalvoti. Didysis saulės, mėnulio ir žvaigždžių žaidimas man atrodė labai vykęs, tuo labiau kad išrastas ne žmonių. Bet jis dar buvo

nepasibaigęs ir galėjo slėpti nesėkmės užuomazgas. Aš buvau tik atidus ir sužavėtas žiūrovas, bet nebūtų užtekę ir viso mano gyvenimo, kad apžvelgčiau net pačią trumpiausią jo fazę. Didžiąją savo gyvenimo dalį leidau plūkdamasi ir užsiėmusi kasdieniais žmogiškais rūpesčiais. Dabar, kadangi beveik nieko nebeturėjau, galėjau sau leisti sėdėti ant suolo ir žiūrėti į žvaigždes, šokančias juodame dangaus skliaute. Buvau tiek nutolusi nuo savęs, kiek tik žmogui įmanoma, ir žinojau, kad ši būsena negali tęstis pernelyg ilgai, jei noriu išlikti gyva. Jau anuomet kartais pagalvodavau, kad vėliau nesuprasiu, kas buvo apsėdę mane kalnų ganykloje. Suvokiau, kad viskas, apie ką anksčiau mąsčiau ir ką dariau, tebuvo stereotipai. Dar prieš mane viską buvo sugalvoję ir padarę kiti žmonės. Man tik reikėjo sekti jų pėdomis. Valandos ant suolo prie trobelės buvo tikrovė, patirtis, kurią įgijau aš pati, nors ir ne visada tobula. Mintys beveik visada būdavo greitesnės už akis ir iškraipydavo tikrąjį vaizdą.

Pabudusi, kol protas dar paralyžiuotas miego, kartais žiūriu į daiktus, negalėdama jų iš karto atpažinti ir pavadinti. Šis įspūdis būna gąsdinantis ir grėsmingas. Tik nuovoka paverčia kėdę su mano drabužiais į pažįstamą daiktą. Ką tik ji tebuvo kažkas neapsakomai svetimo ir vertė daužytis mano širdį. Aš nedažnai gilindavausi į šias būsenas, bet nieko keisto, kad kartais vis dėlto taip dariau. Juk nebuvo nieko, kas būtų galėję mane prablaškyti ir užimti mano mintis – nei knygų, nei pokalbių, nei muzikos; nieko. Nuo vaikystės atpratau žiūrėti į daiktus savo pačios akimis ir pamiršau, kad pasaulis kadaise buvo jaunas, nepaliestas, labai gražus ir baisus. Nebegalėjau grįžti atgal, juk buvau nebe vaikas ir nepajėgi patirti kaip vaikas, bet vienatvė retkarčiais man leisdavo bent kelias akimirkas dar kartą pamatyti didį gyvenimo spindesį be prisiminimų ir sąmonės. Galbūt žvėrys iki mirties gyvena siaubo ir žavesio pasaulyje. Jie negali

pabėgti ir privalo pakelti tikrovę iki savo paskutiniosios. Net jų mirtis yra be paguodos ir vilties, tikra mirtis. Aš, kaip visi žmonės, irgi nuolat skubėjau pabėgti ir nuolat skendėjau svajonėse. Kadangi nemačiau mirštant savo vaikų, įsivaizdavau, kad jie dar gyvi. Bet aš mačiau, kaip buvo užmuštas Lūšius, mačiau iš jaučio prakirstos galvos tekančias smegenis ir mačiau, kaip tarsi bekaulis padaras šliaužė ir nukraujavo Perlė, aš vis dar jaučiau savo rankose vėstančią stirnos širdį.

Tokia buvo tikrovė. Kadangi visa tai mačiau ir jaučiau, man labai sunku svajoti dieną. Aš itin bjauriuosi svajonėmis ir jaučiu, kad viltis manyje žuvo. Tai kelia man baimę. Nežinau, ar pajėgsiu gyventi vien su realybe. Kartais bandau elgtis su savim kaip su robotu: daryk tą, eik ten ir nepamiršk padaryti to. Bet tai veikia tik labai trumpą laiką. Aš prastas robotas; vis dar esu mąstantis ir jaučiantis žmogus, ir nuo to niekad savęs neatpratinsiu. Todėl sėdžiu čia ir užsirašau viską, kas įvyko, ir man visai nerūpi, ar pelės mano užrašus sugrauš ar ne. Visų svarbiausia yra pats rašymas, kadangi su niekuo pasikalbėti negaliu, turiu palaikyti nesibaigiantį pokalbį su savimi. Šis pasakojimas apie save bus vienintelis mano kada nors parašytas, nes kai jis bus baigtas, namuose nebebus nė skiautelės popieriaus, ant kurios būtų galima rašyti. Jau dabar vėl drebu bijodama akimirkos, kai reikės eiti į lovą. Tada gulėsiu atmerktomis akimis, kol namo grįš katė ir jos šilta artuma padovanos man išsiilgtą miegą. Ir net tada aš nebūsiu saugi. Kai esu bejėgė, mane gali užpulti sapnai, juodi nakties sapnai.

Man sunku sugaudyti mintis ir sugrįžti į tą vasarą kalnų ganykloje, kuri man atrodo tokia netikroviška ir tolima. Anuomet Lūšius, Tigras ir jautis dar buvo gyvi, o aš nieko nenujaučiau. Kartais sapnuoju, kad ieškau kalnų ganyklos ir neberandu. Vaikštau per krūmynus ir mišką, grublėtais takais, o, kai

pabundu, būnu pavargusi ir tarsi sudaužyta. Keista, sapnuose kalnų ganyklos ieškau, o būdraudama džiaugiuosi, kad manęs nelanko prisiminimai apie ją. Aš niekada daugiau nenoriu jos matyti, niekada.

Rugpjūtį dar du ar tris kartus atūžė audros, bet jos nebuvo labai smarkios ir trukdavo tik porą valandų. Jei mane ir apimdavo koks miglotas nerimas, tai tik dėl to, kad viskas baigėsi gerai. Mes visi buvom sveiki, dienos buvo šiltos ir kvapnios, o naktys pilnos žvaigždžių. Galop, kadangi nieko pikta nevyko, prie šios būsenos pripratau ir ėmiau į gerovę žiūrėti kaip į savaime suprantamą dalyką. Praeitis ir ateitis skalavo mano mažytę šiltą „Čia ir dabar" salą. Žinojau, kad ilgai taip trukti negali, bet visai dėl to nesijaudinau. Prisiminimuose tą vasarą temdo tik daug vėlesni įvykiai. Aš nebejaučiu, kaip buvo gražu, tik žinau, kad taip buvo. Tai siaubingas skirtumas. Todėl man nepavyksta nupiešti kalnų ganyklos paveikslo. Mano pojūčiai prisimena prasčiau už smegenis, ir gal vieną dieną jos apskritai liausis prisiminusios. Kol taip neatsitiko, turiu spėti viską užrašyti.

Vasara jau artėjo prie pabaigos. Paskutinę rugpjūčio savaitę įsiveržė blogas oras. Pasidarė šalta, lietinga, ir man teko šildyti trobą visą dieną. Anuomet aš sunaudojau per daug degtukų, nes sausos šakos bemat sudegdavo, vos man išėjus iš namų. Bela ir jautis liko ganytis pievoje. Atrodė, kad jiems nežvarbu, bet ir ne taip smagu kaip vasarą. Tigras visą savaitę nelaimingas praleido trobelėje, tupėjo ant palangės ir paniuręs spoksojo į lietų. Aš dirbau savo kasdienius darbus ir pamažu pradėjau ilgėtis medžioklės namo, savo chalato, dygsniuotos antklodės ir buko malkų spragsėjimo. Kas dieną vidudienį apsivilkdavau apsiaustą, ant galvos užsitraukdavau gobtuvą ir eidavau su Lūšium į mišką. Klajodavau be tikslo po varvančiais medžiais, leisdavau pasiausti Lūšiui, kad nepra-

rastų gero ūpo, ir sustirusi grįždavau namo. Kadangi daugiau neturėdavau ką veikti, eidavau anksti miegoti, o kuo daugiau miegojau, tuo mieguistesnė dariausi. Tai mane erzino ir ėmė slėgti. Tigras kniaukdamas campinėjo nuo virtuvės iki kamaros ir bandė prisivilioti mane pažaisti, bet pasibodėjęs netrukus pats nebenorėjo. Vienas Lūšius negiežė ant lietaus ir dienąnakt, išskyrus mūsų trumpus pasivaikščiojimus, drunijo pakrosnyje. Galų gale net pradėjo snigti milžiniškomis šlapiomis snaigėmis. Neilgai trukus aplink mus siautė pati tikriausia pūga. Apsirengiau ir nuvedžiau Belą su jaučiu į tvartą. Snigo visą naktį, ir rytą sniego buvo prikritę dešimt centimetrų. Dangus buvo apsiniaukęs, pūtė šaltas vėjas. Po pietų truputį atšilo ir nulijo trumpas lietus. Dabar jau aiškiai mačiau, kad grįžimo į medžioklės namą pernelyg ilgai atidėlioti negaliu.

Po savaitės mane pažadino saulės spinduliai ant veido. Iš tikrųjų dar kartą išsigiedrijo. Oras dar buvo šaltas, bet dangus vaiskus ir blyškiai žydras. Saulė man atrodė blausesnė ir mažesnė nei anksčiau, bet neabejoju, kad tik mano įsivaizdavimu. Diena buvo spindinti ir graži, bet kažkas buvo kitaip. Ant uolų žėrėjo pirmasis sniegas, į kurį žiūrint mane nukrėtė drebulys. Lūšius ir Tigras jau stovėjo prie durų, ir aš išleidau juos laukan. Paskui išvedžiau Belą ir jautį į ganyklą. Ore tvyrojo sniego kvapas, o šilta pasidarė tik vidudienį. Vasara baigėsi. Dabar vis dėlto nusprendžiau dar neskubėti kraustytis, ir iš tiesų geri orai laikėsi iki rugsėjo dvidešimtos. Vakarais žvaigždes turėjau stebėti per langą, lauke jau buvo per šalta. Jos atrodė atsitraukusios toliau į erdvę, ir jų šviesa buvo šaltesnė negu praėjusiomis vasaros naktimis.

Aš grįžau prie savo įprasto gyvenimo, ėjau pasivaikščioti su Lūšium, žaidžiau su Tigru ir rūpinausi namų buitim. Tačiau jaučiausi keistu būdu prablaivėjusi. Vieną naktį, – aš jau pra-

dėjau žvarbti lovoje, – supratau, kad dar ilgiau laukti pavojinga. Ankstų rytą susikroviau reikalingiausius daiktus į kuprinę, įdėjau Tigrą į jo nekenčiamą dėžutę, išvedžiau Belą su jaučiu iš tvarto ir buvau pasiruošusi keliauti. Septintą valandą leidomės į kelią ir vienuoliktą pasiekėm medžioklės namą. Iš pradžių iš kalėjimo išlaisvinau bėdojantį Tigrą ir uždariau jį troboje. Belą ir jautį pagirdžiau dirbtiniame šaltinėlyje ir palikau ganytis proskynoje. Oras juk buvo vis dar gražus, be to, šiltesnis nei kalnų ganykloje. Kai grįžau į trobą, Tigras jau gulėjo spintoje ir atrodė jaučiąsis saugiai. Lūšius linksmai pasveikino medžioklės namą. Jis suvokė, kad mes grįžom namo, ir sekiojo mane kiekviename žingsnyje audringai dvėsuodamas. Iki vėlyvos popietės tvarkiausi namuose ir tik pamelžusi Belą ir nuvedusi ją su jaučiu į tvartą radau laiko užkąsti. Krosnyje degė ugnis, tikra spragsinti ugnis iš buko malkų, ir namas pakvipo vėju ir lietaus išplautu medžiu. Lūšius nuropojo į pakrosnį, aš irgi pavargusi nuėjau miegoti. Išsitiesiau lovoje, užpūčiau žvakę ir tuojau pat užmigau.

Kažkas drėgnas, šaltas palietė man veidą ir pažadino džiaugsmingu kniauksėjimu. Uždegiau šviesą, apglėbiau pilką, nuo rasos drėgną kamuoliuką ir priglaudžiau prie savęs. Katė iš tikrųjų grįžo namo. Tarp daugybės mrrr ir miau ji man papasakojo savo ilgos vienišos vasaros išgyvenimus. Atsikėliau ir pripyliau jai į dubenėlį šilto pieno, prie kurio ji godžiai pripuolė. Ji buvo sulysusi ir apsileidusi, bet atrodė visai sveika. Atbėgo Lūšius ir abu beveik švelniai pasisveikino. Galbūt aš anksčiau buvau neteisi, laikydama katę šalta ir nedraugiška. Kita vertus, šilta krosnis, saldus pienas ir saugi vieta lovoje vis dėlto vertos miaukimo. Šiaip ar taip, mes dabar buvome laimingai susivieniję, ir, gulėdama lovoj bei jausdama mažytį pažįstamą kūnelį prie savo kojų, labai džiaugiausi vėl būdama

namie. Kalnų ganykloje buvo gera, geriau nei čia, bet mano namai buvo medžioklės namas. Vasarą prisiminti man buvo beveik nemalonu ir aš buvau patenkinta grįžusi į įprastą gyvenimą.

Artimiausiomis dienomis gyvuliams laiko turėjau labai mažai. Kiekvieną rytą su Lūšium lipdavau į kalnų ganyklą ir parsitempdavau dideles kuprines, pilnas namų apyvokos daiktų. Tai vargino ne taip kaip gegužę, nes šįkart reikėjo leistis nuokalnėn. Tik sviestmušė paliko kelias mėlynes man ant nugaros. Prieš įžengdama į mišką paskutinį kartą atsigręžiau ir pažvelgiau į pievą, šiurenamą rudens vėjo, plytinčią po aukšta melsva padange. Aš jau nebepriklausiau šioms platybėms ir didžiai tylai. Žinojau, kad daugiau taip, kaip šią vasarą, niekada nebebus. Tam nebuvo jokios logiškos priežasties, bet aš tiesiog buvau tuo įsitikinusi. Šiandien manau, jog tokia tikra buvau todėl, kad tiesiog nenorėjau to pasikartojimo. Dar didesnis šios nepaprastos būsenos stiprinimas būtų įstūmęs mane ir mano gyvulius į didelį pavojų.

Kelias pakalnėn vedė po tamsiomis eglėmis, nelygiais takais, ir mažytis žydras lopinėlis virš manęs neturėjo nieko bendra su dangum virš kalnų ganyklos. Kiekvienas akmenėlis ant kelio, kiekvienas krūmelis man atrodė pažįstamas, gražus, bet per daug paprastas, palyginus su blizgančiu sniegu ant uolų. Tačiau būtent šio pažįstamo paprastumo man ir reikėjo, jei norėjau likti žmogumi. Kalnų ganykloje į mane įsisunkė dangaus šaltis ir platybė ir nepastebimai nutolino mane nuo gyvenimo. Bet tai jau buvo seniai praeity. Leidžiantis į slėnį mano pečius skaudžiai slėgė ne tik sviestmušė; vėl atgijo visi rūpesčiai, kuriuos buvau nusimetusi. Jau buvau nebe atsiplėšusi nuo žemės, o vargstanti ir slegiama, kaip žmogui ir pridera. Man tai atrodė gerai ir teisinga, ir aš klusniai priėmiau šią sunkią naštą.

Pailsėjusi dvi dienas aplankiau savo bulvių lysvę. Tankus ir žalias bulvienojas dar nebuvo pradėjęs gelsti. Reikėjo dar kelias savaites išsiversti su mėsa ir miltais, bet ir miltų man buvo likę nedaug. Išsiviriau dilgėlių sriubos, kuri nebuvo tokia skani kaip pavasarį, tačiau bent jau pripildė skrandį. Paskui nuėjau pažiūrėti savo vaismedžių. Slyvos, gausiai žydėjusios ir užsimezgusios, vasarą tikriausiai nubyrėjo. Užtat obuolių buvo daugiau nei praėjusiais metais ir laukinių obuoliukų – daugybė. Šito derliaus man dar irgi reikėjo palaukti. Suvalgiau vieną obuolį, bet jis buvo žalias, ir man nuo jo suskaudo pilvą.

Prasidėjo antrasis mano ruduo miške. Po lazdynais, drėgnose ir pavėsingose vietose, žydėjo ciklamenai, o tarpeklis mėlynavo nuo gencijonų. Rytų vėją pakeitė pietys, jis atnešė nemaloniai šiltą orą. Galbūt aš vis dėlto per anksti palikau kalnų ganyklą, bet žinojau, kad po feno labai greitai stos blogas oras. Aš jaučiausi pavargusi ir suirzusi, tempiau šieną į garažą ir džiaugiausi, kad pavasarį prikapojau tiek daug malkų, kad man nebereikėjo dirbti bent jau šio darbo.

Pagaliau pradėjo lyti, tačiau vis dar buvo šiltoka. Vakarais turėjau kūrenti, bet to reikia net ir vėsesnėmis vasaros dienomis. Likau namie ir persisiuvau sau seną Hugo kasdienį kostiumą. Siuvau prastai ir nemokšiškai, bet aš nesiekiau sukurti šedevro. Šis darbas, neteikęs man jokio malonumo, užėmė tik mano rankas. Mano mintys kažkur klajojo. Buvo jauku sėdėti šiltoje troboje. Lūšius miegojo pakrosnyje, katė – ant mano lovos, o Tigras gainiojo popierinį kamuoliuką iš vieno kampo į kitą. Jis dabar buvo beveik suaugęs ir jau didesnis už savo motiną. Jo stambi – katino – galva buvo veik dukart platesnė už jos trapią galvelę. Mums grįžus, senoji katė Tigrą pasitiko priešiškai, kol šis, tikriausiai iš baimės, ant jos smarkiai sušnypštė. Po to jie susitaikė, tai yra tarsi nematė vienas kito ir

kiekvienas elgėsi taip, lyg būtų vienintelė katė namuose. Tigras savo motinos nebeatpažino. Jis juk buvo dar mažas, kai mes išsikraustėm į kalnų ganyklą, o senoji jau seniai buvo liovusis juo rūpintis. Dėl lietingo oro anksti sutemdavo, todėl, norėdama taupyti, eidavau anksti miegoti. Miegojau ne taip gerai kaip kalnų ganykloje, kur pavargdavau jau vien nuo oro. Naktį pabudau du ar tris kartus ir stengiausi nieko negalvoti, kad visai neišbaidyčiau miego. Atsikėliau tik apie septintą, kad nueičiau į tvartą. Bela ir jautis jau vėl buvo čia visiškai įsigyvenę, tik Bela davė šiek tiek mažiau pieno dėl prastesnio pašaro proskynoje. Bet aš tikėjausi, kad pradėjus ją šerti šienu padėtis pagerės.

Labai pamažu oras šalo ir bjuro. Kasdien ėjau su Lūšium į mišką, o kai liovėsi lyti, pabandžiau sužvejoti keletą upėtakių. Vieną popietę pagavau du, kitą – tik vieną, užtat ranka. Nežinau, ar žuvys miega, bet šita turėjo būti užsnūdusi savo klane. Žvejyba ėjo jau nekaip. Upėtakiai nenorėjo kibti. Aš negalėjau laikytis taisyklių, draudžiančių šiuo metu žvejoti, bet savaime taip atsitiko, kad nepagavau daugiau nė vienos žuvies. Dėl feno anksčiau prasidėjo elnių ruja, o tai irgi trikdė mano miegą. Man atrodė, kad elnių šiemet daugiau nei praėjusiais metais. Mano nuogąstavimai pasitvirtino; jie ateidavo pas mane iš kitų teritorijų, kuriose galėdavo netrukdomi daugintis. Vieną dieną, kai žiema nebus pernelyg pikta, mišką tiesiog perpildys laukiniai žvėrys. Šiandien dar negaliu pasakyti, kaip viskas klostysis, bet, jei aš pasikasiu po siena, atliksiu šį paskutinį darbą labai kruopščiai ir pastatysiu tikrus vartus iš žemių ir akmenų. Negaliu iš savo žvėrių atimti šios paskutinės galimybės.

Galiausiai vėjas vėl pasisuko ir dabar pūtė iš rytų. Oras dar kartą iš tikrųjų pagerėjo. Vidudienį oras įšildavo taip, kad galėdavau sėdėti ant suolo saulės atokaitoje. Didžiosios miško skruzdėlės vėl labai suaktyvėjo ir traukė pro mane pilkai juo-

domis procesijomis. Jos dirbo be galo kryptingai ir nesileido blaškomos. Jos tampė eglių spyglius, vabaliukus bei žemės grumstelius ir sunkiai vargo. Man visada būdavo jų šiek tiek gaila. Aš niekad nebūčiau įstengusi sugriauti skruzdėlyno. Mano požiūris į mažuosius robotus svyravo tarp žavėjimosi, pasibaisėjimo ir gailesčio. Labai natūralu, nes žiūrėjau į jas žmogaus akimis. Milžiniškai skruzdei mano veikla tikriausiai būtų atrodžiusi itin mįslinga ir šiurpi.

Bela su jaučiu visas mielas dienas leido proskynoje ir rupšnojo – jau be didelio pasimėgavimo – kietą, pageltusią žolę. Jiems akivaizdžiai daug labiau patiko šviežias, kvepiantis šienas, kuriuo šėriau juos vakarais. Tigras žaisdavo netoliese, bet laikydavosi atokiai nuo skruzdėlių, o Lūšius bėgdavo į krūmynus, grįždavo kas dešimt minučių, pažiūrėdavo į mane klausiamu žvilgsniu ir, išgirdęs mano pagiriantį žodį, ramus vėl dingdavo.

Beveik visą spalį oras liko gražus. Aš vis dėlto pasinaudojau patogiu laiku ir padvigubinau savo malkų atsargas. Dabar visas namas iki pat verandos buvo apjuostas pliauskų rietuvėmis ir atrodė kaip tvirtovė, iš kurios maži langeliai spygsojo tarsi šaudymo angos. Mediena leido sakus ir visą proskyną pripildė savo kvapo. Aš sau taikiai ir tolygiai triūsiau, pernelyg nepersistengdama. Pirmaisiais metais man tai dar nepavyko. Tiesiog dar nebuvau radusi teisingo ritmo. Bet paskui pamažu išsimiklinau ir prisitaikiau prie miško. Mieste nervingai skubant galima gyventi metų metus, tai ištampo nervus, bet ištveriama ilgą laiką. Tačiau joks žmogus negali ilgiau nei porą mėnesių nervingai skubėdamas laipioti kalnais, sodinti bulves, kapoti malkas arba šienauti. Pirmieji metai, kai dar nebuvau prisitaikiusi, gerokai viršijo mano jėgas, ir nuo šito besaikio persidirbimo aš niekad neatsigausiu. O aš dar kaip beprotė kiekvienu tokiu rekordu didžiavausi. Šiandien net nuo namo iki tvarto einu neskubėdama,

kaip miško iškylautoja. Kūnas neįsitempia, o akys turi laiko žvalgytis. Tas, kuris lekia, negali dairytis. Ankstesniame gyvenime mano kelias metų metus vesdavo pro aikštę, kurioje viena senutė lesindavo balandžius. Visada mėgau gyvūnus, ir šiandien tiems seniai suakmenėjusiems balandžiams jaučiau kuo didžiausią simpatiją, tačiau nė vieno iš jų nebegaliu aprašyti. Net neprisimenu, kokios spalvos buvo jų akys ir snapai. Tiesiog nebeprisimenu, ir man atrodo, kad tai gana aiškiai rodo, kaip buvau įpratusi vaikščioti per miestą. Tik nuo tada, kai tapau lėtesnė, miškas aplink mane atgijo. Nenoriu teigti, kad šis gyvenimo būdas yra vienintelis, bet man jis, be abejo, tinka labiausiai. Ir kiek visko turėjo įvykti, kol sau jį atradau. Anksčiau nuolat kažkur eidavau, vis skubėdavau kupina nirtulingos nekantros, nes visur, kur atvykdavau, iš pradžių turėdavau ilgai laukti. Lygiai taip pat būčiau galėjusi visą kelią vilkti koją už kojos. Retkarčiais visiškai aiškiai suvokdavau savo ir mūsų pasaulio būseną, bet buvau nepajėgi išsiveržti iš šio negero gyvenimo. Nuobodulys, kuris dažnai kankino, buvo toks, kaip doro rožių augintojo automobilių fabrikantų kongrese. Beveik visą savo gyvenimą praleidau tokiame kongrese ir stebiuosi, kad vieną dieną iš nuobodžio dar nekritau negyva. Tikriausiai išgyvenau tik todėl, kad visada galėjau pabėgti į savo šeimą. Nors paskutiniais metais man dažnai atrodė, kad net ir patys artimiausieji perėjo į priešo pusę, ir gyvenimas tikrai virto pilku ir niūriu.

Tiesą sakant, čia, miške, esu savo vietoje. Ant automobilių fabrikantų nepykstu, jie juk seniai nebeįdomūs. Bet kiek jie mane prikankino dalykais, kurie man buvo atgrasūs. Aš turėjau tik šitą savo gyvenimėlį, o jie ir jo man neleido ramiai gyventi. Dujotiekiai, elektrinės ir naftotiekiai; tik dabar, kai žmonių nebėra, jie parodo savo tikrąjį apgailėtiną veidą. Anuomet jie iš vartojimo reikmenų buvo paversti stabais. Aš

irgi turiu tokį daiktą, stovintį vidury miško, – Hugo juodą „Mercedesą“. Jis buvo beveik naujas, kai juo čionai atvykome. Šiandien jis tėra apžėlęs pelių ir paukščių lizdas. Ypač birželį, kai žydi raganės, jis atrodo labai gražus, tarsi milžiniška vestuvinė puokštė. Žiemą jis irgi dailus, kai žybsi šerkšnu arba užsimaukšlina baltą kepurę. Pavasarį ir rudenį pro rudus stiebus matau išblukusius geltonus salono apmušalus, buko lapus, putgumės gabalėlius ir arklio ašutus, ištrauktus ir supešiotus mažyčių dantukų.

Hugo „Mercedesas“ tapo prašmatniais namais, šiltais ir apsaugotais nuo vėjo. Reikėtų miškuose pastatyti daugiau automobilių, jie labai pasitarnautų kaip lizdavietės. Šalies gatvėse jų tikriausiai tūkstančiai, apaugusių gebenėmis, dilgėlėmis ir brūzgynais. Bet jie tušti ir negyvenami.

Aš matau be garso kerojančius sodriai žalius augalus. Girdžiu vėją ir daugybę garsų mirusiuose miestuose, ant grindinio dūžtančius langų stiklus, iš sutrūkinėjusių vamzdžių lašantį vandenį ir tūkstančius durų, trankomų vėjo. Retkarčiais, audringomis naktimis, nuo kėdės prie stalo nuvirsta akmeninis kūnas, kadaise buvęs žmogum, ir dundėdamas atsitrenkia į parketą. Kurį laiką tikriausiai siautė ir dideli gaisrai. Bet dabar tai turėtų būti pasibaigę, ir augalija skuba užkloti mūsų liekanas. Kai žiūriu į žemę už sienos, nematau nei skruzdėlės, nei vabalo, nei mažiausio vabzdžio. Bet tai netruks amžinai. Su upelių vandeniu į ten prasisunks gyvybė, smulki primityvi gyvybė, ir vėl atgaivins žemę. Tai turėtų manęs visai nejaudinti, o vis dėlto, keista, pripildo mane slapto pasitenkinimo.

Spalio šešioliktąją – nuo to laiko, kai grįžau iš kalnų ganyklos, vėl tvarkingai vedu užrašus, – spalio šešioliktąją iš žemės iškasiau bulves ir surinkau žemėtus gumbus į maišus. Derlius buvo geras, pelės padarė labai nedaug žalos. Galėjau būti pa-

tenkinta ir nebijoti žiemos. Nusivaliau pajuodusias rankas maišu ir atsisėdau ant kelmo. Nuolatinio pilvo gurgimo laikai pasibaigė; pagalvojus apie savo vakarienę: šviežios bulvės su sviestu, – burnoje susirinko seilės. Pro bukus skverbėsi paskutiniai vasaros spinduliai, aš ilsėjausi – išvargusi ir laiminga. Nuo lankstymosi skaudėjo nugarą, bet skaudėjo maloniai, kaip tik tiek, kad jausčiau, jog apskritai turiu nugarą. Man dar reikėjo nutempti maišus ant šakų namo. Aš pririšdavau po du maišus prie buko šakų, kurios vasarą man atstodavo vežimą, o žiemą – roges, ir tempdavau juos išmintu taku medžioklės namo link. Kai vakare visas bulves iškroviau kamaroje, buvau tokia nusistekenusi, kad be vakarienės nuėjau miegoti ir šventinį valgį atidėjau.

Spalio dvidešimt pirmąją, vis dar giedru oru, namo parsinešiau obuolių ir laukinių obuoliukų. Nors jie dar buvo kietoki, skonis buvo nuostabus. Suguldžiau juos kamaroje taip, kad nesiliestų vienas su kitu. Sudaužytus obuolius, skirtus greitai suvartoti, padėjau pirmoje eilėje. Jie atrodė labai gražūs, žali kaip žolė, ryškiai raudonais kaip ugnis šonais, visi tokie kaip obuolys iš pasakos apie Snieguolę.

Pasakas prisiminiau dar labai tiksliai, bet šiaip daugybę dalykų pamiršau. Kadangi ir taip nedaug žinojau, žinių liko labai mažai. Mano galvoje išliko vardai, bet nebeprisiminiau, kada gyveno jais vadinęsi žmonės. Visada mokiausi tik dėl egzaminų, o vėliau saugumo jausmą man teikė enciklopedijos užnugaryje. Dabar, be šios pagalbos, mano atminty vyravo baisi painiava. Kartais išnirdavo eilėraščių eilutės, aš neprisimindavau, kas jų autorius, o tada mane užliedavo kankinamas troškimas nueiti į artimiausią biblioteką ir pasiimti knygų. Mažumėlę guodė, kad tos knygos dar egzistuoja ir vieną dieną aš jų dar gausiu. Šiandien žinau, kad tada jau bus per vėlu. Net normaliais laikais mano gyvenimo neužtektų užpildyti visoms spragoms. Taip

pat nežinau, ar mano galva dar gebėtų visa tai įsidėmėti. Jei kada nors iš čia ištrūksiu, visas knygas, kurias rasiu, paglostysiu, bet jų nebeskaitysiu. Kol gyvenu, visas jėgas skirsiu, kad aš ir mano gyvuliai išsilaikytume. Niekad nebūsiu iš tiesų išsilavinusi moteris, su tuo turiu susitaikyti.

Saulė vis dar švietė, bet oras kasdien vėso, o rytais kartkartėmis jau spindėdavo šerkšnas. Pupų derlius šįkart buvo gausus, ir dabar atėjo pats laikas iš kalnų ganyklos parsinešti bruknių. Lipau tenai labai nenoriai, bet man atrodė, kad be bruknių niekaip neapsieisiu. Ganyklos pieva tyki, it užburta, plytėjo po blyškiu spalio dangumi. Nuėjau į apžvalgos aikštelę ir apžvelgiau kraštą. Matomumas buvo daug geresnis nei vasarą, ir aš atradau mažytį raudoną bažnyčios bokštą, kurio niekad nebuvau mačiusi. Pievų žolė dabar buvo geltona su rudomis viršūnėlėmis, prinokusių sėklų jūra. Tarp jų driekėsi stačiakampiai ir kvadratiniai laukai, kuriuose kadaise augo javai. Tais metais juos jau bjaurojo didelės žalsvos dėmės, išvešėjusios piktžolės. Rojus žvirbliams. Deja, ten nebebuvo nė vieno žvirbliuko. Jie gulėjo tarsi žaisliniai paukščiukai žolėje, jau pusiau įgrimzdę žemėje. Į tą vietą žengiau nieko nesitikėdama, vis dėlto, kai visa tai pamačiau – nė dūmo debesėlio, nė menkiausios gyvybės ženklo – vėl puoliau į giliausią depresiją. Lūšius sunerimo ir paakino mane eiti toliau. Vis tiek buvo per šalta ilgai ten sėdėti. Tris valandas rinkau uogas. Varginantis darbas. Mano rankos jau visai nebemokėjo elgtis su tokiais smulkiais daiktais ir buvo labai nevikrios. Galų gale pripildžiau visą kibirą, atsisėdau ant suolo prie trobelės ir atsigėriau karštos arbatos. Pievoje buvo matyti dideli plotai, kur buvo nuėsta ir vėl ataugusi žolė. Ji jau buvo pageltusi ir apdžiūvusi. Šen bei ten augo šviesiai violetiniai gencijonų krūmeliai. Atrodė, tarsi jų žiedlapiai būtų iškirpti iš švelnaus seno šilko. Ligotas rudeninis augalas. Vėl pamačiau ir suopį,

sukantį ratus ir paskui staigiai krintantį žemyn į mišką. Apėmė jausmas, kad man bus daug geriau laikytis nuo kalnų ganyklos atokiai.

Nemėgstu, kai mane puola, ir nedelsdama ėmiau priešintis. Nebuvo jokios logiškos priežasties, kodėl turėčiau nebegrįžti į kalnų ganyklą, tad kaltę suverčiau nenorui ir baimei, kurią kėlė kamuojantis persikraustymas. Bet aš privalėjau nekreipti dėmesio į savo suglebimą, viskas buvo seniai nuspręsta ir gerai apsvarstyta. Vis dėlto žvelgiant į geltoną pievą, spindinčias uolas ir ligotus gencijonus mane nupurtė šaltukas. Staigus didelės vienatvės, tuštumos ir skaidrumo jausmas privertė mane atsikelti ir kuo greičiau sprukti iš kalnų ganyklos. Einant pažįstamu miško taku man jau viskas atrodė labai netikra. Sparčiai atšalo, ir Lūšius skubino mane grįžti į šiltą trobą.

Kitą dieną uogas išviriau ir supyliau į stiklainius, juos teko aprišti laikraščiais. Naudojausi paskutinėm gražiom dienom ir pjautuvu prišienavau kraiko Belai ir jaučiui, o kad jau pradėjau, tai nušienavau ir gabalą miško pievos laukiniams žvėrims. Kraiką sukroviau virš tvarto ir viename iš viršutinių kambarių, o šieną, kai išdžiūvo, sudėjau į stoginę, kurioje ir anksčiau būdavo laikomas žvėrių pašaras. Bulvių lysvę palikau tokią, kokia buvo, ir nutariau ją perkasti ir patręšti tik pavasarį. Paskui pajutau nuovargį ir nustebau, kad man iš tiesų pavyko atlikti visus paruošiamuosius darbus žiemai. Bet galų gale pasitaikydavo gerų metų ir praėjusiais laikais, tai kodėl ir man negalėtų būti padovanoti geri metai?

Visų šventųjų dieną netikėtai atšilo, ir aš supratau, kad tai reiškia tik greitą žiemos pradžią. Visą dieną, dirbdama darbus, nuolat galvojau apie kapines. Tam nebuvo jokios ypatingos progos, tačiau šių minčių negalėjau išvengti, nes šitiek metų buvo įprasta tokiu metu galvoti apie kapines. Įsivaizdavau, kaip

gėles ant kapų seniai užgožė žolė, antkapiai ir kryžiai lėtai smigo į žemę ir viską apžėlė dilgėlės. Mačiau vijoklinius augalus ant kryžių, sudužusius žibintus ir žvakigalių liekanas. O naktimis kapinės rodės visai apleistos. Nedegė nė viena švieselė, ir niekas nejudėjo, tik vėjas šiureno sausą žolę. Prisiminiau žmonių procesijas su pirkinių maišeliais, pilnais milžiniškų chrizantemų, ir stropų, atsargų rausimąsi ir laistymą ant kapų. Niekad nemėgau Visų šventųjų. Senų moterėlių šnibždesiai apie ligas ir baigtį, už kurių slypėjo pikta mirusiųjų baimė ir pernelyg mažai meilės. Kad ir kaip buvo stengiamasi šiai šventei suteikti gražią prasmę, sena kaip pasaulis baimė, kurią gyviesiems kėlė mirusieji, buvo nesunaikinama. Reikėjo puošti jų kapus, kad galėtum juos pamiršti. Man dar vaikystėje visada buvo skaudu, jog taip su jais elgiamasi. Juk kiekvienas žmogus galėjo numatyti, jog ir jam netrukus negyvą burną užkimš popierinėmis gėlėmis, žvakėmis ir baimingomis maldomis.

Dabar mirusieji pagaliau galėjo ilsėtis ramybėje, nevarginami rausiančių rankų tų, kurie jiems nusikalto, apžėlę dilgėlėmis ir žole, permerkti drėgmės, gulėdami po amžinai šnarančiu vėju. Ir jei kada nors vėl atsiras gyvybė, tai ji išaugs iš jų suirusių kūnų, o ne iš tų suakmenėjusių daiktų, visiems laikams pasmerktų sąstingiui. Man buvo gaila jų – ir mirusiųjų, ir suakmenėjusiųjų. Gailestis buvo vienintelė meilės forma, kurią dar jaučiau žmonėms.

Karšti vėjo gūsiai nuo kalnų mane sukrėtė ir apgaubė liūdna tamsa, su kuria bergždžiai bandžiau kovoti. Gyvuliai irgi kentėjo nuo feno. Lūšius nuilsęs gulėjo po krūmu, o Tigras kniaukė, purkščiojo visą dieną ir persekiojo savo motiną, kamuodamas ją perdėtu švelnumu. Bet ji nieko nenorėjo apie jį žinoti, tad Tigras išbėgo į pievą ir garsiai rėkdamas be paliovos trankė galvą į medį. Kai pasibaisėjusi jį paglosčiau, jis gai-

liai miaukdamas įbedė savo karštą nosį man į delną. Tigras staiga iš mano mažojo žaidimų draugo tapo beveik suaugusiu katinu, kurį kankino meilė. Kadangi senoji katė juo nesirūpino, nes pastaruoju metu buvo itin niurzgli, bijojau, kad Tigras nubėgs į mišką ir įnirtingai ieškos patelės, bet patelės jam juk ten nebuvo. Prakeikiau šiltą vėją ir apsėsta niūrių minčių nuėjau miegoti. Abi katės išbėgo į naktį, ir veikiai iš miško pasigirdo Tigro miaukimas. Jis turėjo nuostabų balsą, paveldėtą iš pono Ka-au Ka-au, bet jaunatviškesnį ir švelnesnį. Vargšas Tigras, jis miaukė bergždžiai.

Visą naktį pragulėjau pusiau būdraudama ir įsivaizduodama, kad mano lova – tai laivelis atviroj jūroj. Tai buvo beveik karštinės priepuolis, nuo kurio man darėsi silpna ir svaigo galva. Nuolat atrodė, kad krintu į bedugnę, regėjau baisius vaizdus. Visa tai vyko tarsi ant banguojančio vandens, ir gangreit aš nebeturėjau jėgų sau pasakyti, kad tai netikra. Tai buvo labai tikra, ir protas bei tvarka jau negaliojo. Paryčiais ant lovos užšoko katė ir išvadavo mane iš tos siaubingos būsenos. Iš karto visas sumišimas išsisklaidė lyg nebuvęs, ir aš pagaliau užmigau.

Rytą dangus buvo apsitraukęs juodais debesimis; šniokščiantis vėjas buvo nurimęs, bet vis tiek dar laikėsi tvanki šiluma. Diena slinko pamažu, o tirštas ir drėgnas oras sunkiai slėgė plaučius. Tigras negrįžo namo. Jį kankino ne tiek fenas, kiek mano bloga nuotaika, kuri mus nutolino ir mane darė nesukalbamą. Nudirbau darbus tvarte; Belą turėjau pažadinti, kad galėčiau ją pamelžti. Jautis irgi buvo keistai neramus ir atžagarus. Po darbo atsiguliau ant lovos. Juk naktį beveik nemiegojau. Langas ir durys buvo atviri, ir Lūšius, sergėdamas mano miegą, atsitūpė ant slenksčio. Aš iš tikrųjų užmigau ir susapnavau audringą sapną.

Buvau labai šviesioje patalpoje, panašioje į salę, visą išdabintą balta ir auksine spalvom. Palei sienas stovėjo puošnūs

barokiniai baldai, grindys buvo išklotos brangiu parketu. Kai pažvelgiau pro langą, prancūziškame parke pamačiau mažą paviljoną. Kažkur kažkas grojo „Mažąją nakties muziką". Staiga suvokiau, kad viso to jau nebėra. Mane visu svoriu užgriuvo jausmas, kad patyriau baisią netektį. Prie burnos prispaudžiau ranką, kad nesurikčiau. Staiga ryški šviesa užgeso, auksas paskendo tamsoje, ir muzika perėjo į monotonišką būgnijimą. Pabudau. Į langą barbeno lietus. Ramiai likau gulėti lovoje ir įsiklausiau. „Mažoji nakties muzika" pasislėpė lietuje, ir aš nebegalėjau jos rasti. Tai buvo tarsi stebuklas: mano miegančios smegenys prikėlė pražuvusį pasaulį naujam gyvenimui. Vis dar negalėjau tuo patikėti.

Tą vakarą mes tarytum išsivadavom iš košmaro. Per kačių duris įšliaužė Tigras, susitaršęs, žemėm ir spygliais aplipusiu kailiu, bet atsikratęs savo bėdos. Jis išrėkė visą patirtą baimę ir, palakęs pieno, išsekęs nuropojo į spintą. Senoji katė maloningai leidosi mano paglostoma, o Lūšius įlindo į savo guolį, įsitikinęs, kad aš vėl atvirtau į jam pažįstamą žmogišką būtybę. Dėliojau pasiansą ir lempos šviesoje klausiausi lietaus, tekšnojančio į langines. Paskui po stogvamzdžiu pastačiau kibirą, kad pribėgtų vandens plaukams plauti, nuėjau į tvartą pašerti ir pamelžti, o tada atsiguliau ir giliai miegojau iki vėsaus lietingo ryto. Artimiausias dienas, – ramiai ir pastoviai lijo toliau, – likau troboj. Išsitrinkau galvą, ir lengvi bei pasipūtę plaukai pastiro į visas puses. Nuo lietaus vandens jie tapo minkšti ir lygūs. Priešais veidrodį nusikirpau juos trumpai, kad dengtų ausis, ir apžiūrėjau savo įdegusį veidą po saulės išblukinta plaukų kupeta. Jis atrodė labai svetimas, sulysęs, įdubusiais skruostais. Lūpos buvo suplonėjusios, ir man šitas svetimas veidas pasirodė pažymėtas vienu slaptu trūkumu. Kadangi nebebuvo nė vieno gyvo žmogaus, kuris galėtų mano veidą mylėti, jis

man atrodė visiškai nereikalingas. Jis buvo nuogas ir varganas, aš jo gėdijausi ir nebenorėjau turėti su juo nieko bendra. Mano gyvuliai buvo prijunkę prie pažįstamo mano kvapo, balso ir kai kurių judesių. Galėjau kuo ramiausiai veidą nusiimti, jo jau nebereikėjo. Ši mintis sukėlė manyje tuštumos jausmą, ir jo būtinai turėjau išvengti. Nusitvėriau kažkokį darbą ir pasakiau sau, kad dabar būtų vaikiška liūdėti dėl veido, bet kankinamas jausmas, jog praradau kai ką svarbaus, nenorėjo niekur dingti.

Ketvirtą dieną lietus pradėjo nusibosti, bet iškart pasijutau nedėkinga, pagalvojusi apie tą palaimą, kurią jis mums atnešė po feno. Vis dėlto niekaip nebegalėjau nuneigti – man lietus jau lindo per gerklę, ir mano gyvuliai buvo lygiai kaip aš nusiteikę. Šiuo požiūriu mes buvome labai panašūs. Mes troškome giedro, nevėjuoto oro ir kiekvieną savaitę vienos lietingos dienos išsimiegoti. Bet niekam mūsų nekantra nerūpėjo, ir mes buvom priversti klausytis švelnaus srovenimo ir plekšenimo dar keturias dienas. Kai vaikščiodavau su Lūšium po mišką, šlapios šakos daužė man kojas, o drėgmė įsigerdavo į mano drabužius. Kartais šitos lietingos dienos mano atmintyje susilieja į vieną mėnesio trukmės dieną, kurią ištisai niūriai spoksojau į pilką šviesą. Bet aš tiksliai žinau, kad per šiuos dvejus su puse metų niekad nėra liję ilgiau nei dešimt dienų iš eilės.

O tvarte pradėjo dėtis toks dalykas, kuris man sukėlė siaubą. Bela reikalavo patino ir baubė kiaurą dieną. Tai nebuvo nieko nauja, nes kartojosi kas porą savaičių, o aš pripratau nekreipti į tai dėmesio, nes negalėjau jai padėti. Bet kodėl niekad nesusimąsčiau rimčiau, nesuprantu iki šiol. Matyt, kažkas manyje nuslopino mintį, kad vieną dieną jautis ims ir suaugs. O juk kaip tik šito momento aš ir laukiau nuo pat jo gimimo. Šiaip ar taip, vieną dieną užtikau jį besiartinantį prie

savo motinos. Mano pirmoji reakcija buvo pyktis ir išgąstis. Jis buvo nutrūkęs nuo virvės ir drebėdamas, krauju pasruvusiomis akimis stovėjo priešais mane. Iš tikrųjų jis atrodė klaikiai. Bet jis klusniai leidosi pririšamas, ir daugiau nieko neįvyko.

Aš parėjau namo ir atsisėdau prie stalo pagalvoti. Nė nenutuokiau, kaip turėčiau elgtis. Ar apskritai buvo galima palikti abu galvijus kartu, nesukeliant pavojaus Belai, kuri buvo silpnesnė už jautį? Pastaruoju metu jautis darėsi vis įkyresnis, ir Bela jo, regis, bijojo. Kad ir koks lauktas buvo jo subrendimas, man lig tol buvo vien tik nemalonumai. Supratau, kad tvarte turiu jam pastatyti atskirą gardą, iš kurio jis nepajėgtų ištrūkti. Lentos jam buvo nepakankamai stiprios, čia jau reikėjo rąstų. Aš netgi nupjoviau du jaunus medelius, bet paskui suvokiau, kad gardo pastatyti nesugebėsiu. Buvau per silpna ir neįgudusi dirbti staliaus darbų. Iš piktumo ir nusivylimo apsiverkiau, o paskui pradėjau ieškoti kitos išeities. Jautis turi persikelti į garažą. Šis sprendimas reiškė daugybę darbo. Šieną turėjau užkelti į vieną iš viršutinių kamarų. Man buvo nelengva iš ten kasdien nešioti šieną į du tvartus, o jaučiui ši permaina reiškė ištrėmimą į šaltį ir tamsą. Bet aš neturėjau kito pasirinkimo.

Garaže iškasiau lataką, kad galėtų nutekėti atmatos, ir uždengiau grindis lentomis, o paskui pabarsčiau kraiko, po to iš tvarto atnešiau antrąjį gultą, kuris buvo naudojamas kaip jaučio ėdžios, ir, kadangi negalėjau susitaikyti su tamsa, lentinėje sienoje pjūklu išpjoviau angą ir toje angoje įtvirtinau stiklą, paimtą iš vienos kamaros. Dabar garaže buvo nors kiek šviesos. Paskui sienų plyšius užkamšiau žemėmis ir samanomis, į ėdžias pridėjau šieno ir pastačiau kubilą vandens. Tada vidun atvedžiau jautį. Persikraustymu jis nebuvo patenkintas, aš taip pat. Liūdnai nuleidęs savo didelę galvą, jis stovėjo bukai spok-

sodamas priešais save ir nuolankiai su viskuo susitaikęs. Jis niekuo nebuvo nusikaltęs, bet baudžiamas už tai, kad suaugo. Išėjau su Lūšium į mišką, kad nebegirdėčiau motinos ir sūnaus baubimo. Man liko dvigubas darbas tvartuose ir jausmas, kad pasielgiau labai žiauriai. Vargšai gyvuliai daugiau nieko neturėjo, tik vienas kitą ir nesibaigiantį slaptą savo šiltų kūnų šnekesį. Vyliausi, kad Bela pastojo ir netrukus nebebus vieniša. Jaučiui nemačiau visai jokios vilties.

Po trijų savaičių paaiškėjo, kad jautis vis dėlto dar nebuvo subrendęs, arba Bela po ilgo laukimo jau nepajėgi pastoti. Beje, aš dar ir šiandien nesu tuo tikra. Kai Bela vėl pradėjo baubti, nuvedžiau jautį, kuris džiugiai tempė mane paskui save, pas ją. Visą tą laiką neturėjau kur dėtis iš baimės, kad jautis nesužeistų ar net neužmuštų savo švelnios, mažos motinos. Jis elgėsi kaip laukinis. Tačiau Bela, regis, buvo kitos nuomonės, ir tai mane šiek tiek ramino. Po trijų savaičių ji ir vėl pradėjo baubti, ir baisusis spektaklis buvo pakartotas. Bet kai ir tai nedavė jokių rezultatų, aš jau visai nežinojau, ko griebtis. Galbūt jaučiui dar buvo per anksti imtis šio reikalo. Nusprendžiau kelis mėnesius palaukti. Pirmiau man buvo lengviau pakelti Belos riaumojimą, o dabar, kai būčiau galėjusi ją patenkinti, nebegalėjau jo klausytis. Kaskart turėjau su Lūšium eiti kuo toliau į mišką. Be to, jautis buvo klaikiai įsiaudrinęs, ir aš beveik nebedrįsau žengti į jo tvartą. Pertraukomis tarp šių priepuolių jis virsdavo dideliu gerabūdžiu veršiu, jis buvo žaismingas ir meilus man. Kitais mėnesiais dažnokai keiksnodavau vaisinimo ir gimdymo ciklą, kuris taikų motinos ir vaiko tvartą pavertė vienatvės ir vis užpuolančios beprotybės pragaru.

Dabar Bela jau seniai nebebaubia. Arba ji iš tikrųjų laukiasi veršiuko, arba liovėsi būti vaisinga, ir jai nieko nebeliko, išskyrus drungną tvarto šilumą, ėdimą, atrajojimą ir kartais ko-

kį nors miglotą, lėtai mirštantį prisiminimą. Po visko, ką mes kartu patyrėm, Bela man dabar daugiau nei karvė, ji – vargšė kantri sesuo, nešanti savo dalią oriau negu aš. Tikrai, linkiu jai veršiuko. Jis pailgintų mano nelaisvės laiką ir užkrautų naujų rūpesčių, bet tegu Bela turi sau veršiuką ir būna laiminga, ir aš neklausiu, ar tai dera su mano planais.

Lapkritis ir gruodžio pradžia buvo gausi darbų naujame tvarte ir nervinimosi dėl jaučio ir Belos. Apie žiemos ramybę negalėjo būti nė kalbos. Aš visada mėgau gyvūnus, lengvai, paviršutiniškai, taip, kaip juos mėgsta miestiečiai. Kadangi netikėtai tapau priklausoma vien tik nuo jų, viskas pasikeitė. Girdėjau, kad būdavo belaisvių, kurie prisijaukindavo ir pamildavo žiurkes, vorus ir muses. Manau, kad jų elgesys visiškai atitiko padėtį. Ribos tarp žvėries ir žmogaus išsitrina labai lengvai. Mes esam iš tos pačios didelės šeimos, ir, kai esam vieniši ir nelaimingi, noriai priimam ir savo tolimųjų giminaičių draugystę. Jie kenčia taip pat kaip ir aš, kai jiems sukeliamas skausmas, jiems, kaip ir man, reikia maisto, šilumos ir trupučio švelnumo.

Beje, mano prisirišimas labai mažai susijęs su protu. Sapnuose aš gimdau vaikus, ir ne tik žmones, tarp jų būna kačių, šunų, veršiukų, meškų ir visiškai neįprastų kailiuotų padarų. Bet jie visi išlenda iš manęs ir neturi nieko tokio, kas mane gąsdintų arba atstumtų. Tai atrodo nemalonu tik tada, kai tai užrašau – žmonių raštu ir žmonių žodžiais. Galbūt turėčiau šiuos sapnus žvirgžduku nupiešti ant žalių samanų arba išbraižyti lazda sniege. Bet man tai dar neįmanoma. Tikriausiai negyvensiu tiek ilgai, kad spėčiau šitaip pasikeisti. Galbūt genijus tai sugebėtų, bet aš esu tik paprastas žmogus, praradęs savo pasaulį ir kaip tik besileidžiantis į naujo pasaulio paieškas. Šis kelias skausmingas ir dar toli gražu nebaigtas.

Gruodžio šeštąją iškrito pirmasis sniegas, Lūšius jį linksmai pasitiko, katė ignoravo, o Tigras stebėjo su vaikišku smalsumu. Jis, matyt, laikė sniegą baltų popieriaus kamuoliukų žaidimo porūšiu ir artinosi prie jo labai viltingai. Perlė irgi taip elgdavosi, tik atsargiau ir ne taip temperamentingai. Ji nebeturėjo laiko išmokti daugiau. Anuomet aš dar nenutuokiau, kaip mažai laiko buvo likę Tigrui. Aš, kaip visada, dirbau savo darbus: iš daržinės nešiodavau šieną ir parūpindavau šviežios mėsos. Stirnos, regis, jau jautė artėjančią žiemą, nes dabar dažnai ateidavo į proskyną ir ganydavosi brėkštant rytui arba artėjant sutemoms. Aš vengiau šaudyti į jas čia ir nueidavau giliau į mišką. Nenorėjau išvaryti jų iš pievos, kur žiemą joms buvo lengviausia išsikapstyti pašaro. Be to, man patiko jas stebėti. Lūšius seniai suprato, kad stirnos proskynoje – ne medžiojami žvėrys, o lyg ir tolimos naminių gyvulių giminaitės, kurias globojau aš, taigi ir jos panašios į tas varnas, kurios mus vėl kasdien lankė nuo spalio pabaigos.

Anuomet mano kojos staiga pradėjo silpti ir stipriai skaudėti, ypač lovoje. Atsiliepė fizinis persitempimas, ir vėliau man tai išsivystė į chronišką ligą.

Gruodžio dešimtoji, randu keistą pastabą: „Laikas taip greitai bėga“. Neatsimenu, kad būčiau ją parašiusi. Nežinau, kas atsitiko tą gruodžio dešimtąją ir privertė šalia „Bela pas jautį“, „Ką tik prisnigo“, „Atnešiau šieno“ parašyti „Laikas taip greitai bėga“. Ar iš tikrųjų laikas anuomet bėgo taip greitai? Nieko neatsimenu ir nieko negaliu apie tai pasakyti. Ir visa tai netiesa. Man tik atrodė, kad laikas bėga greitai. Manau, kad laikas stovi vietoje, o tik aš jame judu – kartais lėtai, kartais tarsi pašėlusiai skriedama.

Nuo tada, kai Lūšius mirė, jaučiu tai labai aiškiai. Sėdžiu nejudėdama prie stalo, ir laikas taip pat stovi vietoje. Negaliu

jo nei matyti, nei užuosti ar išgirsti, bet jis gaubia mane iš visų pusių. Jo nebylumas ir nejudrumas siaubingi. Pašoku, bėgu iš trobos ir bandau nuo jo pasprukti. Kuo nors užsiimu, viskas juda pirmyn – laiką pamirštu. O paskui, visai nelauktai, jis vėl mane apsupa. Stoviu, pavyzdžiui, prie namo, žiūriu į varnas, ir štai jis vėl čia, bekūnis, tylus ir tvirtai mus laikantis savo kumštyje – pievą, varnas ir mane. Turėsiu prie jo priprasti, prie jo abejingumo, prie jo buvimo visur. Jis plečiasi iki begalybės kaip milžiniškas voratinklis. Laiko gijomis apraizgyti milijardai smulkių kokonų, driežas, gulintis saulės atokaitoje, degantis namas, mirštantis kareivis – visa, kas miręir kas gyva. Laikas yra didis, ir jame vis dar yra vietos naujiems kokonams. Pilkas negailestingas tinklas, kuriame užfiksuota kiekviena mano gyvenimo sekundė. Galbūt todėl jis man atrodo toks baisus, nes viską saugo ir niekam neleidžia iš tikrųjų pasibaigti.

Bet jei laikas egzistuoja tik mano galvoje ir aš esu paskutinis žmogus, tada jis baigsis kartu su mano mirtimi. Ši mintis mane nuteikia smagiai. Galbūt mano galioje nužudyti laiką. Didysis tinklas suplyš ir su savo liūdnu turiniu nukris į užmarštį. Man už tai turėtų padėkoti, bet po mano mirties niekas nežinos, kad tai aš nužudžiau laiką. Iš esmės šios mintys neturi jokios reikšmės. Tiesiog kažkas vyksta, o aš, kaip milijonai žmonių prieš mane, ieškau to prasmės, nes mano tuštybė neleidžia pripažinti, jog visa bet kurio vyksmo prasmė slypi jame pačiame. Joks vabalas, kurį netyčia sumindau, šiame jam liūdname įvykyje neįžiūrės jokio paslaptingo universalios reikšmės sąryšio. Tą akimirką, kai jį užmyniau, jis buvo po mano koja; malonus šviesos blykstelėjimas, trumpas aštrus skausmas ir Niekas. Bet mes esam pasmerkti vaikytis prasmės, kurios būti negali. Nežinau, ar kada nors susitaikysiu su šia išvada. Labai nelengva nusimesti senutėlę, įaugusią į kūną ir kraują, didybės maniją.

Man gaila žvėrių ir gaila žmonių, nes jie neklausiant įmetami į šitą gyvenimą. Galbūt žmonės labiau apgailėtini, nes jie turi kaip tik tiek proto, kad galėtų priešintis natūraliai įvykių eigai. Dėl to jie tapo pikti, nusivylę ir nedaug verti meilės. O juk būtų įmanoma gyventi kitaip. Nėra jokio išmintingesnio jausmo nei meilė. Mylinčiam ir mylimam ji gyvenimą daro pakenčiamesnį. Tačiau mums reikėjo laiku susiprasti, kad tai mūsų vienintelė galimybė, mūsų vienintelė geresnio gyvenimo viltis. Beribei mirusiųjų armijai ši vienintelė galimybė negrįžtamai dingo. Mintis apie tai man neina iš galvos. Nesuprantu, kodėl mes nuėjom neteisingu keliu. Žinau tik tiek, kad dabar per vėlu.

Po gruodžio dešimtosios vieną savaitę tykiai ir tolygiai snigo. Oras buvo kaip tik toks, kokio norėjau, – nevėjuotas ir raminantis. Manęs niekas nenuteikia taikiau nei begarsis snaigių leidimasis arba vasaros lietus po perkūnijos. Kartais pilkšvas dangus vienoje vietoje nusidažydavo rausvai, ir miškas pasislėpdavo už gležnos, blizgančios sniego skraistės. Saulė, kaip buvo galima numanyti, kabojo kažkur už mūsų sniego pasaulio, bet mūsų nepasiekė. Varnos ištisas valandas nekrutėdamos tupėdavo ant eglių ir laukdavo. Jų tamsūs, storasnapiai kontūrai pilkai rausvo dangaus fone mane jaudino. Svetimas ir sykiu toks pažįstamas gyvenimas, raudonas kraujas po juodomis plunksnomis – jos man buvo stojiškos kantrybės simbolis. Kantrybės, kuri nedaug ko gali tikėtis ir paprasčiausiai laukia, pasiruošusi priimti ir gera, ir bloga. Aš taip mažai žinojau apie varnas; jei būčiau mirusi proskynoje, jos būtų mane sukapojusios ir suplėšiusios, ištikimos savo pareigai laikyti mišką švarų, be dvėsenos.

Kaip buvo gera vaikščioti šiomis dienomis su Lūšium po mišką. Mažytės snaigės lėtai leidosi man ant veido, po kojomis girgždėjo sniegas, Lūšius už manęs buvo vos girdėti. Aš

dažnai apžiūrėdavau mūsų pėdsakus sniege, savo sunkius kulnus ir grakščias šuns pėdutes. Žmogus ir šuo, paversti paprasčiausia formule. Oras buvo grynas, bet nešaltas, tikras džiaugsmas vaikščioti ir kvėpuoti. Jei mano kojos būtų buvusios stipresnės, būčiau taip žygiuodavusi per apsnigtą mišką dienų dienas. Bet jos nebuvo stiprios. Vakarais jos skaudėdavo ir degdavo, ir man dažnai tekdavo vynioti jas į drėgnus rankšluosčius, kad galėčiau užmigti. Per žiemą skausmas truputį atlėgo ir vėl prasidėjo tik vasarą. Man įkyrėjo priklausyti nuo savo pačios kojų. Kiek galėjau, nekreipiau į tai dėmesio. Iki tam tikros ribos prie skausmo galima visai neblogai priprasti. Kadangi savo kojų išgydyti negalėjau, pripratau prie skausmų.

Artėjo Kalėdos, visi ženklai žadėjo tviskantį kalėdinį mišką. Man tai nelabai patiko. Vis dar nesijaučiau pakankamai tvirta, kad apie šį vakarą galėčiau galvoti be baimės. Buvau labai neatspari atsiminimams ir turėjau būti atsargi. Snigo iki gruodžio dvidešimtosios. Smulkiagrūdė melsvai balta sniego danga gulėjo po pilku dangum beveik metro aukščio. Saulė beveik neprasiskverbdavo, ir šviesa buvo šalta ir balta. Dėl laukinių žvėrių baimintis dar nereikėjo. Sniegas nebuvo įšalęs, tad jie galėjo atkapstyti žolę proskynoje. Jei dabar paspaustų speigas, sniegas suledėtų ir taptų pavojingais spąstais. Dvidešimtos dienos popietę truputį atšilo. Debesys nusidažė tamsiai pilkai, ir pabiro vandeningos snaigės. Atlydžio nemėgau, bet žvėrims jis buvo tikra dovana. Naktį miegojau blogai ir girdėjau nuo kalno žemyn ūžiantį vėją, kuris tarškino stogo malksnas. Ilgai gulėjau nesumerkdama akių, o kojas gėlė smarkiau nei bet kada. Rytą sniegas vietomis jau buvo išgraužtas. Upelis patvino, tarpeklyje ant kelio irgi upokšniais tekėjo polaidžio vanduo. Džiaugiausi dėl miško žvėrių. Galbūt ir be reikalo: jei po atlydžio pašaltų, būtų nebeįmanoma prakrapštyti

sustingusios žemės. Gamta man kartais atrodė kaip didžiuliai spąstai jos pačios kūriniams.

Šiuo metu oras buvo palankus; miško pievą, beveik be sniego, šildė saulė, staiga įspindusi iš violetinio dangaus pro juodus debesis. Kalėdinė nuotaika išsisklaidė, užtat aš buvau pasiruošusi susitaikyti su fenu. Man skaudėjo širdį, gyvuliai buvo neramūs ir suirzę. Tigrui vėl užėjo meilės siuto priepuolis. Jo topazo spalvos akys apsiblausė, nosis pasidarė karšta ir sausa, ir jis miaukdamas raitėsi man po kojomis. Paskui nuskuodė į mišką.

Po visko, ką mačiau, įsimylėjimas žvėriui negali būti maloni būsena. Jie juk nežino, kad ji laikina; jiems kiekviena akimirka amžina. Belos duslus baubimas, senosios katės kniaukimas, Tigro neviltis – ir niekur nė lašelio laimės. O paskui išsekimas, blausus kailis ir į mirtį panašus miegas.

Taigi vargšas Tigras rėkdamas nubėgo į mišką. Jo motina paniurusi tupėjo ant grindų. Ji vėl sušnypštė ant jo, kai šis norėjo parodyti jai švelnumą. Aš apžiūrėjau katę įdėmiau ir nutariau, jog ji sau tyliai po savo žieminiu kailiu suapvalėjo. O dar jos kaprizingas būdas. Man viskas paaiškėjo. Ponas Ka-au Ka-au seniai užbėgo už akių savo sūnui. Katė klusniai leidosi, kad ją patikrinčiau ir švelniai apčiupinėčiau pilvą, paskui staiga pagavo mano ranką ir atsargiai apkandžiojo krumplius. Ji tarytum juokėsi iš mano aklumo.

Kaip tik tuomet aš mažiau nerimavau dėl Tigro. Jis juk kartą jau grįžo, be to, buvo suaugęs ir stiprus. Bet Tigras nebeparėjo nei tą naktį, nei apskritai kada nors. Gruodžio dvidešimt ketvirtąją pasiunčiau Lūšių jo ieškoti. Pririšau jį prie pavadėlio, ir šis uoliai nusekė jo pėdomis. Miške, žinoma, buvo daugybė kitų pėdsakų, ir kartais Lūšius suabejodavo. Ištisą valandą pratampęs mane pirmyn ir atgal, jis nelauktai stipriai susijaudino ir beveik išplėšė man iš rankų pavadėlį. Taip mes staiga atsidūrė-

me prie upelio, gan aukštai virš namo. Lūšius pakėlė į mane akis ir tyliai sulojo. Čia Tigro pėdsakai baigėsi. Mes kirtom upelį, bet Lūšius jau nieko nebeužčiuopė ir vis grįždavo į tą pačią vietą kitame krante. Aš apieškojau visą upelio krantą, bet nieko neradau. Jei Tigras, – to niekaip negalėjau sau paaiškinti, – įkrito į upelį, tai sniego vanduo jį seniai nusinešė kartu. Niekad nesužinosiu, kas jam atsitiko, ir tai mane kankina ligi šiol.

Vakare sėdėjau degant lempai ir skaičiau kalendorių, bet tik akimis, nes mano galva buvo tenai, juodame miške. Aš be perstojo žvilgčiojau į kačių duris, bet Tigras negrįžo. Kitą dieną fenas nurimo, ir vėl pradėjo snigti. Snigo ištisas dienas. Žinojau, kad naują netektį turiu tiesiog iškęsti, ir net nebandžiau išstumti savo sielvarto. Sniego siena aplink namą vis augo, ir kasdien reikėjo iš naujo atkasti takus link tvartų. Prasidėjo nauji metai. Aš dirbau savo darbus ir tarsi apdujusi klaidžiojau po sniego dykumą. Galiausiai lioviausi kiekvieną vakarą laukusi Tigro. Bet aš jo nepamiršau. Dar šiandien jo pilkas šešėlis sapne šmėkšteli mano keliuose. Prie jo prisidėjo Lūšius ir jautis, prieš jį buvo Perlė. Jie visi mane paliko. Jie išėjo nenoriai, su malonumu būtų nugyvenę savo trumpą nekaltą gyvenimą iki galo. Bet aš jų apginti negalėjau.

Senoji katė guli priešais mane ant stalo, permatydama mane kiaurai. Anuomet, praėjus savaitei po Tigro dingimo, ji nulindo į spintą ir siaubingai vaitodama pagimdė keturis negyvus kačiukus. Aš paėmiau juos ir užkasiau pievoje po žeme ir sniegu. Tai buvo du mažyčiai nuostabiai gražiai dryžuoti ir du rusvi jaunikliai. Jie buvo tobuli nuo ausų iki uodegos galiuko, tačiau neišgyveno. Katė taip sirgo, kad aš bijojau prarasti ir ją. Ji karščiavo, nieko neėdė ir retkarčiais skausmingai trumpai sukniaukdavo. Bet kas ją buvo ištikę, dar ir šiandien nežinau ir net neįsivaizduoju. Keletą dienų pieną katė galėjo čiulpti tik nuo mano pirš-

tų. Jos kailis buvo negyvas ir pasišiaušęs, o akys sulipusios. Kasnakt ji nusivilkdavo į lauką ir po poros minučių dejuodama paršliauždavo atgal. Ji nieku gyvu nenorėjo suteršti savo guolio ar trobos. Dariau dėl jos viską, ką galėjau, girdžiau ją ramunėlių arbata ir daviau mažytį gabaliuką aspirino, bet jį nurijo tik todėl, kad buvo per silpna išspjauti. Tik tada aš pastebėjau, kad katė tapo mano naujo gyvenimo dalimi. Man atrodo, kad nuo tos ligos ji prie manęs labiau prisirišo nei anksčiau. Po savaitės ji pradėjo ėsti, o dar po keturių dienų grįžo prie seno gyvenimo būdo. Vis dėlto ji man atrodė palūžusi. Valandų valandas tupėdavo vienoje vietoje ir, kai paglostydavau, tyliai sumiaukdavo ir įsprausdavo savo snukutį man į delną. Ji net nebeįstengdavo purkštauti ant Lūšiaus, kai šis smalsiai ją apuostydavo. Tik nuolankiai nunarindavo galvą ir užmerkdavo akis. Sirgdama ji skleidė labai keistą kvapą, tokį aštrų ir kartoką. Truko tris savaites, kol šis liguistas kvapas dingo. Bet paskui ji veikiai atsigavo, ir jos kailis vėl sublizgo ir pasipūtė.

Nespėjo katė kaip reikiant pasveikti, ir liga užpuolė mane. Dvi dienas prieš tai iš tarpeklio tampiau šieną ir namo grįždavau išsekusi ir suprakaitavusi. Tik parėjusi iš tvarto ir susiruošusi persirengti, pajutau, kad mane krečia šaltis ir drebulys. Ugnis krosnyje buvo užgesusi, teko ją kurti iš naujo. Išgėriau karšto pieno, bet man nuo jo nepagerėjo. Mano dantys kaleno, puodelį vos išlaikiau rankose. Tučtuojau supratau, kad rimtai sergu, bet man tik pasidarė labai linksma ir aš garsiai nusijuokiau. Atbėgo Lūšius ir ramindamas bakstelėjo man snukiu. O aš vis juokiausi, nenatūraliai ir ilgai. Tačiau giliai manyje glūdėjo labai šalta ir aiški sąmonė, kuri stebėjo, kas vyksta. Ir aš klusniai dariau viską, ką ši budri sąmonė liepė. Pašėriau Lūšių ir katę, į krosnį įdėjau daugiau malkų ir nuėjau į lovą. Tik prieš tai dar išgėriau karštį mažinančių tablečių ir taurę Hugo konjako.

Stipriai karščiavau ir neramiai varčiausi nuo vieno šono ant kito. Girdėjau balsus ir regėjau veidus, kažkas tampė mano antklodę. Kartais triukšmas nuslūgdavo, ir aš pamatydavau tamsą ir Lūšių, judantį prie mano lovos. Jis nėjo į pakrosnį, o pagaliau, kaip kažkada norėjau, atsigulė ant Luizos avikailio. Aš baisiai nerimavau dėl savo gyvulių ir bejėgiškai ašarojau.

Paryčiais šviesių akimirkų padaugėjo, ir, kai kambarį nutvieskė snieguotos dienos apyaušris, aš atsikėliau, drebėdama apsirengiau ir nuėjau į tvartą. Galėjau labai aiškiai mąstyti ir tikėjausi, kad įstengsiu pamelžti Belą nors kartą per dieną. Vargais negalais užlipau kopėčiomis į pastogę ir nukėliau šieno Belai su jaučiu dviem dienoms. Paskui pripildžiau jų kubilus vandens. Viską dariau labai lėtai, ir man smarkiai diegė šoną. Paskui grįžau į trobą, padėjau Lūšiui ir katei mėsos bei pieno ir ant žarijų užmečiau daug malkų. Trobos duris palikau privertas, kad Lūšius galėtų išbėgti laukan. Jei mirčiau, jis turi būti laisvas. Bela ir jautis duris lengvai išlaužtų, skląsčiai buvo silpni, o virvės taip užmautos ant kaklų, kad neužsiveržtų ir jų nepasmaugtų, jei jie jas bandytų nutraukti. Virvės ir šiaip nebuvo tvirtos. Bet iš viso to būtų mažai naudos, nes už tvarto durų jų lauktų tik šaltis ir badas. Vėl išgėriau tablečių ir konjako, paskui svaigstančia galva susmukau ant lovos. Tačiau man reikėjo dar kartą sutelkti jėgas. Nuėjau prie stalo ir kalendoriuje užrašiau „Sausio dvidešimt ketvirtąją susirgau“. Paskui prie lovos nunešiau puodynę pieno, tada pagaliau užpūčiau žvakę ir atsipalaidavau.

Karštis stipriai tvaksėjo mano gyslose, ir aš kažkur nuplaukiau ant karšto raudono debesies. Troba atgijo, bet ten jau buvo nebe troba, o aukšta tamsi salė. Kažkas be perstojo įeidavo ir išeidavo. Aš net nežinojau, kad yra tiek daug žmonių. Jie visi man buvo nepažįstami ir labai blogai elgėsi. Jų balsai skambėjo

kaip gagenimas, mane suėmė juokas, ir netrukus aš vėl nuplaukiau savo karštame raudoname debesy ir pabudau šaltyje. Didžioji salė pavirto žemės urvu ir buvo pilna gyvūnų, milžiniškų kailinių šešėlių, jie sėlino palei sienas, tupėjo visuose kampuose ir spoksojo į mane raudonomis akimis. Tarpais buvo akimirkų, kai gulėjau savo lovoje, ir mano ranką tyliai laižė inkščiantis Lūšius. Aš labai norėjau jį paguosti, bet galėjau tik šnibždėti. Gerai žinojau, kad man labai bloga ir kad save ir gyvulius galiu išgelbėti tik aš. Nutariau šitą valią išlaikyti ir jos nepamiršti. Skubiai prarijau tabletes ir atsigėriau pieno, po to vėl leidausi į ugningą kelionę. Ir jie vėl atėjo, žmonės ir žvėrys, gigantiški ir labai svetimi. Jie gageno ir tampė mano antklodę, jų pirštai ir letenos durstė man šonus. Aš buvau jų rankose, nuo prakaito ir ašarų druskėtomis lūpomis. Ir tada pabudau.

Buvo tamsu ir šalta, man maudė galvą. Uždegiau žvakę. Buvo ketvirta. Durys stovėjo plačiai atvertos, ir vėjas buvo pripūtęs sniego iki trobos vidurio. Apsivilkau chalatą, uždariau duris ir pradėjau kūrenti. Sekėsi lėtai, bet galų gale rami ugnis liepsnojo, ir Lūšius vos neparvertė manęs lodamas iš džiaugsmo. Bet kurią sekundę man vėl galėjo pakilti temperatūra. Šiltai apsirengiau ir nutipenau į tvartą. Bela pasitiko mane mūkimu. Man kilo įtarimas, kad karščiuodama pragulėjau dvi dienas. Pamelžiau vargšą galviją ir atnešiau šieno bei vandens. Man atrodo, kad tam prireikė visos valandos, taip man buvo silpna. O dar reikėjo pasirūpinti ir jaučiu, ir, kai slinkau namo, jau švito. Troboj tuo metu bent jau buvo šilta. Lūšiui ir katei ant grindų padėjau mėsos bei pieno, tada pati išgėriau šlakelį, jo skonis buvo šlykštus. Paskui virvele duris pririšau prie suolo taip, kad Lūšius galėtų atidaryti jas tik per plyšį. Nieko geresnio man į galvą neatėjo. Jau jutau grįžtančią karštinę. Įmečiau dar malkų, išgėriau tablečių su konjaku, ir mane

užgriuvo nauji siaubai. Kažkas mane sunkiai užgulė, staiga ėmė graibyti iš visų pusių ir norėjo nutempti žemyn, bet aš suvokiau, kad tam įvykti nevalia. Pradėjau daužytis ir rėkti, ar bent jau maniau, kad rėkiu, paskui jie visi ūmai dingo, ir lova kaipmat sustojo. Virš manęs palinko šešėlis, ir aš pamačiau savo vyro veidą. Regėjau jį labai aiškiai ir nustojau bijoti. Žinojau, kad jis miręs, ir džiaugiausi dar kartą matydama jo veidą, pažįstamą, gerą žmogaus veidą, kurį buvau taip dažnai glosčiusi. Ištiesiau ranką, ir jis išsklido. Jo nebuvo galima liesti. Mane užplūdo nauja karščio banga ir nusinešė. Kai atsipeikėjau, už lango tvyrojo prieblanda. Jaučiausi neturinti temperatūros, silpna ir išsekusi. Lūšius gulėjo ant mažojo kailinio kilimėlio, o katė miegojo tarp manęs ir sienos. Ji pabudo, nors aš nekrutėjau, ištiesė leteną ir lėtai, plačiai išskėtusi padėjo ant mano rankos. Nežinau, ar ji suvokė, kad aš sergu, bet kaskart, kai pabusdavau iš karštinės, ji gulėdavo greta ir žiūrėdavo į mane. Lūšius iš džiaugsmo suvizgindavo uodegą, kai tik jį užkalbindavau.

Buvau ne viena ir negalėjau jų palikti. Jie taip kantriai laukdavo manęs. Išgėriau pieno su konjaku ir tablečių, o kai temperatūra atslūgo, atsikėliau ir nuslinkau į tvartą pasirūpinti Bela ir jaučiu. Neprisimenu, kaip dažnai tai dariau, nes kiekvieną kartą panirusi į neramų snaudulį susapnuodavau, jog einu į tvartą pamelžti Belos, o paskui iš karto susiprasdavau, kad guliu lovoje ir tvarte nebuvau. Viskas negrįžtamai susipainiojo. Bet, matyt, man retkarčiais vis dėlto pavykdavo iš tikrųjų atsikelti ir atlikti darbus, nes kitaip gyvuliai nebūtų taip gerai atlaikę mano ligos. Nė neįsivaizduoju, kaip ilgai truko šita vegetavimo būsena. Mano širdis dideliais šuoliais šokčiojo krūtinėje, ir Lūšius be paliovos bandė mane pažadinti. Galiausiai jis privertė mane atsisėsti ir apsidairyti aplinkui.

Buvo šviesu kaip dieną, šalta, ir aš supratau, kad pasveikau. Mano galva vėl buvo šviesi, diegliai šone praėję. Žinojau, kad

turiu atsistoti, bet man prireikė daug daug laiko, kad išlipčiau iš lovos. Mano laikrodis ir žadintuvas buvo sustoję, tad neįsivaizdavau, nei kuri diena, nei kelinta valanda. Svirduliuodama iš silpnumo pakūriau krosnį, nuėjau į tvartą ir išlaisvinau baubiančią Belą nuo pieno naštos. Vandens kubilą turėjau tempti žeme, nes nepajėgiau pakelti, o kai iš kamaros ėmiau šieną, tris kartus sėdausi ant laiptų. Padariau, ką reikėjo, ir po, kaip man atrodė, ištisos amžinybės parėjau į trobą; visą tą laiką paskui mane sekiojo Lūšius, laižė man rankas, stūmė mane, jo rudose akyse atsispindėjo susirūpinimas ir džiaugsmas. Paskui pašėriau jį ir katę, abu buvo išbadėję, prisiverčiau išgerti šilto pieno ir kritau į lovą. Bet Lūšius neleido man miegoti. Su neapsakomu vargu turėjau nusirengti ir palįsti po antklode. Girdėjau krosnyje traškančią ugnį ir vieną painų akimirksnį pasijutau mažu vaiku, laukiančiu, kada mama į lovą atneš šilto pieno. Tada užmigau.

Tikriausiai miegojau labai ilgai, nes pabudau nuo Lūšiaus inkštimo ir jaučiausi visai sveika, bet labai netvirta. Atsikėliau ir, dar kiek sverdėdama, pradėjau įprastą apyvoką. Varnos kranksėdamos atlėkė į proskyną, ir aš nustačiau laikrodį, kad rodytų lygiai devynias. Nuo tol jis rodė varnų laiką. Nežinojau, kaip ilgai sirgau, taigi ilgai svarsčiusi kalendoriuje išbraukiau savaitę. Nuo tol ir kalendorius nebetikslus.

Kita savaitė buvo itin sunki ir varginanti. Nė karto nejudinau piršto be reikalo, bet vis tiek nusiplūkdavau. Visa laimė, dar turėjau pusę užšaldytos stirnos ir man nereikėjo eiti toli nuo namų. Valgiau obuolius, mėsą bei bulves ir dariau viską, kad vėl atgaučiau jėgas. Staiga velniškai užsimaniau apelsinų, ir mintis, kad niekad daugiau jų negausiu, mane pravirkdė graudžiom ašarom. Mano lūpos buvo žaizdotos, sutrūkinėjusios ir šaltyje negalėjo gerai sugyti. Lūšius vis dar elgėsi su manim kaip su bejėgiu vaiku

ir, kai miegodavau, kartais išsigąsdavo ir mane pažadindavo. Katė ir toliau miegodavo mano lovoje ir būdavo man neregėtai švelni. Nežinau, ar tai buvo prieraišumas, ar paguodos poreikis. Ji juk buvo praradusi savo jauniklius ir mirtinai sirgusi.

Labai pamažu mes visi kartu grįžome prie įprasto gyvenimo. Mano išgijimo džiaugsmą temdė tik mažas Tigro šešėlis. Man atrodo, jei jis nebūtų pabėgęs ir katė nebūtų susirgusi, liga nebūtų manęs ėmusi. Juk dažnai grįždavau peršlapusi. Tačiau šįkart buvo dingęs visas mano atsparumas. Sielvartas padarė mane silpną ir pažeidžiamą. Gyvenimas kalnų ganykloje mane šiek tiek pakeitė, o liga šitą keitimąsi pratęsė. Palengva pradėjau vaduotis iš savo praeities ir įaugti į naują tvarką.

Vasario vidury buvau taip atsigavusi, kad galėjau eiti su Lūšium į mišką ir iš daržinės atnešti šieno. Buvau labai atsargi ir stengiausi nepervargti. Oras laikėsi vidutiniškai šaltas, ir miško žvėrys, regis, visai gerai vertėsi. Dar nebuvau radusi nė vieno sušalusio arba badu mirusio gyvūno. Iš visos širdies džiaugiausi, kad vėl esu sveika, kvėpuoju grynu sniego oru ir jaučiu, jog esu dar gyva. Kenčiau didesnį troškulį nei kada nors anksčiau ir gėriau daug pieno. Ypač meilia priežiūra bandžiau atsilyginti Belai ir jaučiui už baimę ir vargus, kuriuos jie patyrė man sergant. Bet jie abu, kaip rodės, viską seniai užmiršo. Šukavau jų kailį, žadėjau jiems gražią ilgą vasarą kalnų ganykloje, lengvabūdiškai nuo savo druskos luitų laužiau gabaliukus ir dalijau jiems kaip atpildą. O jie trynė į mane savo šnerves ir laižė delnus šlapiais grublėtais liežuviais.

Kai šiandien prisimenu tą laiką, jį man vis dar temdo Tigro dingimas; beveik džiaugiausi tuo, kad kačiukai gimė negyvi ir aš likau apsaugota nuo naujos meilės bei rūpesčių.

Vasario pabaigoj Bela audringai reikalavo jaučio, ir aš vėl jai nusileidau ir ryžausi dar vienam bandymui. Vėliau paaiš-

kėjo, kad vyliausi bergždžiai. Galutinai nusprendžiau laukti iki gegužės. Pernelyg mažai išmaniau šį reikalą, jis virto nesibaigiančia kankyne. Jautis vis dar augo ir šalčio visai nebijojo. Jo kailis tapo tankus ir šiurkštus, o didelis kūnas visada aplinkui skleidė drungną šilumą. Galbūt jautis būtų galėjęs žiemoti ir lauke. Aš, žinoma, apie gyvūnus sprendžiau pagal savo pačios neapsaugotą kūną. Bet juk gyvuliai elgėsi labai skirtingai. Lūšius vienodai gerai pakėlė ir karštį, ir šaltį, katė, turinti daug ilgesnį kailį, šalčio nekentė, ir ponas Ka-au Ka-au, kuris irgi buvo katinas, gyveno žiemą miško sniege ir lede. Man buvo šaltoka, bet vis tiek nebūčiau ištvėrusi kaip Lūšius kiauras dienas gulėti šiltame pakrosnyje. Kaskart, kai vandeny pamatydavau sustingusį upėtakį, man nugara nueidavo pagaugais, ir jo pagaildavo. Man jų iki šiol gaila, nes tikrai nemanau, kad ten, apačioje, prie apsamanojusių akmenų gali būti jauku. Mano vaizduotė gana ribota, ji neprasiskverbia iki lygios, baltos šaltakraujų mėsos.

O vabzdžiai man apskritai svetimi. Stebiu juos ir stebiuosi jais, bet džiaugiuosi, kad jie tokie mažyčiai. Žmogaus dydžio skruzdėlė man kelia siaubą. Man atrodo, kad kamanėms darau išimtį tik todėl, kad dėl savo pūkuoto kailiuko jos apgaulingai panašios į mažutėlius žinduolius.

Kartais trokštu, kad šis svetimumas virstų artuma, bet aš to niekad nepasieksiu. „Svetimas“ man vis dar reiškia tą patį ką ir „piktas“. Aš matau, kad net žvėrys jaučia panašiai. Šį rudenį iš kažkur atsirado balta varna. Ji visada skrenda šiek tiek atsilikusi nuo kitų ir viena nutupia ant medžio, kurio jos bendražygės vengia. Niekaip nesuprantu, kodėl kitos varnos jos nemėgsta. Man ji – labai gražus paukštis, bet savo kolegėms ji visada atrodys bjauri. Stebiu ją, tokią vienišą tupinčią ant savo eglės ir spoksančią į pievą; liūdna išsigimėlė, kuri visai neturė-

tų egzistuoti, balta varna. Ji lieka tupėti tol, kol didysis pulkas nuskrenda, tada aš jai atnešu ko nors palesti. Ji tokia juki, kad galiu prieiti visai arti. Kartais ji nusileidžia ant žemės vos pamačiusi mane ateinančią. Ji negali žinoti, kodėl yra atstumta, kitokio gyvenimo ji nepažįsta. Ji visada bus atstumtoji. Ji tokia vieniša, kad žmonių bijo mažiau už savo juoduosius brolius. Galbūt jie jos taip nekenčia, kad net nenori užkapoti jos negyvai. Kasdien laukiu baltos varnos ir vilioju ją, o ji įdėmiai žiūri į mane savo paraudusiomis akimis. Nelabai turiu kuo jai padėti. Galbūt mano atliekos pailgina jos gyvenimą visai be reikalo. Bet aš noriu, kad balta varna gyventų, ir kartais svajoju, kad miške būtų dar viena tokia ir jos surastų viena kitą. Aš tuo netikiu, tik labai labai trokštu.

Vasaris dėl mano ligos pasirodė labai trumpas. Kovo pradžioje staiga atšilo, ir sniegas atšlaitėse nutirpo. Baiminausi, kad katė patrauks ieškoti nuotykių, tačiau ji nerodė jokių įsimylėjimo ženklų. Liga ją stipriai pažeidė. Dažnai ji pradėdavo žaisti kaip maža katytė, bet veikiai pavargusi ir mieguista liaudavosi. Ji buvo draugiška, kantri, ir Lūšiui patikdavo būti šalia jos. Kartais jie netgi miegodavo kartu pakrosnyje. Šis pasikeitimas man kėlė šiokį tokį susirūpinimą ir atrodė lyg ženklas, kad katė vis dar nesijaučia iki galo pasveikusi. Aš irgi dar buvau silpna, o tai buvo pavojinga. Iki pavasario darbų būtinai turėjau atgauti jėgas. Kairiajame šone buvo likęs lengvas dieglys. Negalėjau giliai įkvėpti oro, o kai nešdavau šieną arba kapodavau malkas, imdavau dusti. Bijau, kad liga nusilpnino mano širdį.

Visas kovas buvo varginantis ir kupinas pavojų. Turėjau labai saugotis, tačiau savęs labai tausoti irgi neįstengiau. Saulė viliojo mane pasėdėti ant suolo, bet ji mane pernelyg nualsindavo, ir teko to atsisakyti. Nuolat galvoti apie savo sveikatą nuobodu, ir dažniausiai aš ją visai pamiršdavau. Žemė dar bu-

vo šalta, ir vos nusileidus saulei oras tapdavo žiemiškai žvarbus ir vėsus. Žolė po sniegu taip gerai išsilaikė, kad vietomis liko žalia. Miško žvėrys pievoje pašaro turėjo pakankamai.

Visą kovą praleidau kapodama malkas. Dirbau lėtai, nes vis pritrūkdavo kvapo, bet medienos darbai buvo gyvybiškai svarbūs ir privalėjo būti atlikti. Viską dariau tarsi sapnuodama, tarytum vaikščiočiau per vatą, o ne tvirtą miško žemę. Pernelyg dėl to nesijaudinau, mano nuotaikos kaitaliojosi nuo karštligiško linksmumo iki paviršutiniško sielvarto. Pastebėjau, kad pati elgiuosi kaip katė, kuri per savo ligą suvaikėjo. Prieš užmigdama dažnai pasijusdavau taip, lyg gulėčiau savo riešutmedžio lovoje šalia tėvų miegamojo ir klausyčiausi monotoniško kuždesio, besiskverbiančio per sieną ir migdančio mane. Be perstojo sau kartojau, kad pagaliau vėl turiu tapti stipri ir suaugusi, bet iš tikrųjų tenorėjau grįžti į vaikų kambario šilumą ir tylą arba dar toliau, atgal į šilumą ir tylą, iš kurios buvau išplėšta į šviesą. Neaiškiai suvokiau šio noro grėsmingumą, bet pagunda po šitiek metų vėl atsipalaiduoti buvo pernelyg stipri, kad būčiau įstengusi jai atsispirti. Lūšius tuo buvo labai nepatenkintas. Jis ragino mane eiti su juo į mišką, imtis šio bei ano ir nusipurtyti mieguistumą. Mano mažas vaikiškas Aš labai supyko ant Lūšiaus ir nieko nenorėjo apie tai girdėti. Taip ir leidau tas kovo dienas, panirusi į drėgną spindesį, per anksti iš žemės išviliojusį gėles – žibuokles, raktažoles, rūtenius ir pienes. Jos visos buvo žavios ir sukurtos mane pradžiuginti.

Kas žino, kaip ilgai būčiau taip vegetavusi, jei nebūtų įsikišęs Lūšius. Įjunkęs pats vienas lakstyti po mišką, jis vieną kartą grįžo inkšdamas ir atkišo man savo kruviną sutraiškytą priekinę leteną. Iš karto atvirtau į suaugusią moterį. Atrodė, kad Lūšius pakliuvo po sunkiu akmeniu. Nuploviau leteną ir, negalėdama nustatyti, ar ji lūžusi, pridėjau medinę lentelę ir, patepusi tepalu, sutvarsčiau. Lūšius klusniai kentė, smarkiai džiaug-

damasis mano jam rodomu dėmesiu. Kitas dvi dienas jis gulėjo pakrosnyje ir snūduriavo. Priekaištavau sau, juk per mane šuo pateko į tokią situaciją. Aš paprasčiausiai juo nesirūpinau ir palikau likimo valiai. Dar kartą patikrinau jo leteną, paaiškėjo, jog ji nesulaužyta. Po kiek laiko Lūšius nulaižė tepalą, ir aš naujo tvarsčio nebedėjau. Šuo žinojo, kas jam geriausia, ir norėjo pats išsilaižyti žaizdą. Po savaitės jis jau lakstė, iš pradžių raišuodamas, bet gan greitai jau taip kaip anksčiau. Letena liko truputį platesnė ir deformuota.

Staiga pastarosios savaitės man pasirodė visiškai netikroviškos. Vėl pradėjau galvoti apie savo darbą ir kūriau persikraustymo į kalnų ganyklą planus. Tada netikėtai vėl įsiveržė žiema. Sniegas palaidojo medžius pievoje prie upelio ir mano svajones apie saugų vaiko miegą. Pasaulyje nebebuvo jokio saugumo, tik pavojai iš visų pusių ir sunkus darbas. Man taip buvo visai gerai; mintis apie būtybę, kuria paskutiniu metu virtau, man kėlė pasibjaurėjimą.

Malkų rietuvė netoli trobos buvo sukūrenta, tad ėmiausi per sniegą tampyti rąstus iš tolėliau stovinčios krūvos. Sniegas buvo lygus ir kietas, ir šis darbas man pradėjo teikti malonumo. Mano delnai veikiai vėl suskirdo, aplipo sakais ir rakštimis. Pjūklas buvo kiek atšipęs, bet aš nedrįsau jo galąsti, nes bijojau per nerangumą visai sugadinti ašmenis. Taigi teko sunkiai lieti prakaitą, kas vakarą į lovą ėjau visiškai nusiplūkusi. Užtat pagaliau vėl pajutau alkį ir net galėjau su apetitu valgyti mėsą. Netrukus tikrai sustiprėjau ir pagyvėjau. Lūšius visur bėgiojo sų manim, letenos jam, regis, nebeskaudėjo. Dabar mes buvom trys invalidai, žvalūs invalidai, nes ir katė galų gale pamitrėjo ir nusimetė tą dirbtinį romumą. Jautis dar daugiau paaugo ir padailėjo, garažas dabar atrodė kaip žaislinis namukas – tiek jis užėmė jame erdvės. Džiugiai laukiau tos dienos, kai jis po savo kanopomis vėl pajus kalnų ganyklos veją.

Planuojant persikraustymą mane vakarais kamavo tik mintis apie katę. Nebuvo jokios prasmės ją imti kartu. Ji vis tiek pabėgtų namo, o ją palikdama galėčiau bent jau apsaugoti nuo kelionės pavojų. Mačiau, kaip ji kasdien vis labiau virto senąja stačioke, ir vyliausi, kad vasarą miške ji sugebės išgyventi. Jei ji dar būtų sirgusi, būčiau ją būtinai pasiėmusi kartu. Per tą nelaimę ji man taip įaugo į širdį, kad būsimas atsisveikinimas man bjauriai temdė kalnų ganyklos ilgėjimąsi. Aš apskritai daug mieliau būčiau likusi medžioklės name. Mano nesuvokiamas priešiškumas ganyklai, nesuvokiamas po tokios gražios vasaros, vis dar nebuvo dingęs. Galbūt čia buvo kaltas tingulys, vertęs mane bijoti sunkumų. Galbūt reikėjo įsiklausyti į savo slaptus norus, bet man atrodė, kad Belai ir jaučiui esu skolinga dar vieną vasarą kalnų ganykloje.

Visas balandis buvo šaltas ir drėgnas, o paskutinę dekadą oras buvo toks audringas, kad turėjau sėdėti troboj. Priverstinis poilsis man nepatiko. Manyje kirbėjo uolumas, o turėjau stumti laiką taisydama vasarinius drabužius. Mano delnai buvo tokie supleišėję, kad už jų nuolat užsikabindavo siūlas, adata slydo iš pirštų, tada turėjau jos ieškoti ir iš naujo įverti. Tuo metu dėl drabužių man jaudintis dar nereikėjo. Daug blogiau buvo su batais. Turėjau porą kalnų batų su rifliuotais guminiais padais, kurie buvo amžini, taip pat Luizos kalnų batus, kurie man buvo didoki, bet iš bėdos įmanomi avėti. Bet mano pusbačiai, su kuriais atvažiavau, buvo siaubingos būklės. Pamušalas suplyšęs, nosys ir kulnai visai nudėvėti, dar vienos vasaros jie neatlaikys. Neseniai iš džiovinto stirnos kailio pasisiuvau mokasinus. Jie ne itin gražūs, bet labai patogūs. Tik, deja, nelabai patvarūs. Anuomet tokia išeitis man dar nebuvo atėjusi į galvą. Prastai buvo ir su pėdkelnėmis bei kojinėmis. Adymo siūlus buvau seniausiai sunaudojusi, tad teko siūti spalvotais vilnoniais siūlais, ištrauktais iš antklodės.

Normalių drabužių jau seniai nedėvėjau. Susiradau sau praktiškus apdarus. Hugo marškiniai, kuriems patrumpinau rankoves, mano senos aksominės suvarstomos kelnės, milinis švarkas, vilnonė liemenė ir Hugo žieminės ilgos odinės kelnės, kurių klešnės plaikstėsi man aplink kojas. Vasarą mūvėjau trumpas kelnes, pasiūtas iš elegantiškų brokato kelnių, kurias Luiza vakarais mūvėdavo troboje. Mano chalatas dar buvo neblogai išsilaikęs, nes vilkėjau jį tik namuose. Vienu žodžiu, nelabai puošni, bet pritaikyta apranga. Beveik niekad negalvojau, kaip atrodau. Mano gyvuliams nerūpėjo, kuo aš apsirengusi, jie mylėjo mane tikrai ne dėl išvaizdos. Tikriausiai jie apskritai neturėjo jokio grožio supratimo. Net neįsivaizduoju, kad žmogus jiems gali atrodyti gražus.

Taigi kelias dienas man atėmė nemalonūs lopymo darbai. Buvo taip šalta ir vėjuota, kad netgi Lūšius nerodė jokio noro iškylauti. Jis tupėjo pakrosnyje ir siurbė į save šilumą. Katė gulėjo ant stalo, kur buvo sukrauti mano rūbai. Jai labai patiko gulėti ant drabužių, kaip ir Perlei bei Tigrui. Kai ką nors pasakydavau, ji imdavo murkti, kartais pakakdavo ir vien žvilgsnio. Aplink trobą siautė vėjas, o mums buvo šilta ir jauku. Kai tyla tapdavo nepakeliama ir slegianti, aš imdavau kalbėti, ir katė atsakydavo burkavimu. Kartais net padainuodavau, ir katė tam neprieštaraudavo. Būčiau galėjusi būti patenkinta, jei būčiau įstengusi visiškai išvyti mintis apie praeitį, bet tai man pavykdavo retai.

Balandžio dvidešimt šeštąją sustojo mano žadintuvas. Sėdėjau ir persiuvinėjau marškinius, kai jis liovėsi tiksėti. Iš pradžių to nepastebėjau, tai yra pastebėjau tik tai, kad kažkas pasikeitė. Tik tada, kai katė pastatė ausis ir pasuko galvą į lovos pusę, aš irgi išgirdau stojus naują tylą. Žadintuvas mirė. Šį žadintuvą buvau radusi viršutinėje medžiotojo trobelėje, keliaudama į gretimą slėnį. Paėmiau jį į ranką, papurčiau, ir jis dar kartą sutiksėjo – tik tak, o paskui visiems laikams nusibai-

gė. Žirklėmis atsukau jo sraigtelius. Man jis atrodė visai sveikas. Jo mechanizme neradau jokio gedimo, niekas nebuvo lūžę, bet jis vis tiek nenorėjo tiksėti. Iš karto supratau, kad niekad nesugebėsiu padaryti taip, kad jis vėl veiktų. Tad palikau jį ramybėje ir vėl prisukau dangtelį. Nustatytas pagal varnų laiką, jis rodė trečią valandą po pietų. Nežinau, kodėl jį pasilikau. Jis vis dar stovi prie mano lovos ir rodo trečią. Dabar man beliko rankinis laikrodis, jis visada gulėjo stalo stalčiuje, nes dirbdama tik būčiau jį sudaužiusi.

Šiandien nebeturiu nė vieno laikrodžio. Rankinį laikrodį pamečiau grįždama iš kalnų ganyklos. Galbūt Belos kanopos sumynė jį į žemę. Anuomet pamaniau, kad jo jau neprireiks, ir ieškoti nebegrįžau. Bet turbūt ir taip nebūčiau jo radusi. Tai buvo mažytis laikrodukas, auksinis žaislas, kurį man prieš daug metų padovanojo mano vyras. Jam visada patikdavo matyti mane, pasipuošusią dailiais daikčiukais. Aš būčiau norėjusi praktiško, didelio rankinio laikrodžio, bet šiandien esu patenkinta, kad tada apsimečiau, jog džiaugiuosi. Ką gi, laikroduko irgi nebeturėjau. Laikas, kurį jis rodė, seniai neatitiko net tikslaus varnų laiko. Šitie maži laikrodžiai niekad neina tiksliai. Iš pradžių žadintuvo man labai trūko. Keletą vakarų naujoje slogioje tyloje ilgai negalėjau užmigti. Naktį pabusdavau tarsi girdėdama pažįstamą tiksėjimą, tačiau mane pažadindavo tik mano širdies plakimas. Katė pirmoji suvokė žadintuvo galą, o Lūšius jo visai nepastebėjo. Laikrodžio sustojimas, matyt, nebuvo ženklas, reiškiantis pavojų, pavojų arba laukinio žvėries artėjimą, todėl jis jo ir nepastebėjo. Pažįstamiems garsams, net jei jie būdavo stiprūs ir triukšmingi, jis buvo visai nejautrus. Bet jei medžiojant visai tyliai sutraškėdavo šakelė, jis suklusdavo ir įtempęs uoslę sustodavo. Dabar jau niekas negali skirti nepavojingų garsų nuo grėsmingų. Privalau būti labai atsargi. Katė, tiesa, klausosi dieną ir naktį, bet...

Kol oras iš tiesų pagerėjo, atėjo gegužė. Praėjo dveji metai miške, ir aš pastebėjau, kad beveik niekad nebegalvoju, kad jie mane pagaliau suras. Gegužės pirmąją perkasiau bulvių lysvę ir nugabenau prie jos trąšas. Gegužės antrąją praleidau lygiai taip pat. Per vieną naktį stojo vasara, ir šalia sušalusių parudavusių pavasario gėlių dabar viskas vienu metu veržėsi į šviesą. Vėl ėmiausi medžio pjovimo darbų ir naujas atsargas sukroviau po veranda. Kad žiema neužkluptų manęs nepasiruošusios. Gegužės dešimtąją, – oras laikėsi vasariškai šiltas, – pasodinau bulves ir su dideliu pasitenkinimu konstatavau, kad šįkart man jų liko daugiau. Be to, vėl galėjau šiek tiek praplėsti lysvę. Taip pat pasodinau pupas ir tuo pabaigiau svarbiausius pavasario darbus. Nusprendžiau netrukus persikelti į kalnų ganyklą. Šieno buvo likę nedaug, tad išleidau Belą ir jautį į pievą. Jautis visą žiemą ėdė ir ėdė ir kartais dar gėrė gerąjį liesą pieną. Dar kartą iš daržinės parnešiau šieno, kad rudenį grįžusi atsargų turėčiau po ranka. Buvo pats vaismedžių žydėjimo metas, žolė per savaitę išstypo, o anapus sienos aplink trobelę jau kerojo dilgėlės. Šiais metais medžiai žydėjo labai vėlai, bet tai bent jau leido tikėtis, kad jiems nepakenks šalna.

Ateinančios dienos vėl buvo vėsios ir lietingos, bet be tokiam metui būdingų šalnų, ir gegužės septynioliktąją oras vėl pagerėjo taip, kad pradėjau kraustymąsi. Šiais metais jis man pasirodė dar sunkesnis nei pernai, nes vis dar negalėjau normaliai kvėpuoti ir turėjau tempti sunkius nešulius šniokštuodama. Žolė kalnų ganykloje buvo jau aukšta ir žalia, ir tik pavėsingose vietose po medžiais dar gulėjo sniego likučių.

Katė apmaudžiai stebėjo mano pasiruošimą. Kai norėdavau ją paglostyti, ji šaltai dėbtelėdavo man į akis ir nemurkdavo. Ji iškart susigaudė, kas vyksta, ir aš supratau jos teisėtą pyktį. Jos žvilgsnis vertė mane jaustis labai kaltą. Paskutines naktis ji miegojo jau nebe mano lovoje, o ant kieto medinio

suolo. Mūsų išžygiavimo rytą katė apskritai negrįžo namo. Nuo pat pradžių buvo sugadinta visa diena. Šiandien galėčiau įtikinėti save, kad katė norėjo mane įspėti. Bet tai būtų melas. Ji tiesiog nenorėjo likti viena, ir čia nebuvo nieko paslaptingo. Niekas nenori būti paliktas, netgi sena katė.

Buvo nuostabi ankstyvos vasaros diena, bet man širdį slėgė akmuo. Atsisveikinti, kad ir kokiam trumpam laikui, man visada būdavo neapsakomai sunku. Esu sėslus žmogus, ir kelionės man – tikra nelaimė. Mano mintys sukosi dar apie senąjį medžioklės namą, kuris dabar stovėjo užrakintas ir su uždarytomis langinėmis ryto saulėje. Apleistas namas yra labai liūdnas dalykas. Kaip tik buvau pusiaukelėje į kalnų ganyklą, kol kas lyg bename. Šįkart ant stalo raštelio nepalikau, tokia mintis tiesiog neatėjo. Apie pietus pasiekėm ganyklą, ir aš buvau išplėšta iš savo apmąstymų. Lūšius krykštaudamas nuskriejo per pievą trobelės link. Jis prisiminė praėjusią vasarą ir jau pasijuto čia kaip namie. Belą ir jautį palikau pievoje ir įėjau į trobelę. Negeras jausmas vis tiek nedingo, bet aš susikaupiau ir trumpai pailsėjusi ėmiausi darbų. Iš tvarto atnešiau sausų šakų ir nuo grindų nuploviau vienerių metų dulkes. Be perstojo galvojau apie Tigrą ir, kai atidariau spintą, vieną akimirką sutrikusi tikėjausi rasti susiraičiusį ir miegantį mažąjį katiną. Man pradėjo linkti keliai ir teko tvirtai laikytis, kol šis nedidelis silpnumo priepuolis praėjo.

Vėliau atsisėdau ant suolo prie namo ir apdujusi spoksojau priešais save. Viskas buvo savo vietoje: lietaus vandens statinė, trinka ir malkų rietuvė, tarsi laukiantys mūsų seno rytinio žaidimo. Vokiau, kad toliau taip tęstis negali, bet aš niekad nepajėgdavau užgniaužti sielvarto lyg niekur nieko. Kaskart turėdavau laukti, kol jį išnešiosiu ir pamiršiu. Bet dirbti galėjau. Ėjau ieškoti krituolių šakų ir visą popietę tampiau vieną ryšulį po kito prie trobos. Ten išdėliojau jas džiūti saulės atokaitoje.

Antklodes ir šiaudų čiužinį buvau paklojusi pievoje dar vidudienį. Jie nebuvo drėgni, tačiau mažumėlę atsidavė pelėsiais. Tikriausiai žiemą sniegas buvo užklojęs trobelę iki pat stogo. Šįkart pasiėmiau iškart daugiau bulvių ir sudėjau jas kamaroje. Juk nebuvo jokios vilties, kad vėl kur nors rasiu miltų. Jei jų dar gulėjo kurioje nors trobelėje, tai vis tiek jie buvo seniai sugedę arba suėsti pelių. Trečią dieną nušoviau jauną elnią, pasūdytą mėsą sudėjau į molinius indus, aprišau juos ir užkasiau pavėsingoje duobėje sniege. Vis dar jaučiausi prislėgta, bet Bela ir jautis atrodė patenkinti. Kartais jie nustodavo rupšnoję žolę, atrisnodavo prie trobelės ir įkišdavo savo dideles galvas pro duris. Jie ateidavo ne tik iš draugiškumo, bet ir todėl, kad pripratau jiems duoti nuo delno palaižyti druskos.

Tik penktą dieną su Lūšium nuėjau į apžvalgos aikštelę. Visas kraštovaizdis dabar buvo pavirtęs žydinčia ir žaliuojančia dykyne. Pievų nuo laukų pagal spalvą atskirti beveik negalėjau. Visur viršun stiebės piktžolės. Siauresni keliai apžėlė dar pirmąją vasarą, o dabar net ir iš plataus asfaltuoto kelio buvo likusios tik mažos tamsios salelės. Sėklos sudygo vos atšilus. Veikiai nebeliks visai jokių kelių. Tolimų bažnyčios bokštų vaizdas šįkart manęs beveik nesujaudino. Laukiau to pažįstamo sielvarto ir nevilties antplūdžio, tačiau jis taip ir neprasidėjo. Man atrodė, tarytum gyvenu miške jau penkiasdešimt metų, ir bokštai man reiškė nieką daugiau, nei statinius iš akmenų ir plytų. Aš nebeturėjau su jais daugiau nieko bendro. Aš netgi pagavau save galvojančią, kad Bela duoda nedaug pieno ir kad labai gerai, jog palikau sviestmušę slėnyje. Tad atsistojau ir nuėjau su Lūšium gilyn į mišką. Mano abejingumas mane pritrenkė. Kažkas pasikeitė, ir aš turėjau susitaikyti su naująja tikrove. Ši mintis kėlė man nemalonų jausmą, bet nuo jo galėjau pabėgti tik eidama kiaurai per jį ir palikdama užpakaly.

Buvo nevalia stengtis senąjį liūdesį dirbtinai palaikyti gyvą. Mane ankstesnio gyvenimo aplinkybės dažnai versdavo meluoti; bet dabar visos dingstys meluoti ir visi atsiprašymai seniai atkritę. Aš juk nebegyvenau tarp žmonių.

Birželio pradžioje galų gale pripratau prie kalnų ganyklos, bet viskas buvo nebe taip kaip praėjusiais metais. Ta pirmoji vasara kalnuose negrįžtamai praėjo, aš nenorėjau prastesnio pasikartojimo ir sąmoningai vengiau iš naujo pasiduoti seniems kerams. Tačiau tai padaryti nebuvo sunku, kalnų ganykla užsisklendė nuo manęs ir rodė svetimą veidą.

Darbo buvo mažiau nei pernai, nes nebereikėjo gaminti sviesto ir riebalų. Bela pieno davė mažai, o jautis pagaliau turėjo pradėti gerti tik vandenį. Belos pieno kaip tik užteko dienos reikmėms, ir aš vėl grįžau prie seno būdo mušti sviestą plakikliu. Vargšė Bela, mąsčiau, jei netrukus neįvyks stebuklas, ji niekad nebeapsiveršiuos.

Kaip ir prieš metus, dažnai sėdėdavau ant suolo ir žvelgdavau į pievą. Ji nebuvo kitokia nei anksčiau, nors ir kvepėjo taip pat saldžiai, bet tokio susižavėjimo jau nekėlė. Stropiai pjausčiau sausas šakas, ir man likdavo daug laiko eiti su Lūšium į mišką. Bet aš nebesileidau į tolimus žygius, nes pasiekiau savo ribą dar praėjusią vasarą. Man jau nerūpėjo, kur driekiasi siena, ir neturėjau jokio ūpo rasti dar dešimt kitų apgriuvusių medkirčių trobelių, kuriose dvokė pelėmis. Dilgėlės dabar jau turėtų būti per išvirtusias duris prasiskverbusios į vidų ir suvešėjusios kiekviename plyšelyje. Daug mieliau vaikščiojau po mišką su Lūšium tiesiog savo džiaugsmui. Taip buvo geriau, negu pasyviai stypsoti ant suolo ir žiūrėti į pievą. Ramus žygiavimas senais takais, kurie jau pradėjo apželti, mane ramino, o Lūšiui jis kasdien teikė džiaugsmo. Kiekvienas žygis jam buvo didelis nuotykis. Anuomet aš su juo labai daug kalbėdavausi, ir jis suprasdavo beveik visko, ką sakydavau,

prasmę. Kas žino, galbūt jis jau suprato daugiau žodžių, nei maniau. Aną vasarą visai pamiršau, kad Lūšius yra šuo, o aš – žmogus. Žinojau tai, bet šis skirtumas prarado bet kokią reikšmę. Lūšius irgi pasikeitė. Nuo to laiko, kai juo užsiimdavau daugiau, jis tapo ramesnis ir, regis, nebesibaimino, kad jam išėjus penkioms minutėms aš išsisklaidysiu ore. Kai šiandien apie tai galvoju, manau, kad vienintelė didelė šio šuns gyvenimo baimė buvo, jog jis bus paliktas vienas. Aš irgi labai daug išmokau ir supratau beveik kiekvieną jo judesį ar garsą. Dabar tarp mūsų pagaliau tvyrojo nebylus abipusis supratimas.

Birželio dvidešimt aštuntąją, pavakarėj grįždama su Lūšium iš miško, pamačiau, kaip jautis užlipo ant Belos. Aš visai neatkreipiau dėmesio, kad naktį ji baubė. Kai išvydau tas dvi susiliejančias būtybes rausvame vakarėjančio dangaus fone, patikėjau, kad šįkart tikrai bus užmegztas veršiukas. Štai taip viskas turėjo įvykti – didelėje pievoje, po vakarėjančiu dangumi, be žmogaus įsikišimo. Aš dar ir dabar nežinau, ar tada buvau teisi. Po to Bela bent jau liovėsi reikalavusi jaučio, o jaučiui rūpėjo tik, kaip savo didelį, stiprų kūną prikimšti kuo daugiau saldžios žolės, snūduriuoti saulėje arba šuoliais skrieti per pievas. Jis buvo nepaprastai gražus, tvirtas ir labai gero būdo gyvulys. Kartais padėdavo savo sunkią galvą man ant peties ir sušnopuodavo iš malonumo, kai pakasydavau jam kaktą. Galbūt vėliau jis būtų tapęs laukiniu ir paniurėliu. Tuomet jis buvo tik milžiniškas veršis, lipšnus, padūkęs ir visada ieškantis gero ėdalo. Manau, kad jis nebuvo toks protingas kaip jo motina, bet būti protingam ir nebuvo jo gyvenimo tikslas. Galėjai mirti iš juoko, kai jis paklusdavo net Lūšiui, kuris prieš aną atrodė tik kaip ambrijantis nykštukas.

Šiandien tikiu, kad Bela susilauks dar vieno veršelio. Ji duoda daugiau pieno negu rudenį ir akivaizdžiai pastorėjo. Jei viskas

teisingai, pagal mano ūkininko kalendorių veršiukas turėtų gimti kovo pabaigoje. Bela nėra labai pastebimai stora, bet storesnė, negu galėčiau paaiškinti tai persisotinimu geru šienu. Dar prieš keturias savaites nedrįsau tikėtis, o ir šiandien abejoju, galbūt paprasčiausiai tik įsikalbu sau dalykus, kurių labai trokštu. Turiu laukti ir būti kantri.

Anuomet kalnų ganykloje šis netikrumas mane kankino daug labiau. Man buvo taip svarbu, kad Bela apsiveršiuotų. Priešingu atveju gan greitu laiku man būtų tekę dirbti dviem visiškai nenaudingiems gyvuliams, kurių nebūčiau įstengusi nužudyti. Regis, viena Bela visiškai nesijaudino dėl mūsų ateities. Ją stebėti buvo gryniausias džiaugsmas. Ji vaidino vadovaujamą vaidmenį. Kai jautis imdavo per daug išdykauti, ji sudrausmindavo jį galvos niuksais, ir šis paklusdavo ir niekad toli nenueidavo nuo savo nuostabios motinos–sutuoktinės. Tai mane labai ramino, nes žinojau, kad Bela išmintinga ir aš galiu ja pasikliauti. Jos išmintis glūdėjo visame kūne ir vertė ją visada pasielgti teisingai. Lūšiui, šiaip ar taip, nepatiko piemens vaidmuo ir ganydavo jis tik tada, kai aiškiai įsakydavau. Per tą laiką iki šienapjūtės norėjau truputį pailsėti. Juk vis dėlto dar jaučiau ligos pasekmes. Valgiau pakankamai, daug buvau gryname ore ir miegojau be sapnų.

Liepos pirmąją, tai pažymėta kalendoriuje, aš pirmą kartą vėl galėjau giliai įkvėpti. Paskutinis sunkumas nukrito, ir aš tik dabar pastebėjau, kaip labai mane kankino dusulys, net jei nekreipdavau į jį dėmesio. Ištisą valandą jaučiausi kaip naujai gimusi, o paskui net negalėjau įsivaizduoti, kad kažkada buvo kitaip. Po kelių savaičių turėjau pradėti šienauti, ir man buvo svarbu, kad galėčiau normaliai kvėpuoti kalnų pievoje.

Liepos antrąją nusileidau į slėnį nuravėti bulvių lysvės. Buvo paliję, ir piktžolės išvešėjo smarkiau nei praėjusią sausą vasarą. Visą rytą dirbau lysvėje. Trobelėje radau pažįstamą įdu-

bimą, bet nežinojau, kiek jau jam laiko. Išlyginau antklodę, kuprinę prikroviau bulvių ir užlipau atgal į kalną. Liepos vidury žygį pakartojau ir aplankiau upelio pievą. Žolė buvo aukšta ir daug sultingesnė nei pernai. Vasara buvo permaininga; lietingos ir šiltos dienos dažnai kaitaliojosi. Toks oras buvo idealus viskam, kas turi augti ir žaliuoti. Kadangi man dar buvo likę laiko, pagavau tris upėtakius ir iškepiau juos medžioklės name. Vieną upėtakį būčiau mielai palikusi katei, bet žinojau, kad, man čia nesant, ji nieko nelies, ta nepatikli gudruolė. Nutariau laukti priešpilnio, kuris galbūt atneštų pastovesnius orus. Be to, ketinau šiais metais darbą pasilengvinti. Kadangi Bela pieno davė mažai, supratau, ją reikės melžti tik kartą per dieną, ir aš galėsiu nakvoti medžioklės name, o pailsėjusi su pirmąja šviesa pradėti šienauti.

Liepos gale tam atėjo tinkamas laikas. Pamelžiau Belą ir uždariau ją su jaučiu tvarte. Jų tai nepradžiugino, bet aš niekuo negalėjau jiems padėti. Parūpinau jiems žolės bei vandens ir su Lūšium nusileidau į slėnį. Aštuntą valandą vakaro priėjau medžioklės namą, suvalgiau šaltą vakarienę ir iškart atsiguliau, kad rytą būčiau žvali. Kadangi žadintuvo nebeturėjau, teko pasikliauti savo vidiniu laikrodžiu. Įsivaizdavau didelį, ryškų skaičių „keturi“ ir buvau tikra, kad pabusiu ketvirtą valandą. Anuomet tokius įpročius jau buvau gerai išlavinusi.

Bet pabudau aš jau trečią ryto, nes ant mano lovos užšoko katė ir linksmai pasisveikino. Ji tai priekaištingai kniaukė, tai rodė švelnumą. Man išsilakstė miegai, bet vis tiek likau gulėti lovoje, ir katė murkdama prisiglaudė man prie kojų. Manau, kad ištisą pusvalandį mes abi buvom patenkintos gyvenimu. Pusę ketvirtos atsikėliau ir, šviečiant lempai, kurios kas vakarą pasigesdavau kalnų ganykloje, paruošiau pusryčius. Katė palindo po antklode ir miegojo toliau. Palikau jai gabalėlį keptos mėsos ir paskui, papusryčiavusi pati ir pašėrusi Lūšių, iš-

ėjau į tarpeklį. Ten dar buvo visiškai tamsu ir šalta. Nuo uolų srauniais upokšniais tekėjo vanduo ir gėrėsi į kelio grindinį. Turėjau eiti lėtai, kad neužkliūčiau už akmenų, kuriuos išplovė paskutinė liūtis. Kelio būklė buvo apgailėtina. Polaidžio vanduo vagas išarė dar pavasarį, upelio pusėje gruntas vietomis buvo aptrupėjęs ir įkritęs į vandenį. Rudenį kelią turėjau sutvarkyti, kad jo galutinai nesuardytų žiema. Jau seniai reikėjo tai padaryti, tačiau aš vis išsisukdavau. Tam nebuvo jokio pasiteisinimo, taip man ir reikėjo, kad apyaušryje vos nenusilaužiau kojų. Priėjusi pievą, iš daržinės atsinešiau dalgį ir ėmiau jį galąsti. Ledinis upelio vanduo išblaškė miego likučius. Kai pradėjau šienauti, buvo beveik šviesu. Dalgis švilpė per žolę, ir drėgnos pradalgės gulė žemyn. Aiškiai jutau, kad pjauti sekasi geriau, nes buvau pailsėjusi. Šienavau maždaug tris valandas, o tada jau tikrai buvau pavargusi. Lūšius išlindo iš daržinės, kurioje snaudė, ir nuėjo su manim į trobą. Atsiguliau į lovą pas katę, ši niurnėdama prisiglaudė, ir netrukus užmigau. Namų durys buvo atviros, ir slenkstį nutvieskė geltona švytinti saulė. Lūšius įsitaisė ant suolo prie namo ir užsnūdo šilumoje. Miegojau iki vidudienio, paskui užkandau ir vėl nuėjau į pievą apversti žolės. Kai grįžau, katė buvo suvalgiusi mėsą ir išėjusi. Man taip buvo geriau, nes nenorėjau matyti jos nusivylimo, kai reikės ją vėl palikti vieną.

Apie septintą valandą buvome kalnų ganykloje, ir aš nedelsdama nuėjau į tvartą išlaisvinti Belos ir jaučio. Pririšau Belą prie kuolo ir palikau ją per naktį lauke. Paskui nusiprausiau dirbtiniame šaltinėlyje, išgėriau šilto pieno ir atsiguliau.

Kitą dieną pamelžiau Belą vėl po pietų ir uždariau ją su jaučiu tvarte. Nakvojant medžioklės name, atėjo katė ir prisiglaudė prie mano kojų. Buvau atnešusi butelį pieno, ir katė padėkojo man daugybę kartų išriesdama nugarą ir niuktelėdama snukučiu. Rytą vėl nušienavau didelį plotą pievos, bet

nebepriguliau, o antrą kartą apverčiau vakardieną pjautą žolę. Ji buvo beveik išdžiūvusi ir saldžiai, švelniai kvepėjo. Po pietų dalį jau galėjau sunešti į daržinę ir apversti tą žolę, kurią buvau nupjovusi rytą.

Taip suskirstytas darbas sparčiai judėjo į priekį. Kol mėnuo pilnėjo, oras buvo karštas ir giedras. Šįkart ketinau nušienauti ir gabalą gretimos pievos, nes nenorėjau vėl pritrūkti šieno. Bet oras pasikeitė, vos nušienavus didžiąją pievą, ir lietus su dienos pertraukomis lijo visą savaitę. Tai buvo malonus oras, kalnų ganykloje užauginęs jaunos žolės, bet jis visai netiko šienauti. Tad laukiau, juk didžioji dalis pievų jau buvo nušienauta, ir dėl nieko nesirūpinau. Be to, ir mano kojų būklė pablogėjo. Apvyniojau jas šlapiais skudurais ir, kai tik galėdavau, priguldavau net dienos metu. Lūšius iš pradžių buvo nepatenkintas mano nejudrumu, bet aš jam parodžiau savo ligotas kojas, viską paaiškinau, ir galiausiai jis, regis, suprato. Jis vienas bastėsi po pievą, bet visada laikėsi per girdimumo nuotolį. Anuomet jis pasinėrė į pelių gaudymo malonumus. Oro permaina buvo atėjusi pačiu laiku. Nors kojų iki galo išgydyti negalėjau, jos vis dėlto atsigavo tiek, kad po šitos pertraukos galėjau toliau šienauti. Mažesniosios pievos žolę nupjoviau per savaitę. Šįkart katė į mano pasirodymą reagavo ramiau, ir aš vyliausi, kad pakėliau jai ūpą. Tikriausiai jai to visai nereikėjo, bet mane ši mintis ramino.

Vasara praėjo nepaprastai greitai, ir ne tik mano prisiminimuose. Žinau, kad ji man ir tada pasirodė labai trumpa. Tais metais avietyną dar labiau užgožė jauni medeliai, ir aš pririnkau tik vieną kibirą uogų, ypač didelių, bet ne itin saldžių. Man jos, žinoma, vis tiek buvo saldžios. Tirpdžiau jas burnoje ir galvojau apie visus kadaise ragautus saldumynus. Negaliu nesišypsoti prisiminusi, kaip vieno nuotykių romano herojus išplėšia laukinių bičių avilius. Mano miške laukinių bičių nėra,

o jei būtų, niekad nedrįsčiau niokoti jų avilių, o tiesiog apeičiau juos iš tolo. Bet aš ir nesu nei herojus, nei išmoningas vaikėzas. Niekad neišmoksiu dviem lazdom įskelti žiežirbos arba rasti titnago, nes jo neatpažinčiau. Aš nemoku sutaisyti Hugo žiebtuvėlio, nors turiu ir titnago, ir benzino. Aš net nesugebu sumeistrauti padorių durų karvidei. O kaip tik ši mintis be paliovos sukasi mano galvoje.

Likusias rugpjūčio dienas praleidau kalnų ganykloje, nuolat šiek tiek trikdoma savo skaudančių kojų. Bet aš ir toliau eidavau su Lūšium pasivaikščioti, nes be darbo drybsodama lovoje negalėdavau atsikratyti minčių. Jau pradėjau džiaugtis būsimu kraustymusi, vasara man pasirodė kaip trumpas nuotykis.

Rugsėjo dešimtąją dar kartą nusileidau į slėnį nuravėti bulvių lysvės. Jos taip gražiai augo. Pupų irgi pagausėjo. Šią vasarą nebuvo audrų, vėtrų ir potvynių. Šįkart jautį ir Belą palikau ganyklos pievoje. Gražus oras tiesiog prašė manęs neatimti iš jų šitos saulėtos dienos.

Apie penktą valandą pasiekiau kalnų ganyklą. Staiga, man dar nespėjus gerai įžiūrėti trobelės, Lūšius sukluso ir tada pasiutusiai lodamas nulėkė per pievą. Aš dar niekad gyvenime nebuvau girdėjusi jo šitaip piktai ir pagiežingai ambrijant. Iškart supratau, kad atsitiko kažkas baisaus. Kai trobelė man pagaliau neužstojo vaizdo, išvydau tai. Žmogus, svetimas vyras, stovėjo pievoje, priešais jį gulėjo jautis. Mačiau, kad jis negyvas, toks milžiniškas pilkai rudas kalnas. Lūšius užšoko ant vyro ir siekė pačiupti jį už gerklės. Aš šaižiai sušvilpiau jam, kad atsitrauktų, jis pakluso ir urgzdamas, pasišiaušusiu kailiu sustojo prieš svetimąjį. Puoliau į trobelę ir nuo sienos nuplėšiau šautuvą. Užtrukau tik porą sekundžių, bet jos kainavo Lūšiui gyvybę. Kodėl negalėjau bėgti greičiau? Dar bebėgdama pieva pamačiau, kaip blyksteli kirvis ir kerta Lūšiui į galvą.

Nusitaikiau ir nuspaudžiau gaiduką, bet Lūšius jau buvo miręs.

Vyras paleido kirvį iš rankų ir keistai sukdamasis susmuko. Nekreipiau į jį jokio dėmesio, klaupiausi prie šuns. Nemačiau jokios žaizdos, tik iš jo nosies nulašėjo keli lašai kraujo. Jautis buvo baisiai sumaitotas; jo galva, suskaldyta daugybės kirčių, gulėjo didžiuliame kraujo klane. Nunešiau Lūšių prie trobelės ir paguldžiau ant suolo. Staiga jis tapo toks mažas ir lengvas. Paskui tarsi iš labai toli išgirdau Belos baubimą. Ji stovėjo prisispaudusi prie tvarto sienos ir buvo paklaikusi iš baimės. Nuvedžiau ją į tvartą ir pabandžiau nuraminti. Tik tada vėl prisiminiau vyriškį. Žinojau, kad jis turi būti negyvas, jis buvo toks didelis taikinys, kad negalėjau nepataikyti. Džiaugiausi, kad jis mirė; man būtų buvę labai sunku, jeigu būčiau turėjusi nužudyti sužeistą žmogų. O gyvo jo palikti juk negalėjau. O gal ir galėjau, nežinau. Atverčiau jį ant nugaros. Jis buvo labai sunkus. Net nenorėjau žiūrėti į jį įdėmiau. Jo veidas buvo šlykštus. Jo drabužiai, purvini ir sudriskę, buvo iš brangios medžiagos ir siūti gero siuvėjo. Galbūt jis buvo medžioklės plotų nuomininkas, kaip Hugas, arba vienas iš tų advokatų, direktorių ar fabrikantų, kuriuos jis taip dažnai kviesdavosi. Kad ir kas jis toks buvo, vis tiek dabar gulėjo negyvas.

Nenorėjau palikti jo pievoje; tik ne šalia mirusio jaučio, nekaltoje žolėje. Tad pagriebiau jį už kojų ir nutempiau į apžvalgos aikštelę. Ten, kur uolos stačiai krinta į skalda nuklotą atšlaitę ir birželį žydi rododendrai, nuridenau jį žemyn. Jautį palikau ten, kur jis gulėjo. Jis buvo per didelis ir per sunkus. Vasarą jo kaulai pievoje pabals, tarp jų užaugs gėlės bei žolės, ir labai pamažu jis susmegs į lietaus sudrėkintą žemę.

Lūšiui dar tą patį vakarą iškasiau kapą. Po tuo krūmu su skaniai kvepiančiais lapais. Išrausiau gilią duobę, paguldžiau

Lūšių, užpyliau jį žemėmis ir viršuj kietai sumyniau žolę. Tada pasijutau pavargusi, tokia pavargusi, kaip niekada anksčiau. Nusiprausiau dirbtiniame šaltinėlyje, paskui nuėjau į tvartą pas Belą. Ji nedavė nė lašo pieno ir vis dar drebėjo. Pripyliau jai pilną kubilą vandens, bet ji negėrė. Paskui atsisėdau ant suolo ir laukiau ilgos nakties. Naktis buvo šviesi, žvaigždėta, nuo uolų pūtė šaltas vėjas. Bet aš buvau šaltesnė už vėją ir šalčio nejutau.

Bela vėl pradėjo baubti. Galiausiai paėmiau savo šiaudų čiužinį ir nusinešiau į tvartą. Apsirengusi atsiguliau ant jo. Tik tada Bela nutilo ir, man regis, užmigo.

Vos pradėjus brėkšti atsikėliau, susikroviau kuprinę, ant viršaus dar pritvirtinau didelį ryšulį, pasiėmiau šautuvą ir su Bela palikau kalnų ganyklą. Danguje kybojo plokščias ir blyškus mėnulis, pirmoji ryto žara nudažė uolas. Bela ėjo lėtai, nuleidusi galvą, kartais sustodavo ir dusliai mykdama atsigręždavo atgal.

Visi daiktai, kurie nebuvo gyvybiškai būtini, dar ir šiandien guli kalnų ganykloje, aš neisiu jų pasiimti. O galbūt praeis ir tai, ir aš vėl galėsiu žengti į ganyklą.

Nuvedžiau Belą į jos senąjį tvartą, pašėriau ir įsikūriau medžioklės name. Naktį atėjo katė, atsigulė pas mane, ir aš užmigau pavargėlio miegu be sapnų.

Kitą dieną vėl ėmiausi įprastų darbų. Bela baubė dar dvi dienas, paskui nurimo. Kol oras buvo gražus, išleisdavau ją ganytis proskynoje. Jau kitą dieną pradėjau taisyti kelią. Tai užtruko dešimt dienų. Atėjo spalis, ir aš surinkau bulves, pupas ir vaisius. Paskui perkasiau ir patręšiau lysvę. Pavasarį buvau pripjausčiusi tiek rąstų, kad po veranda nebegalėjau patalpinti nė vienos pliauskos. Reikėjo prišienauti kraiko, bet ir tam užteko vienos savaitės, ir galų gale, fiziškai sudaužyta ir palūžusi, lioviausi beprasmiškai bėgusi ir pasidaviau savo min-

tims. Nieko iš to neišėjo. Nesuprantu, kas įvyko. Dar ir šiandien klausiu savęs, kodėl tas svetimas vyras nužudė jautį ir Lūšių. Aš juk sušvilpiau Lūšiui, kad atsitrauktų, o jis turėjo bejėgiškai laukti, kol jam perskels galvą. Norėčiau žinoti, kodėl tas vyras nužudė mano gyvulius. Niekada to nesužinosiu, gal taip ir geriau.

Kai lapkritį įsiveržė žiema, nusprendžiau pradėti rašyti šiuos užrašus. Tai buvo paskutinis bandymas. Juk negalėjau visą žiemą sėdėti prie stalo su šiais klausimais galvoje, į kuriuos man joks žmogus, apskritai niekas pasaulyje negali atsakyti. Rašiau šiuos užrašus beveik keturis mėnesius.

Dabar esu visai rami. Matau artimą ateitį. Matau, kad tai dar ne galas. Viskas eina toliau. Nuo šiandien ryto esu visiškai įsitikinusi, kad Bela susilauks veršiuko. Ir, kas žino, galbūt vėl atsiras kačiukų. Daugiau niekad nebebus jaučio, Perlės, Tigro ir Lūšiaus, bet artėja kažkas nauja, ir aš negaliu to išvengti. Jei ateis laikas be ugnies ir be amunicijos, susitaikysiu su tuo ir ieškosiu išeities. Tačiau dabar manęs laukia kitas darbas. Kai tik atšils oras, imsiu ir padarysiu iš kamaros naują tvartą, duris iškirsti man irgi pavyks. Dar nežinau kaip, bet neabejoju, kad sugalvosiu. Aš būsiu labai arti Belos ir naujo veršelio ir saugosiu juos dienąnakt. Prisiminimai, liūdesys ir baimė, taip pat ir sunkus darbas liks, kol būsiu gyva.

Šiandien, vasario dvidešimt penktąją, baigiu savo užrašus. Nebeliko nė vieno lapo popieriaus. Dabar maždaug penkta valanda vakaro ir dar taip šviesu, kad galiu rašyti be lempos. Varnos pakilo ir kranksėdamos suka ratus virš miško. Kai jų nebebus matyti, nueisiu į proskyną ir pašersiu baltąją varną. Ji manęs jau laukia.

Haushofer, Marlen
Ha436 Siena : romanas / Marlen Haushofer ; iš vokiečių kalbos vertė Jurgita Mikutytė. – Vilnius : Tyto alba, 2004. – 223[1] p.

ISBN 9986-16-371-4

Marlen Haushofer (1920–1970), viena žymiausių Austrijos rašytojų, išleido šešis romanus, kelis apsakymų rinkinius, knygų vaikams, buvo apdovanota daugybe literatūrinių premijų. Tačiau iš tikrųjų garsi ji tapo tik po mirties, devintajame XX a. dešimtmetyje, kai jos kūrybą tarsi iš naujo atrado ir deramai įvertino literatūros kritikai bei tyrinėtojai. „Siena“ – neabejotinai geriausias M. Haushofer romanas – laikoma ir vienu reikšmingiausių austrų literatūros kūrinių, neretai lyginama su F. Kafkos ir I. Bachmann kūryba. Knygos herojė, bevardė moteris, atvykusi pailsėti į kalnus, vieną rytą suvokia esanti atskirta nuo viso pasaulio nematoma, tačiau neįveikiama siena...

UDK 830(436)-3

MARLEN HAUSHOFER

SIENA

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė *Jurgita Mikutytė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2004 09 07. 10,22 apsk. l. l. Užsakymas 4.677
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio 10, LT-01112 Vilnius, tel./faks. 2498602
tytoalba@taide.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino 10, LT-44318 Kaunas
www.spindulys.lt

„Siena privertė mane pradėti naują gyvenimą, bet iš tikrųjų mane jaudina tie patys dalykai kaip ir anksčiau: gimimas, mirtis, metų laikai, augimas ir nykimas.“

Austrų rašytoja Marlen Haushofer (1920-1970) išleido šešis romanus, kelis apsakymų rinkinius, knygų vaikams, buvo apdovanota Austrijos Valstybine paskatinamąja (1953), Theodoro Körnerio fondo (1956), Arthuro Schitzlerio (1963 metais už romaną „Siena“) ir pagaliau Didžiąja Austrijos literatūros (1968) premijomis, tačiau iš tikrųjų garsi tapo tik po mirties, devintajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, kai jos kūryba buvo tarsi iš naujo atrasta ir deramai įvertinta.
„Siena“ laikoma ne tik reikšmingiausiu Marlen Haushofer romanu, bet ir vienu geriausių austrų literatūros kūrinių. Knygos herojė kartu su pussesere ir jos vyru atvyksta į kalnus. Pora vakare išeina į kaimą ir negrįžta. Rytą susirengusiai jų ieškoti moteriai kelią pastoja per naktį išdygusi nematoma, tačiau neįveikiama siena. Moteris suvokia, kad išorinį pasaulį ištiko katastrofa, o ji liko vienui viena. Tačiau miestietė atranda moralinių bei fizinių jėgų ir sugeba išgyventi izoliuota dvejus metus – iki lemtingų įvykių, kai į jos uždarą pasaulį netikėtai įsiveržia vyriškis...
„Siena“ – moters, kuri rungiasi su vienatve, neviltimi, nežinia ir mirties baime, užrašai – buvo ir yra interpretuojami labai įvairiai: kaip daugiareikšmė parabolė, moteriška robinzonada, žmogiškosios izoliacijos alegorija, apokaliptinė ateities vizija. Iki šiol šis kūrinys nagrinėjamas literatūrologų, apie jį rašomi straipsniai ir disertacijos, jis neretai lyginamas su intelektualiosios I. Bachmann ar parabolių meistro F. Kafkos kūryba. Paprasta, aiškia kalba, be patoso, kurį lyg ir siūlytų egzistencinė herojės situacija, parašytas romanas skaitomas lengvai, tačiau su įtampa, kurią kelia užuominos į netikėtą pabaigą ir kuri neleidžia padėti knygos į šalį.

ISBN 9986-16-371-4
9 789986 163718
TYTO ALBA
www.tytoalba.lt